

Socio - psihološki aspekti međunarodnih ilegalnih migracija u Republici Hrvatskoj

Zekaj, Marin

Doctoral thesis / Doktorski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:180662>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZADRU
i
LIBERTAS MEĐUNARODNO SVEUČILIŠTE
ZAJEDNIČKI POSLIJEDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ
MEĐUNARODNI ODNOSI

Marin Zekaj

**SOCIO – PSIHOLOŠKI ASPEKTI
MEĐUNARODNIH ILEGALNIH MIGRACIJA U
REPUBLICI HRVATSKOJ: ISPITIVANJE
PERCEPCIJE**

Doktorski rad

Zadar; Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZADRU

i

LIBERTAS MEĐUNARODNO SVEUČILIŠTE

ZAJEDNIČKI POSLIJEDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ
MEĐUNARODNI ODNOSI

Marin Zekaj

**SOCIO – PSIHOLOŠKI ASPEKTI
MEĐUNARODNIH ILEGALNIH MIGRACIJA U
REPUBLICI HRVATSKOJ: ISPITIVANJE
PERCEPCIJE JAVNOSTI**

Doktorski rad

Mentor

prof.dr.sc. Zvezdan Penezić

Zadar; Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZADRU

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

I. Autor i studij

Ime i prezime: Marin Zekaj

Naziv studijskog programa: Poslijediplomski sveučilišni studij Međunarodni odnosi

Mentor: prof.dr.sc. Zvezdan Penezić

Datum obrane: 8. travnja 2024.

Znanstveno područje i polje u kojem je postignut doktorat znanosti: društvene znanosti, polje interdisciplinarnih društvenih znanosti.

II. Doktorski rad

Naslov: Socio – psihološki aspekti međunarodnih ilegalnih migracija u Republici Hrvatskoj: ispitivanje percepcije javnosti

UDK oznaka: 316.6: 314.151.6>(497.5)

Broj stranica: 279

Broj slika/grafičkih prikaza/tablica: 12/4/87

Broj bilježaka: 307

Broj korištenih bibliografskih jedinica i izvora: 245

Broj priloga: 15

Jezik rada: hrvatski

** Naslov teme disertacije zadržan je u primjeni, uvažavajući interdisciplinarnost istraživanog područja i metodoloških postavki, iako u potpunosti ne reflektira sadržaj rukopisa.*

III. Stručna povjerenstva

Stručno povjerenstvo za ocjenu doktorskog rada:

1. prof.dr.sc. Slaven Ravlić, predsjednik
2. prof.dr.sc. Tihomir Vranešević, član
3. izv. prof. dr. sc. Vera Čubela Adorić, članica

Stručno povjerenstvo za obranu doktorskog rada:

1. prof.dr.sc. Slaven Ravlić, predsjednik
2. prof.dr.sc. Tihomir Vranešević, član
3. izv. prof. dr. sc. Vera Čubela Adorić, članica

UNIVERSITY OF ZADAR
BASIC DOCUMENTATION CARD

I. Author and study

Name and surname: Marin Zekaj

Name of the study programme: Joint postgraduate doctoral study International Relations

Mentor: Zvezdan Penezić, PhD

Date of the defence: 8. April 2024.

Scientific area and field in which the PhD is obtained: Social Sciences, interdisciplinary social sciences

II. Doctoral dissertation

Title: The socio – psychological aspects of international illegal migrations in the Republic of Croatia: public perception research

UDC mark: 316.6: 314.151.6>(497.5)

Number of pages: 279

Number of pictures/graphical representations/tables: 12/4/87

Number of notes: 307

Number of used bibliographic units and sources: 245

Number of appendices: 15

Language of the doctoral dissertation: Croatian

** The dissertation topic title is retained in application, acknowledging the interdisciplinary nature of the research field and methodological frameworks, although it does not entirely reflect the manuscript content.*

III. Expert committees

Expert committee for the evaluation of the doctoral dissertation:

1. Professor Slaven Ravlić, PhD, chair
2. Professor Tihomir Vranešević, PhD, member
3. Associate Professor Vera Čubela Adorić, PhD, member

Expert committee for the defence of the doctoral dissertation:

1. Professor Slaven Ravlić, PhD, chair
2. Professor Tihomir Vranešević, PhD, member
3. Associate Professor Vera Čubela Adorić, PhD, member

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marin Zekaj**, ovime izjavljujem da je moj **doktorski** rad pod naslovom **Socio – psihološki aspekti međunarodnih ilegalnih migracija u Republici Hrvatskoj: ispitivanje percepcije javnosti** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2024.

Majci i Ocu.
Nikada ne bih uspio bez Vaše
ljubavi, podrške, razumijevanja.
I Vašeg genetskog materijala.

M.

For Mom and Dad.
Couldn't have done it without your
love, support, understanding.
And your genetic material.

M.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Metode znanstvenog istraživanja.....	8
1.2. Struktura doktorskog rada.....	9
1.3. Definiranje problema istraživanja.....	11
1.4. Definiranje cilja, istraživačkih pitanja i hipoteza.....	12
1.5. Metodološki okvir istraživanja.....	13
2. POVIJESNI ASPEKT UREĐENJA FENOMENA MIGRACIJA S OSVRTOM NA SUSTAV AZILA U REPUBLICI HRVATSKOJ	
2.1. Od izbjeglištva do nacionalnih manjina u državi primateljici.....	17
2.2. Diferencijacija temeljnih pojmova: izbjeglice, stranci, migranti i azilanti.....	22
2.2.1. Akulturativni migracijsko tranzicijski procesi.....	27
2.3. Migracije – raščlamba pojma i definiranje vrsta migracija	29
2.3.1. Unutarnje i vanjske migracije.....	34
2.3.2. Legalne (dokumentirane) i ilegalne (nedokumentirane) migracije.....	38
2.4. Terminološko određenje pojma nacija, nacionalizam i nacionalni identitet.....	41
2.5. Politike i legislativni aspekti hrvatskog sustava azila: strani državljani u Republici Hrvatskoj pod međunarodnom zaštitom.....	48
2.5.1. Multikulturalnost i politike integracije kao temelj učinkovitosti asimilacije.....	56
3. GEOPOLITIČKI ASPEKT MEĐUNARODNIH MIGRACIJA	
3.1. Tripartitni odnos pojmova: politička geografija, geopolitika i geostrategija....	65
3.2. Geopolitika, teritorij, teritorijalnost i državne granice.....	70
3.3. Geopolitički položaj Republike Hrvatske u kontekstu ilegalnih migracija.....	75
3.3.1. Karakteristike fizičko-geografskog položaja Republike Hrvatske.....	76
3.4. Statistički prikaz ilegalnih migracija na teritorij EU i Republike Hrvatske.....	82
3.4.1. Pregled migrantske rute: Zapadno-balkanska migrantska ruta.....	98
3.4.1.1. Zone dodira ilegalnih migranata i stanovništva RH.....	101
3.4.1.2. Trgovina i krijumčarenje ljudima u aspektu ilegalnih migracija.....	103
4. MIGRACIJSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE	
4.1. Ideja europskog ujedinjenja „Nova Europa“ ili „Sjedinjene Europske Države“	106
4.2. Povijesni pregled migracijske politike EU: institucionalizacija migracija – legislativno uređenje pitanja migracija.....	112
4.2.1. Sekuritizacija fenomena migracija prema postavkama Kopenhaške škole.....	119
4.3. Proračunska politika EU u aspektu upravljanja migracija	
4.3.1. Višegodišnji financijski okvir (VFO) EU 2014-2020.....	122

4.3.2.	Operacionalizacija politika EU „Sigurnost i građanstvo“ 2014-2020...	124
4.3.3.	Višegodišnji financijski okvir (VFO) 2021-2027.....	126
4.3.4.	Proračunski kontekst migracija u novom VFO 2021-2027.....	128
5.	PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA	
5.1.	Razvijanje plana, teorijskog okvira i metodologije istraživanja.....	130
5.1.1.	Teorijski okvir psihologijskih istraživanja.....	135
5.1.2.	Temeljni socio-psihologijski konstrukti istraživanja.....	139
5.1.3.	Tendencija pružanja društveno poželjnih odgovora u ispitivanjima.....	145
5.2.	Definiranje (pod)uzorka i plana obrade podataka.....	150
5.3.	Opis metodološkog mjernog instrumenta (dizajn) anketnog upitnika.....	154
5.4.	Prikaz općeg dijela segmentacije ispitanika u istraživanju.....	159
5.5.	Prikaz provedenih analiza u istraživanju	164
5.6.	Testiranje hipoteza: Mann – Whitney U i Kruskal Wallis testovi.....	180
5.7.	Rasprava rezultata istraživanja.....	198
5.8.	Praktični i aplikativni doprinos istraživanja.....	207
5.9.	Ograničenja i dosezi istraživanja.....	210
6.	ZAKLJUČAK.....	213
7.	POPIS LITERATURE.....	218
8.	SAŽETAK.....	236
9.	PRILOZI	
9.1.	Faktorska analiza za promatrana pitanja u upitniku.....	237
9.2.	Testiranje normalnosti distribucije.....	250
9.3.	Spearmanov koeficijent korelacije.....	251
9.4.	Cronbach Alpha.....	253
9.5.	Provjera funkcionalnosti i psihometrijskih karakteristika instrumenta..	258
9.6.	Metodološki mjerni instrument istraživanja.....	259
9.7.	Ishođenje odobrenja za provedbu istraživanja.....	266
9.8.	Suglasnost Povjerenstva za provedbu istraživanja.....	267
9.9.	Popis kratica (abecednim redoslijedom).....	268
9.10.	Popis tablica u istraživanju.....	271
9.11.	Popis tablica u priložima.....	273
9.12.	Popis grafikona u istraživanju.....	275
9.13.	Popis slika u istraživanju.....	276
9.14.	Popis slika u Prilogu.....	277
9.15.	Ekstrahirani podaci predistraživanja i istraživanja.....	278
10.	ŽIVOTOPIS AUTORA.....	279

1. UVOD

Fenomen kretanja ljudi kompleksno je društveno pitanje, neovisno o primarnim faktorima koji ga pokreću, pri čemu je u fokus javnog diskursa i *agendu* relevantnih političkih aktera intenzivno uveden tek posljednje desetljeće. U kontekstu ovog rukopisa, „kretanje ljudi“ označava promjenu primarnog geografskog teritorija nekim drugim zbog različitih čimbenika.

Suvremena znanost, a sagledavajući različite aspekte pitanje migracija istražuje širokim interdisciplinarnim pristupom, obzirom da se radi o kompleksnom fenomenu sa značajnim utjecajem na širu društvenu zajednicu. Kod migracija ljudi samo su dvije komponente pri kretanju konstanta - napuštanje jednog i naseljavanje nekog drugog teritorija, što za sobom nosi dvojne uzročno posljedične implikacije na zemlju iz koje migranti dolaze i zemlju primateljicu.

Promatramo li povijesna počela od percepcije do akceptiranja i u konačnici nominalnog priznanja postojanja uzajamnih prava i obveza unutar kompleksno procesnog fenomena migracija, formalno uobličeno u međunarodni pokušaj legislativnog uređenja, ti pokušaji datiraju još od začetaka djelovanja jedne od najpoznatijih međunarodnih organizacija, Ujedinjenih naroda. Time se u osnivajućim načelima organizacije, posljedično kasnije i njezinim legislativnim aktima, pitanje migracija indirektno klasificiralo kao humanitarno pitanje, čime je takav stav u pristupima raznih vrsta politika prema izbjeglištvu, zadržan do danas.

Sa stajališta EU i njezine pravne stečevine, a u svrhu boljeg razumijevanja tematike i politika koje se konsekutivno kreiraju, poželjno se vratiti u period od 1990. do 1996. godine, od kada se šengenski režim počeo primjenjivati. Implementacija „šengenskog režima“ ili „šengenskog područja“, koje označava slobodno kretanje državljanica članica EU te državljanica nečlanica koji imaju zakonito pravo pristupa nakon toga donosi brojne operativne izazove, a koji su se zadržali sve do danas. Organizirani kriminal, trgovina drogama, ograničavanje useljavanja i zaustavljanja ilegalnih migracija, ograničavanje broja odobrenih zahtjeva za azil, kontrola i nadzor vanjskih granica, terorizam, krijumčarenje ljudi, trgovina oružjem te suradnja policijskih, carinskih i pravosudnih institucija samo su neke od vodećih tema koje se klasificiraju kao prijetnja granicama EU. Osim navedenog, otvaranje do tada „hermetički“ geografski zatvorenog prostora, donosi problematiku u vidu olakšanog kretanja i osoba koje dolaze izvan tog područja te koji na to područje ulaze nezakonito.

S aspekta šengenskog *aquis*, razlikuju se tri temeljne vrste migracija. Migracije ljudi koji dolaze iz šengenskog područja te migracije ljudi koji dolaze izvan EU, ali imaju potrebne

dokumente (viza, boravišne dozvole) za boravak. Navedene vrste migracija prema tipologiji čine *regularne* (zakonite) migracije. Treću vrstu čine oni ljudi koji dolaze izvan EU i bez dokumenata te dodatno, ekonomski migranti, odnosno oni ljudi koji dolaze u potrazi za poslom ili nekim drugim društvenim pravima, ali iz određenog razloga nemaju pravo na azil. Ova vrsta migracije predstavlja *neregularnu* (ilegalnu) migraciju. Iako u današnjem znanstvenom diskursu postoji latentna tendencija prestanka korištenja i eliminacije upotrebe termina „ilegalni“ za označavanje osobe i dalje su brojniji autori koji inzistiraju na dosadašnjoj upotrebi termina *ilegalni*, zbog njegove jasnoće i preciznosti opisa u jednoj riječi.

Terminološki gledano, „ilegalna migracija“ koju ovaj rukopis proučava, predstavlja ilegalni (nezakoniti/nedokumentirani) ulazak osobe i/ili grupe osoba preko određene državne granice i to na način na koji se krše imigracijski zakoni zemlje odredišta. Uz navedeno, ovakva vrsta migracija gotovo uvijek u sebi sadržava i intenciju ostanka, odnosno boravka u državi primateljici. Nadalje, termin „ilegalna migracija“, osim osoba koje su na nezakonit način ušle na područje određene države, podrazumijeva i boravak/prebivanje osobe u nekoj državi, a kada za to ne postoji zakonska osnova. Ilegalne migracije općenito su većinom uzlazne naravi, sa smjerom kretanja od siromašnije prema gospodarski bogatijoj državi. Pri tome, ilegalni život/boravak u nekoj državi uključuje niz restrikcija i rizika. Od pritvaranja ili deportacije te suočavanja s drugim kaznenim sankcijama.

Povratno na povijesni aspekt promatranja, a u kontekstu europskih država, nakon II. svjetskog rata i poznatog razvoja događaja, ideje integrativnih oblika udruživanja nailazile su na plodno tlo, pri čemu je primarni fokus integracija bio onaj ekonomske prirode. Europska zajednica, a posteriori i Unija te njezine države članice od osnutka, tijekom godina, konstantno bilježe priljeve trećih državljana nečlanica na svoj teritorij. U počecima su ti migracijski priljevi pravdani potrebom za radnom snagom. No, tijekom vremena, značajni priljevi ljudi u sve višem omjeru nose i klasifikacijsku oznaku „ilegalni“, otvarajući pri tome brojne dimenzije i pristupe u opserviranju ove problematike.

Političko djelovanje EU, a prvenstveno tijekom najveće migracijske krize 2015. i 2016. godine u aspektu migracijskih politika, pokazalo je odsutnost kolektivne i koherentne politike država članica spram migracijama, opravdavajući to ekskluzivnim nacionalnim pravom. Što je nadalje pretočeno u institut suvereniteta te posljedično implicira i kreiranje individualnih nacionalnih migracijskih politika. Ovakva shvaćanja tijekom godina formirala su politiku solidarnosti, odnosno ravnomjernog preuzimanja i disperzije tereta migracijskih priljeva ljudi trećih državljana nečlanica Unije među članicama. Notu kompleksnosti kolektivne migracijske politike svakako pridodaje i potreba za visokim stupnjem privole u zajedničkoj suradnji aktera.

To se između ostaloga ogleda i pri uspostavljanju funkcionalnog sustava kontrole ulaska, protoka i boravka državljana trećih zemalja, simultano štiteći teritorijalni suverenitet i interese domicilnog stanovništva, a za što je potrebna tranzicija u promišljanjima migracijskog pitanja iz individualnog u ono kolektivno.

Opus legislativne plejade dokumenata EU o definiranju i uređenju politike azila i migracija je širok i seže još u drugu polovinu '80. - ih godina i *Jedinstvenog europskog akta* kojim se izražava potreba postojanja koherentne zajedničke vanjske i sigurnosne politike Unije. Ugovor iz Lisabona pri tome predstavlja suvremeniji i recentniji akt u pokušajima uređenja migracijske politike, posebno u dijelu uvođenja trodiobne nadležnosti. No ipak, najveći značaj potonjeg Ugovora, ogleda se u institucionalnom otvaranju EU, stjecanjem pune pravne osobnosti, na što se vežu ostali relevantni dokumenti. Od *Globalnog pristupa migracijama i mobilnosti (GAMM)*, što je nastavak prvotno predstavljenog GAMM iz 2005. godine, *Uredbe Dublin III.* iz 2014. godine, pa sve do *Rezolucije Europskog parlamenta od 18.4.2018.*, kojom se predlaže set mjera za suzbijanje siromaštva u državama iz kojih dolaze migranti u EU. U potonjim dokumentima, vidljiv je eksplicitan zaokret Unije u politikama migracija, odnosno, uočljivo je konačno nominalno priznanje kako su ilegalne migracije samo konsekvencija, pri čemu je za njihovu efikasnu regulaciju i potencijalno reduciranje potrebno otklanjati uzroke istih.

U raznim projiciranjima kretanja, a koja će u nastavku rukopisa biti navedena, glavna ilegalnih migrantskih tokova na vanjske granice Unije odvija se preko osam aktivnih migrantskih ruta: *Istočno-mediteranske*, obuhvaća kretanja preko Turske na grčke otoke, *Zapadno-balkanske* koja obuhvaća kretanja i preko teritorija RH, odnosno s južnih granica Grčke i Bugarske prema sjeveru, *Centralno-mediteranske*, Sredozemno more između Afrike i Italije, *Zapadno-mediteranske* preko mora između Španjolske i Maroka, *Zapadno-afričke* na obale Španjolske, *Cirkularne rute Albanija Grčka* obuhvaća kretanja preko Sjeverne Makedonije i Albanije te pokušaj ulaska u Grčku, *Istočno-europske rute*, kopnena granica EU između Bjelorusije, Moldavije, Ukrajine, Ruske Federacije i istočnih država Estonije, Finske, Mađarske, Latvije, Litve, Norveške, Poljske, Slovačke, Bugarske i Rumunjske te u konačnici *Crnomske rute* kao dijela Zapadno-balkanske rute.

Širokim teritorijalnim opsegom vanjskih granica Unije, višesmjerne političke i policijsko granične akcije protiv suzbijanja ilegalnih migracija zahtijevaju i značajna financijska izdvajanja, predviđenima u dugoročnom planiranju ograničenja proračunske potrošnje u višegodišnjim financijskim okvirima EU. Time, financijska sredstva namijenjena migracijama u okviru višegodišnje perspektive za period od 2014.-2020. godine, zastupljena su

kao jedno od šest prioriteta područja u dijelu „*Sigurnost i građanstvo*“, s najnižim izdvajanjima unutar višegodišnjeg okvira od svih ostalih programiranih prioriteta financijskih područja intervencija. U okviru proračunskog područja i financijskog djelovanja, visoki značaj nosi i uspostavljanje Fonda za azil, migracije i integraciju (*engl.* AMIF) te Fonda za unutarnju sigurnost (*engl.* ISF) u okviru kojih su državama članicama alocirana bespovratna financijska sredstva za područja suzbijanja ilegalnih migracija, policijske suradnje, sprječavanja i suzbijanja kriminala te zaštitu ključne infrastrukture.

Učinci globaliziranog svijeta, više no ikada koncept različitosti (*engl.* *diversity*) prominentno plasiraju pod supstancijalni, oplemenjujući ekstrakt modernih društava koji u realitetu, dolazi u iznimno snažnu koliziju s kruto oblikovanim kategorijama naroda, nacije, nacionalnog identiteta i suverenosti. Međusobna trvljenja u velikom dijelu uvjetovana su percepcijom domicilnog stanovništva, kreirana na razini individualnog dojma različitim vrstama podražaja.

Preduvjet formiranju gore navedenih kategorija jest dobrovoljno kolektivni osjećaj pripadnosti određenoj skupini ljudi i privrženost određenom geografskom teritoriju, koji zajedničkim interaktivnim djelovanjem tvore naciju zajedničkih obilježja, interesa i zajedničke vizije budućnosti. O neželjenom aspektu migracija često se progovara kroz prizmu testa izdržljivosti i otpornosti nacije eksternim faktorima, općenitog shvaćanja kako će prihvatom ljudi različitih demografskih značajki doći do disrupcije zajednički uspostavljenih određujućih čimbenika nacije: jezika, kulture, religije i drugih, što posljedično određeno društvo neminovno vodi ka krizi nacionalnog identiteta.

U posljednje vrijeme opetovano izražavana percepcija u javnom diskursu propituje sigurnosnu i ekonomsku dimenziju migracija na teritoriju zemlje primateljice. Oprečno navedenom, pobornici migracijskih procesa, repliciraju kako je u današnjem globaliziranom svijetu gotovo pa nemoguće zaustaviti kretanje ljudi, uzdajući se pri tome u koncept multikulturalizma, čineći ga svojevrsnim zaštitnim društvenim mehanizmom, obzirom da se njime, pod zajednički nazivnik svodi zaštita očuvanja društvene raznolikosti, a istovremeno priznajući različitosti.

U aspektima ekonomske zabrinutosti, suviše je otpočinjati bilo kakvu diskusiju o brojčanim, dobnim i ostalim karakteristikama važnosti određene populacije i posljedično direktnim utjecajima navedenih komponenti na ekonomsko gospodarski i društveni smjer kretanja određene države, pri čemu takvi podaci, predstavljaju značajne inpute u vidu kreiranja raznih vrsta politika.

U aspektu migracija, a neovisno o klasifikaciji kategorije kretanja, navedeni podaci pružaju višestruke smjernice. Tako isti primjerice, mogu dati uvid o ponudi i potražnji za radnom snagom određene države, što je značajna komponenta koja utječe na formiranje makroekonomskih politika i gospodarsko (blago)stanje, a ovisno o kojoj će se konsekutivno kreirati kontrolirana, tržišno uvjetovana, planska migracijska politika radnih dozvola za strance i/ili specifični profili radne snage, ovisno o potrebnoj kategoriji znanja i vještina koji su određenom sustavu, u određenom vremenskom intervalu i potrebni.

Usredotočimo li se na specifični slučaj RH, Državni zavod za statistiku prema projekcijama stanovništva od 2010. - 2061. godine, na temelju raznih faktora, a primjenjujući uobičajenu analitičku metodologiju, donosi prikaze nekoliko scenarija demografskih trendova, koji su u niskoj varijanti projekcije za RH, odnosno u tzv. „*pesimističnom scenariju*“, izrazito nepovoljni. U jednakom omjeru se to odnosi i na visoki ukupan projicirani i stvarni pad broja stanovništva (2010. god. – 4.425.200 na 2061. god. – 3.387.800) te na značajan gubitak ljudi u onoj skupini koja se smatra radno aktivnom populacijom (od 15. – 65. godine; 2010. god. – 2.984.800 na u 2061. god. – 1.906.400). Projekcija nadalje u scenariju prikazuje povećanje (od + 343.400) jedino u skupini radno neaktivnog stanovništva, odnosno umirovljenika (stariji od 65 god. – 2010. god. s – 765.500 na 2061. god. – 1.108.900). To bi moglo voditi zaključku da ukoliko se politike koje reguliraju demografsku i radnu komponentu populacije prepuste inerciji, bez značajnije državne intervencije koja bi osigurala višu stopu nataliteta i zaustavljanje odljeva radno sposobnog stanovništva, postojeće stanje rezultirat će ostvarivanjem „*pesimističnog scenarija*“ te u konačnici značajnim gospodarskim i socijalnim problemima.

Republika Hrvatska u povijesti svog postojanja prolazi kroz različita državna uređenja, čime je proces europskih integracija tek jedan u nizu kojim se pokušava pozicionirati kao zemlja srednje Europe. Stoga, europske integracijske politike bivaju označene kao jedan od dugoročnih vanjsko geopolitičkih ciljeva, što je u konačnici 2013. godine i ostvareno stjecanjem punopravnog članstva u jedinstvenoj *sui generis* tvorevini EU, čije ekskluzivno članstvo bi RH trebalo donijeti značajne i mjerljive (financijske) benefite. Suvremeni međunarodni odnosi karakterizirani su dinamičnim, interaktivnim, višesmjernim akcijama u okviru kojih države, uz pomoć raspoloživih resursa, pokušavaju iznaći načine stjecanja oportune prednosti nad ostalim državama, posebno onima u neposrednom okruženju, pri čemu pojmovi poput političke geografije, geopolitike i geostrategije, zaokupljaju fokus široke društvene i znanstvene zajednice. Na taj način, kategorija geografskog teritorija u raspravama o maksimiziranju utjecaja prirodne danosti države kao aktera međunarodnih odnosa zauzima centralno mjesto

polemika. Unatoč osporavanosti, odnosno dvojabama određenih autora o samostalnosti geografskog faktora, pri čemu osporavatelji demistificiraju njegov ukupni utjecaj na kompleksne višesmjjerne odnose među državama, za razliku od pobornika, koji apostrofiraju usku povezanost geografskog i političkog, čime sinergijskim djelovanjem državama u dinamičnim odnosima može osigurati prednost, geografski teritorij kao takav, neosporno jest faktor međunarodnih odnosa.

U kontekstu migracija, na i kroz njen teritorij, najčešće prema zapadnim državama, notu kompleksnosti RH uvelike određuje i njezin prirodni razmještaj, odnosno, njezine granične države čiji je put prema europskim integracijama iznimno usporen i gotovo nepostojeći. U javnom i medijskom prostoru Hrvatsku se često označava „*zemljom vratima*“ ili „*tranzicijskom zemljom*“ migracijskih kretanja, kreirajući sveopću percepciju o RH kao nepoželjnoj migrantskoj destinaciji, neovisno o etničkoj pripadnosti migranata.

Činjenica je da se problematika ilegalnih migracija kao društvenog problema ne može svrstati visoko na ljestvicama prioriteta javnosti, čak i kreatora politika. No, isto tako, činjenica je kako RH unutar međunarodnih odnosa i svog geografskog položaja nije izolirana politička tvorevina i kako je više no ikada, kao dio EU, suočena s (visokim) priljevom državljana trećih zemalja na svoj teritorij. Navedeno će se, uz postojeće priljeve migranata, koji u značajno visokom omjeru nose i klasifikacijsku oznaku „ilegalni“, iz ratom pogođenih područja, prvenstveno Sirije i Iraka, u doglednom periodu značajno promijeniti te ovisiti i o stanju s ukrajinsko - ruskom krizom, iako se, klasifikacijski ne radi o vrsti migranata koje ovaj rad promatra.

Shodno navedenom, primarni cilj ovog istraživanja je odrediti prisutnost protuimigrantskih stavova, uzrokovanih ilegalnim migracijama kod ispitanika. Time bi se poboljšala procjena u načinima identifikacije ključnih parametara ponašanja pri klasificiranju tipa percipirane prijetnje ilegalnih migranata na ispitanike. Rezultati mjerenja trebali bi pokazati odnos između određenih društvenih karakteristika ispitanika i postojanja protuimigrantskih stavova.

Provedeno istraživanje prema njegovoj osnovnoj svrsi je eksploratorno neeksperimentalno istraživanje javnog mnijenja s primarnom svrhom procjene mišljenja i raspoloženja javnosti. Prema vrsti prikupljenih podataka ispituju se mišljenja i stavovi ispitanika kombinacijom različitih ljestvica.

U tu svrhu sastavljen je mjerni instrument koji je prethodno, zbog provjere funkcionalnosti i njegovih psihometrijskih karakteristika, testiran na probnom (prigodnom)

uzorku, a koji je posljedično djelomično modificiran. Istim se, standardiziranim nizom pitanja ispituju osobni iskazi o mišljenjima, uvjerenjima, stavovima i ponašanju ispitanika.

Istraživački zaključak temeljit će se na odgovorima što ih ispitanici pruže, bez direktnog opserviranja, dok će se međuodnosi kvantitativnih istraživačkih varijabli analizirati korištenjem statističkih postupaka, čime će se kategorijski podaci prikazati apsolutnim i relativnim frekvencijama i postotcima te grafički putem dijagrama. Kao što je i navedeno, rezultati ovog istraživanja trebaju ponuditi odgovore o protuimigrantskim stavovima ispitanika te razlozima eventualne nesklonosti za društvenom asimilacijom istih, objašnjavajući kategorije izvora negativnih stavova prema migrantima, čiji se dobiveni *outputi*, uz istraživačka ograničenja, mogu smatrati indikativnim pokazateljima na razini trenda.

1.1. Metode znanstvenog istraživanja

Fenomen migracija u okvirima znanstvenih istraživanja promatra se multidisciplinarno. Uvažavajući temeljne metodološke postavke, proučavanjem relevantne literature razvijen je plan, pomoću kojeg je nadalje razvijen i teorijski okvir istraživanja, način i plan obrade dobivenih podataka, definiran uzorak istraživanja, dizajn metodološkog aparata, cilj i problemsko pitanje na koje se dalje nadovezuju istraživačka pitanja, a iz čega su kauzalno razvijene i hipoteze.

Pri izradi rada posebna pozornost posvećena je etičnosti u fazama prikupljanja, analize i obrade podataka te pridržavanju temeljnih načela uvažavanja ljudskih prava i dostojanstva osobe prilikom izvođenja istraživanja na ispitanicima.

Literatura se prikupljala iz: *primarnog* (fizičko pretraživanje knjižnica) i *sekundarnog* izvora (online katalogi knjiga, časopisa, materijali sa znanstvenih i stručnih skupova, baze podataka), dok je segmentacija korištene istraživačke literature klasificirana prema „faktoru odjeka“. Internetsko pretraživanje obuhvatilo je i stranice organizacija koje se bave migracijama (*engl. Migration Data Portal*), Međunarodna organizacija za migracije (*engl. IOM*), *engl. Migration Policy Institute*) te baze podataka statističkih institucija (DZS, EUROSTAT).

Metodološki promatrano, ovaj rukopis predstavlja kvantitativno istraživanje koje koristi korelacijske metode i ispitivanje. Način provedbe je putem interneta (internetska ispitivanja) pomoću *online* anketnog upitnika na građanima RH starijima od 18 godina. Razlozi izbora ovog načina istraživanja su lakša operacionalizacija, minimiziranje materijalnih i logističkih troškova, dostupnost različite populacije te činjenice kako tema ilegalnih migracija ne predstavlja osjetljivu tematiku o kojoj bi se populacija potencijalno oklijevala izjasniti.

Istraživanje se klasificira kao eksploratorno s ispitivanjem u svrhu ostvarenja glavnog cilja, istraživanja prisutnosti protuimigrantskih stavova kod domaće javnosti, uzrokovanih međunarodnim ilegalnim migracijama. Planom istraživanja razvijen je i plan obrade podataka kojim će se, a ovisno o vrstama inputa (kvantitativnih varijabli i/ili kategorijskih) koristiti statistički postupci i testovi u svrhu dokazivanja/opovrgavanja postavljenih hipoteza.

1.2. Struktura doktorskog rada

Doktorski rad podijeljen je u deset cjelina, dok njih pet sačinjava temeljni dio rada. Središnji dio rukopisa sadržava provođenje istraživanja na ispitanicima o problematici ilegalnih migracija, čime se ispituje percepcija i stavovi domaće punoljetne populacije o problemskom pitanju s naglaskom na objašnjavanju izvora negativnih stavova populacije i nesklonosti asimilacije istih u društvo.

Uvodni dio istraživanja započinje elaboriranjem metodologije i cilja istraživanja, uz navođenje temeljnih istraživačkih pitanja na koje se nadovezuju hipoteze koje će se provođenjem istraživanja dokazati ili opovrgnuti.

Drugi dio istraživanja započinje povijesnim pregledom pokušaja legislativnog uređenja fenomena kretanja ljudi. Od međunarodnopravnih dokumenata do EU legislative. Navedeno poglavlje donosi i temeljnu diferencijaciju pojmova koji se koriste u okviru istraživanja: izbjeglica, stranaca, migranata, azilanata, međunarodnih migracija itd., nakon čega se donosi raščlamba pojma migracija, uz analiziranje potisnih i privlačnih faktora te kategorizacija vrsta migracija (unutarnje/vanjske, ilegalne/legalne). U okviru drugog dijela analizira se i hrvatski sustav azila od institucionalizacije do provedbe, odnosno proučavanje nacionalne legislative koja regulira statute boravka stranih državljana u RH.

Treći dio istraživanja u fokus stavlja geopolitički položaj u kontekstu ilegalnih migracija kroz i na teritorij RH. Donosi se statistički prikaz ilegalnih migracija te se analiziraju glavne migrantske rute s posebnim naglaskom na Zapadno-balkansku (migrantsku) rutu koje je i RH dio, uz doticanje posebnih aspekata kolizije dvije istraživane kategorije. Odnosno detektiranja potencijalnih zona dodira lokalnog stanovništva na teritoriju RH i ilegalnih migranata te sve zastupljenije negativne pojave u migracijskom procesu, počinjenja kaznenog djela u vidu krijumčarenja ljudi.

Četvrti dio donosi povijesni pregled migracijske politike EU i europske pokušaje institucionalizacije fenomena migracija. Poseban dio četvrtog dijela rukopisa posvećen je analiziranju novčanih izdvajanja EU u politike migracija kroz Operativne programe i uspostavljene fondove unutar višegodišnjih financijskih okvira; 2014.-2020. i 2021.-2027.

Središnji dio istraživanja prikazan je u petom dijelu rukopisa unutar kojeg se donose rezultati provedenog istraživanja na domaćoj punoljetnoj populaciji o protuimigrantskim stavovima te identifikaciji tipa percipirane prijetnje ilegalnih migranata po domaću populaciju. Značajan dio ovog dijela istraživanja predstavlja statistička analiza dobivenih podataka istraživanja čime se, korištenjem raznih statističkih testova, testiraju postavljene hipoteze u

svrhu njihova dokazivanja/opovrgavanja. Nakon analize podataka, detaljno se elaboriraju zaključci i dosezi (ograničenja) istraživanja te načini interpretacije i tumačenja dobivenih rezultata.

U šestom dijelu, uvažavajući sve inpute istraživanja, prikazan je i detaljno elaboriran zaključak doktorskog rada, dok je popis literature naveden u sedmom, sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku u osmom, popis priloga istraživanju u devetom te kratki životopis autora u desetom poglavlju.

1.3. Definiranje problema istraživanja

Migracije kao procesno permanentan fenomen kod populacije izaziva oprečna stajališta i mišljenja uzrokovana osobnom percepcijom, kreirana različitim vrstama podražaja, a koja ovisno o stopama fluktuacije migranata u nekom vremenskom intervalu mogu značajno varirati od krajnje pozitivne do krajnje negativne.

Glavni problem istraživanja odnosi se na ispitivanje potencijalnog porasta protuimigrantskih stavova, analizu tipa percipirane prijetnje koju ilegalni migranti predstavljaju domicilnom stanovništvu te njihovom utjecaju na širu društvenu zajednicu.

Radom se analizira i povijesni aspekt uređenja fenomena migracija, odnosno legislativni akti međunarodnih organizacija koje institucionaliziraju migracijski proces te se donosi sustavan komparativni prikaz legislativnog uređenja politika migracija unutar EU. Od povijesno najrelevantnijih do najrecentnijih, a kojima se predlažu potencijalna rješenja migracijskih priljeva. U legislativnom komparativnom prikazu donosi se i prikaz politika RH u okviru sustava azila, načinima zaštite stranih državljana pod međunarodnom zaštitom s pregledom organizacija civilnog društva koje djeluju u području zaštite ljudskih prava, nacionalnih manjina i azilanata. Također, provodi se analiza i daje se statistički prikaz ilegalnih migracija na teritorij EU, time i RH, broj zatraženih azila u promatranom vremenskom intervalu, statistički prikaz korištenja određenih migrantskih ruta proboja prema europskim državama s naglaskom na Zapadno-balkansku migrantsku rutu i prikaz počinjenih kaznenih djela trgovine i krijumčarenja ljudi u migratornom procesu.

1.4. Definiranje cilja, istraživačkih pitanja i hipoteza

Cilj planiranog istraživanja je provjeriti prisutnost protuimigrantskih stavova ispitanika, uzrokovanih ilegalnim migracijama. Time bi se identificirali ključni parametri ponašanja ispitanika prilikom klasificiranja tipa percipirane prijetnje ilegalnih migranata na društvo.

Na osnovi postavljenog cilja moguće je razviti odgovarajuća istraživačka pitanja:

- IP 1 Koji tip percipirane prijetnje ilegalne migracije predstavlja snažniju vrstu ugroze za ispitani uzorak?
- IP 2 Kakav je odnos između socio-demografskih značajki ispitanog uzorka i protuimigrantskih stavova?
- IP 3 S kojim tipom percipirane prijetnje ispitani uzorak povezuje ilegalne migracije te koja skupina sudionika ostvaruje nižu razinu socijalne distance prema ilegalnim migrantima?
- IP 4 Kolika je razina socijalne distance koju sudionici istraživanja imaju prema ilegalnim migrantima?

Na osnovu postavljenih problema i rezultata prethodnih istraživanja moguće je postaviti sljedeće hipoteze:

- H1 Sudionici uglavnom smatraju kako ilegalne migracije predstavljaju snažniju društvenu prijetnju u odnosu na sigurnosnu i ekonomsku.
- H2 Mlađi ispitanici te ispitanici iz većih mjesta (gradova) smatraju ilegalne migrante puno manjom prijetnjom te su otvoreniji po pitanju suživota. Također, pojedinci koji nemaju akademsko obrazovanje u značajno većoj mjeri pokazuju protuimigrantske stavove.
- H3 Sudionici ilegalne migracije percipiraju kao društvenu prijetnju, pri čemu mlađi i stariji ispitanici pokazuju nižu razinu socijalne distance prema ilegalnim migrantima od srednje starih ispitanika.
- H4 Razina socijalne distance prema ilegalnim migrantima, značajno je povezana sa socio-demografskim značajkama sudionika istraživanja.

1.5. Metodološki okvir istraživanja

Obzirom na globalni karakter fenomena migracija, ovim rukopisom analizira se doseg međunarodne sfere utjecaja u aspektu suradnje u odnosima između međunarodnih organizacija, Europske unije i Republike Hrvatske, pri čemu se raščlanjuje uloga RH u cjelokupnom procesu s naglaskom na nacionalu razinu upravljanja migracijama. Time se posljedično analizira trodiobna legislativna raščlamba u vidu reguliranja migracija od: (i) međunarodnih organizacija (UN, Vijeće Europe) u vidu povelja, konvencija i okvirnih konvencija, sporazuma i preporuka, (ii) legislativa Europske unije u vidu ugovora, uredbi, programa, rezolucija i međuinstitucionalne komunikacije te (iii) nacionalna legislativa u vidu zakonskih/podzakonskih (i provedbenih) akata te raznih strateških planova.

U nastavku se donosi popis kvalitativne legislativne analize:

(1) međunarodnih organizacija, koja je obuhvatila sljedeće analizirane dokumente:

- *“Povelja Ujedinjenih naroda”*;
- *“Konvencija o statusu izbjeglica (1951.)”*;
- *“Protokol o statusu izbjeglica (1967.)”*;
- *“Europska konvencija za zaštitu prava čovjeka i temeljnih sloboda (1950.)”*;
- *“Preporuka 1201 parlamentarne skupštine o zaštiti nacionalnih manjina (1992.)”*;
- *“Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1993.)”*;
- *“Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1994.)”*;
- *“Ženevska konvencija o statusu izbjeglica, međunarodni pakt o građanskim i političkim slobodama (engl. ICCPR)”*;
- *“Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja”*;
- *“Konvencija o pravima djeteta”*;
- *„Sporazum o problemima potvrde identiteta ruskim i armenskim izbjeglicama“*.

(2) Europske unije, koja je obuhvatila legislativni vremenski interval od 1987.-2018. godine:

- *“Jedinstveni europski akt (1987)”*;
- *“Ugovor iz Maastrichta (1993.)”*;
- *“Ugovor iz Amsterdama (1999.)”*;
- *“Program iz Tamperea (1999.)”*;

- “Ugovor iz Nice (2003.)”;
- “Uredba Vijeća (EZ) br. 343/2003 (Dublin II) (2003.)”;
- “Haški program (2004.)”;
- “Globalni pristup migraciji i mobilnosti (GAMM) (2005.)”;
- “Ugovor iz Lisabona (2009.)”;
- “Štokholmski program za područje slobode, sigurnosti i pravde (2009.)”;
- “Komunikacija EK i EP Vijeću “Globalni pristup migraciji i mobilnosti (2011.)”;
- “Uredba (EU) br. 604/2013 (Dublin III) (2014.)”;
- “Put ka ostvarenju otvorene i sigurne Europe (2014.)”;
- “Europski migracijski program (2015.)”;
- “Izjava EU - Turska i Akcijski plan (2016.)”;
- “Rezolucija EP o stanju na Sredozemlju i potrebi za cjelovitim pristupom EU - a migraciji (2016.)”;
- “Rezolucija EP od 18. travnja 2018. godine (2018.)”.

(3) nacionalne legislative, koja je obuhvatila period od 1990.-2020. godine:

- “Zakon o strancima (NN 133/20)”;
- “Zakon o kretanju i boravku stranaca (NN 53/91, 26/93, 29/94)”;
- “Zakon o zapošljavanju stranaca (NN 19/92)”;
- “Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)”;
- “Zakon o državljanima država članica Europskog gospodarskog prostora i članovima njihovih obitelji (NN 66/18, 53/20)”;
- Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN 143/13, 98/19)”;
- Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u RH (NN 80/13, 15/18, 26/21)”;
- “Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15, 127/17)”;
- “Odluka o osnivanju Stalnog povjerenstva za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo (NN 110/19)”;
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o ostvarivanju unutarnjih i materijalnih uvjeta prihvata (NN 66/19)”;
- “Pravilnik o standardima zdravstvene zaštite i stranaca pod privremenom zaštitom (NN 28/20)”;

- *“Pravilnik o boravku u prihvatnom centru za strance (NN 101/18, 57/19)”*;
- *“Akcijски plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita 2017.-2019.”*;
- *“Migracijska politika Republike Hrvatske za periode 2007./2008; 2013./2015.”*;
- *Strateški plan demografske revitalizacije za razdoblje 2018./2020.”*.

Metodološki okvir, osim legislativne, uključuje i statističku analizu podataka u vidu iznošenja pokazatelja raznih vrsta trendova istraživane problematike. Pri tome se prikazuju podaci o:

- *korištenim (aktivnim) migracijskim rutama ulaska u države EU s prikazom ilegalnih prelazaka granica po pojedinoj ruti (FRONTEX),*
- *brojevima državljana trećih zemalja ilegalno zatečenih na teritoriju EU s prikazom preferiranih top deset država u kojima je zatražen azil (EUROSTAT),*
- *prisutnosti migranata u prihvatnim centrima: Bosna i Hercegovina, Srbija i Rumunjska (IOM),*
- *spolu osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita (azil i supsidijarna zaštita) u RH, tražiteljima međunarodne zaštite maloljetnika bez pratnje,*
- *statistikama kaznenih djela trgovine i krijumčarenja ljudi u RH od 2018.-2020. godine (MUPRH) te,*
- *statistike počinjenja zločina iz mržnje aspekt “rasizam i ksenofobija” 2015.-2020. (CMS).*

U aspektu posebnog dijela istraživanja koji se bavi analiziranjem hrvatskog sustava azila, donosi se prikaz i način funkcioniranja nacionalnih ustrojstvenih jedinica unutar Ministarstva unutarnjih poslova (Uredba o unutarnjem ustrojstvu) zaduženih za imigraciju, državljanstvo i upravne poslove.

Teorijsko polazište rukopisa polazi od pretpostavke kako značajno povećanje i više stope fluktuacije ilegalnih migracija na teritorij RH, posljedično formiraju i značajan porast protuimigrantskih stavova domaće populacije. Obzirom na postavljeno teorijsko polazište istraživanja i njegovu kvantitativnu eksploratornu narav, formirana su odgovarajuća istraživačka pitanja i hipoteze koje u korelaciju dovode određene demografske karakteristike populacije s postojanjem i formiranjem protuimigrantskih stavova. Navedeno se dokazuje ili opovrgava provođenjem istraživanja na kvotnom uzorku punoljetne domaće javnosti. Pri

provođenju istraživanja korištena su dva profesionalna alata za prikupljanje, analizu i obradu podataka. U dijelu prikupljanja podataka pri provođenju istraživanja i ispitivanja javnog mnijenja aplikacija „SurveyMonkey“ (Momenive Inc.) te SPSS (inačica 26.0, SPSS Inc., Chicago, IL, SAD) u dijelu statističke obrade i analize podataka.

2. POVIJESNI ASPEKT UREĐENJA FENOMENA MIGRACIJA S OSVRTOM NA SUSTAV AZILA U REPUBLICI HRVATSKOJ

2.1. Od izbjeglištva do nacionalnih manjina u državi primateljici

Pitanje kretanja ljudi (*engl. People on the Move*), ali ne kao puku kategoriju mehaničkog inercijskog gibanja s jedne točke prema drugoj ili kompleksnije, s jednog geografskog teritorija ka drugome, neovisno o inicijalnim faktorima i uzrocima tog kretanja, u recentnom periodu zaokuplja široki multidisciplinarni fokus različitih istraživačkih područja. Notu kompleksnosti uređenja teorijskog okvira, budućeg usmjerenja i metodološkog određenja, potvrđuju i različiti aspekti promatranja fenomena kretanja, čime se bave: politologija, pravne, medicinske i ekonomske znanosti, sigurnosne studije, sociologija, psihologija itd.

Javni i medijski diskurs svijeta, ali posebno zemalja članica EU u određenim vremenskim intervalima (migrantska kriza 2015./2016.) svakodnevno bio je značajno izložen *mainstream* medijskim sadržajima o različitim (po svim općim karakteristikama) skupinama ljudi, koji dostupnim raspoloživim sredstvima, zbog signifikantnog složaja faktora, pokušavaju napustiti svoj primarni geografski teritorij. Mijenjajući ga pri tome onim koji im, a iako samo na individualnoj razini dojmoma, jamči osobnu (ali i opću) sigurnost, društvenu inkluziju i ekonomsku stabilnost, označavajući taj proces kao *izbjeglištvo*, a ljude kao *izbjeglice*. Te pojmove i stremljenja relevantnih aktera, kako danas tako i u prošlosti, za njihovim međunarodno legislativnim uokvirivanjem, ne možemo promatrati bez osvrta na povijesne prilike odnosa, koji su svojim učincima uvelike doprinijeli kvantifikaciji ta dva pojma.

Poznatim razvojem događaja, prva polovina dvadesetog stoljeća svijeta u odnosima između država, nakon dugotrajnih i iscrpljujućih ratova, označena je idejom ujedinjenja i naporima ka učinkovitoj pravnoj institucionalizaciji međudržavnih odnosa kroz osnivanje univerzalne međunarodne multilateralne organizacije, a koja bi trebala prevenirati buduće potencijalne sukobe, štiteći i simultano održavajući pri tome svjetski mir. Pod tom premisom, na inicijativu Sjedinjenih Američkih Država i T. W. Wilsona, osnovana je Liga naroda. Okarakterizirana i kao „veliki eksperiment koji je iza sebe ostavio nasljeđe u obliku sveopćeg prihvaćanja zamisli da bi sve nacije svijeta mogle i morale surađivati radi kolektivne sigurnosti“¹. U organizacijskom obliku djelovanja, preteča je to današnjim multilateralnim oblicima državnih udruženja, koja je prema određenim autorima, unatoč početnim neuspjesima

¹ M. MacMillan prema G. Struić (2017.): *Kolektivna sigurnost i njezini mehanizmi u Paktu Lige Naroda*, Pravni Vjesnik, god. 33., br. 3. - 4., str. 197. - 212.

(odbijanje ratificiranja Pakta organizacije od strane Senata SAD) te čestim kvalifikacijama kao „imperijalističkog“ modela udruženja, tijekom godina djelovanja, pa sve do raspada pred Drugi svjetski rat, ipak ostvarila značajne i mjerljive akcijske uspjehe. Ne ulazeći pri tome u meritum pojedinih političkih, gospodarskih, humanitarnih i drugih akcija koje je poduzimala, kao potencijalno jedan od najvećih benefita Lige naroda, mogla bi se izdvojiti upravo njena određujuća osnivajuća determinanta. Odnosno, ideja ujedinjenog, međunarodnopravnog djelovanja državnih aktera, što je posljedično rezultiralo osnivanjem recentnijih i danas aktivnih oblika međudržavnih udruženja koji u operativnom smislu djeluju s istim ili sličnim premisama.

Podijeljenost određenih istraživača oko vremenske dimenzije začetnih ideja ujedinjenih europskih država u periodičkom razmeđu do poznatog datuma i još poznatijeg govora u povijesti onoga što danas nazivamo Europska unija, 9. svibnja 1950. godine i R. Schumana, koji u svom izlaganju javno i nedvosmisleno tek predlaže potencijalnu integraciju industrije ugljena i čelika u Zapadnoj Europi, na drugom kraju svijeta, pet godina ranije utiru se temelji nove međunarodne suradnje akronima Ujedinjeni narodi. Naime, 26. lipnja 1945. godine u San Franciscu donesena je *Povelja Ujedinjenih naroda*, čiji su temeljni ciljevi i načela sažeti u glavi i članku I. Povelje, a to su „održavanje međunarodnog mira i sigurnosti, razvijanja prijateljskih odnosa među narodima koji se temelje na poštivanju načela ravnopravnosti, samoodređenja naroda i ostvarivanja međunarodne suradnje pri rješavanju međunarodnih problema gospodarske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode u razvijanju i poticanju prava čovjeka i temeljnih sloboda za sve bez razlike rase, spola, jezika i vjere“².

U kontekstu ovog rukopisa, određujuće načelo Ujedinjenih naroda o „ostvarivanju suradnje u pitanjima humanitarne prirode“, dovodi nas do niza međunarodnopravnih dokumenata koji započinju temelje rasprava o kretanjima ljudi te načinima ostvarivanja njihovih prava u zemljama primateljicama, ali i istovremeno dualno uzajamnim obvezama istih. *Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine*, kao i kasniji oblik njezine nadopune, *Protokol o statusu izbjeglica iz 1967. godine*, dva su akta koja jasno podcrtavaju primarni cilj u vidu isključive zaštite izbjeglica, nikako rješavanja svih pitanja vezanih uz migracije, što je godinama iza poticalo određene diskusije i razmimoilaženja u tumačenjima među državama“³.

² A. Milardović, A. Vukić (1998.): *Manjine u Europi*, Institut za migracije i narodnosti Zagreb, str. 17. - 18.

³ Konvencija i Protokol o statusu izbjeglica, dostupno na: www.refworld.org/docid/refugees_, pristupljeno 3. travanj 2020. godine. Navedeni akti zasnivaju se na načelima Opće deklaracije o pravima čovjeka Generalne skupštine UN 217A (III), od 10. prosinca 1948. godine, članku 14., točki 1. i 2., koji definiraju kako „svatko ima pravo tražiti i uživati u drugim zemljama azil od proganjanja, osim kada se na to pravo ne može pozvati u slučaju gonjenja koje je zasnovano na kaznenom djelu nepolitičke prirode ili u postupku protivnom ciljevima i načelima UN - a“. Konvencija i Protokol definiraju dualna uzajamna prava i obveze izbjeglica i država primateljica. Glavno načelo Konvencije definirano je čl. 33., odnosno zabranom prisilnog udaljenja ili vraćanja (*»refoulement«*), gdje

Europski odgovor međunarodnopravnom aspektu reguliranja pitanja kretanja ljudi tijekom vremenskog perioda, doživljava značajne fabularne skokove. Pri tome, pitanje uređenja tih odnosa prolazi suštinsku paradigmatiku promjenu od percepcije do akceptiranja i u konačnici nominalnog priznanja uzajamnih prava i obveza kategorije nacionalnih manjina u državi primateljici, uz istovremeno poštivanje ekskluzivnog teritorija države primateljice i njezine nacionalne suverenosti. Najstarija paneuropska organizacija koja za cilj ima jačanje suradnje i jedinstva na europskom teritoriju, promicanjem ljudskih prava i temeljnih sloboda, demokracije i vladavine prava *Vijeće Europe*, od utemeljenja 1949. godine donosi legislativnu seriju instrumenata u obliku rezolucija, konvencija i protokola, poglavito u području zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda. U tom kontekstu valja spomenuti temeljni akt, odnosno „*Europsku konvenciju za zaštitu prava čovjeka i temeljnih sloboda*, donesenu 1950. godine u Rimu, koja se nadovezuje na Opću deklaraciju Ujedinjenih naroda od 1948. godine, kao i onomad recentnije akte: *Preporuku 1201 parlamentarne skupštine o zaštiti nacionalnih manjina* (1992.), *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* (1993.) te *Okvirna konvencija za zaštitu prava nacionalnih manjina* (1994.)“⁴.

Navedeni akti pozivaju na zajedničko okrupnjavanje oko izgradnje jedinstva po pitanjima čovjekovih fundamentalnih ljudskih prava kao osovine, iz čega se naknadno razvijaju sva ostala prava. Prije svake rasprave o legislativnim dosezima i učinkovitosti u području migracija, potrebno je načiniti i jasnu distinkciju između „imigracijskih zakona (koji reguliraju tko može i ne može ući u državu) i imigracijskih politika (koja definira prava, dodjeljuje zaštitu i pruža podršku migrantima na temelju pravnog statusa)“⁵. Unatoč međunarodno legislativnim stremljenima institucionaliziranja regularnog kretanja ljudi i apostrofiranja pozitivnih strana u vidu promicanja temeljnih ljudskih prava, ističe se i nekonzistentnost istih, rutiniranost donošenja izbjegličke legislative, odnosno kako je ona „uvelike slučajan i ironičan nusprodukt, može se reći, desetljeća vladinih hipokrizija“⁶. U prilog tome, a u kontekstu EU, u pogledima neučinkovitosti iste unisono se navodi i problematika nepostojanja jedne, zajedničke migracijske politike (obzirom na individualnu ingerenciju u nacionalnim politikama država članica) i pomanjkanje institucionalnog sinergijskog djelovanja međunarodnih aktera. Odnosno

„nijedna država ugovornica ne smije protjerati niti vratiti (»refouler«) izbjeglicu, ni na koji način, na područje gdje bi njen život i sloboda bili ugroženi zbog njene rase, vjerske ili nacionalne pripadnosti“, iz čega su isključene izbjeglice koje se „opravdano smatraju opasnim za sigurnost zemlje u kojoj se nalazi“, čime se pitanje izbjeglištva označava kao humanitarno pitanje.

⁴ A. Milardović, A. Vukić (1998.), *op. cit.*, str. 95. - 114.

⁵ S. P. Wallace, M. E. de Trinidad Young (2018.): *Immigration Versus Immigrant: The Cycle of Anti- Immigrant Policies*, AMJ Public Health, Vol. 108., No. 4., str. 436.-437.

⁶ D. A. Martin (1990.) prema M. Mesić (1993.): *Međunarodno izbjegličko pravo – od uspona do krize*, Migracijske i etničke teme, Vol. 9. (No. 2.) str. 191. - 203.

tzv. „višerazinska struktura europskih migracijskih zakona, obzirom da EU nije jedina legislativna sfera koja donosi obvezujuća pravila koja se odnose na migracijske zakone u regiji Europe. Tu je još minimalno pet relevantnih legislativnih sfera i obvezujućih pravila; nacionalna legislativa država članica, legislativa Europske unije o kretanju EU građana i kretanjima građana državljana trećih zemalja, ugovori sklopljeni unutar Vijeća Europe (Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*engl.* ECHR), ugovori sklopljeni u okviru Ujedinjenih naroda (Ženevska konvencija o statusu izbjeglica, Međunarodni pakt o građanskim i političkim slobodama (*engl.* ICCPR), Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, Konvencija o pravima djeteta (*engl.* CRC), te bilateralni i multilateralni ugovori sklopljeni između država članica EU i trećih država“⁷.

Implicitno, nepostojanje jedne zajedničke, kohezijske migracijske politike u konačnici potvrđuje i nadležnosti pojedine države članice u formiranju nacionalnih politika, što kauzalno vodi i do individualističkih politika integracije migranata. Tako se navodi kako je EU „razvila zajednički okvir „težih“ i „blažih“ mehanizama upravljanja u smislu njihovog pravnog učinka. Niz „težih“ mehanizama upravljanja razvija se od 1999. godine. To uključuje EU direktive s jačim antidiskriminatornim pristupom od 2000. godine i dvije direktive iz 2003. godine, gdje obje sadržavaju „integracijske mjere“ (...) „Lakši“ mehanizmi upravljanja su neobvezujući, iako nisu bez ikakvog efekta“⁸.

Nadalje, a povratno na legislativni aspekt, kao jedan od izraženijih problema javlja se i potencijalna kolizija migracijskog i međunarodno privatnog prava. Odnosno, pri ulasku u EU, problematika nemogućnosti kontroliranja (dokumentiranog/regularnog) migratornog procesa u okviru čega, posljedično dolazi i do nemogućnosti utvrđivanja „osobnih i obiteljskih statusa kao relevantnog elementa za migracijski status. Ti statusi i odnosi izuzetno su bitni jer predstavljaju dio identiteta svake osobe. Oni su također dalekosežni jer se odražavaju na mogućnost osobe da ostvare brojna prava, (...) utvrđivanje osobnog i obiteljskog statusa migranta (najčešće ostvarenog u inozemstvu) pitanje je koje, zbog međunarodnog obilježja, redovito iziskuje primjenu odredbi međunarodno privatnog prava“⁹. Potonje je najviše bilo

⁷ P. Boeles, M. den Heijer, G. Lodder, K. Wouters (2014.): *European Migration Law. 2nd edition*, Intersentia UK, str. 21.-22.

⁸ A. Geddes, M. Achtnich (2015.), prema T. Vukojičić Tomić (2019.): *The Challenges of Diversity Management to Migrant Integration in the European Union*, U: I. Koprić, G. Lalić Novak, T. Vukojičić Tomić (ur.): *Migrations, Diversity, Integration, and Public Governance in Europe and Beyond*, str. 103.-123., Zagreb: Institut za javnu upravu (IJU).

⁹ I. Kunda (2020.): *Utjecaj međunarodnopravnoprivatnih rješenja Europske unije na status migranata*. U: J. Barbić (ur.): *Položaj migranata u međunarodnom i europskom pravu*, str. 73.-92., Zagreb: HAZU.

izraženo za vrijeme najveće migrantske krize EU (2015./2016. g.), kada je prema statističkim pokazateljima u jednom danu, unutar njenih granica (nedokumentirano) ulazilo i po nekoliko desetaka tisuća ljudi.

U pogledu perspektive promatranja migracijske politike EU, kao najčešća, izdvaja se ona ekonomska, pri čemu se uglavnom ističe kako je „priljev imigranata u korelaciji sa stopom nezaposlenosti, i to negativnoj u zemlji odredišta i pozitivnoj u zemlji ishodišta migracija“¹⁰. Iako i u ovom aspektu postoje pobornici i protivnici zapošljavanja „radnih migranata“, odnosno pomirenja potreba poslodavaca i tržišta rada, gdje „skeptici, uključujući i određene sindikate, ističu da u mnogim slučajevima ove tvrdnje jednostavno reflektiraju preferencije poslodavaca za vrbovanjem jeftine i iskoristive migrantske radne snage nad poboljšanjem plaća i ulaganja u osposobljavanje i razvoj vještina domaće radne snage. Kako nezaposlenost raste, određeni skeptici smatraju kako potrebe ekonomije za migrantskim radnicima opadaju. S druge strane, pobornici naglašavaju kako postoji visoko segmentirano tržište rada i diferencirana ekonomija, što sugerira, da su novi radnici migranti potrebni te da u određenim područjima mogu biti i ključni za ekonomski oporavak.“¹¹.

Svakako, a usprkos osporavanosti efektivne učinkovitosti i vremenske dimenzije donošenja akata od dijela znanstvene zajednice i javnosti općenito, problematika suzbijanja rastuće stope diskriminacije prema migrantima, rasizma, ksenofobije, antisemitizma i nesnošljivosti te zaštite ljudskih prava u migratornom procesu, donošenjem gore navedenih legislativnih akata značajnije dolazi u fokus međunarodne zajednice i društva općenito, postavljajući pri tome temelje donošenju drugih zakonskih (pod)akata, koji se prilagođavaju vremenskoj zbilji i trenutnoj migracijskoj situaciji.

¹⁰ M. Penava (2011.): *Utjecaj krize na imigracijsku politiku EU*, Zbornik radova: Kriza: Preobrazba ili propast?, Ekonomski fakultet Zagreb, Vol. 1., str. 113.-128.

¹¹ M. Ruhs, B. Anderson (2013.): *Migrant workers: Inevitability or Policy choice?* U: J. W. Holstag, M. Kremer, E. Schrijvers (ur.): *Making Migration Work. The Future of Labour Migration in the European Union*, str. 69.-82., Amsterdam: Amsterdam University Press (AUP).

2.2. Diferencijacija temeljnih pojmova: izbjeglice, stranci, migranti i azilanti

Složenost fenomena kretanja ljudi i uvriježena praksa interdisciplinarnog proučavanja koji određuje jedinu temeljnu determinantu pojma (kretanje) ne ulazeći pri tome u posljedice za države koje su tim kretanjem zahvaćene, posljedično ne iznenađuje i kako unutar znanstvene literature ne postoji terminološki konsenzus u vidu jednoznačne upotrebe termina i/ili tipologije, a kojima bi se načinila jasna distinkcija između ljudi i ciljeva njihova migratornog gibanja, što bi dovelo do prekretnice u samom razumijevanju čina te posljedično i u praktično političkom pristupu izbjeglicama.

U aspektu nemogućnosti iznalaženja jednoobrazne definicije, spornosti i otvorenosti koncepta i identiteta izbjeglica, određeni autori poput primjerice E. Haddada i D. Petrovića naglašavaju kako „oni nisu vezani ni za jedan stabilni, teritorijalno jasno definirani ili politički priznat identitet (...) kako se izbjeglice nalaze između priznatih političkih entiteta i jer “izlaze,, u međunarodni politički prostor, podložne su djelovanjima više političkih ili nepolitičkih aktera od državnih agencija i institucija međunarodnog političkog poretka do kriminalnih skupina, policije ili vojnih postrojbi“¹². Time se pojmovi poput izbjeglica, migranata i azilanata u znanstvenoj i popularnoj literaturi, ali i u svakodnevnom diskursu, često svode na sinonimsku razinu, ekstrahirajući ih dalje na dodatne potkategorije pojmova, ovisno o području proučavanja fenomena, iako barem prema legislativnom aspektu, jasna razlika postoji.

Legislativnom aspektu uređenja terminologije najviše je pridonijela u istraživanju već spomenuta „Ženevska konvencija“, odnosno Konvencija (1951.) i Protokol (1967.) o statusu izbjeglica. Potonji spadaju u Multilateralne sporazume, koji su utemeljeni na članku 14. Opće deklaracije o ljudskim pravima i spadaju u centralne legislativne dokumente o međunarodnoj zaštiti izbjeglica, a koji definiraju olakšavanje putovanja izbjeglicama, načelo jedinstva obitelji, socijalnih usluga, međunarodnu suradnju na području azila i preseljenja. Primarni cilj im je istovremeno uspostavljanje terminološke definicije i razlikovanje izbjeglica od ne izbjeglica, određujući pri tome temeljna individualna prava kojim se garantira azil, obveze država koje ga pružaju, ali i uvjete pod kojima određena osoba ne može zatražiti i dobiti azil. Time potonja Konvencija i njezin kasniji periodični oblik nadopune (*op. a.* Protokol) definiraju kako termin izbjeglica (engl. *refugee*) označava osobu koja se „smatrala izbjeglicom prema aranžmanima od 12. svibnja 1926. i 30. lipnja 1928. ili prema Konvencijama od 28. listopada 1933. i 10. veljače 1938., Protokolom od 14. rujna 1939. ili Ustavom Međunarodne organizacije za

¹² E. Haddad (2008.) prema: D. Petrović (2016.): *Izbjeglištvo u suvremenom svijetu. Od političko teorijskih utemeljenja do biopolitičkih ishoda*, Naklada LJEVAK, Zagreb, str. 297.

izbjeglice, osobe koje kao rezultat događaja koji su se dogodili prije 1. siječnja 1951., a zbog utemeljenog straha od progona zbog rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkom mišljenju ne mogu se vratiti u državu svoje nacionalnosti. Pri tome se isto ne primjenjuje na osobe koje su: počinile zločine protiv mira, ratne zločine ili zločine protiv čovječnosti, osobe koje su počinile teško nepolitičko kazneno djelo, a prije njihova prijema u tu zemlju kao izbjeglica te osobe koje su proglašene krivima za djela protivna ciljevima i načelima UN - a¹³. Iako je odveć, za međunarodni (k tome i ne obvezujući) dokument, očekivano legislativno neosobna i rigidna definicija, ista ipak pruža određeni institucionalni okvir i mogućnosti zakonodavnog uobličavanja odnosa na relaciji država(e) - izbjeglice.

Nadalje, tipologija migracija prije svega ovisi o kriteriju promatranja fenomena, no kao osnovna najčešće se izdvaja ona prema kriteriju „motiva (ekonomske/nekonomske, obiteljske/obrazovne), prostora (vanjske, unutarnje i tranzitne), legalnosti (zakonite ili legalne migracije, ilegalne ili neregularne, nezakonite migracije) i dobrovoljnosti (dobrovoljne i prisilne)“¹⁴.

Temeljnomo raščlambom tipologije migracija, dolazimo i do elementarnog razlikovanja pojmova izbjeglica i migrant, pri čemu pojam izbjeglica, suštinski označava osobu koja se prema gore navedenoj Konvenciji nalazi izvan svoje države podrijetla i koja se u tu istu državu ne može vratiti zbog okolnosti koje bi zahtijevale međunarodnu zaštitu. Pojam migrant, s druge strane, prema uvriježenoj definiciji UN - a, a iako nema službeno formalno - legalne definicije, označava „osobu koja je promijenila državu prebivališta, bez obzira na razlog migracije ili pravni status“¹⁵. Implicitno, time se navodi kako je temeljna distinkcija ove dvije kategorije ljudi (ne)dobrovoljnost njihova kretanja, odnosno mogućnost povratka u zemlju prebivališta bez straha za individualnu sigurnost, pri čemu izbjeglice promjenu pravdaju raznim snažnim potisnim čimbenicima (čime i stječu status), a bez kojih bi zapravo teško došlo do promjene individualnog statusa. Suprotno tome, migranti odluku o promjeni države donose slobodnom voljom, najčešće zbog korištenja osobnih pogodnosti u državi odredišta, bez snažnih potisnih

¹³ Konvencija i Protokol o statusu izbjeglica / Rezolucija 2198 (XXI), usvojena od strane Opće skupštine UN, Poglavlje (1) - Opće odredbe, Članak (1) - Definicija pojmova izbjeglica, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3b00f08a27.html>, pristupljeno 10. travnja 2020. godine.

¹⁴ G. Lalić Novak, R. Kraljević (2014.): *Zaštita izbjeglica i ranjivih skupina migranata*, Stega tisak, Zagreb, str.16.

¹⁵ United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2012.): *Toolkit on International Migration*, dostupno na: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/> pristupljeno 10. travnja 2020. godine.

čimbenika kao u slučaju izbjeglica, koji uživaju zaštitu svoje države i u koju se u bilo kojem trenutku (slobodnom voljom) mogu vratiti.

U nastavku, zbog same terminološke diferencijacije temeljnih pojmova koje ovaj rukopis koristi, donosi se kratki pregled osnovnih pojmova kako slijedi:

Tablica 1. - Terminološka klasifikacija Međunarodne organizacije za migracije (IOM)¹⁶

stranac	<i>alien, foreigner</i>	osoba koja nije državljanin određene države. Na njih se još referira i kao na: <i>nedokumentirani stranac</i> ,
potpomognuta migracija	<i>assisted migration</i>	migracija(e) uz pomoć vlada ili međunarodnih organizacija (za razliku od spontane migracije),
tražitelji azila	<i>asylum seekers</i>	osoba koja u državu želi biti primljena kao izbjeglica i čeka Odluku o zahtjevu. U slučaju odbijanja, mora napustiti zemlju i može biti protjerana kao i ostali stranci,
derivativni podnositelj	<i>derivative applicant</i>	osoba, najčešće bračni partner ili nepunoljetno dijete koje podnosi zahtjev za imigracijskim statusom na temelju druge aplikacije,
raseljena osoba	<i>displaced person</i>	osoba koja bježi iz svoje države zbog straha i opasnosti osim onih koje bi ga/ju učinile izbjeglicom (međunarodni sukob, prirodna i/ili ljudska katastrofa),
emigracija	<i>emigration</i>	čin odlaska ili izlaska iz jedne države s ciljem nastanjivanja u nekoj drugoj,
olakšana migracija	<i>facilitated migration</i>	poticanje zakonitih migracija u svrhu olakšavanja putovanja,
prvo načelo azila	<i>first asylum principle</i>	načelo prema kojem bi tražitelj azila trebao zatražiti azil u prvoj državi u kojoj nije u opasnosti
imigracija	<i>immigration</i>	proces kojim se nedržavljanici useljavaju u neku drugu zemlju u svrhu nastanjivanja,
ilegalni migrant	<i>illegal migrant</i>	osoba koja zbog ilegalnog ulaska u neku državu nema reguliran pravni status. Migranti koji krše pravila prijema država ili bilo koja druga osoba koja na nezakonit način ostaje u nekoj državi. Naziva se još i <i>ilegalni, nedokumentirani migrant</i> u neregularnoj situaciji,
ilegalna migracija	<i>illegal migration</i>	kretanja koja se odvijaju van regulativnih normativnih postupaka država (tranzita, prijema), bez potrebnih odobrenja i dokumentacije. Tendencija je ograničavanja izraza „ilegalna migracija“ u slučajevima krijumčarenja migranata i trgovine ljudima,
međunarodna migracija	<i>international migration</i>	kretanja koja označavaju prelaske međunarodnih granica ljudi koji napuštaju državu podrijetla/prebivališta, a kako bi se privremeno ili trajno naselili u nekoj drugoj državi,
masovna kolektivna migracija	<i>mass/collective migration</i>	iznenadno kretanje velikog broja ljudi, potaknuto određenim eksternim djelovanjem,
migrant	<i>migrant</i>	pojedinaac koji se bez intervencije seli u neku drugu državu poboljšati svoje materijalne, socijalne i druge uvjete i koji se slobodno može vratiti u svoju državu.

¹⁶ Međunarodna organizacija za migracije – International Organization for Migration (IOM) (2004.): *International Migration Law, Glossary on Migration*, dostupno na: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_1_en.pdf, pristupljeno 15. travnja 2020. godine.

Kratki presjek temeljnih pojmova (Tablica 1.) koji će se nadalje koristiti donosi terminološku distinkciju pojmova koji se često svode na sinonimsku razinu te pri tome otvara i dodatnu dimenziju sagledavanja fenomena s individualno kolektivnog aspekta napuštanja države (emigracija) i naseljavanja neke druge (imigracija). Pri tome, „pojam migracije referira se na čin ili proces u kojem ljudi, najčešće kao grupa, kreću se s jedne lokacije (grad, država, regija) na neku drugu. Termin migrant nema pravni status. Stoga, mnoge nacije sada upotrebljavaju termin *imigrant ili emigrant*. Ovi termini imaju pravni status, te su pažljivo oblikovani od strane različitih nacionalnih i međunarodnih pravnih akata. Emigracija se tipično referira na proces kada ljudi napuštaju državu“¹⁷.

Retrospektivno promatrano, još je i Umberto Eco, jedan od najpoznatijih talijanskih intelektualaca, romanopisac, esejist, filozof i jezikoslovac u svom izlaganju iz siječnja 1997. godine prilikom otvaranja skupa o perspektivama trećeg milenija u organizaciji općine Valencia progovarao o „izmiješanosti kultura“ u Europi. Komparirajući je pri tome s određenim četvrtima New Yorka ili nekim zemljama Latinske Amerike, gdje u „kohabitaciji“ koegzistiraju različite kulture, pri čemu određene skupine iskazuju znatno viši stupanj heterogenosti, ali se svi oni sreću na temelju nekih zajedničkih zakona te jednog zajedničkog (engleskog) jezika, implicirajući pri tome kako je multikulturalnost *conditio sine qua non*, novih, modernih društava. A o multikulturalnosti kao posljedici globaliziranosti migratornih procesa, odnosno kulturnoj pluralnosti društva, piše se još i u kontekstu „jamstva manjinskih kulturnih i lingvističkih prava. Cilj multikulturalizma jest zahtjev za punim političkim, ekonomskim i socijalnim uključivanjem svih članova društva, bez obzira na etničko podrijetlo“¹⁸.

Povratno, u svom izlaganju U. Eco meritorno razdvaja cjelokupan proces kretanja ljudi na dvije komponente pri čemu uspostavlja jasnu distinkciju između pojmova imigracije i migracije, ističući kako je „imigracija statistički zanemariva brojka ljudi (pojedinaca) koji sele iz neke zemlje u drugu. Mogu biti podvrgnuti političkoj kontroli, ograničeni, ohrabreni, programirani ili prihvaćeni. Migracije, neovisno o tipologiji (nasilne/mirne) su prirodan fenomen puzećeg premještanja naroda s jednog na drugi teritorij i nije važno koliko ih ostaje na prvobitnom teritoriju, već u kojoj mjeri migranti radikalno mijenjaju kulturu teritorija na koji su migrirali“¹⁹. Shodno tome, „imigracija većih etničkih grupa dovodi do etnobiološkog stapanja i prilagođavanja kolonista i starosjedilaca. Tako nastaju promjene ne samo privrednog

¹⁷ L. L. Adler, U. P. Gielen (2003.): *Migration: immigration and emigration in international perspective*, PRAEGER, Westport, Connecticut London, str. 11.

¹⁸ J. Zlatković Winter (2004.): *Suvremena migracijska kretanja u Europi*, Migracijske i etničke teme, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Vol. 20., 2-3, str. 161.-170.

¹⁹ U. Eco (2020.): *Migracije i netolerancija*, TIM press d.o.o., Zagreb, str. 15.

i društvenog, nego i antropološkog i kulturnog obilježja²⁰, pri čemu „imigraciju treba promatrati kao pitanje dugoročne politike za budućnost koja zahtijeva provedbu dugoročnih strateških mjera ekonomske politike“²¹.

Kao jedna od strateških mjera ekonomske politike, mogla bi se navesti i često korištena kombinacija populacijske pronatalitetne politike sa selektivnom imigracijskom, kao produkt ublažavanja prirodnih procesa države (natalitet/mortalitet) u svrhu rješavanja problema deficita radne snage „stoga se u praksi pokazalo da imigracijska varijanta stimulativne populacijske politike daje i demografske podatke znatno brže. Ta je činjenica došla do izražaja u mnogim razvijenim imigracijskim europskim zemljama (Njemačka, Švicarska, Belgija, Francuska, Švedska, Luksemburg)“²².

U kontekstu RH, prema Petersonovoj dihotomijskoj tipologiji nedobrovoljnih migranata, M. Mesić radi kategorizaciju hrvatskih izbjeglica početkom 1992. godine na vrhuncu izbjegličke krize, a nakon provedenog empirijskog istraživanja na znatnom uzorku iz ratom zahvaćenih krajeva i pri tome utvrđuje šest stupnjeva, odnosno kategorija ili tipova raseljenih osoba i izbjeglica. Redom: „*predbjeglice* – pripadnici viših društvenih slojeva koji u novu sredinu dolaze pojedinačno, materijalno osigurani i koji prelaze u kategoriju izbjeglica tek ukoliko su njihova mjesta okupirana i ne mogu se u njih vratiti, *pseudoizbjeglice* – oni koji domove napuštaju bez valjanih razloga ili pod pritiskom militantnih pojedinaca i skupina, vraćajući se u staro mjesto prebivališta, *iznuđene izbjeglice* – *iznuđeni raseljenici* – ljudi koji doživljavaju razne oblike pritisaka, šikaniranja i maltretiranja, a zbog neostvarivanja cjelovitog suvereniteta RH ostaju bez zaštite, *izbjeglice (raseljenici) pred ratnim opasnostima i okupacijom* – napuštaju svoje mjesto prebivališta zbog stalne životne prijetnje, *prognanici* – prisilno raseljene osobe koje su prethodno bile izložene raznim oblicima nasilja te *zatočeni prognanici* – borci i civili koji su zarobljeni u zatvorima i koncentracijskim logorima“²³.

Dodatna kompleksnost u migracijskim procesima jesu i kategorija djece. Na razini legislative, postupanje s ovom kategorijom vodi se prema međunarodnim (dokumenti Ujedinjenih naroda), regionalnim (dokumenti EU i Vijeća Europe) te nacionalnim (Obiteljski zakon RH, Zakon o strancima itd.) pravnim dokumentima. Iako u terminološkom izražaju

²⁰ J. Zlatković Winter (1993.): *Imigracije u Hrvatskoj: skica povijesnog toka*, Migracijske i etničke teme, Vol. 9., No. 3.-4., str. 303.-323.

²¹ R. Jovančević (2018.): *Novi val velikih imigracija u Europi i ekonomske implikacije za Hrvatsku i nove članice Europske unije*, Zbornik radova znanstvenog skupa: Modeli razvoja hrvatskog gospodarstva, Ekonomski fakultet Zagreb, Vol. 1., No. 1., str. 23.-50.

²² C. Hohn prema A. Wertheimer-Baletić (2004.): *Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 13., No. 4.-5., str. 631.-651.

²³ M. Mesić (1994.): *Izbjeglice i izbjegličke studije*, Revija za socijalnu politiku, Vol. 1., No. 2., str. 113.-123.

postoji više određenja samog pojma „djece bez pratnje“ u raznim priručnicima, pa i aktima, mogu se pronaći još i termini poput „djeca odvojena od roditelja“ ili „djeca bez odgovarajuće skrbi“, dok UNHCR u svojim publikacijama za opis ove kategorije migranata (a radi se ipak o stranim državljanima na nekom eksternom teritoriju) koristi izraz „djeca bez pratnje“, obzirom da su to „osobe mlađe od 18 godina, državljani su treće zemlje ili osobe bez državljanstva, a nalaze se izvan svoje zemlje porijekla na teritoriju druge države bez zakonskih uvjeta za ulazak i boravak, bez pratnje zakonskog skrbnika i odgovarajuće skrbi“²⁴.

2.2.1 Akulturativni migracijsko tranzicijski procesi

Migracije kao proces kontinuiteta, tijekom vremena mijenjaju svoj prirodni karakter. Promjene se kreću od onih kolektivističkih (seoba čitavih naroda) do suvremenih, koje su više individualističkog (na razini pojedinca i/ili obitelji) karaktera. Bez obzira na samu narav, proces imigracije/emigracije, odnosno sami čin napuštanja primarne životne sredine, neovisno o njegovoj terminološkoj kategorizaciji, iznimno je kompleksan i vremenski neograničen - kako za ljude koji su „u pokretu“, tako i za domicilno, uglavnom većinsko stanovništvo neke države u koju oni dolaze. Nije neuobičajeno da su migranti nakon odlaska u svojevrsnom zbiljskom raskoraku, prolazeći kroz osobnu, a koja se posljedično reflektira i na kolektivnu „krizu identiteta“, obzirom da prema novom društvenom sustavu vrijednosti ne osjećaju pripadnost i privrženost, dok istovremeno, u onom primarnom koji su napustili, osjećaju odbacivanje zajednice zbog odlaska.

U ovom tranzicijskom procesu svakako valja razlikovati i pet osnovnih akulturativnih migracijskih kategorija, koje se na razini diskursa učestalo svode na sinonimsku razinu, iako suštinski opisuju različita socio – psihološka, individualistička i kolektivna procesna stanja koja se u migratornom procesu ne događaju nužno navedenim redoslijedom. Poblize, radi se o pojmovima: *asimilacije*, *integracije*, *segregacije*, *separacije* i *marginalizacije*. *Asimilacija* je proces u kojem migranta nova društvena zbilja neumoljivo prisiljava na usvajanje društvenih normi države i društva primateljice, odvajajući ga pri tome od svog primarnog kulturnog identiteta, što u konačnici rezultira potpunim stapanjem (*engl. „melting pot“*) s većinskim društvom, čime migranti poprimaju njihove karakteristike. *Integracija* oprečno asimilaciji reprezentira dualno stanje u kojem migrant ipak uspijeva očuvati svoj primarni kulturni identitet, ali u određenim stupnjevima (usvajanjem novih normi) postaje i djelomičan dio nove

²⁴ R. Kraljević, L. Marinković, B. Živković Žigante (2011.): *Djeca bez pratnje, strani državljani u Republici Hrvatskoj*, UNHCR, ISBN 978-953-95763-2-3, Zagreb, str. 17.

društvene zajednice, no tek kao dio etnički manjinske zajednice. Preostala tri procesna stanja, predstavljaju teže pojedinačne oblike neuspješnosti migracijske tranzicije. To su: *segregacija*, kao odnos u kojem domicilno stanovništvo države i migrant ne uspijevaju uspostaviti interaktivne odnose, ostavljajući ih pri tome migrante društveno izolirane u svojoj kulturi i tradicionalnom načinu života. Nadalje, *separacija* kao individualna odluka pojedinca u kojem on svjesno ne želi stupati u nikakve društveno interaktivne odnose, izolirajući se svjesno pri tome od zajednice u koju je došao te u konačnici i *marginalizacija* kao najteži negativni oblik nemogućnosti uspostavljanja veza u kojem su pojedinac ili skupina u potpunosti otuđeni od zajednice. Kao takvi, egzistiraju kao marginalna i beznačajna skupina unutar većeg društvenog sustava i nemaju nikakav osjećaj pripadnosti prema tom, novom sustavu.

Za opisivanje ovog tranzicijskog procesa S. Eisenstadt u istraživanje migracija sa sociološkog aspekta uvodi metaforički koncept „čupanja korijenja“, čime na slikovit način nastoji prikazati proces napuštanja određene zajednice pripadanja, u konačnici do pokušaja integracije u novom društvenom sustavu, definirajući pri tome nekoliko aspekata. Kao prvi izdvaja „alijenaciju koja nastaje kao posljedica prekida odnosa s dotadašnjom životnom sredinom, nakon čega slijedi aspekt nedostajanja društvene integracije koja nastaje zbog nemogućnosti adaptacije migranata na novu životnu sredinu, metaforički „korijenje iščupano, ali se nije primilo u novoj sredini“²⁵.

Neovisno o pozitivnim ili negativnim aspektima migracija koji se izdvajaju, često se navodi kako je „posljedica migracije etnički pluralno društvo, jer potpuna integracija gotovo nikada ne uspijeva“²⁶. Osim toga, dodatna kompleksnost nemogućnosti uspostavljanja društvenih interaktivnih odnosa migranata ili „puštanja korijenja“ ogleda se i u tome da se dolaskom u odredišnu (ciljnu) državu, migranti u određenom dijelu populacije znaju suočavati i sa značajno izraženim predrasudama i to u nekoliko aspekata. Od onih ekonomskih (prema kojima oni uzrokuju disrupciju tržišta rada), socijalnih (dolaze u državu samo zbog izdašnih socijalnih davanja) do sigurnosnih (migranti su teroristi i kriminalci). Pri tome, određeni autori poput D. Sovina ističu kako „nije teško uspostaviti nekontroliranu povratnu petlju međusobnog ogorčenja (...) pojava zabranjenih zona koja će država zabarikadirati po želji podijelila bi ljudska bića na ljude i podljude (...) svi bismo živjeli u svojevrsnom *univers concentrationnaire* bez izvanjskog prostora, u općem etničkom plus klasnom aparthejdu“²⁷.

²⁵ S. N. Eisenstadt (1952.): *Institutionalization of Immigrant Behavior*, Human Relations, Vol. 5., str. 373.-395.

²⁶ S. N. Eisenstadt (1952.), *op. cit.*, str. 373.-395.

²⁷ D. Sovin (2011.): *Imigracija u Europi danas: aparthejd ili građanska kohabitacija?* Politička misao, god. 48., br. 2., str. 159.-185.

2.3. Migracije – raščlamba pojma i definiranje vrsta migracija

Promišljajući o konceptu migracija, makar i na semantičkoj razini, određujuće mentalne asocijacije pojma tijekom recentnijeg vremenskog perioda su, obzirom na perspektivu promatranja fenomena, opetovani događaji veće skupine ljudi čiji je primarni cilj proboj vanjskih granica Europske unije. To je posebno izraženo tijekom najveće migrantske krize 2015./2016. godine pri čemu je zauzet i značajan medijski prostor, obzirom na (najčešće) ilegalan, odnosno, nedokumentiran način ulaska u neku državu, članicu EU.

Čitajući radove raznih autora u okviru društvenih znanosti, teško se oteti dojmu kako oko pitanja migracija i njegovog znanstvenog kategoriziranja postoji široki fundus znanstveno stručnih djela koja problematiku kretanja istražuju širokim interdisciplinarnim pristupom. Pitanje migracija, odnosno sami fenomen kretanja ljudi, neovisno o njihovim faktorima, tijekom povijesti čovječanstva nije nova kategorija. Kompleksan je to i složen proces čije djelovanje i posljedice na društvenu zajednicu, promatraju razne znanstvene discipline.

U tom kontekstu, a ne promatrajući samo kretanje ljudi, već općenito kretanja i na onoj mikro razini jednostavnog organizma, migracije se označavaju kao „promjene staništa, povremeno vraćanje naizmjeničnim smjerom, koji su skloni osigurati optimalne životne uvjete u svakom trenutku“²⁸. Ovakvo poimanje procesa migracija u osnovi je primjenjivo na sva biološka bića koja imaju sposobnosti kretanja zbog osiguravanja opstanka vrste. S druge strane, u kontekstu kretanja ljudi, a kao što je već u prethodnom dijelu istraživanja i navedeno, definicijske odrednice slijede terminološku analogiju koje migracije kategoriziraju i kao „jedno od temeljnih svojstava čovjekova nagona za kretanjem, njegove egzistencijalne nužde i refleks njegove opće znatiželje“²⁹, a posljedično tome i kao „heterogen i složen društveni pojam“³⁰.

Arheološka otkrića sugeriraju kako su migracije ljudi prisutne oduvijek, čime reprezentiraju kontinuirani, vremenski neograničeni proces za zadovoljenjem raznih ljudskih potreba. Povijesna kretanja ljudi primarno se najčešće označavaju kroz tri ere, odnosno perioda. Onim pretpovijesnim (drevnim), srednjovjekovnim i suvremenim (modernim) periodom. M. Klemenčić u svom istraživanju u aspektu povijesnog kretanja navodi kako su u „pretpovijesnom (drevnom) periodu preci *Homo sapiensa*, a kako bi se prehranili, ovisili o lovu, čime su pratili kretanja životinja. Bili su prisiljeni migrirati također i zbog promjene klime. U ovisnosti o

²⁸ H. Dingle (1996.): *Migration: The Biology of Life on the move*, Oxford University Press, New York, str. 20.

²⁹ M. Friganović (1989.): *Migracije kao konstanta geoprostora*, Acta Geographica Croatica, Vol. 24., No. 1., str. 19. - 29.

³⁰ T. Učakar (2017.): *Migracijske politike EU. Nove artikulacije isključivanja u 21. stoljeću*, Sandorf, Ljubljana, str. 13.

prirodi u njihovoj „borbi za opstankom“, njihova kretanja bila su prirodna“³¹. Iako su takva, prehistorijska kretanja inicirana prirodno instinktivnim faktorima, s glavnom karakteristikom kretanja u smjeru osiguravanja boljih uvjeta života, uzrokovanih prirodnim, odnosno geografskim faktorima i klimatskim (ne)prilikama, ona novovjekovna, uz opravdano dodavanje novih aspekata u smislu željenog osobnog dostignuća, ne odmiču daleko.

Notirani povijesno - znanstveni aspekt kretanja ljudi koji se može označiti procesom migracija „započinje korijenima ljudskog čovječanstva u Africi, gdje je oko 1.5 milijuna ljudi, 5000 godina prije Krista emigriralo u Europu i kasnije na druge kontinente. U drevnom svijetu grčka kolonizacija i rimska ekspanzija ovisila je o migracijama i van Europe. Značajna kretanja također su se povezivala s Mezopotamcima, Inkama, Indusima i Zhon carstvima. Ostale značajne migracije u ranijoj povijesti uključivale su vikinške i križarske pohode na Svetu zemlju“³². U opisivanju ostalih dviju epoha, M. Klemenčić ističe kako su srednjovjekovna kretanja obilježena tranzicijom etnički i kulturno sličnih nomadskih plemena prema Europi, mijenjajući tako političku sliku tadašnjeg prostora. Na moderna kretanja s druge strane navodi kako su primarno utjecala nova geografska otkrića i stvaranje novih država koje s vremenom postaju relevantan vojno – gospodarski faktor u međudržavnim odnosima, vjerska previranja, novim mogućnostima zapošljavanja te ratovima i prisilnim kretanjima ljudi.

Recentniji period promatranja ovog procesa nosi i svojevrsnu paradigmatiku promjenu u okviru koje autori poput S. Castlesa, H. Hassa i M. J. Millera pišu o migracijama kao o kategoriji koja u suvremenom, globaliziranom svijetu nosi određene prijetnje u pogledu suvereniteta. Odnosno, (ne)mogućnosti efikasne regulacije kretanja ljudi na svom teritoriju, pa shodno tome, uvode dualno razgraničenje vrsta ulazaka na određeni državni teritorij u vidu „nereguliranih (nedokumentiranih/ilegalnih) i reguliranih (dokumentiranih/regularnih)“³³. P. Collier pri tome ističe kako su unutarnje politički procesi raznih država nakon I svjetskog rata na određeno vrijeme zaustavili proces migracija, što je posljedično dovelo do nemobilnosti tijekom koje se „unutarnje ekonomske prilike, ovisno od države do države dramatično mijenjaju, stvarajući pri tome sve veći jaz između bogate manjine i siromašne većine“³⁴.

³¹ M. Klemenčić (2007.): *Immigration and Emigration in Historical Perspective*, Plus (Pisa University Press), Pisa, str. 29.-34.

³² K. Koser (2016.): *International Migration: A very short Introduction*, Oxford University Press, str. 2. - 3.

³³ S. Castles, H. de Hass, M. J. Miller (2014.): *The age of Migration: International Population Movements in Modern World (Fifth Edition)*, Palgrave Macmillan, UK, str. 5.

³⁴ P. Collier (2013.): *EXODUS: How Migration is Changing Our World*, Oxford University Press, New York, str. 27. - 28.

Kao glavni potisni uzroci migracija u suvremenom svijetu, gotovo unisono, navode se nasilni politički režimi između kojih je danas, u uvjetima globaliziranog svijeta, gotovo pa nemoguće napraviti jasnu distinkciju „ekonomskog od političkog migranta, odnosno razlikovanje prisilnog od dobrovoljnog migranta, na području ideologije i manipuliranja javnim mišljenjem“³⁵. Pri tome, naglašava se uzročno posljedična veza kriza i masovnih migracija, gdje „primjer takve situacije predstavlja više od trideset godina ratnih razaranja Afganistana (...) od druge polovice devedesetih godina dvadesetog stoljeća do pred kraj 2001. godine došlo je do višemilijunskih zbjegova stanovništva, prvenstveno u Pakistan i Iran (...) posljedično stvoren je jednosmjerni migracijski tok iz Afganistana koji traje desetljećima“³⁶.

Osim nasilnih političkih režima, kao uzroci migracija navode se još: „prirodni (razne epidemije, vremenske nepogode), društveni (ratovi, politička nestabilnost, vjerska netrpeljivost) i ekonomski (glad, siromaštvo, mogućnost boljeg zaposlenja, stjecanje većeg dohotka, bolji životni uvjeti i slično)“³⁷. A. Renzaho pišući o privlačnim (*engl. pull*) i potisnim čimbenicima migracije (*engl. push*) različitim od države do države, a uključujući različite aspekte koji imaju utjecaj na živote ljudi u vidu socijalnih, političkih ili kulturnih, definira osam različitih tipova migranata. To su:

- „privremeni migranti (referiraju se još i kao „radnici gosti“ koji su migrirali na određeni period u potrebi za poslom),
- visokokvalificirani radni migranti (ljudi s kvalifikacijama i vještinama koji se kreću na međunarodnom tržištu rada ili u okviru transnacionalnih korporacija i međunarodnih organizacija),
- neregulirani ili nedokumentirani ili ilegalni migranti (ljudi koji ulaze u državu bez potrebnih dozvola, najčešće u potrazi za poslom),
- izbjeglice (ljudi, po definiciji kriterija iz Konvencije Ujedinjenih naroda iz 1951. godine te Protokola o statusu izbjeglica iz 1967. godine, koji se nalaze van zemlje svoje nacionalnosti te koji se ne žele ili ne mogu vratiti zbog straha od progona na temelju rase, religije, nacionalnosti, pripadnosti određenoj socijalnoj grupi ili političkoj zajednici),

³⁵ D. Thrunhardt (1995.): *Migration and European Integration*, Pinter Publishers Ltd., UK, str. 16.

³⁶ R. Mikac, F. Dragović (2017.): *Masovne migracije: izazovi, posljedice i put naprijed*, Forum za sigurnosne studije, Vol. 1., No. 1., str. 130.-152.

³⁷ M. Penava (2011.): *Utjecaj krize na imigracijsku politiku EU*, Zbornik radova Ekonomski fakultet Zagreb: Kriza: Preobrazba ili propast?, Vol. 1., str. 113. - 128.

- *tražitelji azila* (ljudi koji prelaze granicu u potrazi za zaštitom zbog proganjanja, ali čiji je zahtjev za legalnim statusom odbijen),
- *prisilni migranti* (ljudi koji su suočeni s ljudskim ili prirodnim katastrofama ili urbanističkim projektima; gradnja cesta, tvornica),
- *obiteljski migranti* (ljudi koji imaju zagarantirani ulazak u državu zbog obiteljske povezanosti u zemlji domaćina) i
- *migranti povratnici* (ljudi koji se vraćaju u zemlju nacionalnosti nakon života u drugoj državi)³⁸.

Promatrajući različitu kategorizaciju ulazaka ljudi u državu, faktore privlačenja i odvratanja od države do države, uzroke migracija i različitu tipologiju migranata, temeljna i danas prevladavajuća razdioba moderne tipologije vrste migracija je ona koja ih klasificira prema nekoliko različitih kriterija. Shodno navedenom, migracije višekriterijski razlikujemo prema „kriteriju državnih granica (*unutarnje i vanjske*), kriteriju vremena (*privremene i definitivne*), kriteriju uzroka (*ekonomske i neekonomske*), kriteriju voljnosti (*dobrovoljne i prisilne*), kriteriju organiziranosti (*organizirane i spontane* (stihijske) i kriteriju zakonitosti (*ilegalne – nedokumentirane i legalne – dokumentirane*)³⁹. Recentniji period osim potonjih, sve češće navodi i kategoriju „dnevnih migracija, iako svakodnevna putovanja nemaju tako očigledan društveni utjecaj kao neki drugi oblici mobilnosti, poput velikih izbjegličkih kretanja stanovništva⁴⁰.

Izričito kategorički promatrano, ovaj rukopis promatra međunarodne, ilegalne (nedokumentirane) migracije unutar Europske unije iz perspektive Republike Hrvatske. U proteklom desetljeću, EU je u pojedinim vremenskim periodima značajno opterećena sve većim migrantskim naletima, općepoznatom kulminacijom 2015. i 2016. godine, čime se ovo pitanje prioritetno stavlja na listu europskih kreatora politika, promatrajući ga s različitih aspekata. Pri tome se kao najznačajniji potisni faktori egzodusa migranata prema vanjskim granicama Unije navode „ratovi i konflikt u Afganistanu i Iraku, širenje Arapskog proljeća i kolaps totalitarnih režima u Tunisu i Libiji, te posebno rat u Siriji i konflikt s ISIL - om, što je dovelo do velikih migracijskih kretanja kao rezultat višegodišnjih tranzicijskih procesa⁴¹. Navedeni procesi

³⁸ A. Renzaho (2016.): *Globalisation, Migration and Health: Challenges and Opportunities*, Imperial College Press, UK, str. 5. - 6.

³⁹ A. Wertheimer - Baletić (1999.): *Stanovništvo i razvoj*, MATE, Zagreb, str. 12.

⁴⁰ V. Lukić (2013.): *Socio - ekonomski aspekti dnevnih migracija*, Sociologija, Vol. LV, No. 2., str. 283. - 298.

⁴¹ J. Tadić, F. Dragović, T. Tadić (2016.): *Migracijska i izbjeglička kriza - sigurnosni rizici za EU*, Policija i sigurnost, Vol. 25., br. 1., str. 14. - 41.

značajno doprinose stvaranju iznimno nasilnog ozračja, proizvodeći jednu od većih humanitarnih katastrofa suvremenog vremena. U tom kontekstu, „migracije i zakonodavno uređenje o ljudskim pravima dvije su krize koje gledaju u isto ogledalo. Veza između ove dvije krize može se povezati u aspektima pravne sigurnosti, transparentnosti, odgovornosti, demokratske kontrole i participacije“⁴².

Migracijska kriza pred kojom se našla EU, temeljem određenih, periodično donesenih odluka, razvijala se u nekoliko faza tijekom godina. Autori F. Dragović, A. Hasanović, R. Mikac i K. Mamić navode tri faze, gdje u „prvoj fazi: EU razvija unificirane politike spram migracija i azila, što je dovelo do velikog pritiska na one Mediteranske države članice koje se nalaze na vanjskim rubovima Unije (Italija, Španjolska, Grčka) te koje se nalaze na žarišnim rutama ilegalnih migracija i koje bi ih trebale zadržati van granica Unije. Druga faza: poziv njemačke kancelarke A. Merkel i najava kako je Njemačka primiti sve sirijske izbjeglice, bez obzira u koju su državu članicu EU prvo ušli. Treća faza: zaoštavanje odnosa u Europi i traženje pragmatičnih načina zaustavljanja masovnih ulazaka u Zapadnu Europu. Rješenje je nađeno u obliku Sporazuma EU i Turske u ožujku 2016. godine. Njime je dogovoreno da svi ilegalni migranti koji pristignu u Grčku kroz Tursku, budu vraćeni u Tursku. Iako je ovaj Sporazum zaustavio masovne ulaske migranata, kod nekolicine čelnika država Unije izazvao je sumnje oko izvodljivosti dogovorene suradnje“⁴³.

⁴² F. Luigi Gatta (2019.): *Migration and the Rule of (Human Rights) Law: Two „Crises“ Looking in the same Mirror*, Croatian Yearbook of European Law & Policy (CYELP), Vol. 15., No. 1., str. 99. - 133.

⁴³ F. Dragović, A. Hasanović, R. Mikac, K. Mamić (2018.): *New approaches to the challenge of mass migrations*, Forum za sigurnosne studije, Vol. 2., No. 2., str. 247. - 268.

2.3.1. Unutarnje i vanjske migracije

Uzimajući u obzir kompleksnost fenomena kretanja ljudi, neovisno o potisnim i privlačnim faktorima koji ga pokreću, znanstvenoj tipologiji i klasifikaciji tog istog kretanja u današnjem, suvremenom svijetu, a u kontekstu unutarnjih i vanjskih migracija, prilikom kretanja neizbježan je fizički prelazak određenih granica. Iako je navedeno značajnije izraženo u aspektu vanjskih migracija koje uključuju ulazak/izlazak preko državne granice te u slučaju međunarodnih migracija prelazak i više njih, unutarnje migracije također mogu uključivati, iako formalno pravno različite, prelaske nižih, administrativnih granica jedinica lokalne (regionalne) samouprave. Time kategorija (među)državne granice simbolizira mjesto susreta i razdvajanja, određenu vrstu (čak i psihološke) barijere koja fizički omeđuje i razdvaja jedan narod od drugog, implicirajući pri tome pravo polaganja na fizičko-geografski teritorij unutar kojeg se nalaze.

Legislativno definicijska odrednica, državnu granicu definira kao „plohu koja okomito prolazi graničnom crtom po Zemljinoj površini te odvaja kopneno područje, morski prostor, unutarnje vode, zračni prostor i podzemlje Republike Hrvatske od susjednih država, kao i državna granica na području graničnih prijelaza na aerodromima, morskim lukama i lukama unutarnjih voda preko kojih se odvija međunarodni promet“⁴⁴. Pri tome, autori S. Grobenski i E. Jakopović navode i razdiobu granica na one „*prirodne* (naslanjaju se na određenu manifestaciju kao što su gorski lanci, klisure, jezera i sl.), *umjetne* (povlače se na određenim točkama na karti) te *astronomske* (granice povučene uz neku usporednicu ili meridijan)“⁴⁵. Klasifikacijska tipologija Europske unije, granice dijeli na „*unutarnje granice*, zajedničke kopnene granice, uključujući granice na rijekama i jezerima država članica, zatim zračne luke država članica za unutarnje letove te u konačnici morske, riječne i jezerske luke za redovne unutarnje trajektne linije i *vanjske granice* kao kopnene granice država članica, uključujući granice na rijekama i jezerima, granice na moru i njihove zračne, riječne, pomorske i luke na jezerima, ako se ne radi o unutarnjim granicama – dakle vanjske granice su granice s trećim državama“⁴⁶. Time u kontekstu promatranja vanjskih migracija na određeni teritorij, u ovom slučaju primjerice neku državu unutar EU, neminovno je spomenuti Šengenski sporazum (1985.) i Konvenciju (1990.), čime dvije navedene legislativne kategorije čine „*Šengensku*

⁴⁴ Zakon o nadzoru državne granice (NN 83/13, 27/16), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/450/Zakon-o-nadzoru-dr%5BEavne-granice>, pristupljeno 10. svibnja 2020. godine.

⁴⁵ S. Grobenski, E. Jakopović (2018.): *Nadzor državne granice*, PARAGRAF, god. 2., br. 1., str. 261.-283.

⁴⁶ F. Staničić (2015.), prema: S. Grobenski, E. Jakopović (2018.), *op. cit.*, str. 261.-283.

pravnu stečevinu“, koja je 1999. godine integrirana i u zakonodavni okvir EU putem Ugovora iz Lisabona kojim je u konačnici jasno artikuliran i određen cilj uspostave „područja bez unutarnjih granica u kojem je osigurano slobodno kretanje osoba“. Sporazumom je dogovoreno postupno uklanjanje graničnih kontrola na unutarnjim granicama, posljedično time i uspostava slobodnog kretanja ljudi koji su državljani članica EU, država potpisnica sporazuma i određenih država ne članica EU⁴⁷, dok je Konvencija⁴⁸ oblik nadopune koji utvrđuje propise za uspostavu područja bez unutarnjih graničnih kontrola. Navedeni akti eksplicitno definiraju postojanje određenog fizičko - geografskog teritorija na kojem postoje otvorene unutarnje granice, odnosno tzv. „šengensko područje“ (*engl.* Border – free Schengen Area).

Geografsko unutarnje otvaranje površinski omašnog teritorija uključuje i znatno „tvrđu“ kontrolu i primjenu jedinstvenih kriterija za kontrolu ulaska ne šengenskih državljana na zajedničkim vanjskim granicama, razvijanje suradnje između graničnih straža, policije i pravosudnih tijela te upotrebu zajedničkih baza podataka, odnosno informacijskih sustava, posebno u pogledu vraćanja državljana trećih zemalja s nezakonitim boravkom (SIS)⁴⁹ pri čemu je kontrola vanjskih granica spojena u jedinstveni skup pravila kojim se reguliraju ulasci/izlasci, zajednička vizna politika, suradnja u svezi prekograničnog nadzora i potjere te pravosudna suradnja u aspektu sustava izručenja⁵⁰.

Pitanje zaštite državne granice u Republici Hrvatskoj definirano je raznim zakonodavnim i pod zakonodavnim aktima⁵¹ u okviru čega je „temeljnim“ zakonodavnim

⁴⁷ Sporazum između vlada država Europske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama, dostupno na: Službeni list Europske unije (42000A0922(01) L 239/13: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>, pristupljeno 10. svibnja 2020. godine.

⁴⁸ Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma od 14. lipnja 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama, dostupno na: Službeni list Europske unije (42000A0922(02) L 239/19: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>, pristupljeno 10. svibnja 2020. godine.

⁴⁹ Uredba (EU) 2018/1860 Europskog parlamenta i Vijeća od 28. studenoga 2018. godine o upotrebi Schengenskog informacijskog sustava za vraćanje državljana trećih zemalja s nezakonitim boravkom, dostupno na: Službeni list Europske unije L 312/1: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>, pristupljeno 15. svibnja 2020. godine, u Članku 3., definira uvjete unosa upozorenja o državljanima trećih zemalja na koje se odnosi odluka o vraćanju kako bi se provjerilo je li obveza vraćanja ispunjena te pružila potpora izvršenju odluka o vraćanju.

⁵⁰ Uredba (EU) 2016/399 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o Zakoniku Unije o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (Zakonik o šengenskim granicama), dostupno na: Službeni list Europske unije L 77/1: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>, pristupljeno 15. svibnja 2020. godine.

⁵¹ Zakon o nadzoru državne granice (NN 82/13, 27/16), Uredba o graničnim prijelazima RH (NN 79/13), Uredba o standardima i uvjetima koje moraju ispunjavati granični prijelazi za učinkovito i sigurno obavljanje granične kontrole (NN 57/14, 16/18), Pravilnik o uvjetima i načinu određivanja područja graničnog prijelaza (NN 150/04), Pravilnik o određivanju privremenih graničnih prijelaza (NN 31/14), Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu postavljanja propisanih znakova i signalizacije na graničnim prijelazima (NN 93/13), Pravilnik o postupku utvrđivanja i rješavanja povreda državne granice (NN 141/04), Pravilnik o obavljanju poslova nadzora državne granice (NN 30/14, 43/14, 72/17), Rješenje o utvrđivanju cijena obrazaca određenih Pravilnikom o načinu nadzora državne granice (NN 22/95), Pravilnik o načinu prikupljanja podataka, tehničkim uređajima za prikupljanje podataka, sadržaju i korisnicima operativnih zbirki podataka koje vodi granična policija te rokovima čuvanja (NN

aktom, odnosno Zakonom o nadzoru državne granice, člankom 5., određeno kako je nadzor državne granice u nadležnosti Ministarstva unutarnjih poslova (MUP) pri čemu poslove nadzora obavlja granična policija te iznimno, kada su za to stvoreni preduvjeti u slučaju sigurnosnih ili humanitarnih razloga i Oružane snage RH, a koje mogu pružiti potporu u zaštiti državne granice na način propisan zakonom kojim se uređuje obrana RH. Kada se promatraju vanjske (međunarodne) migracije ili zaštita državne granice od ilegalnih aktivnosti, neprijeporan je i faktorski utjecaj geoteritorijalne pozicije RH, ponajviše izraženo u kontekstu suzbijanja organiziranog kriminala i ilegalnih migracija, obzirom da je „jedan od najznačajnijih faktora koji se mora uzeti u obzir, taj što Hrvatska leži na dva značajna prometna koridora. Prvi je EU Mediteranski koridor koji počinje u Gibraltaru, prolazi kroz Španjolsku, Francusku i sjevernu Italiju u Sloveniju i dalje izravno u Mađarsku, završavajući na Ukrajinskoj granici (...) Koridor X(a) prolazi kroz Salzburg i Graz (Austrija) kroz Ljubljanu i Maribor (Slovenija) preko Zagreba (Hrvatska) i Beograda (Srbija) do Thessalonikija (Grčka) i koristi najkraći i geografski najpovoljniji put za povezivanje srednje i jugoistočne Europe jer prolazi Panonskim ravninama u dužini od 2.300 km“⁵².

Unutarnje migracije (nazivane i „očekivana migracija/mobilnost“⁵³) s druge strane, nose značajno nižu kompleksnost, iako nisu u potpunosti bez rizika. Najčešće se to ogleda u vidu demografske depopulacije migriranog područja, pri čemu (najčešće negativan) omjer nataliteta i mortaliteta ostavlja značajne posljedice na društveno ekonomski aspekt mikro područja. Stoga ova vrsta aktivnosti označava premještanje domicilnog stanovništva koje se kreće regularno (zakonito), ali samo unutar granica više jedinice (države) čime je posljedično određujuća determinanta kretanja, izostanak prelaska državne granice. Unutarnje migracije potaknute su društveno političkim i gospodarskim faktorima, dok su u recentnom periodu najčešće potaknute u svrhu osiguranja kvalitetnijih uvjeta za život. Česta literaturna razdioba unutarnje migracije klasificira kao povremene (dnevne migracije) ili stalne (iz ruralnih u urbana područja).

Posljedice u vidu spomenute demografske depopulacije migriranih područja, najčešće se kvalificiraju kao „ruralni egzodus (...) napuštanje ruralnih područja događa se direktnom

65/149, 102/18), Odluka o privremenom olakšanom ulasku stranaca u Republiku Hrvatsku, na osnovi valjanih schengenskih dozvola boravaka i viza (NN 144/12, 60/13), Rješenje o visini troškova obavljanja granične kontrole izvan područja graničnog prijelaza (NN 110/14), Zakon o obrani (NN 73/13, 75/15, 27/16), Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana (NN 77/99, 133/02, 48/05, 74/09, 154/14, 82/15), Uredba o graničnim prijelazima na području Republike Hrvatske preko kojih je dopušten uvoz otpada u Europsku uniju i izvoz otpada iz Europske unije (NN 6/14).

⁵² N. Radionov, I. Savić (2019.): *The Impact of Irregular Migrations, Smuggling and Human Trafficking on the Land Transport Industry: The Croatian Case*, Poredbeno pomorsko pravo (PPP), Vol. 58., No. 173., str. 103.-149.

⁵³ I. Čipin, M. Strmota, P. Međimurec (2016.): *Mobilnost stanovništva u Hrvatskoj iz perspektive životnog ciklusa*, Migracijske i etničke teme, godina 32., br. 1., str. 9.-35.

tranzicijom od poljoprivrede do drugih aktivnosti ili indirektno zbog obrazovanja ruralne mladeži i njihovog ostajanja u urbanim područjima⁵⁴. Time se unutarnje migracije kategorijski promatraju kroz prizmu analize društveno ekonomskog stanja na koje prema raznim autorima imaju indirektan utjecaj, obzirom da „se stanovništvo seli iz županija u kojima je još uvijek nedovoljno razvijena privreda u veće gradove koji su razvijeniji i pružaju više mogućnosti za život (...) Hrvatska privreda je specifična i zbog dobro razvijenoga obalnog turizma (...) Depopulacijske tendencije, osobito ako su izazvane emigracijom, povezuju se najčešće uz gospodarsku stagnaciju te uz nepovoljne gospodarske i političke prilike“⁵⁵.

Pogledamo li pri tome zadnju dostupnu državnu statistiku o unutarnjim migracijama stanovništva RH, podaci o kretanjima iz ruralnih u urbana središta uvelike korespondiraju obzirom da je, tijekom 2019. godine mjesto stanovanja promijenilo je ukupno 71.790 osoba u najvećem rasponu od 20 do 39 godina, dok je među spolovima najviša prostorna pokretljivost uočena među ženama (54,8%). S teritorijalnog aspekta promatrano, zabilježena je najviša međuzupanijska selidba (42,5%), potom selidbe između JLS unutar iste županije (37,6%) te u konačnici i selidba između naselja istog grada/općine (19,9%). Najveći pozitivan saldo ukupne migracije stanovništva u 2019. (razlika između ukupnog broja doseljenih iz druge županije i inozemstva te ukupnog broja odseljenih u drugu županiju i inozemstvo) imao je Grad Zagreb (3697 osoba). Najveći negativan saldo ukupne migracije stanovništva imale su Osječko-baranjska županija (-2557 osoba) i Vukovarsko-srijemska županija (-2105 osoba)⁵⁶.

Neovisno o terminološko kriterijskoj klasifikaciji fenomena migracija, a obzirom na suvremene civilizacijske dosege, između ostaloga i u vidu značajno olakšane mobilnosti, kretanje ljudi s jednog geografskog teritorija na drugi, može se označiti procesom kontinuiteta (permanentnosti). Time, to kretanje predstavlja samo aktivno reaktivan odgovor na neki čimbenik koji taj proces reverzibilno pokreće. Migracije kao kategorija posljedica pri tome, nikako ne zavrjeđuju i posljedične politike koje kretanje ljudi raznim, često i represivnim metodama pokušavaju zaustaviti, a u najboljem slučaju znatnije reducirati.

⁵⁴ H. Mendras (1986.), M. Štambuk (1990.) prema: V. Mikačić (2000.): *Spatial Mobility of the Population of Croatia – Internal migration*, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 62., No. 1., str. 1.-23.

⁵⁵ M. Lamza Maronić, I. Tokić (2012.): *Utjecaj demografskih čimbenika na društveno – ekonomski razvoj Hrvatske*, Ekonomski vjesnik, Vol. XXV, No. 2., str. 263.-270.

⁵⁶ Statistički podaci preuzeti s Državnog zavoda za statistiku, „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019. godini“, godina: LVII., broj: 7.1.2, ISSN 1330-0350. Statistika unutarnje migracije stanovništva prikuplja i obrađuje podatke o tokovima migracije stanovništva unutar zemlje, tj. o broju i strukturi osoba koje su promijenile mjesto stanovanja unutar RH u određenoj kalendarskoj godini. Istraživanja o unutarnjoj i vanjskoj migraciji stanovništva RH provode se na temelju podataka koji se prikupljaju u Ministarstvu unutarnjih poslova temeljem Zakona o prebivalištu (NN 144/12. i 158/13), Zakona o strancima (NN 133/20) i Zakona o državljanima država članica Europskog gospodarskog prostora i članovima njihovih obitelji (NN 66/19, 53/20, 144/20). Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm, pristupljeno 23. svibnja 2020. godine.

Suvremena znanost u čestoj je utrci u pokušajima definiranja novih kategorija potisnih i privlačnih faktora, koji bi zasigurno bili manje privlačni u slučaju dokidanja ili barem umanjenja tih istih potisnih faktora u zemljama izvorišta migracija koji uzrokuju zbjegove ljudi. Prvenstveno u vidu zaustavljanja nasilnih političkih režima, okončanja dugogodišnjih agresivnih ratova te u konačnici i povećanjem ekonomskog standarda stanovništva, odnosno smanjivanja jaza između bogatih i siromašnih.

2.3.2. Legalne (dokumentirane) i ilegalne (nedokumentirane) migracije

Suvremeni kontekst proučavanja regularnosti kretanja ljudi preko državne/ih granice/a promatra se između ostaloga i s legislativnog stajališta, u okviru čega to kretanje možemo podijeliti na legalno (dokumentirano) i ilegalno (nedokumentirano). Pri tome se sami čin kretanja ljudi promatra kroz prizmu posjedovanja potrebne dokumentacije koje bi tom istom kretanju dale validnost (osobnih dokumenata, putovnice, viza, raznih dozvola za ulazak i boravak u određenoj državi itd.). Time termin legalna (regularna) migracija označava migracije koje se događaju putem priznatih, službenih kanala. Posljedično, sve ostale migracije koje koriste druge metode ulaska na neki državni teritorij, mimo službenih, priznatih kanala i potrebne dokumentacije, nazivaju se ilegalne (nedokumentirane i/ili neregularne) migracije, dok se ljudi u toj vrsti aktivnosti označavaju kao ilegalni migranti.

U posljednje vrijeme, medijski diskurs, više no znanstveni, na inicijativu raznih organizacija koje se bave humanitarnim pitanjima, otpočinje nomenklaturnu debatu o pravednosti i svrsishodnosti upotrebe termina „ilegalni migrant“. Zabrinutost pri korištenju termina „ilegalni“ proizlazi iz potencijalne upotrebe termina u svrhu označavanja nekog zločina, dok nezakoniti, odnosno nedokumentirani ulazak na neki državni teritorij ne može označavati zločin, već sukladno legislativnim normama, kazneno djelo. Shodno tome, sugerira se eliminacija iz upotrebe pojma „ilegalni migrant“ u svrhu opisivanja osobe, predlažući isključivo korištenje u svrhu deskriptivnosti određene radnje, primjerice ilegalne imigracije i posljedično, ilegalno življenje. S druge strane, pristaše pojma „ilegalni migranti“ ističu da je naspram ostalih termina koji se trenutno koriste u medijskoj i znanstvenoj upotrebi, kao „*bez dokumenata*“, „*neovlašteni*“, „*ne državljanin*“, „*bez statusa*“ ili „*nezakonito prisutni*“, zbog svoje konciznosti, jasnoće, točnosti u opisnosti, prikladniji za upotrebu jer u dvije lako razumljive riječi, jasno opisuje procesno stanje čitatelju.

Razvojem događaja u kontekstu EU i najveće migrantske krize s kojom je bila suočena, eskalacijom 2015. i 2016. godine, a kako bi se borila protiv masovne ilegalne migracije unutar država članica, što bi između ostalog predstavljao i značajan sigurnosni rizik, jedna od metoda upravljanja migracijskom krizom bila je „uspostavljanje tzv. *hotspot* pristupa kojim se kreiraju područja zajedničkog postupanja agencija za provedbu zakona EU. Cilj je pružanje pomoći lokalnim ustrojstvenim jedinicama koje su zadužene za kontrolu i zaštitu vanjske granice EU“⁵⁷. Ukoliko se navedeno promatra na razini aktivnosti, a u okviru znanstvene i popularne literature postoji blaga tendencija ograničavanja upotrebe termina „ilegalne migracije“, istovjetno kao u medijskom slučaju ograničavanja upotrebe termina „ilegalni migrant“ i to samo na slučajeve krijumčarenja i trgovine ljudi. Krijumčarenje ljudi pri tome, „podrazumijeva omogućavanje nezakonitog ulaska u stranu državu osobama koje nisu njeni državljani ili nemaju stalni boravak, s ciljem stjecanja, na neposredan ili posredan način financijske ili druge materijalne koristi“⁵⁸. Promotrimo li pobliže definicijsku odrednicu, krijumčarenje ljudi nužno u sebi sadržava tri temeljna faktora: „sklapanje“ uzajamno dobrovoljnog odnosa između nalogodavca (migrant) i izvršitelja (krijumčar) aktivnosti, čime je uvjet dobrovoljan odnos, obzirom da bi sve ostalo spadalo pod kazneno djelo otmice i trgovine ljudima, a što je kategorija za sebe. Nadalje, stjecanje značajne materijalne i/ili financijske koristi izvršitelja (krijumčara) te u konačnici i česta potencijalna zloupotreba međunarodnog sustava zaštite izbjeglica (op.a. po razotkrivanju, izbjeglice odmah zatraže azil).

U aspektu RH, navodi se kako je zakonodavni okvir djela krijumčarenja ljudi usklađen s europskim, pri čemu su kazne za ovu vrstu kriminalne aktivnosti normirane „Kaznenim zakonom RH, Direktivom Vijeća EU 2002/90/EZ i Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta“⁵⁹. U vidu legalnosti ulaska osoba na državni teritorij, svakako valja načiniti i jasniji distinktivno institucionalni pristup prema migrantima, definirajući pri tome jasnu razdiobu migranta prema tipu uzroka (radi li se o ekonomskom migrantu ili izbjeglici) obzirom kako razne tipološke kategorije nemaju istu razinu prioriteta

⁵⁷ M. Frčko, D. Solomun, K. Miri (2020.): *Migracije i kriminalitet: realnost i percepcija*, Zbornik radova MUP, Međunarodna znanstveno - stručna konferencija „Istraživački dani visoke policijske škole u Zagrebu. Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“, UDK: 314.7:343.851, Intergrafika TTŽ, Zagreb, str. 283.-302. Dostupno na: <https://cpi.gov.hr/istrazivacki-dani-visoke-policijske-skole-u-zagrebu/297>, pristupljeno 30. svibnja 2020. godine.

⁵⁸ S. Mijalković (2009.), prema: M. Omerhodžić (2020.): *Ilegalne migracije i krijumčarenje ljudi preko granice s osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije, Kiseljak, Br. 2., str. 122.-139.

⁵⁹ V. Božić, H. Lisičar, M. Mudrić (2015.): *Kaznenopravni aspekti krijumčarenja ljudi u Republici Hrvatskoj s osvrtom na mediteransku krizu - analiza stanja i preporuke de lege ferenda*, Pravni život, br. 9., str. 283.-301.

u postupanju. Stoga, a ovisno o utvrđenom statusu primjenjuje se i odgovarajući institucionalni okvir, omogućavajući pojedincu u migratornom procesu nepovredivost statusnih, kauzalnih i elementarnih ljudskih prava.

2.4. Terminološko određenje pojmova nacija, nacionalizam i nacionalni identitet

Uvjeti globaliziranog svijeta s jedne i sve češći naleti popularne kulture s druge strane, danas više no ikada propagiraju i u središte javnog diskursa eminentno plasiraju pojmove koji veličaju različitost (*engl. diversity*). Namećući i reflektirajući time poželjno (sveopće) mišljenje kako je različitost, raščlanjena i svedena pod znak jednakosti, supstancijalni i oplemenjeni dodatak modernih suvremenih društava koji u javnom diskursu, a ponajviše preuzeto iz zapadnih demokracija, sasvim uvjerljivo, nosi pozitivno konotativno ozvučje. U tumačenjima najčešće krajnje ekstremnih stranaka političkog spektra i pobornika njihove ideološke agende, viši stupnjevi različitosti unutar zatvorene jedinice stanovništva, suvremene liberalne demokracije gura u krizu identiteta. Navedeno u konačnici dovodi i do procesa erozije nacionalnog identiteta, gdje se istome, potencijalno posve neopravdano, pridodaje nota fragilnosti, svrstavajući ga pri tome kao nestalnu i promjenjivu kategoriju sklonu raznim eksternim faktorskim utjecajima.

Razmatranja fenomena migracija u međunarodnim odnosima nemoguće je sagledati i objasniti iz različitih znanstveno istraživačkih perspektiva, a da se pri tome ne razjasni povijesni koncept začetka politološkog fenomena nacije. Proces stvaranja modernih nacija s određujućim karakteristikama i poimanjem u svijesti onoga što čini temeljnu odrednicu različitosti jedne nacije od druge, odnosno one određujuće razdjelne karakteristike kakve i danas poznajemo među nacijama, najviše je obilježio *Vestfalski sistem* međunarodnih odnosa od 1648. godine na ovamo, nakon kojeg odnosi i načini općenja među državama u međunarodno političkoj areni prolaze strukturalne promjene. Prvenstveno personificirane u vidu značajnije legislativne uređenosti u međusobnim odnosima. Značaj *Vestfalskog* sistema primarno se ogleda u procesu sekularizacije, uvođenju dimenzije i koncepta nacionalne suverenosti te u konačnici očuvanju novo uspostavljenog međunarodnog poretka, temeljenog na ravnoteži snaga suverenih država. Time je uspostavljeni sistem među državama „priznajući kao jedan od glavnih principa nacionalnu suverenost na kome je izgrađen sustav novih međunarodnih odnosa. Suverenost je postala glavna odlika država članica tog sistema kojom je bilo zajamčeno puno pravo svakoj državi unutar njenih granica uz istodobnu autonomiju na planu vanjske politike. Suverenost je bila temelj novog decentraliziranog europskog sustava u kome je priznata jednakost svih država“⁶⁰.

⁶⁰ R. Vukadinović (2004.): *Međunarodni politički odnosi*, Politička kultura - nakladno istraživački zavod, Zagreb, str. 23.

U maniri parezije Plutarhove filozofske dileme, znanstveno upitna oznaka prvenstva stvaranja prati i pojmove nacije i države. Prema religijskom aspektu „prvu naciju na svijetu stvorio je Mojsije i dao joj zakonik koji je istodobno građanski, kulturni, moralni i napokon državni Ustav. Narod koji je na taj način nastao nije bila zajednica krvi, nego slobodni izbor skupine ljudi (...) Nacija je starija od države jer je državna organizacija srednjovjekovnih država bila vrlo slaba“⁶¹. S druge (ne religijske) strane, pregled literaturne znanstvene građe sugerira unisoni stav akademske zajednice u pogledu povijesnog događaja koji je odredio tijek formiranja nacije i nacionalizma, odnosno Francuske revolucije 1789. godine. Z. Posavec u svojim istraživanjima nacije i nacionalizma kao temeljnog političkog fenomena i instrumenta političke mobilizacije masa, uz dualno razmatranje pojma nacije, tj. njenog razdvajanja na onaj povijesni i sustavni aspekt, navodi kako s „Francuskom revolucijom započinje zbiljska povijest nacionalizma, a zemlja njegova rođenja je Francuska. Nakon revolucije razumije se stoga pod nacionalizmom jedan politički pokret nošen širokim slojevima čije vezanje uz naciju objavljeno je za najvišu društvenu obavezu uopće i samoodređenje nacije borilo se za samoodređenjem u nacionalnoj državi“⁶².

U kontekstu shvaćanja i konceptualizaciji nacionalizma, prominentni predstavnici utilitarizma i liberalnog nacionalizma u 19. st., J. S. Mill i E. Renan o istome dijele unisono razmišljanje. J. S. Mill u pogledu koncepta nacionalnosti apostrofira kako je „sentiment nacionalnosti *prima facie* za ujedinjavanje svih članova iste nacionalnosti pod jednu, zajedničku vlast. Bitan je osjećaj sam po sebi, zajedničke simpatije koji osjećaju pripadnici iste nacije, ili drugim riječima, njihova zajednička volja, koja ih potiče na život u istoj državi, pri čemu je temeljna pretpostavka stvaranju nacionalnosti postojanje nacije, a nakon čega dio čovječanstva tek formira državu, zbog njihove združene želje da na zajedničkom prostoru imaju zajedničku vlast. E. Renan ističe kako je nacija dinastija, koja predstavlja antička osvajanja, koja djeluje na duhovnom principu, a koji predstavlja veliku solidarnost, sastavljenu od prošlosti i sadašnjosti. Nacija je sastavljena od zajedničke slave u prošlosti i zajedničke volje u sadašnjosti“⁶³. Tumačenje triangularnih pojmova: nacija, nacionalnost, država, iz navedenih doktrina dvojice utilitarističkih predstavnika, kao temeljni preduvjet u stvaranju konačne forme nacionalnosti navode postojanje dobrovoljno kolektivnog osjećaja pripadnosti određenoj

⁶¹ I. Pederin (1999.): *Vjera, nacija i država*, Crkva u svijetu, Vol. 34., br. 4., str. 471. - 482.

⁶² P. Alter (1985.), prema: Z. Posavec (1996.): *Nacija i nacionalizam kao temeljni fenomen političkoga*, Politička misao, Vol. XXXIII, br. 2. - 3., str. 226. - 233.

⁶³ J. S. Mill (2004.), E. Renan (1996.), prema: B. Klepač Pogrmilović (2012.): *Rasprava o nacionalizmu: filozofski pogledi na nacionalizam - sukobi 19. i 20. stoljeća*, Diskrepncija: studentski časopis za društveno - humanističke teme, Vol. 11., No. 16./17., str. 7. - 19.

zbijskoj jedinici, dijeljenjem zajedničke prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, neovisno o određujućim čimbenicima zajednice kao što su: rasa, jezik, kultura, religija, zajednički interesi ili geografija.

Recentniji period znanstvenog diskursa u argumentiranim polemikama često analizira i negativne posljedice procesa pretakanja nestabilne zajednice u naciju, čiji se negativni utjecaji ogledaju u „katastrofama fašizma, nacionalsocijalizma, raznih oblika agresivnog nacionalizma, zloupotrebe vlasti, totalitarizma, jednostranačkog sustava, diktature, jednoulja itd. Tu se jasno iskazuje paradoks s razvitkom nacije“⁶⁴. Oprečno harmonično unisonim shvaćanjima koncepta nacionalizma predstavnika 19. st., a među prominentnim predstavnicima liberalne perspektive 20. stoljeća E. Kedouriea i H. Ardentia, razlike u shvaćanjima nacionalizma ogledaju se u poimanju engleskog i njemačkog nacionalizma te razmimoilaženja oko poveznice između nacionalizma i totalitarizma. E. Kedourie nacionalizam percipira kao „antiindividualistički, despotski, rasistički i nasilan, stvoren kroz četiri koraka: francuskom revolucijom kao događajem koji je stvorio plodno ozračje za stvaranje nacionalizma, Kantovim konceptom samoodređenja i slobode, nastavku i unaprjeđenju interpretacija teorija o potpunom samoodređenju pojedinca kroz nacionalno samoodređenje te učenjima G. Herdera o naciji kao zasebnom i prirodnom entitetu od Boga, čime je najbolji politički poredak postignut kada nacija formira vlastitu državu, dok su države s više nacija neprirodne, ugnjetavačke i osuđene na propast“⁶⁵.

Istraživanjima određujućih determinanti nacije svakako valja pridodati i onaj ne određujući, odnosno onaj koji nije preduvjet postojanja iste u vidu brojčanog iskaza pripadnika istoj. Pri tome određeni istraživači poput A. Alesina i E. Spolarea apostrofiraju kako „nacije dolaze u različitim veličinama. Posljednjih godina broj samostalnih i suverenih nacija značajno se povećava. Slomovi kolonijalnih carstava, raspad Sovjetskog Saveza te brojni secesionistički procesi diljem svijeta, doveli su do kreiranja novih suverenih država u posljednjim dekadama. Čak i kada novo formirane države nisu uspostavljene navedenim načinima, regionalni separatizam, etnički konflikti i ostale centrifugalne sile zauzimaju značajno mjesto u formiranju. Često regionalizam i separatizam imaju i relativno pacifističke, nenasilne manifestacije kao što je to u slučaju Quebeca i Katalonije, za razliku od Baskijske regije i Balkana, gdje je separatizam vodio u nasilje“⁶⁶.

⁶⁴ P. Korunić (1997.): *Porijeklo i integracija nacije kao znanstveni problem*, Migracijske teme br. 13. (3), str. 151.-188.

⁶⁵ E. Kedourie (1995.), prema B. Klepač Pogrmilović (2012.), *op. cit.*, str. 10. - 12.

⁶⁶ A. Alesina, E. Spolare (2005.): *The size of Nations*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, str. 2.

Novija znanstvena tumačenja pojmove nacije i nacionalizma evolutivno klasificiraju kao „izričito politički princip“⁶⁷, obzirom da nacija „ima jasno određene granice (u pogledu ljudi i teritorija) s jasno okarakteriziranom kulturom (prikazanom kao zajednički sustav značaja, vjerovanja, običaja itd.) i vremenskom dubinom (povijesnom prisutnošću). Nadalje, nacije su institucionalizirane kao suverene i usko povezane s određenim teritorijem“⁶⁸, dok je nacionalizam posljedično time „potraga za postizanjem i održavanjem suvereniteta, jedinstva i identiteta nacije“⁶⁹. Nakon dugotrajnog procesa formiranja cjelovite zajednice ljudi u naciju, crpeći pri tome snagu iz određujućih elemenata iste, postepeno se dolazi i do formiranja kolektivnih zajedničkih obilježja uspostavljenim u kategoriji nacionalnog identiteta.

U raspravama o nacionalnom identitetu za isti se često veže i pojam etniciteta, odnosno „mnogi društveni procesi koji su zagibali oko etničkih/nacionalnih pitanja“⁷⁰, a koji označava „etničke grupe, zajednice (etnije) kao i etnički identitet (...) Teško je naći neku regiju ili državu, koja je bila ili jest, etnički posve čista i homogena (koja posjeduje tzv. „jedinstvo krvi i podrijetla“). Pri tome polazimo od teorema da su proto-etnije, etničke grupe i etnički identiteti, po svome postanku starije povijesne pojave od nacije i nacionalnog identiteta. Jer su nacije, kao cjelovite nacionalne zajednice i nacionalni identiteti (kao masovni kolektivi) moderni fenomeni koji se izgrađuju u epohi moderne i modernog društva“⁷¹. Time etnička „nečistoća“ određene zajednice stvara pojam i kategoriju nacionalnih manjina, a s obzirom na to da su „suvremene države sastavljene od više nacija ili etničkih grupa.

U 184 zemlje postoji 600 jezika i 5.000 etničkih grupa. U malo njih državljani mogu reći da dijele isti jezik ili pripadaju istoj etnonacionalnoj grupi (...). Kymlicka razlikuje nacionalne manjine koje su dio multinacionalnih država i etničke grupe u polietničkim državama. Multinacionalne države nastale su kao rezultat kolonizacije, pripojenja ili konfederacije (...), a polietničke su rezultat individualnih i obiteljskih imigracija. Dakle, pojedina zemlja može biti multinacionalna i polietnička“⁷². I. Prpić, proučavajući analitičku vrijednost Helmuta Plessnera, jednog od utemeljitelja filozofske antropologije ranog 20. stoljeća, parafrazirajući racionalističku prosvjetiteljsku filozofiju koja u svoj fokus smješta

⁶⁷ E. Gellner (1998.): *Nations and Nationalism*, Blackwell, London, str. 29.

⁶⁸ C. Calhoun (1997.), prema: D. Dumitrica (2019.): *The ideological work of the daily visual representation of nations*, *Nations and Nationalism*, Vol. 25 br. 3, str. 910. - 934.

⁶⁹ J. Breuilly (2005.), prema: R. D. Hutchins, D. Halikiopoulou (2019.): *Enemies of liberty? Nationalism, immigration and the framing of terrorism in the agenda of the Front National*, *Nations and Nationalism*, Vol. 26., br. 1., str. 67. - 84.

⁷⁰ S. Perunović (1989.): *Etnicitet, nacije i nacionalne manjine u suvremenosti*, *Migracijske teme*, br. Vol. 5., str. 199. - 212.

⁷¹ P. Korunić (2005.): *Nacija i nacionalni identitet*, *Revija za sociologiju* Vol. XXXVI., br. 1. - 2., str. 87. - 105.

⁷² W. Kymlicka (1995.) prema: J. Zlatković Winter (2001.): *Državljanstvo, nacionalni identitet i migracije: europska perspektiva*, *Revija za sociologiju*, Vol. XXXII, No. 1.-2., str. 39.-47.

„čovjeka kao umno biće“, odnosno primarnog faktora koji svjesnim djelovanjem kreira vlastitu zbilju, a pri tome komparirajući njemački i francuski model stvaranja nacionalnog identiteta, piše kako je jedan od temeljnih faktora stvaranja identiteta „izraz povijesti duha (...) Svijest o identitetu pojedinca i naroda kao kolektivnog individuuma suodređuju iskustvo prošlih, pamćenja vrijednih zbivanja te djelovanja čovjeka u suvremenosti i njegovo predviđanje budućnosti“⁷³.

Ukoliko prihvatimo gore navedeni teorem da je kategorija nacionalnog identiteta moderna pojava nastala tek nakon okrupnjavanja cjelovite zajednice ljudi u naciju, koji su pri tome u želji za imanjem jedne zajedničke vlasti, stvorili političko, legislativnu kategoriju – državu, nakon formiranja kategorije nacionalnog identiteta, odnosno, nakon procesa oživotvorenja formirane nacije, pridodajući joj žive i atributivne vrijednosti koje pripadnici nacije zajednički dijele, javlja se potreba za formiranjem nove, pravne kategorije stvaranja državljanstva, tj. institucionalizacija razlikovanja „nas“ od „njih“ u odnosima između drugih nacija.

No, što se događa kada unutar jedne nacije, a neovisno o njihovim načinima stapanja u jednu, postoje dvije ili čak više nacija koji u zajedničkoj kohabitaciji čine državu? Tada „nacija u tom sociološkom smislu u uskoj je vezi s idejom „naroda“ ili „kulture“ i doista, ti se pojmovi često definiraju jedan s obzirom na drugog. Zemlja koja obuhvaća više od jedne nacije stoga nije nacionalna država, nego multinacionalna država, a sve manje kulture tvore nacionalne manjine“⁷⁴. Zapravo, a kao i što je gore navedeno, teško da bi bilo moguće pronaći današnje suvremene države koje su „etnički čiste“, odnosno koje nisu multinacionalne te u sebi nemaju određeni stupanj kulturne raznolikosti, odnosno prisutnost nacionalnih manjina.

O naciji kao kategoriji političkog jedinstva, određujućem procesu demokratizacije poluga njene vlasti i jasnoj distinkciji totalitarnih i demokratskih režima kao pokazatelja suglasja naroda, piše i J. Isensee. Pri tome ističe kako se „demokratizacija državne vlasti pokazala kao snažan (premda ne i jedini) poticaj za nastanak prava na državljanstvo (...) koje korespondira kao obuhvatni i isključivi apstraktni i formalni odnos ustroja moderne države. Članstvo u državnoj udruzi definira se pravno i država se konstituira kao pravna udruga, korporacija. Državljanstvom ne disponira njegov vlasnik. Najčešće se stječe rođenjem (*ius sanguinis*) ili na državni teritorij rodnog mjesta (*ius soli*) (...) određeno kao doživotna

⁷³ H. Plessner, prema I. Prpić (1996): *Pravodobne i zakašnjele nacije*, Politička misao, Vol. XXXIII, br. 1., str. 188. - 206.

⁷⁴ W. Kymlicka (2003.): *Multikulturalno građanstvo, liberalna teorija manjinskih prava*, Jesenski i Turk, Zagreb, str. 20.

kategorija⁷⁵. Shodno navedenom, jasno je kako je *conditio sine qua non* stvaranju pogodnog ozračja u kojem bi se iskazana volja nacije za razlikovanjem od drugih pravno institucionalizirala upravo demokratski poredak kao unutarnji politički ustroj te kao način vođenja i upravljanja državom.

Državljanstvo kao slobodni oblik egzistiranja, vidljivo i iz samog korijena riječi, svoj legitimitet crpi isključivo iz demokratsko društveno političkog ustrojstva države, pa ga pri tome valja promatrati kao okrupnjenu, objedinjenu, jedinstvenu i neotuđivu kategoriju zajedničkih određujućih elemenata nacije, pretvorenu u međunarodnopravno priznatu „figuru“. Određeni autori poput M. Mesića u kontekstu transformacije državljanstva iz „pro/post nacionalne“ pozicije naglašavaju kako su upravo tekuće međunarodne migracije „pred nacionalne države Zapada postavile temeljni izazov i prisilile ih da se “ponovno izmisle,, (*engl. reinvent*). Novi oblici (ne)državljskog članstva shvaćaju se kao “očita devijacija,, od ustanovljenog modela nacionalnog državljanstva, koje će se s vremenom trebati ispraviti⁷⁶.

Znanstvena literatura, razmatrajući pitanja nacionalnog identiteta, često komparira vrijednosti jedne nacije u odnosu na pokušaj(e) stvaranja zajedničkog (nadmacionalnog) identiteta unutar nadržavne tvorevine Europske unije. Uvjetno rečeno, „problem“ s hibridno stvorenim tvorevinama, kao što je i Europska unija, a koja od država članica implicitno u procesu integracije usvajanjem *acquis communautaire* definira prijenos dijela suvereniteta na kolektivno novostvoreni nadmacionalni politički entitet je izostanak „etničke simbioze“ nacija država članica, odnosno stvaranje jaza u nepostojanju zajedničkog i jedinstvenog europskog identiteta vrijednosti. Posljedično, ukoliko se iz kategorije nacije kao temeljne pred uvjetne kategorije stvara državljanstvo kao pravni, odnosno institucionalizirani oblik odnosa u okviru države, Ugovorom o Europskoj uniji (UEU) u aspektu postojanja nekog zajedničkog europskog državljanstva, navodi se kako je inicijalno državljanstvo primarno, odnosno „kako je svaka osoba koja posjeduje državljanstvo države članice, državljanin i Unije“⁷⁷.

Bitno za istaknuti je i to kako krajnja svrha zajedničkog identiteta varira ovisno i o vrsti istraživanja. Tako primjerice, ekonomska dimenzija primarnu odrednicu sagledava u tome da „europski identitet ima za svrhu štititi europsku tržišnu integraciju i omogućiti Europi da se upusti u tržišnu bitku sa svojim globalnim suparnicima, primarno SAD - om i Japanom“⁷⁸.

⁷⁵ J. Isensee (1999.): *Nacija kao političko jedinstvo*, Politička misao, Vol. XXXVI., br. 4., str. 3. - 17.

⁷⁶ C. Joppke (1993.), prema M. Mesić (2002.): *Globalizacija migracija*, Migracijske i etničke teme, br. 18.(1.), str. 7.-22.

⁷⁷ Ugovor o Europskoj uniji (UEU) / Ugovor iz Masstrichta, dio 2., članak 8., dostupno na: <https://europa.eu/european-union/sites/>, pristupljeno 18. lipanj 2020. godine.

⁷⁸ Ž. Pavić, M. Đukić, M. Bijuković Maršić (2016.): *Europski identitet: mediji i kultura*, Media and culture, Vol. 7., No. 2., str. 216. - 227.

Razloge nepostojanja jednog državotvornog naroda, odnosno jedinstvene nacije, unatoč nepobitnoj činjenici kako EU ipak čine države europskog teritorijalnog prostora s visokim stupnjem sličnosti sustava vrijednosti, između ostaloga valja tražiti i u razlozima nastanka EU. Odnosno u inherentnom dobrovoljnom političkom povezivanju europskih država u zajedničku tvorevinu, primarno motivirani dijeljenjem zajedničkih ekonomskih i političkih ciljeva na unutarnjem i međunarodnom planu. U takvim okolnostima EU, a da bi stvorila integrativno ozračje različitih nacionalnih identiteta u jedno, stvara „političko zajedništvo, socijalnu solidarnost, međusobno uvažavanje i lojalnost spram institucija“⁷⁹. Jürgen Habermas u uvjetima globaliziranog svijeta o Europskoj uniji i nacionalnom identitetu piše kao o obliku „vladanja onkraj nacionalne države (...) ali (...) ta se pozicija mora zapamtiti kao podloga pomoću koje se može stvoriti europska savezna država dugotrajnim procesom stvaranja političke kulture s europskim strankama, udrugama i europskim građanskim društvom koje promiče europska javnost“⁸⁰.

Iz navedenog je razvidno kako je „nežive“ kategorije tipa nacionalnog suvereniteta kudikamo lakše „prenijeti“, za razliku od one „žive“ - nacionalnog identiteta, kao i svojevrsna paradigmatička promjena od začetne ideje sjedinjenih europskih država ka utiranju puta europskom federalizmu, a koji bi jačom stupnjevanom integracijom, uz pomoć relevantnih aktera, posljedično stvorili snažniji osjećaj pripadnosti Europskoj uniji. Oprečno pokušajima stvaranja zajedničkog identiteta u kategoriji nacionalnog u recentnom periodu, sve češće zamjećuje se i pojava one vrste identiteta u kojoj ljudi, socio - psihološki nisu vezani za prošli, sadašnji ili budući teritorij. Klasificirajući pri tome takvu pojavu kao „nomadski neteritorijalni identitet, koji se temeljem različitih elemenata projicira na način da nomadi imaju tendenciju prisvajanja kao svog teritorija zemlje domaćina (dominiona) u kojima su razvili obiteljske odnose u slučajevima kada te dvije grupe dijele iste ili slične etničke karakteristike“⁸¹.

⁷⁹ E. Harris (2011.): *Nation - state and the European Union: Lost in a Battle for Identity*, Politička misao, god. 48., br. 2., str. 91.-109.

⁸⁰ J. Habermas (2001. a, 2004. a), prema: H. Otto Mühleisen (2004.): *Jürgen Habermas i europska integracija*, Politička misao, Vol. XLI, br. 4., str. 22.-34.

⁸¹ J. A. Armstrong (2017.): *Nations before Nationalism*, UNC Press Books, str. 63.

2.5. Politike i legislativni aspekti hrvatskog sustava azila: strani državljani u Republici Hrvatskoj pod međunarodnom zaštitom

Kada se, a neovisno o vrsti rasprave, debatira o modernim migracijskim politikama, nacionalne, ali i europske institucije referiraju se na iste kao na „zajednički izazov“, implicirajući pri tom na potrebu sinergijskog djelovanja u provedbi politika migracija.

U ovom poglavlju nužno je načiniti distinkciju između tri različite kategorije:

- stranih državljana, odnosno pojedinaca koji ili nemaju nikakvo državljanstvo ili u kontekstu rukopisa, nisu hrvatski državljani,
- instituta zajamčene zaštite od progona ili ugroze života,
- prava na utočište, azil i u konačnici (kategorijsku) vrstu zaštite koju pojedinac uz prethodno ispunjenje uvjeta sukladno međunarodnim sporazumima i konvencijama može zatražiti.

D. Lapaš ističe kako je „međunarodnopravna zaštita izbjeglica dio sustava međunarodnopravne zaštite ljudskih prava pa je u tom smislu dijelom međunarodnog javnog prava. Stoga se i temelji na istim formalnim izvorima kao i međunarodno pravo uopće – na međunarodnim ugovorima, ali i na uobičajenim međunarodnopravnim normama pa i na drugim izvorima međunarodnog prava“⁸². Promatrajući međunarodni aspekt, povijesno se oko problematike legaliziranja kretanja ljudi u literaturi navodi i problematika kretanja onih ljudi čiji identifikacijski dokumenti nisu validni zbog političkih reperkusija, odnosno raspada državne tvorevine koja je dokumente i izdala. Liga naroda po prvi puta problematizirala je pitanja takve vrste izbjeglica nakon oktobarske revolucije, odnosno pri zbjegu ruskih izbjeglica prema prvenstveno europskim državama te zbjeg skupine Armenaca pred turskom vojskom. Prema tome kao vremenski presjek legalizacije međunarodne pravne zaštite osoba bez važećih isprava navodi se 1926. godina, obzirom da je „za ove dvije skupine izbjeglica uvedena tzv. „Nansenova putovnica“, koja je služila kao isprava o njihovom identitetu, odnosno pružala međunarodnu pravnu zaštitu umjesto isprave matične države. *Sporazumom o problemu potvrde identiteta ruskim i armenskim izbjeglicama*, koji je Liga naroda usvojila 1926., legalizirana je međunarodna pravna zaštita“⁸³. Uz navedeno, dokument je predstavljao „čvorišnu točku na

⁸² D. Lapaš (2008.): *Međunarodnopravna zaštita izbjeglica*, Hrvatski pravni centar (HPC), Zagreb, str. 23.

⁸³ M. Mesić (1994.): *Izbjeglice i izbjegličke studije (uvod u problematiku)*, Rev. soc. polit., god. I., br. 2., str. 112.123.

kojoj se susreću psihološka i politička dimenzija. Pružao je osnovnu sigurnost u zemljama u kojima su izbjeglice bile, ali im nije davao pravo da se vrate u zemlju iz koje su došli⁸⁴.

Povratno, promatramo li prvu kategoriju ovog dijela rasprave, odnosno stranog državljanina, s nacionalnog legislativnog aspekta, pojam stranca raščlanjuje se na „osobu bez državljanstva“, odnosno osobu koju nema ni jedno državljanstvo i koju ni jedna država ne smatra svojim državljaninom, nadalje „državljaninom treće zemlje“, odnosno državljanin zemlje Europskog gospodarskog prostora i/ili neke treće države te u konačnici „stranac“, odnosno osoba koja nema hrvatsko državljanstvo⁸⁵.

Druga kategorija utočišta, azila, na semantičkoj razini značenja riječi, dolazi od grčke riječi *asylia*, što označava „nepovredivost, sigurnost, sklonište, utočište; pravo političkog ili vojnog bjegunca na utočište u stranoj zemlji ili u zgradi njenog diplomatskog predstavništva., tzv. pravo pribjeglištva⁸⁶. Kada se piše o pravu na utočište, navodi se kako se takav institut zaštite od progona može naći vrlo rano u povijesti, razdvajajući ga pri tome na „Crkveno religiozno posvećeno mjesto pod zaštitom bogova na kojem je prestajala ljudska vlast i (...) svjetovno utočište koje se odnosilo na strance koji su se sklonili u drugu zemlju tražeći tamo utočište⁸⁷. Još je i Ustavom Republike Hrvatske svima zajamčena „zaštita prava i sloboda, neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku i vjeri, političkom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju, jamčeći jednakost svih pred zakonom, time i pripadnicima svih nacionalnih manjina⁸⁸.

Nacionalnu razinu karakterizira brojna legislativa u vidu zakonskih i podzakonskih akata koji reguliraju: uvjete ulaska, kretanja, boravka i rada stranaca koji su državljani trećih zemalja u Republici Hrvatskoj, odobravanje privremenog boravka u svrhu spajanja obitelji, uvjete ulaska, kretanja, boravka i rada državljanina država članica Europskoga gospodarskog prostora i članova njihovih obitelji, azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom te članovima njihovih obitelji koji zakonito borave u Republici Hrvatskoj u smislu korištenja besplatne pravne pomoći, obveznog zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite stranaca te načela, uvjeti i postupak odobrenja međunarodne zaštite i privremene zaštite sa statusom prava i obveza tražitelja međunarodne zaštite, azilanata, stranaca pod supsidijarnom zaštitom,

⁸⁴ N. J. Lavih, N. Sveaass; *Politička psihologija*, prijevod: R. Muratović; Univerzitet u Sarajevu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava (2018.) [2005.], Sarajevo, str. 302.

⁸⁵ Pogledati članak 3., točke (1. - 4.), Zakona o strancima (NN 133/20).

⁸⁶ B. Klaić (2001.): *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, str. 131.

⁸⁷ S. Ivanda (2003.): *O pravu na utočište (azil)*, (u:) A. Bačić, I. Crnić, Ž. Horvatić, S. Ivanda, A. Korać, Z. Lauc, L. Lukina - Karajković, A. M. Mavčić, H. Novoselec, G. Radin, S. Rulic - Hren, Đ. Sessa, M. Đ. Učur (2003.): *Pravo na pošteno suđenje i razuman rok; pravo azila*, Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb, str. 65.-81.

⁸⁸ Pogledati dio III. Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda, 1. Zajedničke odredbe, članak 14.-15. Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

stranaca pod privremenom zaštitom te uvjeti i postupak poništenja i prestanak azila, supsidijarne i privremene zaštite⁸⁹. Od podzakonskih akata, kao najvažnijih izdvajaju se oni koji „reguliraju osnivanje povjerenstva za integraciju stranaca u hrvatsko društvo, osiguravanja materijalnih uvjeta prihvata, standarda zdravstvene zaštite tražitelju međunarodne zaštite i strancu pod privremenom zaštitom, te pravila boravka u prihvatnom centru za strance“⁹⁰.

Migracijskim politikama na operativnoj razini, Vlada Republike Hrvatske u suradnji s Uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina donosi (za sada jedini i važeći) Akcijski plan kojim se ranjivim skupinama želi omogućiti olakšana tranzicija i integracija u društvo. Istim se kroz nekoliko strateških područja (s pripadajućim mjerama i ciljevima) želi doprinijeti funkcionalnijem „ostvarivanju prava iz sustava socijalne skrbi, smještaju i stanovanju, učenju jezika i obrazovanju, zapošljavanju, međunarodnoj i međuresornoj suradnji te senzibilizaciji javnosti i stručnih djelatnika o osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita“⁹¹. Izvješćem o provedbi mjera Akcijskog plana vidljivo je kako je od „ukupno 23 cilja, te 47 mjera (kojima je rok provedbe bio u 2019. godini) provedeno ukupno 30 mjera, 11 djelomično, dok 6 mjera nije uopće provedeno“⁹². Potonjim Izvješćem ističe se i kako je Radna skupina pristupila izradi novog Akcijskog plana za razdoblje od 2021. do 2023. godine. Recentnija državna povijest definiranje migracijske politike doživljava kroz nekoliko iteracija, obzirom da je praksa donošenja iste na kratkoročni period, najčešće do dvije godine zbog same dinamičnosti fenomena, ostavljajući pri tome mogućnost revizije iste.

Poseban (demografski) aspekt u upravljanju migracijskim politikama svakako je i rapidan proces starenja stanovništva. Moderna, demokratska društva karakterizira izražena fluktuacija radno sposobnog stanovništva (odljev mozgova) uvelike potaknuto globaliziranosti svjetskih tržišta rada, potičući time emigracijske trendove i u društvima emigracije značajna

⁸⁹ Zakon o strancima (NN 133/20), Zakon o državljanima država članica Europskog gospodarskog prostora i članovima njihovih obitelji (NN 66/18, 53/20), Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN 143/13, 98/19), Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj (NN 80/13, 15/18, 26/21), Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15, 127/17).

⁹⁰ Odluka o osnivanju Stalnog povjerenstva za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo (NN 110/19), Pravilnik o izmjenama Pravilnika o ostvarivanju unutarnjih materijalnih uvjeta prihvata (NN 61/19), Pravilnik o standardima zdravstvene zaštite tražitelja međunarodne zaštite i stranaca pod privremenom zaštitom (NN 28/20), Pravilnik o boravku u prihvatnom centru za strance (NN 101/18, 57/19).

⁹¹ Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017.-2019. godine usvojen na sjednici Vlade Republike Hrvatske 23. studenog 2017. godine, izrađen od Radne skupine za operativnu provedbu zadaća Stalnog povjerenstva za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo koju sačinjavaju sva ministarstva, nevladine organizacije i druga tijela koja sudjeluju u postupku uključivanja u društvo azilanata ili stranaca pod supsidijarnom zaštitom. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2021>, pristupljeno 18. rujana 2021.

⁹² Izvješće o provedbi mjera iz Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje 2017. - 2019. godine. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2021>, pristupljeno 18. rujana 2021.

povećanja umirovljeničke populacije. Time, migracijske politike valja promatrati multifaktorski, čime bi se one trebale ogledati u stvaranju integrativnog i kohabitacijskog ozračja domicilnog stanovništva i migranata, pri tome simultano uvažavajući i štiteći temeljne razlike, uzajamna prava i slobodu, zagwarantirane i temeljnim aktom države, što bi u konačnici pridonijelo općem razvoju i povećanju blagostanja države i društva, čineći tu vrstu politika „više od zamišljanja regulacije kretanja ljudi preko granica useljavanja, naseljavanja i iseljavanja, kao i udovoljenjima zahtjevima tržišta radne snage“⁹³.

Fizičko-geografske karakteristike RH, njezin prometni položaj, otvorenost prema državama zapadne Europe i drugi, privlačni su faktori imigracije koji zbog retrospektivnih političkih reperkusija, raspada komunističkih režima i stvaranja izbjeglica u ratom zahvaćenim područjima te proteklih godina sve nepovoljnije gospodarske situacije, nezadovoljavajućeg tržišta rada, danas, RH primarno svrstavaju u državu emigracije. U okviru ilegalnih migracija time je svrstana u „zemlju vrata“ prema razvijenijim europskim državama, što monitoringom tijekom godina potvrđuju i statistički indikatori podnesenih zahtjeva za međunarodnom zaštitom.

U iterativnom razvoju migracijske politike RH, valja razlikovati tri faze: *prije, pristupnu* i *post pristupnu* fazu priključenju u EU, praćenu legislativnim izmjenama i dopunama u vidu usvajanja *acquis communautaire* i usklađivanja, implementacije načela, akcija i provedbenih alata Zajedničke imigracijske politike za Europu u nacionalno zakonodavstvo. Odnosno, kako određeni autori poput D. Župarića - Iljića koji promatraju razvoj sustava azila od 90.-ih godina raščlanjuju dalje faze na „Prva, rana faza koja obuhvaća razdoblje 1997.-2004. u kojem se pravo na azil tek počinje razvijati u praksi. U tom razdoblju dolazi do institucionaliziranja odnosa RH s EU sklapanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kojim je uspostavljen ugovorni odnos između RH i EU - a. Formativna faza - sustav azila u razdoblju 2004.-2008. (...) u lipnju 2003., donesen je prvi hrvatski Zakon o azilu (...) u srpnju donesen je i novi Zakon o strancima (...) u tom razdoblju MUP je implementirao CARDS *twinning* projekt „Reforma azila“. Faza stabilizacije - sustav azila od 2008. (...) utjecaj EU - a u ovom razdoblju ogleda se i u suradnji MUP - a s imigracijskim strukturama država članica u okviru CARDS *twinning* projekta „Reforma azila II“ (...) Novi Zakon o azilu stupio je na snagu 2008. (...) i dopunjen u srpnju

⁹³ S. Božić (2014.): *Hrvatska migracijska politika: od skice prema strategiji*, (u:) V. Puljiz, J. Tica, D. Vidović (2014.): *Migracije i razvoj Hrvatske: podloga za hrvatsku migracijsku strategiju*, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, str. 285.

2010. godine radi daljnjeg normativnog i sadržajnog usklađivanja s pravnom stečevinom EU - a.⁹⁴.

Iz navedenog je razvidno kako fazu *prije ulaska* u EU, karakterizira apsolutna autonomnost u donošenju i provedbi legislative. Time u novijoj, samostalnoj povijesti RH, materija statusnih pitanja stranaca regulira se Zakonom o kretanju i boravku stranaca (NN 53/91, 26/93, 29/94) u manjem opsegu izmijenjen 1993. i 1994. godine. Zapošljavanje i rad stranaca reguliran je Zakonom o zapošljavanju stranaca (NN 19/92).

Pristupnu fazu potpisom Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i stjecanjem statusa kandidatkinje karakterizira legislativna prilagodba obzirom da je određenim Izvješćima ocijenjeno kako dotadašnja zakonska rješenja nisu dovoljno razrađena. U najvećem dijelu to se odnosilo na dugotrajnost i složenost pribavljanja dozvola, viza za zapošljavanje i radnih dozvola. Time, pokušamo li definirati recentniji, fazni razvoj migracijske politike RH, odnosno okvir tih politika, a iz kojih su se razvijali daljnji, organski zakonski i podzakonski akti, kronološki slijed obuhvaća:

➤ **Migracijska politika Republike Hrvatske za 2007./2008. godinu:**

okvirni dokument koji definira migracijske politike, a iz kojeg se dalje razvija organska legislativa. Naglašava interne unutarnje migracijske promjene pristupanjem i proširenjem EU, odnosno promjenom statusa od država iseljavanja do država useljavanja. Pri tome, ističe se fizičko-geografski položaj RH koji predstavlja prirodnu spojnicu preko koje prelaze neki od migracijskih tokova. Time, kao neki od temelja migracijske politike RH definirani su: zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda, provedba aktivne migracijske politike u odnosima sa susjednim državama u srednjoj i jugoistočnoj Europi, kao i na širem europskom prostoru te sustavno praćenje migracijskih kretanja u RH i svijetu. Na to se dalje nadovezuju i neka od načela u vidu: odgovornosti države (zakonita preseljenja i odseljavanja te uređivanje naturalizacije), solidarnosti, međunarodne podjele tereta i odgovornosti, ravnopravnosti, slobode i uzajamnog sudjelovanja, koje se prvenstveno temelji na integracijskoj politici. Dokumentom se nadalje definiraju mjere i aktivnosti za provedbu migracijske politike: uspostave registra stanovništva (hrvatskih državljana i stranaca), izmjene Zakona o hrvatskom državljanstvu, uspostava HITRO.NET – računalno komunikacijske mreže tijela državne uprave, prilagođavanje uvjeta useljavanja u RH potrebama tržišta rada i pravnoj stečevini EU, dogradnja sustava azila kako bi se osigurala odgovarajuća zaštita izbjeglica i drugih osoba

⁹⁴ G. Lalić Novak (2013.): *Sustav azila u Republici Hrvatskoj: dosadašnji razvoj i moguće perspektive* (u:) D. Župarić - Iljić (2013.): *Prvih deset godina razvoja sustava azila u Hrvatskoj*, Stega tisak d.o.o., Zagreb, str. 15.-31.

kojima je potrebna međunarodna zaštita, učinkovit nadzor državnih granica i graničnih prijelaza⁹⁵ itd.

➤ **Migracijska politika Republike Hrvatske za 2013./2015. godinu:**

predstavlja novi okvirni dvogodišnji aspekt politika koji nadograđuje prvotni. Njime se u preambuli navode mjere koje (jesu/nisu) provedene u proteklom razdoblju, dok se nakon razdoblja u kojem je dokument bio donesen (2007.-2008.) izdvaja izmjena zakonodavstva koja se odnosi na područje migracija (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o azilu (NN 88/10), novi Zakon o strancima (NN 130/11) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 130/11)). Nova migracijska politika donosi promjenu u vidu usmjerenosti ka maksimiziranju učinaka kretanja, odnosno osiguranje poticanje kretanja vrsta i oblika migracija u korist gospodarskog i socijalnog razvitka države i društva. Kao prioritet dvogodišnje migracijske politike određena je borba protiv nezakonitih migracija (politika održivog povratka) te potreba daljnjih sklapanja novih ugovora s državama podrijetla i tranzita. Shodno tome, određeno je sedam područja provedbe s pripadajućim mjerama: I. vizna politika, II. statusna pitanja stranaca, III. hrvatsko državljanstvo, IV. azil – prihvatilišta za tražitelje azila, V. integracijska politika, VI. neregularne migracije i VII. hrvatsko iseljništvo⁹⁶.

➤ **Strateški plan demografske revitalizacije za razdoblje 2018./2020.:**

iako marginalno, ali direktno, navedeni dokument kao jedan od faktora kojima se postižu uvjeti stvaranja održivih uvjeta demografske revitalizacije navodi migracijske tokove, odnosno smanjivanje negativnog migracijskog salda. Dokumentom se navodi i značajna stopa emigracije mlađih osoba radne dobi, mladih obitelji i visokokvalificiranih radnika kao jedan od faktora nestabilnosti normalnog funkcioniranja i gospodarskog razvoja države⁹⁷. Iako istim nije ponuđena jasna vizija potencijalnog otklanjanja i smanjivanja negativnog migracijskog salda, na razini prepoznavanja dovodi migracijsku politiku ponovno u fokus problematike rješavanja demografskih trendova.

Institucionalno, za provedbu politika azila, nadležno je Ministarstvo unutarnjih poslova RH. Prema važećoj Uredbi o unutarnjem ustrojstvu⁹⁸, unutar Ministarstva unutarnjih poslova

⁹⁵ Migracijska politika Republike Hrvatske za 2007./2008. godinu (NN 83/07), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_08_83_2613.html, pristupljeno 10. listopada 2021.

⁹⁶ Migracijska politika Republike Hrvatske za razdoblje 2013. - 2015. godine (NN 27/13), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_03_27_456.html, pristupljeno 22. listopada 2021.

⁹⁷ Dokument je izrađen kao strateški plan Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Strate%C5%A1ki%20plan%20za%20razdoblje%202018.-2020.pdf>, pristupljeno 22. listopada 2021.

⁹⁸ Pogledati Uredbu o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (NN 97/2020), od 31. kolovoza 2020., dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2020_08_97_1813.html, pristupljeno 22. listopada 2021.

ustrojena je Uprava za imigraciju, državljanstvo i upravne poslove koja je između ostaloga nadležna za pripremu prijedloga zakonskih i podzakonskih propisa u području međunarodne zaštite i državljanstva te koja poduzima odgovarajuće mjere za otklanjanje uočenih nedostataka u provedbi zakona i drugih propisa iz ovoga područja, sudjeluje u radu radnih i stručnih skupina Europske unije iz područja svoje nadležnosti itd. U okviru Uprave za obavljanje poslova iz djelokruga ustrojena su dva sektora. Sektor za upravne poslove i državljanstvo i Sektor za strance i međunarodnu zaštitu. Potonji, relevantni Sektor obavlja poslove vezane uz zakonite boravke stranaca, viza, međunarodne zaštite te prihvata i smještaja tražitelja međunarodne zaštite te je dalje ustrojen kroz tri službe: Službu za strance, Službu za međunarodnu zaštitu i Službu za prihvata i smještaj tražitelja međunarodne zaštite s pripadajućim nižim ustrojstvenim jedinicama, odjelima. U okviru Službe za strance ustrojeni su Odjel za zakonite boravke stranaca i Odjel za vize, Službe za međunarodnu zaštitu, Odjel za postupak međunarodne zaštite, Odjel za dablinski postupak i Odjel za integraciju te Službe za prihvata i smještaj tražitelja međunarodne zaštite, Prihvatilište za tražitelje azila u Zagrebu i u Kutini. Ustrojstvene jedinice koje se bave Prihvatilištima u Zagrebu i Kutini, obavljaju poslove prihvata i smještaja tražitelja međunarodne zaštite, uzimanja zahtjeva, provođenja upravnog postupka, izrađivanja iskaznice tražitelja međunarodne zaštite te koordiniraju smještaj tražitelja međunarodne zaštite sukladno njihovim potrebama.

U konačnici, treća kategorija ovog dijela, ona međunarodne zaštite u svom definicijskom značenju obuhvaća nekoliko različitih kategorija i regulirana je „Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, koji određuje postupak odobrenja instituta međunarodne i privremene zaštite te status prava i obveze tražitelja međunarodne zaštite, azilanata, stranaca pod supsidijarnom i privremenom zaštitom. Time, institut međunarodne zaštite obuhvaća azilante (odnosno osobu koja se nalazi izvan zemlje svog državljanstva, a strahuje od proganjanja zbog rase, vjere, nacionalnosti i/ili pripadnosti određenoj društvenoj skupini) i osobe pod supsidijarnom zaštitom (odnosno one osobe koji ne ispunjavaju formalne uvjete za odobravanjem azila, ali za koje postoje opravdani razlozi koji ukazuju da će prema istima povratkom u zemlju podrijetla biti nanescena ozbiljna nepravda (prijetnja smrtnom kaznom ili smaknuće, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje) i koji time ne mogu prihvatiti navedeni rizik i zaštitu te zemlje“⁹⁹.

Navedeni legislativni akt, ove vrste osoba promatra kao *strance*, koje dalje raščlanjuje na one pod supsidijarnom ili privremenom zaštitom te na strance u transferu. Time, osobama

⁹⁹ Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15, 127/17).

(strancima) podnositeljima prijave za međunarodnom zaštitom, odnosno onima kojima je zagarantirana privremena ili trajnija zaštita, ovisno o njezinu pravnom obuhvatu, imateljima iste podrazumijeva određena prava, ali i obveze. Ovakve osobe naziva se i „primateljima međunarodne zaštite (*engl. beneficiaries of international protection*) koji imaju prava na prebivalište u RH, spajanje obitelji, smještaj, rad, zdravstvenu skrb, obrazovanje, slobodu na vjeroispovijest, besplatnu pravnu pomoć, socijalnu skrb, pomoć pri integraciji u društvo, vlasništvo nad imovinom prema Konvenciji iz 1951. godine i stjecanje hrvatskog državljanstva prema propisima koji uređuju pitanje stjecanje državljanstva. Njihove obveze su: poštivanje Ustava, zakona i druge regulative RH, prijava prebivališta u roku od 15 dana od dana donošenja odluke kojom se odobrava međunarodna zaštita, posjedovanje dozvole boravka kod sebe i dopuštanje pregleda od strane ovlaštene osobe, pohađanje tečaja hrvatskog jezika, povijesti i kulture. Od navedenih prava, bitno je naglasiti da pravo na smještaj uključuje pravo na plaćeni stan u slučajevima kada izbjeglice ne posjeduju dostatna financijska sredstva za pokrivanje troškova stanovanja za period u trajanju od dvije godine, od dana kada je osoba primila odluku kojim joj se dodjeljuje međunarodna zaštita“¹⁰⁰.

U kontekstu pristupa, odnosno dostupnosti migranata institutu međunarodne zaštite, a obzirom kako države zadržavaju pravo i obvezu kontrole ulaska na svoj teritorij te u kontekstu država članica EU, obveze šticevanja vanjskih granica Unije, prvenstveno u aspektu viših pritisaka nezakonitih ili prisilnih migracija u teorijskim istraživanjima se analiziraju europski i međunarodni standardi u kontekstu pristupa sustavu azila i prihvata tražitelja azila u zemlji utočišta. Tako „međunarodni standardi zaštite izbjeglica uključuju, *inter alia*, poštovanje svih temeljnih i ljudskih prava i načela *non refoulement*, omogućivanje pristupa svim tražitelja azila pravičnom i efikasnom postupku utvrđivanja izbjegličkog statusa, onemogućivanje odbijanja ulaska tražitelja azila u zemlju bez provedbe postupka utvrđivanja statusa, azil, opskrbu nužnom materijalnom pomoći te pronalaženje trajnih rješenja“¹⁰¹. U istome istraživanju se nadalje naglašava kako je okvir EU pri tome reguliran šengenskom stečevinom, s utvrđenim obvezama prema izbjeglicama: „izbjeglice i osobe kojima je potrebna međunarodna zaštita predstavljaju iznimku u odnosu na zahtjeve koje moraju ispuniti državljani trećih zemalja za prelazak vanjskih granica, ulazak može biti odbijen samo na temelju obrazložene odluke koja sadržava

¹⁰⁰ R. Jurković (2018.): *The integration of refugees into Croatian society. Ethographies of Exercising Rights*, Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva, Vol. 48., No. 41., str. 102.-121.

¹⁰¹ G. Lalić (2009.): *Međunarodni i europski standardi u zaštiti tražitelja azila: prihvati i pristup sustava azila*, Hrvatska i komparativna javna uprava, Vol. 9., No. 3., str. 749.-772.

razloge za odbijanje, osobe kojima je odbijen ulazak imaju pravo na žalbu na takvu odluku te u obavljanju svojih dužnosti, granična policija mora potpuno poštovati dostojanstvo osoba¹⁰².

Diskursno se, a obzirom na međunarodni aspekt, u okviru vrsta zaštite koju druga država/e mogu pružiti stranim osobama nerijetko podvlači i diplomatska vrsta zaštite, pri čemu između istih valja načiniti jasnu distinkciju. Ova vrsta zaštite označava „intervenciju, diplomatskim ili drugim sredstvima mirnog rješavanja sporova, jedne države prema drugoj državi zbog međunarodno protupravnog čina koji je ta druga država počinila prema fizičkoj ili pravnoj osobi koja je državljanin, odnosno ima državnu pripadnost države koja pruža zaštitu“¹⁰³. Distinktivno, a ukoliko institut zaštite podijelimo prema smjernim akterskim ulogama činjenja štete, diplomatska zaštita koja se može pružiti osobi, regulirana je međunarodnim aktima i sačinjena je od posljedičnog djelovanja države u smjeru onog pojedinca koji ima regulirano državljanstvo neke treće države. Za razliku od drugih vrsta međunarodne zaštite, primjerice u slučaju oružanih sukoba, a koji uključuje aktere na razini država/država i/ili neki drugi subjekt/i unutar ili van države, potičući tako zbjeg ljudi i čineći izbjeglice kolateralnim žrtvama stanja, na temelju čega im je i moguće odobriti međunarodnu vrstu zaštite, odnosno utočište.

2.5.1. Multikulturalnost i politike integracije kao temelji učinkovitosti asimilacije

Promišljajući o temeljnim postavkama ovog rukopisa u svojoj naravi, fenomen migracija, posebno onih ilegalnih, prije svega, može se promatrati kroz prizmu humanitarnosti. Jer migracije kao takve, ne otvarajući diskusiju o potisnim faktorima te promatrajući ih samo kao prirodan i nezaustavljiv fenomen, uključuju ljude. Neovisno o njihovoj etničkoj pripadnosti i karakteristikama i bez obzira s koje strane neke državne granice se u danom trenutku potencijalno nalazili. I jedni i drugi u potrazi su za svojim (temeljnim, ljudskim) pravima. Sva moderna, liberalna, demokratska društva, prvenstveno politički u međunarodnom aspektu, preferiraju da ih se atributivno klasificira kao „pluralna“, „otvorena“ ili „društva dobrodošlice“. U prenesenom značenju, ona društva koja osiguravaju puninu svih vrsta prava (socijalnih, političkih, legislativnih) svim svojim članovima pod znakom jednakosti.

M. Mesić u svom istraživanju društvenih i teorijskih izazova multikulturalizma apostrofira citirajući Alvina J. Schmita, koji koncept simbioze, mirne kohabitacije različitosti unutar šire kategorije, odnosno društva, simbolički vidi kao kategoriju „trojanskog konja“ te

¹⁰² G. Lalić (2009.): *op. cit.* str. 759.

¹⁰³ M. Seršić (2012.): *Diplomatska zaštita*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 62., No. 1.-2., str. 735.-751.

ističe kako je multikulturalizam „ljevičarska politička ideologija, koja sve kulture njihove etike i institucije, vidi u biti jednakima. Ni jedna kultura se ne smatra superiornom ili inferiornom bilo kojoj drugoj; svaka je naprosto različita“¹⁰⁴. Neovisno o pokušaju pridavanja političke koloriranosti i konotacije pojmu u raspravama o tipologijama multikulturalizma, Mesić se nadalje na iste referira, od jednočlane do tročlane tipologije, ovisno o pristupu, odnosno kriteriju razdvajanja, zaključujući kako se u osnovi ipak radi o istim tipovima multikulturalizma. Time, a pozivajući se na J. Pietersa, prikazuje shemu različitih koncepcija (varijeteta) multikulturalizma koji su se pojavili u S. Americi, s ograničenjima pojedinih vrsta, od „konzervativnog, liberalnog (koji zaobilazi pitanje kompeticije etničkih grupa, gledajući na njihovu nejednakost u društvu kao na nedostatak prilika), lijevo - liberalnog (koji nadalje u političkom procesu priznaje ovaj problem, ali ga reificira i esencijalizira identitete), kritičkog (rezistentnog) do fluidnog - kozmopolitskog (koji zaobilazi problem kompeticije s druge strane, tako što tretira etničke identitete kao da su već opcionalni)“¹⁰⁵.

Shodno navedenom, diskursno se pojmovi multikulturalnosti, integracije, asimilacije i inkluzije, terminološki kudikamo više podrazumijevaju, nego li što se razumijevaju, etablirajući se kao iznimno pozitivne konotativne semantičke reference. Kao i sva druga snažno polarizirajuća tematika, tako i migracije, odnosno onaj finalni output koji one sa sobom nose, društvo multikulturalnosti koje priznaje različitosti svojih članova, dolazi u snažnu koliziju onih koji smatraju kako polažu isključivo pravo na društveni *status quo*. Time se potencijalno otvara rascjep između pripadnika nekog društva koji su po svim svojim karakteristikama različiti, pri čemu se u fokus dovodi teza u kojoj mjeri je nekome polaganje prava na nešto, nekom drugom to ukidanje, odnosno uskraćivanje?

Obzirom da „pridošlice“ u novo društvo brojčano ne mogu nadmašiti „starosjedioce“, time niti radikalno izmijeniti nacionalnu strukturu stanovništva, barem ne kratkoročno, u društvu se formira kategorija (u ovom slučaju etničkih) manjina. Time se u kontekstu ostvarivanja manjinskih prava, navodi tumačenje, egzaktnije kategorička razdioba termina nacionalnih manjina i etničkih grupa. Navodi se pri tome kako su „nacionalne manjine kao što su Indijanci u Sjedinjenim Američkim Državama ili Katalonci u Španjolskoj, proistekle iz jednog procesa osvajanja i pobjeda ili ujedinjenja. Nasuprot tome, etničke grupe, proistekle su iz procesa imigracije, a sačinjavaju više ili manje homogene zajednice na osnovama

¹⁰⁴ M. Mesić (2006.): *Multikulturalizam - društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb, str. 158.

¹⁰⁵ M. Mesić (2006.): *op. cit.*, str. 145.-146.

geografskih, etničkih ili religioznih kriterija“¹⁰⁶. Osim ovih vrsta manjina, koje su na razini percepcije ljudi svakako najrasprostranjeniji, zapravo, unutar neke slojevite strukture ljudi koji zajedno sačinjavaju kategoriju društva, više je različitih kategorija manjina, koja svaka za sebe u određenim vremenskim intervalima potražuje priznavanje prava za koja smatraju da su od krucijalne egzistencije i posebno, vidljivosti te manjinske skupine, dovodeći pri tome koncept otvorenog, multikulturnog i inkluzivnog društva opetovano na test.

Egzemplarno, ne tako daleko u prošlosti, bile su to, primjerice, žene kojima su uskraćivana prava koja se danas na razini općeprihvaćene svijesti podrazumijevaju i smatraju neodvojivima od onoga što osoba na razini *homo politicus* predstavlja. Današnji primjeri manjinskih skupina kojima se učestalo uskraćuju prava, ističu osobe s fizičkim nedostacima (invalidi) te manjine koji se po svom seksualnom identitetu i orijentaciji razlikuju od većine drugih (LGBTQIA+ osobe). Sve ove i druge egzistirajuće jedinice unutar nekog društva, čine ga slojevitim i kompleksnim, pri čemu monokulturalizam kao društveni koncept postaje dugoročno neodrživ i nemoguć. Zagovornici priznavanja „svih prava svima“ demokratskom praksom, s jedne strane bivaju optuženi za potpirivanje galopirajuće erozije kulturnog i nacionalnog identiteta, dok se protivnici s druge strane spektra često moraju opravdavati kako nisu rasistički, homofobno, ksenofobno ili nacionalistički nastrojeni. Taj isti nacionalni identitet ovisno od zajednice do zajednice, najčešće je čvrsta i koherentna kategorija oko koje se vode energične rasprave, a koje se *prima facie* svedu isključivo na privatizaciju nekog (državnog) prostora, unatoč tome što je identitet, bilo da se radi o individualnom ili kolektivnom, značajno kompleksnija kategorija.

Domicilna populacija, koja svoje stavove temelji na „pravu prvenstva“, često egzistira u uvjerenju kako novopridošlice s kojima nemaju istih ili čak niti donekle sličnih zajedničkih karakteristika ne pripadaju i ničim ne uživaju pravo dijeliti taj isti ekskluzivni prostor s njima. U konačnici, ukoliko im je međunarodnim multilateralim političkim instrumentima omogućen dolazak i boravak, od njih se očekuje brza asimilacija i prihvaćanje svih standarda i normi zajednice u koju su došli. Oprečno njima, novopridošlice figurativno i doslovno u tom stohastičko integrativnom procesu često ostaju na razmeđu dvije staze. Prva staza vodi potpunom odbacivanju njihova osobnog i kulturnog identiteta, odnosno lišavanju svega onoga što ih čini individuama kakve jesu i prihvaćanja onog novog, važno za naglasiti, većinskog identiteta društva domaćina. Ova druga staza vodi ka parcijalnoj asimilaciji. Odnosno,

¹⁰⁶ W. Kymlicka (1995.): *Multicultural Citizenship*, Oxford University Press, prema: A. Semprini (2004.): *Multikulturalizam*, CLIO, Beograd, str. 35.

zadržavanju temeljnih postavki vlastita identiteta (tipa jezika, religije) uz prisvajanje onih manje osobno invazivnih, onog novog, što je i najčešće birani put pridošlica.

Unatoč uvriježenim mišljenjima, potkrijepljeno i brojnim znanstvenim istraživanjima od kojih su neka navedena i u ovom rukopisu, potpuna integracija i asimilacija migranata u novoj zajednici, zapravo je više iznimka nego li pravilo. U okviru te međusobne interakcije u novijim periodima suvremenih liberalnih demokracija, odvija se kako ga B. Parekh naziva „konvergencija identiteta“. U suštini, termin označava narativnu promjenu. Radi se o značajnijem impulsu potpore domaće populacije u procesu inkluzije s jedne i izraženijom željom za asimilacijom s druge strane, obzirom da „kad useljenici dođu, potrebno je i njihova iskustva učiniti razumljivima ostatku društva te ih ugraditi u prikladnu prepričanu nacionalnu pripovijest (...) Kad se useljenike prihvati kao dio nacionalnog identiteta zemlje, zemlja gleda svoju prošlost i rekonstruira svoju povijesnu priču iz multikulturalne perspektive (...) Što se useljenika tiče, oni cijene to što se zemlja u prošlosti već susretala s mnoštvom ljudi poput njih te što će i oni jednog dana postati vrijedni dio te zemlje“¹⁰⁷.

Ova međusobna razmimoilaženja u konačnici mogu se riješiti samo demokratskim političkim okvirom. Povratno na aspekt migranata, multikulturalizam i željena inkluzija kao okvirna pretkategorija asimilacije, moraju postati okvir priznavanja prava, međusobnog uvažavanja obostranih potreba i mirne kohabitacije koji će se daje ostvarivati kroz legislativno uobličenu i sistematiziranu integracijsku politiku kao „javnu nacionalnu politiku koja određuje ciljeve, principe, sudionike i aktivnosti unapređenja integriranja stranaca i izbjeglica“¹⁰⁸. Ova vrsta politike u sebi tako objedinjuje reverzibilno djelovanje na relaciji pojedinac/društvo, čime je „elementarna definicija integracije namjerno dvosmjerno otvorena. Kao prvo, ona naglašava proces radije nego li definira konačnu situaciju. Kao drugo, ona ne navodi posebne zahtjeve za prihvaćanje od strane društva primatelja, ostavljajući pri tome različite vremenske i konačne ishode otvorenim“¹⁰⁹.

Tijekom procesa integracije, stvaranje potpunog integrativnog ozračja priječe i određene skupine u populaciji, u okviru čega se javlja i česti društveni fenomen sklonosti neprihvatanju promjena, odnosno „NIMBY efekt/fenomen“¹¹⁰. Prvenstveno se to odnosi na

¹⁰⁷ B. Parekh (2008.): *Nova politika identiteta. Politička načela za međuovisni svijet*, Politička kultura, nakladno - istraživački zavod, Zagreb, str. 84.-85.

¹⁰⁸ S. Benčić, G. Bosanac, G. Miletić, A. Parić, D. Župarić - Iljič (2006.): *Azil u Hrvatskoj - integracijske politike*, Centar za mirovne studije (CMS), Kratis., Zagreb, str. 6.

¹⁰⁹ R. Penninx (2007.): *Integration Processes of Migrants: Research Findings and Policy Challenges*, Migracijske i etničke teme, Vol. 23., No. 1.-2., str. 7.-32.

¹¹⁰ NIMBY (engl.) „Not in my backyard“ ili „ne u mom susjedstvu“ je naziv koji je skovan 80.-ih godina u Americi i Kanadi, a koji je opisivao pobunjeničke reakcije građanstva oko zelenih politika u vezi građenja infrastrukture

negativne reakcije javnosti kod građenja novih smještajnih kapaciteta Prihvatnih centara za azilante, čime navedeno postaje i značajan urbanistički izazov, obzirom da takva vrsta objekta zahtjeva pristup komunalnoj infrastrukturi i nemoguće ju je izgraditi na izoliranim i zabačenim lokacijama kako bi došlo do potencijalno željenog socijalnog razdvajanja koje određeni dio javnosti zaziva. Odnosno, kako bi se izbjegao dolazak u kontakt azilanata s domicilnom populacijom.

Kao primjer u RH navodi se otpor lokalne zajednice izgradnji prihvatilišta za tražitelje azila u Stubičkoj Slatini, pored Oroslavja 2004. godine, gdje su *ad hoc* građanskim inicijativama u suradnji s Mjesnim odborom pokrenute akcije poput peticije i prosvjednih skupova u svrhu odustajanja od građenja prihvatilišta. Autor pri tome u okviru provedenog istraživanja na lokalnom stanovništvu zastupa tezu kako je „sve veći broj takvih otpora u hrvatskom društvu rezultat jačanja dviju postmaterijalističkih vrijednosti: utjecaja građana na odlučivanje i humaniziranja društva tj. porasta brige za ugrožene društvene grupe“¹¹¹.

Ovisno o području istraživanja i aspektu promatranja fenomena, mnogo je definicijskih pokušaja označavanja procesa integracije i svih njenih dimenzija koje prate strance u okviru apsorpcijskih pokušaja postajanja „punopravnih“ građana novog društva. Citirajući pri tome „ECRE“¹¹², proces integracije, definira se kroz tri faze i to kao: „*dvosmjernan*: (...) stvara obveze i na strani receptivnog društva, ali i pojedinca i/ili grupama koji u tom procesu predstavljaju subjekt integracije, *dinamičan i dugoročan*: (...) proces bi trebao započeti ulaskom imigranata u zemlju. Time se u proces integracije uključuju i svi tražitelji azila, a ne samo oni kojima je status riješen, *multidimenzionalan*: (...) integracija se odnosi na stvaranje uvjeta za stvarnu participaciju izbjeglica u svim aspektima ekonomskog, društvenog kulturnog, građanskog i političkog života“. Time se nadalje definiraju i tri modela integracije „*model asimilacije* (...) društveni proces apsorpiranja jedne kulturne grupe u harmoniju s drugom, *model socijalne uključenosti/isključenosti države* (...) imigranti su uključeni u određene sfere društvenog života, ali nemaju pristup drugim sferama kao što su socijalni sustav, državljanstvo, političko sudjelovanje i slično, *model multikulturnog društva* (...) pluralistički je model inkluzije i participacije“¹¹³.

za gospodarenje otpadom u njihovom bliskom susjedstvu. Tijekom godina proširio se i na opisivanje drugih društvenih aspekata. NIMBY efekt danas se koristi kao pejorativni deskriptivni indikator u aspektu određenih politika migracija, a sačinjava ga kompleksan i multidimenzionalan spoj kombinacije faktora.

¹¹¹ N. Petrović (2013.): *Otpori izgradnji prihvatilišta za tražitelje azila: studija slučaja Stubičke Slatine*, (u:) D. Župarić - Iljić (2013.): *Prvih deset godina razvoja sustava azila u Hrvatskoj*, Stega tisak d.o.o., Zagreb, str. 185.-201.

¹¹² (engl.) *European Council of Refugees and Exiles*.

¹¹³ S. Benčić, G. Bosanac, G. Miletić, A. Parić, D. Župarić - Iljić (2006.), *op. cit.*, str. 6.-7.

U tom kontekstu, proces integracije dalje se raščlanjuje na najmanje tri analitički različite dimenzije postojanja prihvaćenog dijela društva: „pravno/politička dimenzija: (...) pravni položaj i srodna prava koja su im dodijeljena mogu imati značajne pozitivne ili negativne posljedice na njihovo ponašanje i napore za integracijom, socio - ekonomska dimenzija: (...) odnosi se na društveni i ekonomski položaj i prava stanovnika bez obzira na državljanstvo (...) Imaju li imigranti (jednaka) prava na prihvaćanje rada i korištenje institucionalnih mogućnosti za njegovo pronalaženje? Imaju li ista prava kao domicilni radnici? Imaju li pristup radnim beneficijama, kao što su naknade za nezaposlene, socijalno osiguranje (...) kulturna i religijska dimenzija: (...) imaju li imigranti (jednaka) prava da se organiziraju i identificiraju kao kulturna, vjerska ili etnička skupina?“¹¹⁴. Dodatna dimenzija koja se otvara u aspektu spremnosti prihvaćanju multikulturalizma, najčešće je uvjetovana prirodnim faktorima i odnosi se na rapidan proces starenja, kako europskog, tako i domaćeg stanovništva, čime se posljedično javlja potreba za uvozom radno sposobnih (ekonomskih) migranata država snažno razvijenog gospodarstva, čime se smanjuje jaz između radno sposobne i umirovljeničke populacije, što ima direktne utjecaje na samu održivost mirovinskog sustava.

U kontekstu prirodnog kretanja stanovništva, promatrano samo na godišnjoj razini, prema podacima Državnog zavoda za statistiku u Republici Hrvatskoj, „stopa prirodnog prirasta u 2020. godini bila je negativna i iznosila je -5,2 (-21 178 osoba). Negativno prirodno kretanje pokazuje i vitalni indeks, koji je iznosio 62,9. U svim županijama bio je negativan prirodni prirast. Pozitivan prirodni prirast bio je u 34 grada/općine, a negativan je bio u 512 gradova/općina i Gradu Zagrebu, dok je devet gradova/općina imalo nulti prirodni prirast“¹¹⁵. Tako se u znanstvenim istraživanjima, navodi i da „stanovništvo Hrvatske karakteriziraju smanjujući fertilitet, prirodna depopulacija (negativni prirodni prirast), emigracijska depopulacija, ukupna depopulacija (nakon 1990.) i izrazito starenje stanovništva“¹¹⁶. Nadalje, ističe se i kako „navedeni procesi traju dosta dugo, tako da se može govoriti o vrlo nepovoljnome demografskom razvoju stanovništva Hrvatske“¹¹⁷.

Iako su politike koje reguliraju tržište, rad, radnu snagu, usklađenost obrazovanja i tržišta rada te mirovinski sustav u okviru određenog (otvorenog, tržišnog) gospodarstva, zasigurno zbog same kompleksnosti zasebna tematika za istraživanje, u kontekstu ovog

¹¹⁴ R. Penninx (2007.), *op. cit.*, str. 10.-11.

¹¹⁵ Državni zavod za statistiku, publikacija „*Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2020. godini*“, srpanj 2021., Zagreb, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/, pristupljeno: 5. siječanj 2022.

¹¹⁶ A. Werthamer-Baletić (2004.a) i I. Nejašmić (2008.a), prema: I. Nejašmić, A. Toskić (2013.): *Starenje stanovništva u Hrvatskoj - sadašnje stanje i perspektive*, Hrvatski geografski glasnik 75/1, str. 89.-110.

¹¹⁷ S. Šterc (1991.), M. Friganović i S. Šterc (1993.), I. Lajić (2004.), J. Gelo (2005.), D. Živić (2005.), prema: I. Nejašmić, A. Toskić (2013.), *op. cit.*, str. 90.

rukopisa, površno ćemo se deskriptivno dotaknuti samo one uske dimenzije zadovoljenja potrebe za uvozom migranata kao dodatne („potrebite“) radne snage, kako bi se ostvarila ravnoteža između potreba i mogućnosti tržišta, obzirom da se među domicilnom populacijom i dostupnom radnom snagom, zbog kolopleta raznih faktora (prirodni prirast stanovništva, stopa potrebne (specifične) obrazovanosti, odljev mozgova, itd.) ne mogu pronaći odgovarajući ljudski resursi.

U konačnici, kada određena država, a prethodno analizirajući postojeće stanje potreba svojeg tržišta, donese odluku na razini kreatora politika u kojem je definirana i iskazana (brojčana) potreba za uvozom, kako se još nazivaju, „stranih“ radnika, taj isti okvir politika u svojoj daljnjoj razradi često zanemaruje nekoliko aspekta. Prvenstveno se to odnosi na donošenje mjera samo za trenutno stanje, odnosno zanemarivanja aspekta dugoročnosti politike, obzirom da „povijesno, tržišna migracijska politika rada bila je usredotočena na trenutne potrebe za radnom snagom (...) U praksi to znači oslanjanje na zahtjeve poslodavaca kao početno sredstvo utvrđivanja manjkova“¹¹⁸ te zapostavljanje aspekta dimenzije asimilacije, potom i integracije „stranih“ radnika u populaciju u koju dolaze. Nadalje, a u svrhu demistifikacije kategorije „stranih“ radnika, uvozom istih prije svega, „uvoze“ se ljudi. I to ljudi koji su (najčešće) po svim karakteristikama, od etnosa, kulture, religije, potom i stručno obrazovnim karakteristikama različiti od populacije u koju dolaze pa se tako države pri kreiranju ove vrste politika služe samo, gore spomenutom brojčano obrazovno kvalifikacijskom oznakom potrebe za radnicima, ne mareći o etničkim i drugim karakteristikama profila ljudi koje „uvoze“, a s ciljem dovođenja u ravnotežu ponudu i potražnju tržišta rada.

Uzimajući u obzir sve navedene kompleksne komponente s kojima se određeno društvo u procesu integracije susreće, dolazi se do vječite dileme o načinima i uvjetima pomirenja dvaju suprotstavljenih polova. Stvarnih potreba s jedne i realnih mogućnosti u vidu spremnosti društva kao cjeline za apsorpcijom migranata s druge strane. Odnosno, javlja se temeljno pitanje, kako multikulturalizam kao novu paradigmu društva učiniti u potpunosti funkcionalnom obzirom da „liberalno gledište podrazumijeva slobodu unutar manjinske skupine i jednakost između manjinske i većinske skupine“¹¹⁹? Pri tome, sloboda manjinske skupine podrazumijeva njihove zahtjeve o zaštiti i priznavanju njihove raznolikosti te provođenju i očuvanju istih unutar svoje zajednice, a koja se posljedično reflektira na odnos s

¹¹⁸ G. Lemaître (2013.): *Satisfying Labour Needs in an Ageing Society* (u): J. Wilhem Holstag, M. Kremer, E. Schrijvers (2013.): *Making Migration Work (The future of labour migration in the European Union)*, Amsterdam University Press, Amsterdam, str. 51.-69.

¹¹⁹ W. Kymlicka (2003.): *Multikulturalno građanstvo*, Jesenski i Turk, Zagreb, str. 220.

većinskom skupinom. S druge strane, jednakost manjinske i većinske skupine najčešće se ogleda u spremnosti prihvaćanja zahtjeva koje manjinska skupina upućuje većinskoj. U navedenim uvjetima W. Kymlicka piše o prožimanju liberalizma i tolerancije. Odnosno, funkcionalnom liberalnom društvu koje može apsorbirati značajan stupanj različitosti uz jasno definirane granice. Kymlicka navodi kako je liberalno društvo u svojoj naravi pluralističko i kako može prihvatiti plejadu kulturne raznolikosti, ali određenja ograničenja ipak postoje. Navodeći dva fundamentalna ograničenja manjinskim pravima u vidu „unutrašnjih ograničenja“, odnosno zahtjevima neke manjinske kulture za ograničenjem temeljnih građanskih ili političkih sloboda njenih vlastitih pripadnika te „izvanjske zaštite“, odnosno pravo koje jednoj skupini omogućuje da ugnjetava ili iskorištava druge skupine, kao u apartheidu¹²⁰. Ili, kako određeni drugi autori sugeriraju kada je riječ o modelima liberalne političke teorije, „redistribuciji i priznavanju građana kao slobodnih i jednakih članova društva, odnosno usvajanju teoretske i političke perspektive“¹²¹.

Nadalje, kada se govori o toleranciji koju implicitno kao obveznu kategoriju suživota nameće multikulturno društvo, a povratno na aspekt promatranja hrvatskog društva, kao potencijalni pokazatelj stupnja tolerancije za opserviranje, plauzibilni su statistički podaci koje prikupljaju organizacije civilnog društva u vidu pregleda počinjenja kaznenih djela zločina iz mržnje¹²².

Tako Centar za mirovne studije (CMS) donosi pregled podataka¹²³ od 2015. - 2020. godine prema podacima koje prikupljaju Ministarstvo unutarnjih poslova, Državno odvjetništvo i Ministarstvo pravosuđa i uprave, odnosno prikupljene podatke državnih institucija koji se klasificiraju kao „službeni podaci“, komparirajući ih pri tome s podacima koje su prikupile organizacije civilnog društva uz taksativno objašnjenje indikatora koji pomažu pri određivanju kategorije „zločina iz mržnje“. Time se navedeni zločin nadalje disperzira na kategorije: rasizma i ksenofobije, predrasude prema Romima, antisemitizam, predrasude prema muslimanima, predrasude prema drugim grupama (seksualna orijentacija i rodni identitet). Dodatno se svaka navedena kategorija grana na potkategorije počinjenja kaznenog djela poput:

¹²⁰ W. Kymlicka (2003.), *op. cit.*, str. 219.-220.

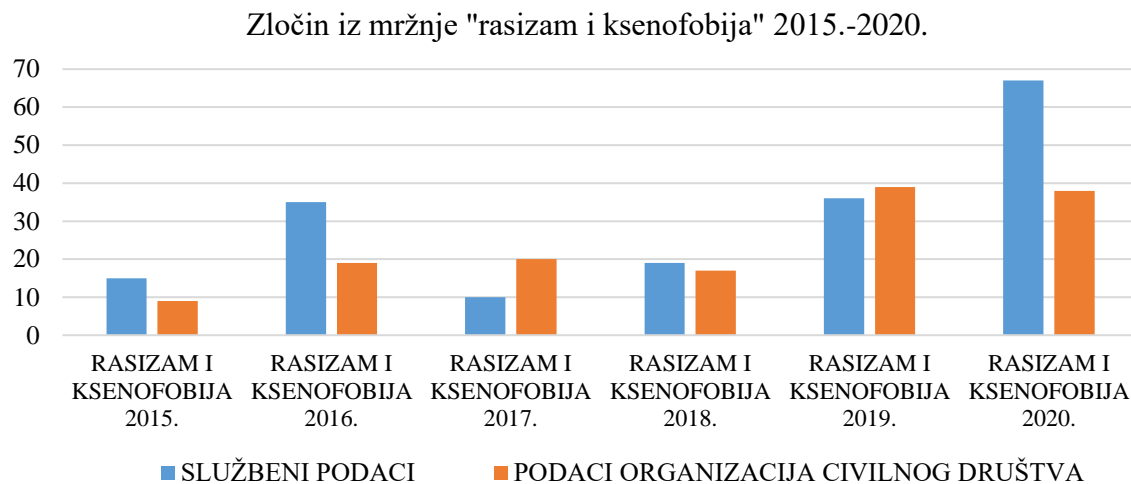
¹²¹ D. Owen, J. Tully (2007.): *Redistribution and recognition: two approaches* (ur.): A. S. Laden, D. Owen (2007.): *Multiculturalism and Political Theory*, Cambridge University Press, str. 266.

¹²² Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21), zločin iz mržnje definira kao kazneno djelo počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla, jezika, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe.

¹²³ Daljnji navedeni podaci u istraživanju sumirani su i preuzeti iz Publikacije CMS – a, „*Pregled statistika incidenata motiviranih predrasudama i mržnjom u Hrvatskoj 2015.-2020.*“, ISBN 978-953-7729-72-1, dostupno na: https://www.cms.hr/system/publication/pdf/167/Pregled_statistika_incidenata_motiviranih_predrasudama_i_mr_njom_u_Hrvatskoj_2015._2020..pdf, pristupljeno 14. siječanj 2022.

oštećenja imovine, remećenja javnog reda i mira, nasilni napadi, prijetnje/prijetee ponašanje, fizički napad, poticanje na nasilje i krađa/pljačka. Navedeni podaci koji se razlažu i obrađuju u istraživanju odnose se na prikupljene podatke iz CMS-ove Publikacije i to u vidu korištenja službenih podataka (prikupljenih od strane državnih institucija) i podataka organizacija civilnog društva u svrhu komparacije istih isključivo za kategoriju „rasizma i ksenofobije“.

Grafikon 1. – Podaci CMS-a za počinjene zločine iz mržnje u RH 2015.-2020.

Izvor: Centar za mirovne studije (CMS)

Iz navedenih podataka (Grafikon 1.) vidljive su određene diskrepancije između službenih i podataka organizacija civilnog društva zabilježenih slučajeva u promatranom petogodišnjem razdoblju. Tako gore navedeni (službeni) podaci prikupljeni od strane državnih institucija bilježe zločine iz mržnje u rasponu 15-67 djela (2015. (15), 2016. (35), 2017. (10), 2018. (19), 2019. (36), 2020. (67)). S druge strane, podaci prikupljeni od strane organizacija kreću se u nešto nižim rasponima kaznenih djela i to od 9-38 (2015. (9), 2016. (19), 2017. (20), 2018. (17), 2019. (39), 2020. (38)). Zajednička determinanta ovim izvorima (službeni/neslužbeni) svakako je povećanje počinjenja kaznenih djela zločina iz mržnje u aspektu rasizma i ksenofobije u promatranom petogodišnjem razdoblju.

3. GEOPOLITIČKI ASPEKT MEĐUNARODNIH MIGRACIJA

3.1. Tripartitni odnos pojmova: *politička geografija, geopolitika i geostrategija*

Ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju, od strane relevantnih nacionalnih, ali i međunarodnih političkih aktera, okarakteriziran je kao povijesno - politički nacionalni doseg, koji pri tome otvara novo poglavlje suvremene političke povijesti države, usprkos iznimno dugotrajnim i iscrpljujućim višegodišnjim procesom pregovora, što je tema za sebe.

Povijesni koncept postojanja Hrvatske, obilježen je (slobodnom voljom) pripadanjem u različite oblike multikulturoloških zajednica, dugogodišnjim traganjem za boljim položajem i statusom unutar istih te u konačnici čestim i iznimno nemirnim procesom razdruživanja. Mentalitetna traženja obilježila su Hrvatsku koja je u određenim cikličkim epohama rastrgana u vlastitom osjećaju pripadnosti. Ovisno o promjenama političke klime česta su razmimoilaženja kreatora nacionalnih politika, kako, na koji način i s kim u suradnji bi Hrvatska unutar međunarodne zajednice trebala ostvarivati svoje geopolitičke, ekonomske i/ili društvene interese. Javnim i medijskim diskursom, pa i određenim političkim inicijativama, često dominiraju pokušaji izvlačenja RH iz „regije“. Iako taj prostor nikada nije eksplicitno definiran i njeno svrstavanje u zemlje srednje Europe „koje nemaju striktno definirane zemljopisne granice, već se to smatra područjem od Njemačke na zapadu i ulazi u područje Rumunjske na istoku, te od Baltičkih zemalja na sjeveru, pa do Vojvodine u Srbiji (na jugu)“¹²⁴.

Jedna od recentnijih političkih inicijativa, iako njezini kreatori *a priori* odbijaju bilo kakvu geopolitičku konotaciju, što je obzirom na njen kontekst teško prihvatljivo, projekt je *Inicijative triju mora*, dvanaest država članica Europske unije, prostorne omeđenosti između Baltičkog, Crnog i Jadranskog mora, odnosno projekt „koji bi ovim regijama omogućio da u potpunosti iskoriste svoj centralni položaj u Europi, gdje se na taj način omogućava približavanje sjevera jugu, a istoka bliže zapadu, istodobno dovodeći do ograničavanja nekih država koje nisu imale pristup moru“¹²⁵. U tom kontekstu postupanja, vidljiva je intencija udruživanja određenih država u „geopolitičke asocijacije“, evidentnog uvjerenja kako unutar određenih integrativnih oblika udruživanja (npr. EU), a temeljem raznih faktora, nisu i ne mogu u potpunosti ostvariti individualne interese, pa time pojmovi poput političke geografije, geopolitike i geostrategije intenzivno zaokupljaju suvremeni znanstveno istraživački diskurs.

¹²⁴ I. Altaras Penda (2018.): *Inicijativa triju mora – između gospodarske diplomacije i geopolitike*, Acta Economica Et Turistica, Vol. 4., No. 1., str. 9.

¹²⁵ C. Bernardo (2019.): *The 3 Seas Initiative: Geopolitics and Infrastructure*, JANUS.NET e-journal of International Relations, Vol. 10, No. 2, pp. 110. – 123.

Novi standardi i korjenite promjene u svim sferama života suvremenih država ne ostavljaju mjesta pasivnom opserviranju, već isključivo aktivnom djelovanju. Današnje međunarodne odnose karakteriziraju intenzivne akcije i reakcije država u svrhu ostvarenja političkih, ekonomskih pa i opće društvenih interesa. U tim aktivnim međuodnosima države nastoje maksimalno iskoristiti one komparativne prednosti koje zahvaljujući svom prirodnom razmještaju imaju na raspolaganju, u okviru čega se pojmovi političke geografije, geopolitike i geostrategije, često stavljaju pod znak jednakosti. Neosporno je kako svaka država ima svoj, retrospektivno promatrano (u velikom broju slučajeva) teško izborni, omeđeni geografski prostor, na kojem su jasno definirane granice unutar kojih živi temeljno tkivo svake države, njeno stanovništvo. Odnosno, temelj državne tvorevine, bez čega geografski prostor i granice same po sebi gube svoju primarnu svrhu i smisao. Pri tome, državu treba promatrati kao živi organizam koji se, temeljem raznih utjecaja i faktora vremena periodički konstantno mijenja, a kako bi se osigurao dugoročni opstanak i zaštita njezinih vitalnih interesa. U tim, međusobnim ovisnostima akcije i reakcije, različiti su faktori koji određuju tijek i posljedično ishodišta država u međunarodnim odnosima, o čemu piše i politolog R. Vukadinović u svojoj knjizi *Međunarodni politički odnosi*, grupirajući i identificirajući takve faktore kao: geografski, prirodni, demografski, ekonomski, pravni, tehnološki, vojni i nacionalni.

Tako u kontekstu geografskog faktora, R. Vukadinović isti opisuje kao faktor limitiranog dometa te sistematizirano objašnjava njegov povijesni razvoj i razna shvaćanja od francuskog filozofskog autora V. Cousina, preko Ratzela, Mackindera, Spykmana do Huntingtona, gdje u konačnici, citirajući F. Brandela, zaključuje kako „geografska sredina, unatoč tome što utječe na život ljudi, odnosno naroda i na njihovo ponašanje, pa i onog političkog karaktera, ipak nema toliko značenje da bi se taj faktor mogao uzeti kao samostalan u određivanju tako složenih odnosa. Štoviše, moguće je tvrditi da, za razliku od ostalih faktora međunarodnih odnosa, geografski faktor ne može biti samostalan, već tek djelomičan faktor interpretacije međunarodnih odnosa“¹²⁶. Vidljivo je time, a uvažavajući principe djelovanja moderne znanosti, odnosno njene potrebe određivanja ključnih determinanti i jednoobraznog definiranja pojava da, pojmovi poput geopolitike, političke geografije i geostrategije tijekom vremenskih perioda doživljavaju pojmovne i konotativne modifikacije.

M. Zorko, s druge strane, u svom istraživanju pojmova političke geografije, geopolitike i geostrategije ističe kako je u Republici Hrvatskoj od 1964. do 2013. godine Radovan Pavić najplodniji autor, koji je svojim teorijskim i metodološkim tekstovima dao neprocjenjiv obol

¹²⁶ F. Brandel prema R. Vukadinović (2004.): *Međunarodni politički odnosi*, Politička kultura - nakladno istraživački zavod, str. 73.

razvoju ove discipline¹²⁷. Definijska evolucija pojmova političko geografskih shvaćanja kretala se od toga da „su se nakon I. svjetskog rata izdvojila dva pravca; s jedne strane politička geografija koja je zasnovana na objektivnom i znanstvenom razmatranju pojava, dok s druge strane geopolitika, koju nije moguće promatrati kao znanost, već samo kao nastavak pangermanijskih ideja ili kao uvod u budući rat.“¹²⁸.

U teorijskom okviru, politička geografija je „znanost koja predstavlja vezu: geografskog i političkog. U geografskoj sferi ona je duboko utemeljena u prostornim odnosima i osobinama teritorijalizacije (*oprostorenja*) dok je u političkoj sferi utemeljena na aspektima moći, interesa i sveobuhvatnosti. Politička geografija je zapravo geografija moći, tj. geografija onih sadržaja koji pridonose razumijevanju svega što je relevantno za moć, odnosno nemoć države kao temeljnog subjekta u političkoj geografiji“¹²⁹. Nadalje, kategorija političke geografije u prošlosti označena je i kao „humana geografija“, odnosno „geografija blagostanja“, upravo zbog njezine primjenjivosti u pravcu stvaranja pravedne prostorne organizacije društva, pri čemu je fokus života trebao učiniti geografiju relevantnom, pridonijeti normativnom okviru unutar kojeg se na osnovi analiza mogu donositi političke odluke s prostornim implikacijama. Osnovna zadaća geografije je proučavanje prostornih i društvenih varijacija u kvaliteti života kako bi se evidentirali najhitniji problemi i formulirale odgovarajuće politike te se izgradio sustav izvještavanja koji bi provjeravao učinkovitost tih politika“¹³⁰.

U tripartitnom odnosu, pojam geopolitike prvi se puta notirano pojavio u djelovanju švedskog znanstvenika Rudolfa Kjellena 1899. godine koji je pojam geopolitike koristio kako bi opisao „geografsku bazu države, njezino prirodno nasljeđe i resurse za koje su mnogi tvrdili da određuju potencijal i moći države, dok je naknadno preuzet od strane njemačkog generala K. Haushofera te da bi se u konačnici pojam vezao uz ekspanzionističku nacističku vanjsku politiku, a zbog čega je općepoznatim ratnim ishodima II svjetskog rata pojam geopolitike postao tabu i jedno vrijeme izišao iz znanstveno istraživačke upotrebe“¹³¹. Konačno, definijsko određenje pojma geostrategije koja vuče sličnosti i povezanost s geopolitikom i političkom geografijom ista označava „one prostorne i geografske faktore koji mogu biti

¹²⁷ M. Zorko (2014.): *Politička geografija, geopolitika i geostrategija u Političkoj misli od 1964. do 2013. godine*, Politička misao, god. 51., br. 1., str. 109.-132.

¹²⁸ R. Pavić (1971.): *Politička geografija i geopolitika – razvoj i suvremeno značenje*, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 33.-34., No. 1., str. 196.-208.

¹²⁹ R. Pavić (1987.): *Politička geografija – prilog definiciji i prijedlog nastavnog programa*, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 49., No. 1., str. 45.-51.

¹³⁰ D. M. Smith (1973.), P. L. Knox (1975.) prema L. Slavuj Borčić, L. Šakaja (2017.): *Kvaliteta života kao predmet geografskih istraživanja: osvrt na razvoj interesa i teorijskih modela istraživanja*, Hrvatski geografski glasnik 79/1, str. 5.- 31.

¹³¹ G. O. Tuathail, S. Dalby, P. Routledge (2007.): *Uvod u geopolitiku*, Politička kultura nakladno – istraživački zavod, str. 15.

odlučni i u vojnim pitanjima. Pri tome valja istaći da je jedan od najvažnijih i središnjih sadržaja i političke geografije i geopolitike, onaj koji se odnosi na globalnu strategiju, ujedno predstavlja i jedan od sadržaja geostrategije, po čemu je ova praktički uključena u okvir geografije i geopolitike. Nadalje, kao geostrateške možemo definirati sve one sadržaje iz domene političke ili ekonomske geografije i geopolitike koji utječu i na praktična vojna pitanja¹³².

Recentniji pokušaji pojmovnog određenja i shvaćanja geopolitike i političke geografije ne odmiču daleko od onih povijesnih. Pa tako, politička geografija u novijim tumačenjima predstavlja „studije promjenjivosti političkih fenomena od mjesta do mjesta u međuovisnosti s promjenjivošću ostalih sadržaja Zemlje kao čovjekova zavičaja“¹³³, dok je geopolitika „studija odnosa geografskog prostora i politike, tada se geopolitika bavi istraživanjima utjecaja prostornih odnosa, oblika i struktura, političkih ideja, institucija te njihovih međuodnosa“¹³⁴. Zanimljivo je negativne konotacije tijekom određenog vremenskog perioda i jednoobrazna definicijska traganja koje ovu znanstvenu kategoriju proučavanja utjecaja geografskog područja na moć, odnosno nemoć države, prate prije, za vrijeme i nakon II svjetskog rata, a promatramo li temelj definicijskog određenja tripartitnog odnosa pojmova, razvidno je kako se u istima provlače jednaki zajednički određujući pojmovi. Stoga je postojanje i daljnji razvoj ovih kategorija uvjetovan postojanjem određenog geografskog teritorija iz kojeg bi države, ovisno o prirodno uvjetovanim karakteristikama istog, trebale crpiti moć, uobličenu dalje u jasne politike. Samim time, u međuodnosu pojmova mogu se identificirati istraživački i politički aspekti znanstvene kategorije. U najširem smislu, politička geografija predstavlja *conditio sine qua non* razvoju ostalih disciplina, odnosno istraživački aspekt znanstvene discipline s primarnim fokusom proučavanja dualnih faktora: geografije i politike.

Temeljne premise istraživačkog fokusa usmjerene su na istraživanje utjecaja teritorija na moć države. Preciznije, na načine na koje teritorij pridonosi stjecanju komparativnih prednosti, što u konačnici dovodi do lakšeg i efikasnijeg ostvarenja strateških nacionalnih interesa, na čemu se politička geografija i zadržava. Oprečno tome, geopolitika, a što je razvidno i iz raščlanjivanja samog pojma (geo i politika, *op. a.*) logičan je slijednik političke geografije, što predstavlja kreiranje jasnih nacionalnih politika te nastoji pružiti odgovore na pitanja, kako i na koje načine maksimizirati prirodno oprostorenje, tj. bazu države, a koja bi se

¹³² R. Pavić (1973.) prema P. Kurečić (2010.): *Geopolitičke i geostrateške ideje u suvremenom neokonzervativizmu*, Politička misao, god. 47., br. 3., str. 203.-219.

¹³³ R. Harsthorne (1993.), prema M. Klemenčić (1995.): *Suvremena politička geografija i geopolitika*, Geografski glasnik, 57., str. 135.-145.

¹³⁴ V. Cvrtila (2000.): *Dekonstrukcija geopolitičkog poretka na primjeru pseudodržava*, Politička misao, Vol. XXXVII., br. 2., str. 85. - 88.

ergo trebala kanalizirati u političku moć. Na primarno definirane geopolitičke dimenzije djelovanja, nastavlja se aspekt politika geostrategije u vojnom kontekstu, odnosno određivanje načina na koje geografski (teritorij) i politički (moć, interes) faktori državi mogu donijeti značajan primat u vojnom segmentu djelovanja.

3.2. Geopolitika, teritorij, teritorijalnost i državne granice

Suvremenom kontekstu istraživanja geopolitike suprotstavlja se pretpostavka da je za bilo kakvu smislenu raspravu o istraživačkom aspektu, nužno postojanje prostora na kojem određena skupina, neovisno o terminološkoj klasifikaciji iste, obitava i polaže prava na njega te koji je omeđen jasno zacrtanim i priznatim granicama, a unutar kojih ljudi pri tome tvore najviši građanski organizirani oblik postojanja - državu. S druge strane, ako promatramo povijesni aspekt prostornog određenja u smislu stjecanja oportunih elemenata nad drugim akterima, još je Tukidid u svom djelu *Povijest Peloponeskog rata* realističnom perspektivom u međunarodnim odnosima jasno ocrtao dva temeljna elementa koja mogu dovesti do disrupcije međunarodno uspostavljenog poretka i nove redistribucije moći aktera. Radi se naime o geografskom i demografskom faktoru. Tukidid postavlja temelje ideje kako su odnos i ponašanje država u međunarodnim odnosima uvjetovani isključivo rastom, koji se između ostaloga ogledao i u teritorijalnoj ekspanziji, odnosno slabljenjem moći u međusobnoj interakciji, neovisno o tome koji faktori i elementi dovode do toga. U takvim okolnostima dominantna država zauzima poziciju hegemonu, što očekivano sa sobom nosi i teritorijalne implikacije, a koji proporcijama svoje moći ostalim državama jamči stabilnost i održivost novo uspostavljenog poretka. U tom kontekstu, geografski i demografski faktor pomogao je upravo Atenjanima u ovladavanju svojim pomorskim komparativnim prednostima, što je eklatantni primjer maksimiziranja prirodnog bogatstva, u konačnici pretočenog u jaku mornaricu koja pridonosi ekstenzivnom razvoju trgovačke djelatnosti, a što rezultira i značajnim ekonomskim beneficijama.

Nadalje, a u kontekstu „pomorske geopolitike“, za povijesni primjer dobre prakse maksimiziranja geopolitičkog položaja, neminovno je spomenuti malu, samostalnu i neutralnu *Dubrovačku Republiku*. Ona se u znanstveno stručnim rukopisima poput S. Berkovićeve „*Vanjska politika Dubrovačke Republike*“ i F. W. Carter - ova „*Politička geografija Dubrovačke Republike (engl.) The Political Geography of the Dubrovnik Republic*“ često navodi kao svijetli primjer vođenja vanjskopolitičkih aktivnosti koji su refleksija unutarnjeg stanja, odnosno vještog korištenja svojih prednosti, prvenstveno geopolitičkog položaja, a kako bi uspješno neutralizirala njene temeljne nedostatke poput ozbiljnijeg pomanjkanja vojne moći, obzirom da se nalazila unutar iznimno neprijateljskog okruženja susjednih država. S. Berković u svojim analizama Dubrovačke Republike, nadalje navodi kako je njezin ekstenzivan razvoj uvjetovan trima faktorima. Prvi je „geografska pozicija, smještena na marginama Istoka i Zapada, što je točka susreta Latina i Slavena. Drugi je prirodno obilježje, smještena na

stjenovitom otoku, izolirana od ostatka obale, razdvojena močvarnim kanalom, što je pružalo stratešku obrambenu prednost od potencijalnog napada. I treći faktor je pružanje izbjegličkog utočišta, posebno tijekom razdoblja nemira i pada Rimskog Carstva te barbarskih invazija¹³⁵. Opstanak u takvim uvjetima izbrusio je diplomatske vještine kojima je njegovan dobar odnos s drugim državama kako bi Dubrovačka Republika „ojačala svoju poziciju i zaštitila političke i ekonomske interese, što je činilo stalnu komponentnu njene vanjske politike, čime si je osigurala zaštitu moćnih zemalja, slobodu trgovanja i plovidbe i dobivanje raznih drugih povlastica, a što nikada nije dovelo u pitanje samostalnost, neovisnost i neutralnost Dubrovačke Republike“¹³⁶.

Navedeni povijesni okvir rasprava o geografiji prostora uvodi nas u odnose poimanja važnosti koncepta moći u interakciji država u suvremenim međunarodnim odnosima. To se prvenstveno ogleda u aspektu stvarne potrebe zajednice za posjedovanjem i polaganjem prava na određeni teritorij, kao primarnog preduvjeta pretakanja *ad hoc* okrupnjene skupine ljudi na tom prostoru u najviši oblik priznatog organiziranog postojanja stvaranja nacije. Odnosno, dugotrajni i kompleksni proces preobražaja pukog geografskog prostora u suverenu, samostalnu i međunarodno priznatu državu, kao najviše društveno i političko dostignuće. Integrativni proces oplemenjivanja prostora ljudskom komponentnom, tvoreći naciju, doprinijet će i jačoj koheziji ljudi s prostorom razvijajući pri tome presudan i konačan faktor, stvaranja osjećaja pripadnosti. Tumačenjima da je stvarna moć suverene i samostalne države proporcionalna veličini njezina teritorija, valja načiniti i jasnu pojmovnu distinkciju između kategorija: prostora, teritorija i teritorijalnosti.

Pri tome se, za opisivanje ovog trostranog odnosa pojmova, upotrebljava sintagma geometrijskog tijela prizme „gdje je na jednoj strani trokut „geografskog“ – prostor, teritorij i lokacija, a na drugoj strani trokut „političkog“ - moć, politika i *policy*. Prostor pri tome nije teritorij, nego apsolutna prirodna danost, dok je teritorijalnost kao pojam skovan primarno u biologiji i sociologiji te predstavlja „instinkt za teritorijalnim posjedovanjem“, a „teritorijalnost ljudske vrste“ označava prostornu strategiju pojedinca ili grupe usmjeren prema podređivanju, utjecaju i kontroliranju ljudi, pojava, odnosa i aktivnosti radi dostizanja onoga što zovemo teritorijem i/ii mjestom, odnosno lokacijom“¹³⁷.

¹³⁵ F. W. Carter (1994.): *The Political Geography of the Dubrovnik Republic*, Acta Geog. Croatia, vol. 29, 77– 98.

¹³⁶ S. Berković (2009.): *Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine)*, Politička misao, god. 46, br. 4., str. 203.-220.

¹³⁷ M. Jones, R. Jones, M. Woods (2004.), J. Anderson (1995.), R. D. Sack (1986.), J. Gotman (1973.) prema: F. Tunjić (2007.): *Medueuropa – paradigma političke geografije geopolitike. Na Zapadu ništa novo, na Istoku sve po starom*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 16., No. 4.-5., str. 891. – 915.

Osim gore navedenih koncepata poimanja tripartitnih pojmova, a u razmeđu formalne i praktične, znanstvena literatura često provlači i koncept popularne geografije. Aspekt poimanja prostora odnosno lokacije, prikazanih kartografski, prema autorima poput M. Zorko i K. Dodds, uz proizvode današnje sve prisutnije popularne kulture kao što su masovni mediji, film, romani i stripovi, mogu utjecati na kreiranje stavova ljudi prema određenim državnim politikama. Temeljem raznih vizualnih podražaja na pojedinca uvelike, ovisno i o njegovim deduktivnim sposobnostima, načinu shvaćanja, uvjerenjima i sposobnosti rasuđivanja, pojedinac formira stavove s kojima daje ili uskraćuje potporu kreatorima politika. Stoga je „geografija prvenstveno vizualna znanost. Svaku, pa i najobjektivniju kartu moguće je shvatiti i analizirati na više načina. Pojedinac je važan subjekt u kolopletu prikazivanja i vizualizacije prostora jer percipira prostor na jedinstven(e) način(e), ali daje ili uskraćuje podršku državnim politikama i djelovanju. Danas u tom procesu veliku ulogu imaju proizvodi popularne kulture. Osim što su neke lokacije predstavljene kao nazadne i nesigurne, njihovi prikazi, koji rijetko odgovaraju realnim lokalitetima (filmski setovi s kulisama) ostavljaju snažne mentalne slike“¹³⁸.

Razlozi upotrebe ovakvih vrsta podražaja na pojedinca, kreatorima politika uvelike olakšavaju zadobivanje njihove pozornosti posebice u objašnjavanju potencijalnih ugroza njihovom načinu i stilu života široj društvenoj zajednici, odnosno kategoriziranja tko im je „prijatelj“, a tko „neprijatelj“, time i intenciju svog nekog budućeg djelovanja. Svi oblici objašnjavanja funkcioniranja geopolitike (formalni, praktični, popularni, *op. a.*) široj zajednici, prema nekim autorima su međusobno povezani, jer „znanstvenici i novinari rutinski razmjenjuju ideje i diskurse jedni s drugima, a i jedni i drugu imaju redovite kontakte s državnim dužnosnicima i organizacijama koji su i sami na neki način vezani za medije i popularnu kulturu. Geopolitički kontekst može i pojedincima i grupama pomoći da sebi i široj publici objasne svijet“¹³⁹.

Kontekstu egzistiranja zajednice ljudi na nekom teritoriju čineći pri tome najviši društveno političko priznati oblik postojanja, državu, suprotstavljen je pojam prava i stvarne mogućnosti vladanja nad tim teritorijem. Odnosno, pojam suverenosti u poimanju drugih međunarodno pravno priznatih subjekata. Samim time „države se ne mogu zamisliti izvan pojma teritorijalnost i ostvarivanja njihove suverenosti unutar svojih granica. Pojmovi moći i autoriteta duboko su ukorijenjeni u ideji teritorija države koja oblikuje prakse upravljanja. Teritorijalnost u ovom smislu usko je povezana s pojmom državnih granica, koje sačinjavaju i

¹³⁸ M. Zorko (2018.): *Geopolitika i teritorijalnost*, Jesenski i Turk, Zagreb, str. 73.

¹³⁹ K. Dodds (2009.): *Geopolitika*, TKD Šahinpašić, Sarajevo / Zagreb, str. 46.

predstavljaju razlike u prostoru¹⁴⁰. Te razlike nisu laički prošarane crte koje omeđuju određeni teritorij, razdjeljujući ga pri tome od nekog drugog, već sukladno međunarodno pravnim uzusima, vodeći se raznim načelima, tako i onim *uti possidetis*, jasno i precizno definirane državne crte razgraničenja između subjekata međunarodno javnog prava.

U određivanju državnih granica značajna je uloga geografskog, odnosno prirodnog oprostora koji se razdjeljuje od nekog drugog. Kao takve, granice predstavljaju društveni, politički, ekonomski i etnički fenomen koji povijesno promatrano, a obzirom na čestu mijenu istih, nikako nije fiksna kategorija. Sociološko - psihološki aspekt granica zanimljivo je promatrati i u vidu utjecaja istih na ponašanje ljudi i načine opserviranja ostatka društva oko nas, obzirom da „granice uvijek određuju, a katkad i definiraju pripadnost. Granice su prostor sastavljen od materijalnih i apstraktnih ograda koje se dalje mogu promatrati kao apstraktni koncepti ili političke mjere. One nisu samo materijalne, nego su kombinacija fizičkih tragova, pravnih odredbi, vladinih praksi i kulturnih simbola. Iako mogu biti izbrisane ili im važnost može oslabjeti, ako ih se ne zaboravi, one virtualno i dalje postoje i potencijalno mogu biti aktualizirane u budućnosti“¹⁴¹.

Lingvističkom određenju pojma državne granice kao „veličine ili vrijednosti koja se ne smije prekoračiti, krajnje mogućnosti ili točke do koje što doseže, do koje je što dopušteno, odnosno dogovorene crte koja odvaja područje jedne države, administrativne jedinice ili posjeda od drugog“¹⁴², suprotstavljen je zakonodavni okvir. U RH, zakonodavnom legislativom, a kao što je već u prethodnom dijelu rukopisa i navedeno, granicu se označava kao „plohu koja okomito prolazi graničnom crtom po Zemljinoj površini te odvaja kopneno područje, morski prostor, unutarne vode, zračni prostor i podzemlje Republike Hrvatske od susjednih država, kao i državna granica na području graničnih prijelaza na aerodromima, morskim lukama i lukama unutarnjih voda preko kojih se odvija međunarodni promet“¹⁴³. Promatrajući nešto recentnije periode, može se zaključiti kako se ovako odveć rigidna poimanja državnih granica u većoj mjeri učestalo modificiraju. Posebice ako retrospektivno pogledamo povijesna počela često analizirane Europske unije, gdje je sve od *Rimskih ugovora* pa do *Jedinstvenog europskog akta* i *Bijele knjige o uspostavi unutarnjeg tržišta*, vidljivo njeno dugogodišnje stremljenje maksimalnoj internoj prostornoj liberalizaciji, odnosno psihološka

¹⁴⁰ H. Van Houtun prema D. Vrban (2018.): *Borders as an Interdisciplinary problem: Territoriality and identity - past and present*, Pravni Vjesnik, god. 34., br. 1., str. 9. - 50.

¹⁴¹ G. Campani (2004.), R. Shields (2006.), prema D. Mlinarić, S. Gregurović (2018.): *Prilog promišljanju oblikovanja hrvatskih granica u povijesnoj i suvremenoj perspektivi*“, Geoadria, Vol. 23., No. 2., str. 153. - 175.

¹⁴² V. Anić (2007.): *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber Zagreb, str. 124.

¹⁴³ Zakon o nadzoru državne granice, pročišćeni tekst (NN 83/13, 27/16), od 23. ožujka 2016. godine, čl. 4., st. 2.

intencija „brisanja“ unutarnjih granica između država članica Unije u pogledu slobode kretanja ljudi, kapitala, robe i usluga. Pri tome, a u svrhu izbjegavanja nepreciznog tumačenja, riječ „brisanja“ s namjerom je stavljena pod znake navoda, obzirom kako se radi samo o psihološkoj dekonstrukciji pojma granica Unije. Državne granice, kao takve, sinonim su dugovječnosti opstanka u raznim vremenskim periodima i ne mogu se fizički izbrisati.

Rezultat ovakvih inicijativa, posljedično stvara i zakonodavni okvir, koji je potpisan 1985. godine od strane zemalja Beneluksa, Francuske i Njemačke, a zajednički uobličen u nazivlje *Šengenski sporazum* ili *Šengenska konvencija*. Sama implementacija ove konvencije ovisi o raznim faktorima i mogućnostima adaptacije pojedinih država članica Unije. Važno je podcrtati kako „*Schengenski sporazum/konvencija* ne oduzimaju državama članicama pravo na kontrolu pristupa svom tržištu rada i prava boravka državljana trećih država na njihovim teritorijima. Sloboda kretanja ljudi između država članica prema schengenskom režimu primjenjuje se na ES i SSP državljane (i, općenito državljane trećih država) samo u pogledu njihova prelaska unutarnjih granica unutar schengenske zone bez kontrole“¹⁴⁴. Upravo odredba o mogućnosti kreiranja vlastite nacionalne politike o kontroli granica i pristupu tržištu rada pojedine države članice prema trećim državama, zaslužna je za održivo provođenje *Šengenskog sporazuma*. Naime, nikada više no danas, između ostalih i u kontekstu međunarodnih migracija, inicijalne zamisli o slobodnom kretanju, prvenstveno ljudi unutar država Unije, nisu bile više ugrožene. Time se u konceptu zaštite vanjskih granica Unije uvodi novi, sigurnosni element, obzirom da „značajnu opasnost predstavljaju i konflikti koji u trećim državama uzrokuju izbjegličke krize i pojavu terorističkih djelatnosti.

Koncept sigurnosti tako se širi na „socijalnu“ sigurnost jer se u suvremenim uvjetima proučavaju i ugrožavanja ljudskih prava, okoliša i kulture. Ukidanje nadzora unutarnjih granica država članica šengenskog sustava u praksi je prouzročilo „sigurnosni deficit“ u tim državama što se nastoji umanjiti serijom novih mjera na području sigurnosne suradnje“¹⁴⁵.

¹⁴⁴ I. Goldner Lang (2007.): *Sloboda kretanja ljudi u EU. Kontekst Sporazuma o pridruživanju*, Školska knjiga, Zagreb, str. 75.

¹⁴⁵ S. Šegvić (2011.): *Šengenski režim upravljanja vanjskim granicama EU*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48., 1/2011., str. 11. - 31.

3.3. Geopolitički položaj Republike Hrvatske u kontekstu ilegalnih migracija

Neovisno o periodičnim aspiracijama nacionalnih političkih aktera, a koji ovisno o promjeni unutarnje političke klime *a priori* Hrvatsku još od njezine samostalnosti izvlače iz „regije“, kao i političkog projekta (prominentno političkih stranaka *establišmenta*) društveno mentalitetnog razmještanja Hrvatske u zemlje srednje Europe, činjenica je kako se RH geografski nalazi na „na dodiru više europskih regija. To su srednja Europa, jugoistočna Europa i zbog participacije na Jadranu kao dijelu Sredozemnog mora, južna Europa.

Zbog heterogenosti i položaja na dodiru velikih europskih regija te participaciji na važnim prometnim pravcima, Hrvatska ima kontaktno – spojni položaj, koji ju čini prostorom povezivanja srednje i južne Europe te srednje i jugoistočne Europe¹⁴⁶. Ipak, sve se rjeđe čuje kako je Hrvatska pogranična zemlja, ali i izražena intencija da se odmakne od zemalja Zapadnog Balkana, označen kao „nestabilni prostor većeg dijela bivše Jugoslavije, uključujući i Albaniju, a na kojem su trajali određeni sukobi i gdje je put prema euroatlantskim integracijama nepostojeći“¹⁴⁷. Jugoistočno geopolitičko okruženje u kontekstu migracijskih kretanja prvenstveno prema EU, posljedično time i RH, obilježeno je susjednim državama koje nisu stabilne i koje nemaju u potpunosti funkcionalne državne institucije s čestim promjenjivim unutarnjim političkim prilikama. Prostor je to na kojem se osjeća snažan utjecaj mentalitetnog nasljeđa iz bivše Jugoslavije, a karakteriziraju ga loša ekonomska i gospodarska situacija, time i posljedično nizak životni standard ljudi te visoki stupanj brzorastuće promjene demografske strukture stanovništva s intencijom migracija prema zapadnoeuropskim državama.

Nadalje, susjedne države RH obilježene su vjerskim i nacionalističkim ekstremima, dok se dodatna dimenzija kompleksnosti situacije ogleda i u tome kako je to prostor s izrazito visokim stupnjem multietnicizma. Neke države još uvijek funkcioniraju uz protektorat međunarodne zajednice, a put prema euroatlantskim integracijama je dugotrajan i spor. Potencijalno krizno žarište u vidu migracijskih tokova RH, ali i općenito ovog dijela Europe je multietnička bosanskohercegovačka država, koja je opterećena islamističkom radikalizacijom i terorizmom koji se poziva na islam. U javnom i medijskom, više no znanstvenom diskursu, često se implicira kako je RH tranzitna „zemlja – vrata“ (*engl. gateway state*) migracijskih kretanja (balkanska migrantska ruta) zlonamjernih skupina ljudi koji

¹⁴⁶ P. Kurečić (2001.): *Geopolitika i suvremeni geopolitički položaj Hrvatske*, Izvor: www.researchgate.net/publication-geopolitika, pristupljeno 8. rujna 2020. godine.

¹⁴⁷ P. Kurečić, B. Crljenko (2014.): *Republika Hrvatska: promjene geopolitičkog položaja u odnosu na „Zapadni Balkan“ od 1990.-ih do ulaska u Europsku uniju*, Zbornik 1. Međunarodne znanstveno-stručne konferencije Fedor Rocco / Tanja Grmuša - Zagreb : Visoka poslovna škola Zagreb s pravom javnosti, str. 4.

podupiru i sudjeluju u terorističkim aktivnostima (op.a. slučaj Sirijca Ahmada al Mohammada koji je boravio u RH, a koji je jedan od aktera serije bombaških napada u Parizu 2015. god.). Sve češći recentniji masovni migrantski priljevi ljudi, koji u svom kretanju očekivano streme razvijenijim državama Unije, a koji su uglavnom uzrokovani „Arapskim proljećem“ i ishodom rata u Siriji, unatoč svojoj multidimenzionalnosti, kontekst masovnih migracija u političko javnom društvenom diskursu, neopravdano prominentno promatraju isključivo iz sigurnosne perspektive.

3.3.1. Karakteristike fizičko-geografskog prostora Republike Hrvatske

Republiku Hrvatsku u pogledu njenog geografskog prostora određuje nekoliko značajnih elemenata: fizičko-geografski (more, rijeke, gore, nizine, planine), politički (povijest oružanih sukoba), multietničko europsko okruženje (blizina višenarodnih europskih država (BIH)) te pluralnost religijskog okruženja (katoličanstvo, islam, pravoslavlje) čineći pri tome RH prostorom „sustjecanja različitih prirodnih regija, kulturnih krugova, jezika i religija“¹⁴⁸.

Promatramo li pri tome njezine fizičko-geografske karakteristike u kontekstu migracija, u svojoj sintetskoj udžbeničkoj monografiji o prostoru Jadransko podunavske zemlje, D. Magaš u kontekstu granica ističe kako se „granične crte određuju međudržavnim dogovorom. Granice Hrvatske su razmjerno stabilne i sigurne, međunarodno prihvaćene i najvećim dijelom određene te pokrivene različitim sporazumima, odlukama i slično (...) Na moru Republika Hrvatska obuhvaća morski prostor s granicom obalnog mora Hrvatske dugom 948 km. Taj prostor čine odgovarajući pojasevi Jadranskog mora: unutarnje morske vode ili unutarnje more, tj. morski prostor omeđen crtom koja spaja najviše prema moru istaknute rtove otvorene obale bez otoka, odnosno rtove otoka i teritorijalno more, tj. morski prostor širok 12 nautičkih milja (oko 22,2 km) računajući od granice unutrašnjeg mora prema pučini“¹⁴⁹. No, unatoč „razmjerno stabilnim i sigurnim“ međunarodno prihvaćenim državnim granicama, a obzirom na njezino specifično prirodno okruženje, RH i danas ima aktualne granične sporove s određenim graničnim državama, čije se rješenje u nekim slučajevima, tražilo i arbitražnim postupkom.

Tako primjerice s Bosnom i Hercegovinom postoje neriješeni slučajevi područja kod Neuma, odnosno dva otočića, Veli i Mali Škoj te vrh poluotoka Kleka, što je u značajniji fokus javnosti došlo početkom izgradnje „Pelješkog mosta“. Osim na morskoj strani, s BIH problematična je i točka na Uni kod Hrvatske Kostajnice. S Crnom Gorom, unatoč najmanjoj

¹⁴⁸ M. Slukan Altić (2008.): *Hrvatska u europskim regionalizacijama: regionalizacija kao integracija ili geografija moći*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 17., No. 3. (95.), str. 351.-372.

¹⁴⁹ D. Magaš (2013.): *Geografija Hrvatske*, Sveučilište u Zadru, MERIDIJANI, AKD, Zagreb, str. 28.-30.

granici od svih zemalja u okruženju, postoje neriješena pitanja kod Prevlake. Kopnena granica povučena je kod mjesta Konfin, pri čemu kopno pripada Hrvatskoj, dok je morska zona uz lijevu obalu Prevlake „mješovita zona“. Sa Srbijom je sporan dio granice kod Dunava, nedaleko od Bačke Palanke, dok je spor sa Slovenijom oko razgraničenja u Piranskom zaljevu te osim toga, oko točaka južno od rijeke Dragonje, vrhu Sveta Gera, a na području Mure je u javnom diskursu svakako najpoznatiji. Oko rješavanja tog pitanja 4. studenog 2009. u Stockholmu je potpisan i Sporazum o arbitraži između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije te je isti 29. srpnja 2015. godine terminiran Odlukom Hrvatskog sabora na izvanrednoj sjednici, čime se obvezuje Vlada Republike Hrvatske na pokretanje postupka prestanka Sporazuma zbog bitne povrede istoga od strane Republike Slovenije.

U kontekstu državnih granica Republike Hrvatske dužina (u kilometrima), a uključujući i granice na rijekama iznosi ukupno „2.370,5 km, od čega prema Bosni i Hercegovini 1.010,9 km (42,6%), Mađarskoj 355,2 km (14,9%), Sloveniji 659,1 km (27,8%), Srbiji 325,8 km (13,7%) te Crnoj Gori 19,5 km (0,8%). Dužina morske obale ukupno iznosi 6.278 km, od čega na kopno ukupno otpada 1.880 km (29,9%), a na otoke 4.398 km (70,1%). Geografske koordinate krajnjih točaka Republike Hrvatske su: na Sjeveru - Sveti Martin na Muri, Međimurska županija (sjeverna geografska širina - 46°33'18", istočno geografska dužina - 16°22'08"), na Jugu - Palagruža, otok Galijula, Splitsko - dalmatinska županija (sjeverna geografska širina - 42°22'40", istočno geografska dužina - 16°20'19"), na Istoku - Ilok, Vukovarsko - srijemska županija (sjeverna geografska širina - 45°11'45", istočno geografska dužina - 19°26'50"), i na Zapadu Bašanija (rt Lako), Istarska županija (sjeverna geografska širina - 45°29'13", istočno geografska dužina - 13°29'30"). Najjužnija točka na kopnu jest naselje Vitaljina, općina Konavle (rt Oštra) – (sjeverna geografska širina - 42°23'32" – istočno geografska dužina - 18°31'52"). Ukupna površina kopna Republike Hrvatske je 56.594 km², dok je ukupna površina teritorijalnog mora i unutarnjih morskih voda 31.067 km²¹⁵⁰.

Usprkos diskurzivnom označavanju Hrvatske kao zemlje Srednje Europe i Balkana, u „geografskom pogledu Hrvatska pripada rubnom dijelu jugoistočne Europe, na dodiru Sredozemlja sa srednjom Europom (...) Bez obzira na razmjerno malu površinu nacionalnog teritorija, hrvatski se prostor odlikuje značajnom prirodnom raznolikošću. U geomorfološkom

¹⁵⁰ Izvor podataka: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statističke informacije 2019. godine, Zagreb, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/StatInfo/pdf/StatInfo2019.pdf, pristupljeno: 14. rujna 2020. godine.

se pogledu mogu izdvojiti tri velike reljefne cjeline: Panonska zavala, gorski sustav Dinarida i Jadranska zavala¹⁵¹.

U kontekstu migratornog procesa, iako je RH označena kao „tranzitna zemlja“ ili „zemlja vrata“, daleko izvan primarnog fokusa migranata, za vrijeme one najveće migrantske krize s kojom je EU, a time i njezine određene države članice bile suočene te pripadnosti RH Zapadno - balkanskoj migrantskoj ruti, visoki broj kretanja (ilegalnih) migranata prema zapadnoeuropskim zemljama bio je usmjeren kroz središnju Hrvatsku. Razloge uvelike valja tražiti i u značenju položaja „obzirom na odnos prema važnim dijelovima europskog poluotoka, a to je izrazito prirodno sjecište puteva (...) Središnja Hrvatska smještena između alpskog bastiona i Dinarskog gorja, kao prirodna veza Jadranskog mora i kontinentnog zaleđa, koja vodi preko gorskoga „hrvatskog praga“ (...) Tim područjem prolaze ključne arterije sve intenzivnijeg europskog života“¹⁵². Osim za migrantska kretanja, geografski povoljan položaj RH smješta na kartu kao državu pogodnu za razvoj raznih oblika gospodarske (poljoprivredne, pomorsko turističke, brodogradilišne, drvoprerađivačke) aktivnosti. Osim pogodnog geografskog položaja „RH nalazi se i na izuzetno povoljnom geoprometnom položaju koji omogućava važnu prometnu funkciju hrvatskog prostora u povezivanju zapadnih i sjevernih dijelova Europe s njezinim jugoistočnim dijelom, preko kojeg se ostvaruje veza s Bliskim istokom. Pomorska lučka infrastruktura u RH sastoji se od šest luka otvorenih za javni promet, 40 županijskih, 280 lokalnih luka, 24 marine i 26 industrijskih i brodogradilišnih luka od državnog značaja. RH ima i sedam zračnih luka (Zagreb, Split, Dubrovnik, Zadar, Rijeka, Pula i Osijek) te tri zračna pristaništa (Bol, Lošinj i Vrsar) na kojima se odvija javni zračni (linijski i povremeni) promet u domaćem i međunarodnom prometu“¹⁵³. Ulaskom u Europsku uniju, RH je postala i najdulja vanjska granica Unije, protežući se u dužini od oko „2267 km na kopnu i 502 nautičke milje na moru“¹⁵⁴.

Nadzor državne granice u RH provodi se sukladno legislativi EU i nacionalnog zakonodavstva s pripadajućim podzakonskim aktima. Nacionalnim zakonodavstvom, odnosno važećim „*Zakonom o nadzoru državne granice*“ te, obzirom na pojačane migrantske tokove od 2015. godine prema državama članicama Unije i *Dopuni Zakona o nadzoru državne granice* iz 2016. godine, Oružanim snagama se u iznimnim okolnostima dopušta djelovanje u svrhu zaštite

¹⁵¹ N. Glamuzina, B. Fuerst-Bjeliš (2015.): *Historijska geografija Hrvatske*, Filozofski fakultet sveučilište u Splitu, Split, str. 21. - 27.

¹⁵² J. Roglič (2006.): *Geografske regije Hrvatske i susjednih zemalja: geografske posebnosti i razvojni procesi, sabrana djela, knjiga V.*, Školska knjiga, Zagreb, Geografsko društvo, Split, str. 89.

¹⁵³ Č. Dundović, V. Plazibat (2011.): *Lučka i prometna infrastruktura Republike Hrvatske*, Pomorstvo – Scientific Journal of Maritime Research, 25/1, str. 209.-222.

¹⁵⁴ S. Grobenski, E. Jakupović (2018.): *Nadzor državne granice*, PARAGRAF, god. 2., br. 1/2018., str. 261.-283.

granice¹⁵⁵. U kontekstu migracija, RH unutar svog teritorijalnog ustroja ima granične prijelaze s pet država: Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom, Mađarskom, Slovenijom i Srbijom, odnosno „prijelaze preko kojih se obavlja robni ili putnički promet u skladu s carinskim ili drugim propisima“¹⁵⁶, a koji se dalje mogu klasificirati na „stalne granične prijelaze za međunarodni promet putnika i roba s inspekcijским službama, stalni granični prijelazi za međunarodni promet putnika i roba, stalni granični prijelaz za međunarodni promet putnika, stalni granični prijelazi za pogranični promet i sezonski granični prijelaz za međunarodni promet putnika. Osim navedene klasifikacije, tu su još i granični prijelazi u riječnom, pomorskom i zračnom prometu. Stoga, RH ukupno ima 173 granična prijelaza, od čega 135 s državama: Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom, Mađarskom, Slovenijom i Srbijom, dok od ostatka graničnih prijelaza su četiri u riječnom, 25 u pomorskom i devet u zračnom prometu“¹⁵⁷.

U kontekstu šireg promatranja fizičko-geografskih karakteristika Republike Hrvatske, svakako se valja i dotaknuti određenih autora koji navode defektnost njezina općeg prostora u vidu strateške nepovoljnosti oblika države unutar geostrateških obilježja, odnosno kreiranja funkcionalne geopolitike, posebice prema državama u okruženju. Pri tome, „oblik Hrvatske često se uspoređuje s „kiflom“, „perecom“, „potkovicom“ ili „bumerangom“ i ne omogućuje visok stupanj teritorijalne kompaktnosti. To je u geostrateškom smislu ne samo nepovoljno, nego je i smetnja normalnom funkcioniranju privrede, državne uprave, prometne mreže, sustava naselja te dostupnosti glavnog grada Zagreba na jednoj strani i regionalnih središta na drugoj strani“¹⁵⁸.

Obzirom na razmjerno teritorijalno veliku vanjsku granicu EU, koju RH kao članica ima za obvezu štiti, navedeno iziskuje i značajna materijalna i financijska ulaganja. Uvidom u Financijski plan MUP - a, a u području migracija i upravljanja državnim granicama, za 2021. godinu (Tablica 2.) vidljivo je značajno izdvajanje (5,78%), ali i razmjerno smanjenje u

¹⁵⁵ O zakonodavnoj legislativi kojom se provodi nadzor državne granice RH pogledati: Uredba (EU) 2016/399. o Zakoniku Unije o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (Zakonik o schengenskim granicama): SL (L 77), Uredba (EU) 2019/817. o uspostavi okvira za interoperabilnost informacijskih sustava EU-a u području granica i viza i izmjeni uredaba (EZ) br. 767/2008, (EU) 2016/399, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240, (EU) 2018/1726 i (EU) 2018/1861 Europskog parlamenta i Vijeća te Odluka Vijeća 2004/512/EZ i 2008/633/PUP, Zakon o nadzoru državne granice RH (NN 83/13, 27/16), Zakon o obrani (NN 73/13, 75/15 i 27/16).

¹⁵⁶ Pogledati Članak 7., stavak 1., točka 1., Zakona o provedbi carinskog zakonodavstva Europske unije (NN 40/16), dostupno na: <https://zakon.hr/z/844/Zakon-o-provedbi-carinskog-zakonodavstva-Europske-unije>, pristupljeno: 10. listopada 2020. godine.

¹⁵⁷ Pogledati Uredbu o graničnim prijelazima Republike Hrvatske (NN 79/13, NN 38/20), dostupno na: <http://propisi.hr/print.php?id=12428>, pristupljeno: 10. listopada 2020. godine.

¹⁵⁸ D. Domazet Lošo (2016.): *Hrvatska geopolitička strategija u 21. stoljeću ili „hrvatsko njihalo“*. Polazišta za „Hrvatsku strategiju nacionalne sigurnosti“, Naklada Benedikta, Velika Gorica, str. 259.

projekcijama za 2022. (3,67%) i 2023. godinu (3,26%) u odnosu na ukupan proračun MUP - a. Navedenim stavkama proračuna dodane su i aktivnosti, koje bi se trebale realizirati u vidu strateškog plana Ministarstva, a koji se donosi za dvogodišnji period, odnosno od 2020. do 2022. godine, čime je definiran jedan od općih ciljeva, „održavanje i jačanje javne sigurnosti“, s pripadajućim posebnim ciljem, „jačanja sigurnosti na državnim granicama“.

Tablica 2. - *Financijski plan MUP za 2021. i projekcije za 2022./2023. (migracije)*¹⁵⁹ (EUR)

UKUPAN PRORAČUN PO GODINI	2021.	2022.	2023.
	839.492.556	762.271.311	5.702.661.161
STAVKA PRORAČUNA			
Administracija i upravljanje: - ilegalne migracije	7.014.400,42	7.014.400,42	52.850.000
Izgradnja kapaciteta: - azil, vizni sustav, ilegalne migracije	1.818.302,47	1.951.025,28	1.951.025,28
Fond za azil, migracije i integraciju	6.800.451,26	5.208.169,09	5.242.723,47
UPRAVLJANJE DRŽAVNIM GRANICAMA			
FRONTEX - Jačanje koordinacije na području upravljanja vanjskim granicama	1.194.505,27	1.194.505,27	1.194.505,27
Fond za unutarnju sigurnost: - instrument za granice i vize	31.697.524,72	12.653.128,94	9.337.713,18
UKUPNO	48.525.210,70	28.023.883	24.740.367
(%) OD UKUPNOG PRORAČUNA	5,78%	3,67%	3,26%

Izvor: *Ministarstvo unutarnjih poslova RH*

Navedenim Planom, a u okviru migracija i zaštite državne granice definirano je kako „hrvatska granična policija nastavlja s ostvarenjem izuzetno zahtjevnih zadaća i prilagodbi koja se odnosi na postizanje potpune spremnosti za primjenu Schengenske pravne stečevine na području upravljanja granicom u cijelosti. Tako je navedenim strateškim planom MUP u okviru aktivnosti: FRONTEX - Jačanje koordinacije i operativne suradnje između država članica EU na području upravljanja vanjskim granicama definiran i broj policijskih službenika u stručnom usavršavanju u okviru FRONTEX treninga (polazna vrijednost: 270, ciljne vrijednosti: 2020. (320), 2021. (370), 2022. (420)) te broj službenika u zajedničkim operacijama na području upravljanja vanjskim granicama (polazna vrijednost: 345, ciljne vrijednosti: 2020. (465), 2021. (585), 2022. (705)). U okviru aktivnosti poboljšanja tehničke opremljenosti i IT kapaciteta granične policije iz Fonda za unutarnju sigurnost, definirano je nekoliko aktivnosti: nacionalni koordinacijski centar povezan s regionalnim koordinacijskim centrom, potom broj

¹⁵⁹ Prikazana tablica predstavlja Financijski plan Ministarstva unutarnjih poslova za 2021. godinu i projekcije za 2022. i 2023. godinu (NN 135/2020) u području migracija i zaštite državne granice. Izvor podatka MUP. Dostupno na: <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/strategije-smjernice-i-izvjesca/planovi-i-izvjesca/finacijski-plan-mup-a-za-2021-i-projekcije-za-2022-i-2023-godinu/286752>, pristupljeno: 10. srpnja 2021. godine.

graničnih prijelaza na kojima je uspostavljen sustav video nadzora kontrole prolaza i protu provale na vanjskoj granici (polazna vrijednost: 45, ciljane vrijednosti 2020. (49), 2021. (52), 2022. (56), nadalje, broj postaja granične policije na kojima je uspostavljen sustav video nadzora i kontrole prolaza (polazna vrijednost: 0, ciljane vrijednosti: 2020. (1), 2021. (2), 2023. (3) te primjerice i operativni troškovi goriva, nabave licenci, godišnji servisi, nadogradnja i održavanje sustava, nabava potrošnog materijala, nabava roba i usluga. Ostale dvije aktivnosti u okviru strateškog plana su poboljšanje infrastrukture i uvjeta smještaja u Prihvatnom centru za strance te provedbe postupka udaljenja i izgradnja novih infrastrukturnih objekata za potrebe granične policije¹⁶⁰.

¹⁶⁰ Prikazani podaci preuzeti su iz dijela Strateškog plana Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske od 2020. do 2022. godine, a koji se odnose na područje zaštite državne granice i migracija. Dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/2020/Ostalo/1.izmjene%20i%20dopune%20Strateskog%20plana%20MUP-a%202020-2022.pdf>, pristupljeno: 10. srpnja 2021. godine.

3.4. Statistički prikaz ilegalnih migracija na teritorij EU i Republike Hrvatske

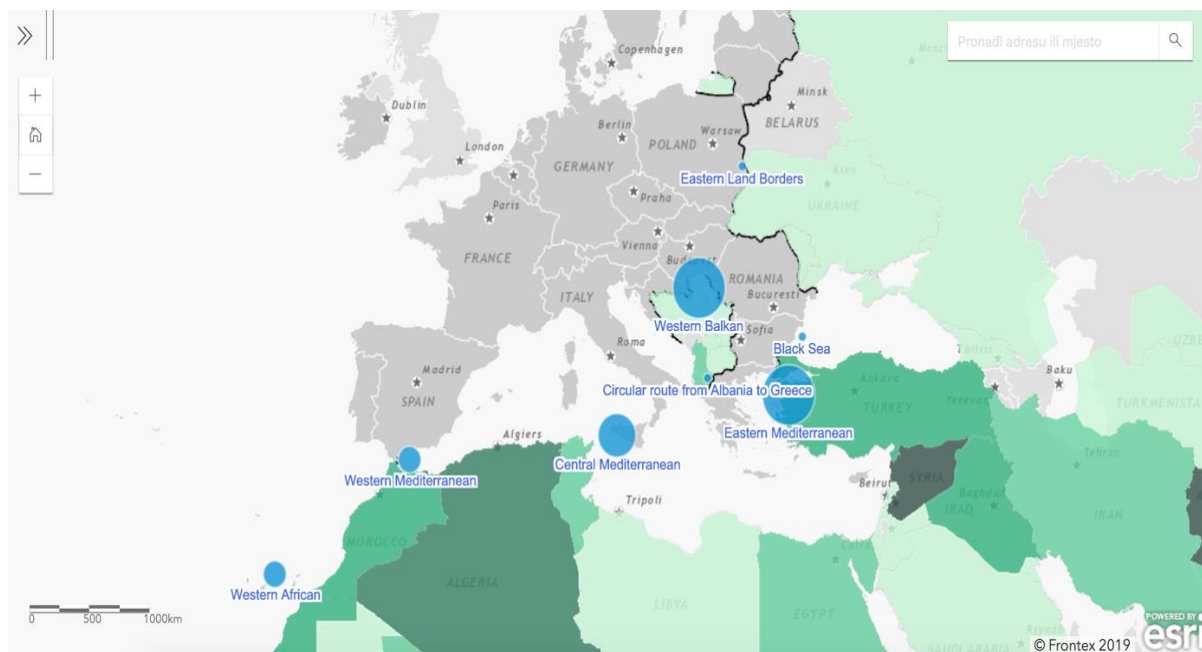
Posljednje desetljeće politike koje reguliraju migracije u Europsku Uniju u raznim vremenskim intervalima doživljavaju značajne promjene o čemu će više riječi biti u nastavku ovog rukopisa.

Vremenski interval za potrebe ovog istraživanja u kontekstu migracija određen je na period najznačajnije migracijske krize s kojom je EU i njezine određene države članice (u najvećem omjeru one na vanjskim granicama) bila suočena, odnosno od 2015. godine, pa sve do dostupnosti statističkih podataka za vrijeme provođenja istraživanja u pojedinom segmentu, čime kao zaključna referentna godina, ovisno o podacima, može biti 2020. i/ili 2021. Pri tome se, a obzirom na temu ovog rukopisa promatraju samo vanjske (ilegalne, nedokumentirane, nelegalne) međunarodne migracije državljana nečlanica EU (odnosno, tekstualno i statistički često nazivanim i „državljeni trećih zemalja“).

U tom kontekstu Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (FRONTEX) u svojim izvještajima, klasificira osam aktivnih migrantskih ruta. To su:

- *Istočno-mediteranska ruta* gdje migranti preko teritorija Turske prvenstveno dolaze do grčkih otoka,
- *Zapadno-balkanska ruta* preko južne granice Grčke i Bugarske, nakon čega migranti kreću put sjevera u pokušaju napuštanja regije ulaskom na sjeverne zajedničke granice Mađarske, Hrvatske ili Rumunjske sa Srbijom,
- *Centralno-mediteranska ruta* koja obuhvaća dio Sredozemnog mora između sjeverne Afrike i Italije,
- *Zapadno-mediteranska ruta* koja se proteže preko mora između Španjolske i Maroka, što se ujedno navodi i kao glavna ruta kriminalnih mreža za krijumčarenje narkotika u Europu,
- *Zapadno-afrička ruta* s intencijom kretanja prema obalama Španjolske,
- *Cirkularna ruta Albanija - Grčka* što u najvišem omjeru podrazumijeva kretanje preko Sjeverne Makedonije i Albanije te pokušaj ulaska u Grčku,
- *Istočno-europska ruta* preko kopnene granice EU između: Bjelorusije, Moldavije, Ukrajine, Ruske Federacije i istočnih država: Estonije, Finske, Mađarske, Latvije, Litve, Norveške, Poljske, Slovačke, Bugarske i Rumunjske te u konačnici
- *Crnomorska ruta* kao dio Zapadno-balkanske rute s relativno neznatnim pokušajima prelaska u odnosu na ostale migrantske rute (Slika 1.).

Slika 1. Migracijske rute (aktivne 2021.)¹⁶¹, © FRONTEX 2019.

Izvor: FRONTEX (2019.)

Sagledavajući statističke podatke na navedenim rutama (Tablice 3. – 5.), a pri tome uzimajući u obzir gore navedeni vremenski interval istraživanja, tijekom proteklih godina, najviši porast ilegalnih prelazaka vanjskih granica zabilježen je tijekom 2015. godine. Od navedenih ruta, najviši broj njih (885.386) zabilježen je na Istočno-mediteranskoj ruti, dok je najniži ilegalni priljev migranata tijekom 2015. godine zabilježen na Crnomorskoj ruti (68 migranata). Ukupan zbroj ilegalnih migrantskih kretanja u 2015. godini na svim rutama iznosi 1.822.177. Komparacije radi, ukupni zbroj sedam godina (2013.-2020.) od ulaska RH u EU, broj ilegalnih migrantskih priljeva na svim rutama u EU iznosi 1.486.287, što je niže od ukupnog priljeva migranata samo u 2015. godini (1.822.177.). Tijekom 2015. godine, zamjetan je ilegalni priljev migranata i preko Zapadno-balkanske rute (764.033) koja uključuje i glavninu migrantskih kretanja kroz Republiku Hrvatsku, prema određnim destinacijama migranata koje su najčešće zapadnoeuropske države, pri čemu se Republika Hrvatska u okviru migrantskih kretanja, već navedeno, karakterizira i kao „zemlja vrata“ ili „tranzicijska zemlja“.

¹⁶¹ Izvor: »Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu«, Migracijske rute, © FRONTEX 2019., dostupno na: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/western-mediterranean-route/>, pristupljeno 3. srpnja 2021. godine.

$$P_i = \frac{F_i}{N} * 100$$

$$P_1 = \frac{\text{broj po ruti/godine}}{\text{kumulativ godine}}$$

Izračunom relativne frekvencije u postocima, formirani kvalitativni, nominalni, atributivni niz, očekivano prikazuje kako je najviši broj ilegalnih migracija preko teritorija država članica EU, zabilježen tijekom najveće migrantske krize,

2015. godine ($\Sigma = 1.822.177$, odnosno 61,68% od ukupnog broja ilegalnih prelazaka po svim rutama ($\Sigma = 2.953.865$) tijekom promatranog referentnog vremenskog intervala istraživanja od pet godina (2015.-2020.).

Tablica 3. - *Ilegalni prelasci granica migranata (M/Ž)¹⁶² (tis.)*

RUTE	PROMATRANI VREMENSKI INTERVAL					
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Istočno-mediteranska	885.386	182.277	42.319	56.660	83.333	20.280
Zapadno-balkanska	764.033	130.261	12.179	5.844	15.127	26.918
Centralno-mediteranska	153.946	181.376	118.962	23.485	14.003	35.673
Zapadno-mediteranska	7.004	9.990	23.063	56.245	23.969	17.228
Zapadno-afrička ruta	874	671	421	1.323	2.718	23.029
Kružna Albanija - Grčka	8.932	5.121	6.396	4.550	1.944	1.365
Istočno-europska ruta	1.927	1.349	776	1.029	642	615
Crnomorska ruta	68	1	537	0	2	0
Ostale rute	7	1	1	0	3	2
UKUPNO	1.822.177	511.047	204.654	149.136	141.741	125.100

Izvor: *Agencija za europsku obalnu i graničnu stražu »FRONTEX«*

U okviru ruta, tijekom 2015. godine (Tablica 3.) najviše ilegalnih migracija bilježi: Istočno-mediteranska ruta (48,59%), potom Zapadno-balkanska (41,93%) kojoj pripada i RH te Centralno-mediteranska ruta (8,45%). Ostale rute prema dostupnim podacima (Zapadno-mediteranska, Zapadno-afrička, Kružna Albanija – Grčka, Istočno-europska, Crnomorska i ostale (neidentificirane) rute) bilježe frekvencijski raspon ilegalnih migracija od 0,0003% - 0,49% ($\Sigma = 18.812$ prelazaka na navedenih šest ruta, odnosno 1,03% od ukupnog broja prelazaka po godini) što je neznatan broj u odnosu na prve tri rute, koje kumulativno bilježe 1.803.365 ilegalnih prelazaka, odnosno 98,97% od ukupnog prelazaka po godini.

Tijekom 2016. godine zabilježeno je značajno smanjenje pritiska ilegalnih migracija, u odnosu na 2015. godinu (kumulativno 511.047 ilegalnih prelazaka). I tijekom 2016. godine, najviše ilegalnih prelazaka zabilježeno je na Istočno-mediteranskoj ruti (35,67%). Kompariramo li primjerice navedenu rutu u međudnosu dvije godine (2015. i 2016.) tijekom

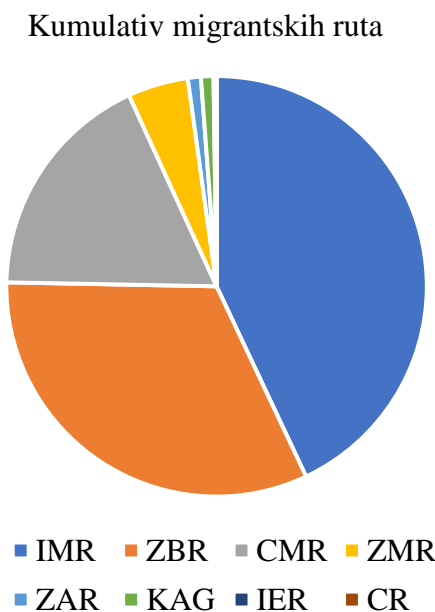
¹⁶² Pogledati podatke dostupne u Bazama podataka „Migracijska karta“, »FRONTEX - Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu«. Tablica 3. prikazuje podatke o migrantima koji su odmah prilikom prelaska granice uhvaćeni od strane policije. Dostupno na: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/> pristupljeno: 5. srpnja 2021. godine.

2016. ostvaren je značajan pad (- 79,41%) ilegalnih prelazaka u odnosu na 2015. godinu. Ostale dvije rute koje bilježe najviše prelazaka tijekom 2016. godine su kao i prethodne, Zapadno-balkanska ruta (25,49%) te Centralno-mediteranska (35,49%), a koja pokazuje tendenciju rasta te tijekom 2016. godine postaje drugom najpopularnijom rutom nakon Zapadno-balkanske. Ostalih šest ruta bilježi frekvencijski raspon od 0,00019% - 1%.

Velika smanjenja ilegalnih prelazaka na razini godine po svim rutama, nastavljaju se i tijekom 2017. (u odnosu na: 2016., pad u 2017. iznosi (- 59,95%). U odnosu na 2017., pad u 2018. iznosi (- 27,13%). U odnosu na 2018., pad u 2019. iznosi (- 4,96%) te u konačnici u odnosu na 2019., pad u 2020. iznosi (- 11,73%). Povratno, 2017. godina donosi i zanimljivu promjenu u migratornom procesu, obzirom da su sve rute zabilježile pad, osim Centralno-mediteranske, koja je tijekom 2016. godine, kao što je gore i navedeno, zabilježila tendenciju rasta, a što se nastavilo i u 2017. godini, koja je na razni godine ostvarila udio ilegalnih prelazaka od 58,13%, time i najviši, zamijenivši pri tome dvije dotadašnje najpopularnije rute na vrhu, Istočno-mediteransku i Zapadno-balkansku.

S druge strane, 2018. godina, iako s kumulativno nižim brojem ilegalnih prelazaka na razini godine, u odnosu na onu prošlu (-27,13%) donosi ponovnu promjenu u vidu korištenja ruta. Pri tome, najviše ilegalnih prelazaka je zabilježeno korištenjem Istočno-mediteranske rute (37,99%) koja je praktički izjednačena sa Zapadno-mediteranskom rutom (37,71%), a koja je ranijih godina ostvarivala značajno niži broj prelazaka. Zapadno-balkanska ruta tijekom 2018. godine zabilježila je (3,92%) prelazaka u odnosu na kumulativ godine, shodno čemu bilježi kontinuirani pad od tri godine, dakle od 2015. godine do 2018. (od 2015. pad u odnosu na svaku prošlu godinu iznosi; 2016. (-82,95%), 2017. (-90,65%), 2018. (-52,01%) nakon čega od 2018. do 2020. godine bilježi ponovni rast; (2019. (+158, 84%) i 2020. (+77,95%). Za 2019. godinu možemo reći kako je statistički zadnja realna godina koja prikazuje stvarno stanje u vidu ilegalnih prelazaka, obzirom da su tijekom 2020. i 2021. godine većina zemalja država članica EU, a obzirom na kontekst pandemije, uvele značajne restrikcije u vidu zabrane kretanja. Time je, u odnosu na 2018. godinu, tijekom 2019. zabilježen pad od (-4,96%) ilegalnih migracija, dok i dalje na razini godine promatrano, unatoč restrikcijama i kontekstu pandemije, pad u 2020. (-11,73%) ne predstavlja preveliki pad, unatoč potencijalno očekivanom. Konačno, u kontekstu ruta, tijekom 2019. godine najviše ilegalnih migracija zabilježeno je na Istočno-mediteranskoj (58,79%) u odnosu na kumulativ godine, dok je primat u 2020. godini zauzela Crnomorska ruta (28,51%).

Grafikon 2.- Pregled aktivnih ruta 2015.-2020. god.

Zaključno, ukupan broj migranata koji su preko navedenih ruta u promatranom vremenskom intervalu od pet godina ilegalno ušli na teritorij država članica EU iznosi 2.953.865. Pri tome je, a promatrajući kumulativne ilegalne prelaske po pojedinoj ruti, najviše ilegalnih prelazaka zabilježeno putem: Istočno-mediteranske (43%), potom Zapadno-balkanska (32,31%), Centralno-mediteranska (17,86%), Zapadno-mediteranska (4,65%), Zapadno-afrička (1%), Kružna Albanija - Grčka (0,95%), Istočno-eurovska (0,21%), Crnomorska (0,02%) te Ostale (neidentificirane) rute (0,0004%) (Grafikon 2.).

Kao što je već i navedeno, prvi formirani kvalitativni, nominalni, atributivni niz donosi frekvencijski pregled broja ilegalnih prelazaka granice migranata po referentnim intervalnim godinama istraživanja i po aktivnim migrantskim rutama. Time, sljedeća dva prikazana niza (Tablica 3. i 4.) donose podatke između kojih će se ispitati korelacijski odnosi među promatranim pojavama korištenjem regresijske i korelacijske analize kako bi se odredilo o kojem odnosu među pojavama se radi (funkcionalnom ili statističkom) čime bi se provjerio pokazatelj koeficijenta korelacije te linearni oblik, odnosno smjer i veze (radi li se o pozitivnom smjeru i vezi ili negativnom).

Shodno tome, prva prikazana, Tablica 4., donosi podatke o državljanima trećih zemalja koji su ilegalno zatečeni i prisutni na teritoriju EU u deset država u kojima su ti brojevi najviši. U svrhu rasvjetljavanja, iako je razvidno i iz samog naziva tablice, važno je napomenuti kako se radi o osobama (ilegalnim migrantima) koje nisu otkrivene i uhićene pri ilegalnom ulasku na teritorij EU (korištenjem neke od navedenih ruta u grupama i/ili individualnim pokušajima). Radi se o osobama koje su za vrijeme svog boravka (a nakon uspješnog ilegalnog prelaska neke

državne granice) otkrivene od strane nacionalnih vlasti država članica, pri čemu je utvrđeno kako isti unutar EU borave ilegalno (nezakonito, odnosno nedokumentirano).

Tablica 4. - *Državljeni trećih zemalja (M/Ž) ilegalno zatečeni na teritoriju EU*¹⁶³ (tis.)

DRŽAVA		PROMATRANI VREMENSKI INTERVAL					
		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
1.	Grčka	911.470	204.820	68.110	93.365	123.025	47.295
2.	Njemačka	376.435	370.555	156.710	134.125	133.525	117.930
3.	Francuska	109.720	91.985	115.085	105.880	120.455	103.915
4.	Mađarska	424.055	41.560	25.730	18.915	36.440	89.370
5.	Španjolska	42.605	37.295	44.625	78.280	62.865	72.265
6.	Velika Britanija	70.020	59.895	54.910	27.830	22.275	n/p
7.	Austrija	86.220	49.810	26.660	18.840	16.090	18.715
8.	Italija	27.305	32.365	36.230	26.780	26.885	22.785
9.	Poljska	16.835	23.375	28.470	31.245	30.900	12.170
10.	Belgija	16.275	19.320	18.285	19.145	17.585	11.495
15.	Hrvatska	3.295	3.320	3.495	5.580	13.630	22.240
UKUPNO (TOP 10)		2.080.940	930.980	574.815	554.405	590.045	495.940

Izvor: europski statistički ured »EUROSTAT«

Promatramo li vremenski referentni interval istraživanja, a počevši od one najizazovnije migrantske godine, po godišnjim razinama je vidljivo da je tijekom 2015. godine, u odnosu na promatranih „Top 10“ (Tablica 4.) država članica prikazanih tablicom, najviše ilegalnih migranata otkriveno u Grčkoj (43,80%), obzirom na migrantski tijek ishodišta kretanja, potom u Mađarskoj (20,38%), Njemačkoj (18,09%) te Francuskoj (5,27%).

U aspektu Republike Hrvatske, unatoč jakim pritiscima na njezine vanjske granice, tijekom 2015. godine, u odnosu na kumulativ godine, broj ilegalnih migranata zatečenih na njezinom teritoriju je zanemariv (0,16%) čineći je u ukupnom konačnom poretku 15. (od svih

¹⁶³ Tablica 4., prikazuje top 10 država članica EU s najvišim brojem ilegalno zatečenih migranata na svom teritoriju. Promatrano referentno razdoblje istraživanja je od najveće migrantske krize s kojom je bila suočena EU, time i njezine države članice, odnosno od 2015. godine, do zadnjih raspoloživih statističkih podataka. Terminologija „Ilegalno zatečeni i prisutni migranti“ odnosi se na državljane trećih zemalja (nečlanica EU), koje su otkrile vlasti država članica i za koje je pri tome, utvrđeno da su ilegalno prisutni na teritoriju EU u skladu s zakonodavnom legislativom koja se odnosi na imigraciju (vidjeti Uredbu (EZ) br. 862/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007., o statistici Zajednice o migracijama i međunarodnoj zaštiti i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EEZ) br. 311/76 o izradi statistike o stranim radnicima (SL 16/Sv.3). Ova kategorija odnosi se na osobe koje su na teritorij EU ušle nezakonito (npr. izbjegavanjem imigracijske kontrole ili korištenjem lažnih isprava) i one koji su potencijalno ušli legalno, ali su se na području EU zadržali dulje na ilegalnoj osnovi (npr. prekoračujući dozvolu za ostanak ili neovlašteno zaposlenje). Izvor: Baze podataka: „Državljeni nacionalnosti trećih zemalja ilegalno prisutni unutar Europske Unije“ – EUROSTAT, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_eipre/default/table?lang=en, pristupljeno: 15. srpnja 2021. godine.

država članica) državom po broju ilegalno zatečenih migranata na svom teritoriju. U naredne četiri promatrane godine (2016.-2020.) na samom vrhu država članica po broju ilegalno zatečenih migranata, smjenjuju se Njemačka, Grčka i Francuska, dok je 2020. godina donijela značajnu promjenu, zamjenjujući pri tome Grčku po broju ilegalno zatečenih migranata, uvodeći u tu klasifikaciju Mađarsku i Španjolsku. Redom, tijekom 2016. godine najviši broj ilegalno zatečenih migranata je u Njemačkoj (39,80%) za razliku od protekle godine kada se Njemačka nalazila na trećem mjestu, dok je slijede Grčka (22%), Francuska (9,88%), Velika Britanija (6,43%) i Austrija (5,35%).

RH u 2016. godini, u odnosu na prethodnu, bilježi blagi rast broja ilegalno zatečenih migranata (+0,76%). Vodeći trend država po podacima nastavlja se i dalje tijekom 2017. i 2018. godine, kada je najviše ilegalnih migranata u dvije navedene godine zatečeno u Njemačkoj (2017. (27,26%), 2018. (24,19%), % smanjenje (-14,41%), potom Francuskoj (2017. (20%), 2018. (19,09%), % smanjenje (-7,99%) te Grčkoj (2017. (11,85%), 2018. (16,84%), % povećanje (+37,08%). Kao i navedeno, dvije sljedeće godine nisu usporedive u kontekstu država u kojima su zatečeni ilegalni migranti, obzirom da se raspored iz temelja promijenio.

Tijekom 2019. godine, ponovno je najviše ilegalnih migranata zatečeno u Njemačkoj (22,63%), Grčkoj (20,85%) te Francuskoj (20,41%) dok je tijekom 2020. godine poredak sljedeći: Njemačka (23,78%), Francuska (20,95%), Mađarska (18,02%) te Španjolska (14,57%). U ovom međuodnosu, Grčka, koja je do tada uvijek bila jedna od tri države s najvišom stopom ilegalnih priljeva, tijekom 2020., nalazi se na petom mjestu s (9,54%) ilegalno zatečenih migranata na svom teritoriju.

Ono što je neminovno za proanalizirati, svakako je trend rasta u aspektu RH broja ilegalno zatečenih migranata na svom teritoriju. I dok taj trend porasta od 2015. - 2017. (2016. (+0,76%), 2017. (+5,27%)) možemo okarakterizirati kao blaži, značajne promjene događaju se od 2018. - 2020. godine (2018. (+59,66%), 2019. (+144,26%), 2020. (+63,17%) kada je najviši rast ilegalno zatečenih migranata zabilježen u 2019. i 2020. godini.

Potencijalno, kao jedan od validnijih razloga porasta visokog broja državljana trećih zemalja koji su ilegalno zatečeni na teritoriju RH u 2020. godini, mogao bi se tražiti i u rasporedu policijskih i službenika koji su zaduženi za čuvanje vanjske granice. Obzirom na situaciju oko pandemije te u nekoliko navrata uvođenja restriktivnih mjera na razini države (zabrana kretanja između JL(R)S i ostale) represivni aparat bio je usmjeren na kontroliranje provođenja epidemioloških mjera, dok istovremeno, a često upozoravajući na puzajući proces aktivnosti, ilegalne migracije unatoč pandemiji nisu prestale. Kao što je i gore navedeno, Tablicu 4. i sljedeću prikazanu Tablicu 5., a koja donosi prikaz broja tražitelja azila u

promatranom vremenskom referentnom intervalu deset država članica EU s najvišim brojevima zatraženih azila, valja usporediti kako bi se utvrdio potencijalni pozitivni ili negativni međuodnos dvije pojave: ilegalno zatečenih migranata i broja zatraženih azila.

Tablica 5. - *Tražitelji azila u EU, prikaz TOP 10 država u kojima je zatražen azil*¹⁶⁴ (tis.)

DRŽAVA		PROMATRANI VREMENSKI INTERVAL					
		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
1.	Njemačka	476.510	745.160	222.565	184.180	165.615	121.955
2.	Francuska	76.165	84.270	99.330	137.665	151.070	93.200
3.	Italija	83.540	122.960	128.850	59.950	43.770	26.535
4.	Švedska	162.450	28.795	26.330	21.560	26.255	16.225
5.	Grčka	13.205	51.110	58.650	66.965	77.275	40.560
6.	Mađarska	177.135	29.430	3.390	670	500	115
7.	V. Britanija	40.160	39.735	34.780	38.840	44.835	n/p
8.	Španjolska	14.780	15.755	36.610	54.050	117.800	88.530
9.	Austrija	88.160	42.255	24.715	13.710	12.860	14.760
10.	Belgija	44.665	18.280	18.340	22.530	27.460	16.710
24.	Hrvatska	210	2.225	975	800	1.400	1.605
UKUPNO (TOP 10)		1.176.770	1.177.750	653.560	600.120	667.440	418.590

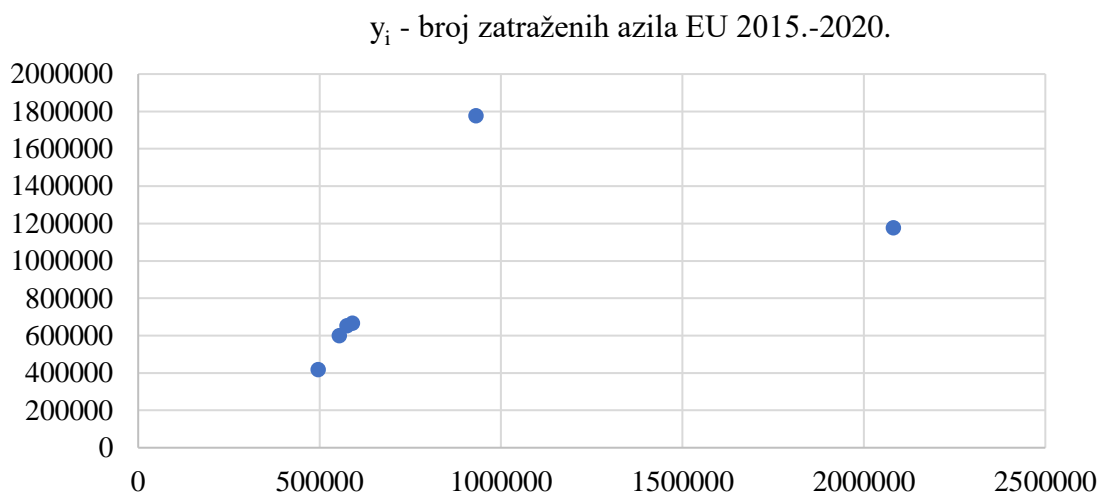
Izvor: europski statistički ured »EUROSTAT«

Time, prije otpočinjanja regresijske analize, koristi se pomoćno sredstvo (dijagram rasipanja) (Grafikon 3.), a kojim se započinje regresijska analiza dviju pojava, određujući zavisne i nezavisne varijable:

broj državljana ilegalno zatečenih na teritoriju EU (2015.-2020.)	nezavisna varijabla	(X _i)
broj zatraženih azila u EU u intervalu istraživanja (2015.-2020.)	zavisna varijabla	(Y _i)

¹⁶⁴ Pogledati podatke dostupne u bazama podataka „podnositelji i prvi put podnositelji zahtjeva za azil prema državljanstvu, dobi i spolu – godišnji zbirni agregirani podaci“. Izvor: EUROSTAT, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asyappctza/default/table?lang=en, pristupljeno: 15. srpnja 2021. godine.

Grafikon 3. - Dijagram rasipanja

Obzirom da je dijagramom (Grafikon 3.) ustanovljeno kako točke ne leže na pravcu, povezanost je statistička, a riječ je o linearnom statističkom odnosu. Korelacija je *pozitivnog smjera*, obzirom da se s povećanjem broja ilegalno zatečenih državljana trećih zemalja (migranata) na teritoriju EU povećao i broj zahtjeva za azilom. Dijagramom rasipanja određeno je šest vrijednosti te nezavisna (x_i) i zavisna varijabla (y_i). U nastavku, a prije izračuna jednadžbe linearne regresije, donose se podaci po vrijednostima i varijablama (Tablica 6.):

Tablica 6. - *Ilegalno prisutni migranti i broj zahtjeva za azilom 2015.-2020. (milijuni)*

N	Ilegalno prisutni	Zahtjevi za azilom	$(x_i y_i)$	(x_i^2)	(y_i^2)	Regresijska vrijednost	Rezidualno odstupanje
1	2,08	1,18	2,4544	4,3264	1,3924	0,93	0,25
2	0,93	1,18	1,0974	0,8649	1,3924	0,44	0,74
3	0,57	0,65	0,3705	0,3249	0,4225	0,29	- 0,36
4	0,55	0,60	0,3300	0,3025	0,3600	0,28	- 0,32
5	0,59	0,67	0,3953	0,3481	0,4489	0,30	0,37
6	0,49	0,42	0,2058	0,2401	0,1764	0,26	- 0,16
Σ	5,21	4,7	4,8534	6,4069	4,1926	2,50	0,52

Procjena parametara nezavisne varijable (X) Procjena parametara zavisne varijable (Y)

$$X = \frac{1}{6} \sum_{i=1}^6 Xi = \frac{5,21}{6} = 0,87 \quad Y = \frac{1}{6} \sum_{i=1}^6 Yi = \frac{4,70}{6} = 0,78$$

Izračun regresijskog koeficijenta

$$b = \frac{\sum_{i=0}^n XiYi - Nxy}{\sum_{i=0}^n xi^2 - Nx^2} = \frac{4,8534 - 6 * 0,87 * 0,78}{6,4069 - 6 * 0,87^2} = \frac{7818}{18655} = 0,4190$$

Izračun konstantnog člana (a)

$$(a): a = y - bx = 0,78 - 0,4190 * 0,87 = 0,0545$$

Jednadžba linearne regresije s procijenjenim parametrima

$$y = a + bx / y = 0,0545 + 0,4190x$$

Kako bi dobili jednadžbu linearne regresije, prema podacima u Tablici 6., izračunava se procjena parametara za navedene zavisne i nezavisne varijable (x) i (y) nakon čega je izračunat i regresijski koeficijent (0,4190). Temeljem regresijskog koeficijenta dolazi se do zaključka da se s povećanjem broja ilegalno prisutnih (zatečenih) migranata na teritoriju EU od jedan milijun broj zahtjeva za azilom povećava za 41,9 tisuća. Prije konačne jednadžbe linearne regresije, izračunat je i konstantni član (a). Jednadžba linearne regresije s procijenjenim parametrima glasi: $y = a + bx / y = 0,0545 + 0,4190x$. Rezidualno odstupanje, nakon izračuna regresijske vrijednosti iznosi 0,52.

Prema dostupnim podacima (Tablica 7.) Međunarodne organizacije za migracije (IOM) iz srpnja 2021. godine, ukupan broj prisutnih migranata u prihvatnim centrima u zemljama u okruženju RH je 7.931, od čega je najviši broj generiran u Srbiji (3.869) kroz 20 dostupnih centara, u okviru kojih je najveći broj prisutnih migranata registriran u otvorenom prijemnom centru Kikinda. U ukupnom omjeru dostupnih centara u Srbiji, njih dva su tranzitni centri (Kelebija i Horgoš), 14 su otvoreni prijemni centri (Subotica, Sombor, Kikinda, Krnjača, Obrenovac, Bogovađa, Sjenica, Tutin, Divljana, Pirot, Bosilegrad, Vranje, Bujanovac i Preševo) te su ostali centri, njih četiri, ujedno i otvoreni prijemni centar i granični prijelaz (Šid – Principovac, Šid, Adaševci i Dimitrovgrad).

S druge strane, zamjetan je i akumulirani broj migranata koji je prisutan u Bosni i Hercegovini (njih 3.261) dok je najviši broj registriran u otvorenom prijemnom centru Blažuj (1.534). Bosna i Hercegovina ukupno broji šest aktivnih registriranih centara, od kojih je jedan tranzitnog tipa (Miral) dok su ostali otvoreni prijemni centri (Sedra, Borići, Lipa, Blažuj, Ušivak). U Rumunjskoj je aktivno ukupno osam centara s 801 prisutnim migrantom u najvećem omjeru (153) u zatvorenom prijemnom centru Arad. U nastavku se donosi prikaz broja prisutnih migranata u svim spomenutim centrima u BiH, Srbiji i Rumunjskoj.

Slika 2.- Prисutnost migranata u prihvatnim centrima (srpanj 2021.) © IOM 2019.

Izvor: Međunarodna organizacija za migracije (IOM)

Tablica 7. – Prisutnost migranata u prihvatnim centrima (srpanj 2021.)¹⁶⁵ (tis.)

MIGRACIJSKI TOKOVI U EUROPI		
DRŽAVA / CENTAR	TIP I VRSTA CENTRA	BROJ
BOSNA I HERCEGOVINA		
MIRAL TRC	Tranzitni centar	456
HOTEL SEDRA TRC	Otvoreni prijemni centar	0
BORIĆI TRC	Otvoreni prijemni centar	247
LIPA	Otvoreni prijemni centar	620
BLAŽUJ	Otvoreni prijemni centar	1.534
UŠIVAK TRC	Otvoreni prijemni centar	404
UKUPNO (BIH)		3.261
SRBIJA		
KELEBIJA	Tranzitni centar	0
SUBOTICA	Otvoreni prijemni centar	165
HORGOS	Tranzitni centar	0
SOMBOR	Otvoreni prijemni centar	619
KIKINDA	Otvoreni prijemni centar	781
ŠID – PRINCIPOVAC	Otvoreni centar i granični prijelaz	53
ŠID	Otvoreni centar i granični prijelaz	130
ADAŠEVCI	Otvoreni centar i granični prijelaz	662
KRNJAČA	Otvoreni prijemni centar	324
OBRENOVAC	Otvoreni prijemni centar	432
BOGOVAĐA	Otvoreni prijemni centar	41
SJENICA	Otvoreni prijemni centar	14
TUTIN	Otvoreni prijemni centar	100
DIVLJANA	Otvoreni prijemni centar	140
PIROT	Otvoreni prijemni centar	0
DIMITROVGRAD	Otvoreni centar i granični prijelaz	0
BOSILEGRAD	Otvoreni prijemni centar	70
VRANJE	Otvoreni prijemni centar	0
BUJANOVAC	Otvoreni prijemni centar	0
PREŠEVO	Otvoreni prijemni centar	338
UKUPNO (SRBIJA)		3.869
RUMUNJSKA		
ARAD	Zatvoreni prijemni centar	153
TEMIŠVAR	Otvoreni prijemni centar	123
GIURGIU	Otvoreni prijemni centar	40
BUKUREŠT	Otvoreni prijemni centar	97
OTOPENI	Zatvoreni prijemni centar	67
GALATI	Otvoreni prijemni centar	142
SOMCUTA MARE	Otvoreni prijemni centar	81
RADAUTI	Otvoreni prijemni centar	98
UKUPNO (RUMUNJSKA)		801
UKUPNO (BIH, SRBIJA, RUMUNJSKA)		7.931

¹⁶⁵ Pogledati dostupne podatke Međunarodne organizacije za migracije (IOM) i njihova portala za migracije o tokovima, odnosno prisutnosti migranata u prihvatnim centrima u zemljama u okruženju RH. Referentni vremenski period unutar Tablice 7. odnosi se do mjeseca srpnja 2021. godine. Dostupno na: <https://migration.iom.int/europe?type=migrants-presence>, pristupljeno: 6. srpnja 2021. godine.

Tablica 8. – Pokazatelji osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u RH¹⁶⁶

VRSTA ZAŠTITE	VREMENSKI INTERVAL						
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Σ
Azil	36	83	183	240	157	36	735
Supsidijarna zaštita	7	17	28	25	1	6	84
UKUPNO	43	100	211	265	158	42	819
AZIL + SUPSIDIJARNA ZAŠTITA / STRUKTURA PO SPOLOVIMA							
SPOLOV	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Σ
Muškarci	36	61	150	165	91	26	529
Žene	7	39	61	100	67	16	290
UKUPNO	43	100	211	265	158	42	819

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova RH

U RH, zaključno s 2020. godinom, odobreno je ukupno 819 zahtjeva (u odnosu na 1.932 podnesena zahtjeva – stopa odobrenja od - 42,4%) (Tablica 8.) za međunarodnom zaštitom (azil + supsidijarna zaštita) pri čemu je najviši broj zahtjeva generiran tijekom 2018. godine (njih 265) u omjerima, azil 240 zahtjeva, naspram 25 zahtjeva za supsidijarnom zaštitom. Promatramo li strukturu odobrenih zahtjeva međunarodne zaštite prema spolovima, najviše odobrenih zahtjeva u promatranom intervalu podneseno je od strane muškaraca, njih 529 (64.5%), dok je omjer žena 290 (odnosno 35,5%) u ukupnom broju odobrenih zahtjeva.

Segmentiramo li dalje podatke u dolje niže navedenoj tablici, a koja prikazuje ukupan broj podnesenih (ne i odobrenih) zahtjeva za međunarodnom zaštitom prema državljanstvu i spolu tijekom 2020. godine, vidljivo je kako je ukupan broj podnesenih zahtjeva 1.932, od čega je najviši broj u omjeru od 48,3% (934) podnesen od strane Afganistanaca. Potom slijede Iračani 22,5%, Iranci 5,2%, Sirijci 5% te Turci 4,8%. Ostatak od 14% raspodijeljen je šaroliko na državljane Maroka, Egipta, Alžira, Palestine itd.

Promatramo li dalje tablicu tražitelja međunarodne zaštite prema državljanstvu i spolu tijekom 2020. godine u RH u dijelu segmentacije spola, značajno viši broj zahtjeva podnesen je od strane muškaraca, ukupno 1.194 (62%) u odnosu na žene 738 (38%). U aspektu državljanstva, među muškim tražitelja zaštite najviše je Afganistanaca, njih 541 u omjeru na ukupne muške tražitelje azila (1932) 28%, dok je također u aspektu žena tražitelja zaštite, najviši broj pripadnica Afganistanskog državljanstva, njih 393, odnosno 53,2% u odnosu na ukupan broj žena tražitelja azila (738).

¹⁶⁶ Tablica 8. prikazuje statističke pokazatelje kojima je odobren jedan od instituta međunarodne zaštite (azil i supsidijarna zaštita), koji je dalje raspodijeljen po spolovima tražitelja međunarodne zaštite. Izvor podataka: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUPRH), dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Medjunarodna_zastita/Medjunarodna_zastita_4kvartal2020.pdf, pristupljeno: 7. srpnja 2021. godine.

Tablica 9. – Tražitelji međunarodne zaštite prema državljanstvu i spolu u 2020.g.¹⁶⁷

ZEMLJA	SPOL		Σ [a]	ZEMLJA	SPOL		Σ [b]
	M	Ž			M	Ž	
Afganistan	541	393	934	Libanon	1	0	1
Albanija	2	0	2	Libija	3	1	4
Alžir	23	0	23	Makedonija	1	0	1
Azerbajdžan	1	0	1	Maroko	39	7	46
Bangladeš	12	0	12	Mjanmar	1	0	1
Bez državljanstva	3	1	4	Nepal	2	4	6
BIH	2	0	2	Nigerija	3	0	3
DR Kongo	0	3	3	Pakistan	28	2	30
Egipat	56	0	56	Palestina	10	5	15
Eritreja	13	5	18	Rusija	3	2	5
Indija	3	3	6	Sirija	57	39	96
Irak	239	196	435	Slovačka	1	0	1
Iran	60	40	100	Srbija	1	0	1
Jemen	5	3	8	Tadžikistan	2	2	4
Kina	3	1	4	Tunis	3	1	4
Kosovo	5	2	7	Turska	68	25	93
Kuba	2	2	4	Ukrajina	0	1	1
				Uzbekistan	1	0	1
UKUPNO			1619	UKUPNO			313
				UKUPNO [a + b]			1.932

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova RH

Tablica 10. – Tražitelji međunarodne zaštite maloljetnika bez pratnje¹⁶⁸

RASPON	PROMATRANI VREMENSKI INTERVAL						
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	ZBROJ
0 – 13 godina	2	16	27	13	4	28	90
14 – 15 godina	1	47	63	13	14	34	172
16 – 17 godina	2	101	171	38	52	124	488
UKUPNO	5	164	261	64	70	186	750
MALOLJETNICI BEZ PRATNJE							
SPOL	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	ZBROJ
Muškarci	5	163	251	59	65	169	712
Žene	0	1	10	5	5	17	38
UKUPNO	5	164	261	64	70	186	750

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova RH

¹⁶⁷ Tablica 9. prikazuje ukupan zbroj tražitelja međunarodne zaštite (azil i supsidijarna zaštita), zaključno s 31.12.2020. godine, raspodijeljena po spolovima i državljanstvu. Tablica prikazuje broj podnesenih Zahtjeva, ne i broj njihova odobrenja. Izvor podatka: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUPRH), dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Medjunarodna_zastita/Medjunarodna_zastita_4kvartal2020.pdf, pristupljeno: 7. srpnja 2021. godine.

¹⁶⁸ Tablica 10. prikazuje statističke podatke o tražiteljima međunarodne zaštite maloljetnika bez pratnje prema dobi i spolu, zaključno s 31.12.2020. godine. Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova RH (MUP), dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Medjunarodna_zastita/Medjunarodna_zastita_4kvartal2020.pdf, pristupljeno: 7. srpnja 2021. godine.

Posebno ranjiva kategorija unutar marginalne skupine migranata svakako su maloljetnici, neovisno o njihovoj terminološkoj klasifikaciji (s ili bez pratnje) koji kroz institut međunarodne zaštite pokušavaju ostvariti pravo boravka unutar EU. Nadalje, Tablica 10., u promatranom referentnom razdoblju istraživanja, zaključno s podacima iz 2020. godine, donosi prikaz posebne skupine (maloljetnika bez pratnje) koji su zatražili zaštitu u RH. Promatrajući po godinama, najviše takvih zahtjeva podneseno je tijekom 2017. godine, odnosno 34,8% u odnosu na ukupni zbroj podnesenih zahtjeva tijekom referentnog razdoblja. Dobni raspon (unutar navedene godine) sugerira kako se radi o najvišem broju podnesenih zahtjeva od strane starijih maloljetnika, odnosno 65,5% od ukupnog broja podnesenih zahtjeva tijekom 2017. godine. Segmentiramo li spolnu strukturu tijekom te godine, najviše zahtjeva podneseno je od strane muškaraca, 96% od ukupnog broja podnesenih zahtjeva. Kumulativno, od ukupnog broja podnesenih zahtjeva, najviše ih je podneseno u kategoriji starijih maloljetnika (16.-17. godina) 65%, potom ostale kategorije (14.-15. godina) 22% te posljednja kategorija najmlađih tražitelja zaštite (0.-13. godina) 12%. U kumulativnom omjeru podnesenih zahtjeva dominiraju muškarci 95%, naspram žena 5%.

Tablica 11. – Broj registriranih migranata u državama (1.1.2015. – 30.6.2021.)¹⁶⁹

	DRŽAVA	2019.	2020.	2021.		2021. ZBROJ	UKUPNO 19/20/21
				MOREM	KOPNOM		
1.	Španjolska	32.513	41.861	13.516	9.790	23.306	97.680
2.	Malta	3.405	2.281	331	n/p	331	6.017
3.	Italija	11.471	34.154	24.622	n/p	24.622	70.247
4.	Slovenija	16.099	14.117	n/p	3.258	3.258	33.474
5.	Hrvatska	19.683	29.110	n/p	6.020	6.020	54.813
6.	BIH	29.196	16.150	n/p	9.320	9.320	54.666
7.	Srbija	17.611	39.648	n/p	23.920	23.920	81.179
8.	Rumunjska	946	2.070	n/p	1.491	1.491	4.507
9.	Bugarska	1.940	3.399	n/p	1.906	1.906	7.245
10.	Crna Gora	8.695	2.904	n/p	1.745	1.745	13.344
11.	Kosovo	2.038	3.001	n/p	473	473	5.512
12.	Albanija	3.067	3.628	n/p	150	150	6.845
13.	Makedonija	19.716	5.375	n/p	8.460	8.460	33.551
14.	Grčka	71.386	14.785	1.283	1.817	3.100	89.271
15.	Cipar	7.821	2.995	4.583	n/p	4.583	15.399
	UKUPNO	245.587	215.478	44.335	68.350	112.685	573.750

Izvor: Međunarodna organizacija za migracije (IOM)

¹⁶⁹ Tablica 11. prikazuje statističke podatke broja dolazaka, odnosno broja registriranih migranata u navedenim državama. Registrirani migranti predstavljaju kategoriju ljudi koje su pri ulasku u određenu državu legitimirani od strane nacionalnih vlasti i evidentirani u sustavu praćenja migranata. Kumulativni prikazani podaci odnose se na vremenski interval od 1. siječnja 2015. godine do 30. lipnja 2021. godine, odnosno do posljednjeg dostupnog vremena ažuriranja podataka od strane Međunarodne organizacije za migracije (IOM) i nacionalnih Vlada. Dostupno na: <https://migration.iom.int/europe?type=arrivals> pristupljeno: 8. srpnja 2021. godine.

Tablica 11., unutar vremenskog okvira u protekle tri godine (s presjekom do 30. lipnja 2021.) prikazuje broj migranata koji su registrirani u pojedinim državama, dok se unutar 2021. godine donosi i presjek načina dolaska (kopnom ili morem) u određenu državu. Usporedimo li podatke na godišnjoj razini, najviše migranata registrirano je tijekom 2019. godine 42,8%, potom 2020. 37,5% te, obzirom na okolnosti pandemije, očekivano najmanje njih tijekom 2021. godine 19,6%.

MUP u svojim statističkim pregledima temeljnih sigurnosnih pokazatelja za 2020. godinu navodi kako su se uvedene mjere u svezi suzbijanja novog koronavirusa, a koje su bile na snazi, značajno odrazile na promet putnika i prijevoznih sredstava na graničnim prijelazima (59% manje putnika u odnosu na 2019. godinu, 47% pad prometa vozila preko graničnih prijelaza).

Nadalje, u kontekstu pritiska ilegalnih migracija, prema navedenom statističkom prikazu, trend se nastavio i tijekom 2020. godine, uz određene oscilacije. Pri tome, „tijekom 2020. godine evidentirano je 29.094 slučaja nezakonitih prelazaka državne granice, a što je 43,5% više slučajeva nego 2019. kada je evidentirano 20.278 slučajeva. Najzastupljenija državljanstva osoba koje su zatečene u nezakonitom prelasku državne granice su državljani Afganistana, Pakistana, Bangladeša i Maroka. Udio državljana Maroka, Bangladeša i Afganistana u nezakonitim migracijama značajno je porastao u odnosu na 2019. godinu, dok je značajnije pao broj državljana Turske. U ukupnoj broji nezakonitih migracija više od 90 % odnosi se na muške osobe mlađe i srednje životne dobi“¹⁷⁰.

Navedeno povećanje prelazaka tijekom 2020. godine valja promatrati i u kontekstu rasporeda ljudskih potencijala represivnog aparata i zaokupljenosti kontrolom provođenja epidemioloških mjera (u vidu ograničavanja unutarnjeg kretanja (dnevnih migracija). Tijekom 2021. godine, od ukupnog broja dolazaka, dominantan put dolaska migranata na državni teritorij je putem kopna 60%, dok je putem mora 40%. Od promatranih 15 država i prisutnosti evidentiranih migranata na njihovom teritoriju, a rangiramo li dobivene podatke od kumulativnog broja u promatrane tri godine, unutar top pet država, najviše ih se nalazi u: Španjolskoj 17%, potom Grčkoj 15,5%, Srbiji 14,1%, Italiji 12,2% te Hrvatskoj 9,5%. Najmanja evidentirana prisutnost migranata u posljednjih pet država (od najmanje ka najvišoj) je u: Rumunjskoj 0,7%, Kosovu 0,96, Malti 1%, Albaniji 1,19% te Bugarskoj 1,26%.

¹⁷⁰ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (2021.): *COVID i kriminalitet u 2020. Komentar pokazatelja sigurnosti u Republici Hrvatskoj*, str. 40. - 41., dostupno na: <https://mup.gov.hr/vijesti/analiza-trendovi-i-komentari-stanja-sigurnosti-u-2020-godini-286966/286966>, pristupljeno 31. srpnja 2021.

3.4.1. Pregled migrantske rute: *Zapadno-balkanska migrantska ruta*

Iako javno medijski prostor i određeni politički istupi te razna Izvješća EU, sugeriraju kako je ruta preko Grčke na Balkan (*engl. Western Balkan Route*) službenog naziva *Zapadno-balkanska migrantska ruta* (Slika 3.) dogovorom Bruxellesa i Turske službeno zatvorena 2016. godine, statistički pokazatelji sugeriraju drukčije trendove ilegalnih kretanja.

Slika 3. – *Zapadno-balkanska migrantska ruta 2015.-2019.*¹⁷¹

Izvor: N. Oruč, S. Raza, D. Šantić (2020): str. 3.

Promatrajući s geoteritorijalnog aspekta, Zapadno-balkanska migrantska ruta (Slika 3.) je „kopnena i morska ruta od grčko - turske granice, preko Makedonije i Srbije u Mađarsku i Hrvatsku; uglavnom se njome služe azijski migranti iz Sirije, Afganistana i Iraka, ali i velik broj migranata iz zemalja tzv. Zapadnog Balkana, ponajviše Kosova“¹⁷². Pri tome se, „Turska ne smatra ulaznom točkom Balkanske rute, već samo izlaznom, migranata koji uglavnom dolaze iz Sirije“¹⁷³. Scenariji ilegalnih kretanja različiti su ovisno o zemlji porijekla. No, prema svim dostupnim informacijama od strane međunarodnih organizacija, izvještaja od strane onih koji su navedenu rutu i konzumirali, kod ovakve vrste (ilegalne) migracije, postoje određeni

¹⁷¹ N. Oruč, S. Raza, D. Šantić (2020.): Analytical Report „*The Western Balkan Migration Route (2015.-2019.)*“, International Centre for Migration Policy Development (ICMPD), Austria - Vienna, dostupno na: <https://www.pragueprocess.eu/en/resources/repository/33-reports/289-the-western-balkan-migration-route-2015-2019>, pristupljeno 13. lipnja 2021.

¹⁷² J. Botić, M. Boban (2018.): *Geostrateški i sigurnosni aspekti potencijalnih utjecaja suvremenih migrantskih kretanja na Dalmaciju*, Geoadria, Vol. 23., No. 1., str. 7.-27.

¹⁷³ M. G. Melchionni (2018.): *Migrations' changing scenario: the new Balkan Route and the European Union*, Rivista di Studi Politici Internazionali, str. 189.-206.

unificirani obrasci kretanja. Tako, primjerice, migranti iz Afganistana, Irana, Iraka, Libanona i Sirije prvenstveno dolaze do Turske. Ovisno o situaciji, odnosno bivaju li pri ulasku u Tursku identificirani od strane nacionalnih vlasti i vraćeni natrag u Siriju, prilikom čega im se zabranjuje ponovni ulazak u Tursku na određeni period (najčešće pet godina) drugi (ilegalni) pokušaji vode ponovno preko Turske do obala Egejskog mora. Dalje se dalje morskim putem pokušava doći do nekih od mnogobrojnih grčkih otoka (najčešće Rodosa, Lerosa, Chiosa, Tilosa, Kalymnosa ili Kosa-e), prilikom čega se, u slučaju pozitivnog ishoda, u Grčkoj odmah podnosi Zahtjev za azil. Ovisno o ishodu zatraženog zahtjeva, sljedeća odredišna točka je Albanija. Preko Grčke, odnosno Soluna, a koji je jedno vrijeme bio označen kao grad „sigurna luka“ za migrante te dalje na pogranične Grčke gradove poput Kastorie ili na zapadu Grčke grad Jonija (Đanena).

Nadalje, razni Izvještaji dokumentiraju ulazne i izlazne točke u okviru država koje se nalaze na ruti, fokusirajući se pri tome na pokušaje dokumentiranja kretanja (legalnog i ilegalnog) onih migranata koji su tijekom prelazaka registrirani i onih koji rute koriste čekajući registraciju od Grčke na Sjevernu Makedoniju, potom Srbiju, Hrvatsku, Sloveniju te u konačnici Austriju. Tako je jednim Izvještajem notirano kako „migrantska ruta iz Grčke u Sjevernu Makedoniju polazi iz tranzitnog centra Idomeni gdje migranti dolaze pješke do makedonske granice i gdje potencijalno dolaze do Vinojug tranzitnog centra u Gevgeliji (udaljenost je manja od jednog kilometra). Tu migranti čekaju i do pet sati transport do Tabanovca. Prijevoz je organiziran vlakom (4-5 sati), autobusom (3 sata) ili taksijem (2,5 sata). Iz Miratovca dalje se usmjeravaju na Preševo (pješice, mini autobusom ili autobusom, što traje 15 do 30 minuta). Iz Preševa mogu poći do Beograda ili Šida (na granici s Hrvatskom). Samo oni migranti koji su registrirani mogu autobusom doći do Šida. Za one koji čekaju registraciju, ilegalni taksi prijevozi nude usluge po cijeni od oko 1.000 €. Kada dođu do Šida, organiziran je besplatni autobus koji ih vodi do prijemnog centra u Slavonskom Brodu (Hrvatska). Granicu s Hrvatskom prelaze najčešće pješke kod Tovarnika i Bapske, gdje su dalje transportirani vlakovima ili autobusima u različite prijemne centre. Iz Hrvatske su migranti primarno usmjereni u Mađarsku, naknadno i u Sloveniju. Iz WRTC Slavnskog Broda, migranti dalje idu na Sibinj, gdje se ukrcavaju na vlakove ili autobuse za Dobovu ili Mursko Središće (Slovenija). Iz Slovenije, najčešće vlakovima, prema Austriji izlaze iz države kod Jesenica ili Šentilja.¹⁷⁴

Prema procjenama UNHCR - a, koje se temelje na podacima njihovih graničnih timova, nacionalnih vlasti partnera organizacije te raznih humanitarnih organizacija, za vrijeme najveće

¹⁷⁴ S. Šelo Šabić, S. Borić (2016.): *At the Gate of Europe. A Report on Refugees on the Western Balkan Route*, Friedrich Ebert Stiftung, Smjerokaz Zagreb, str. 7.-16.

migrantske krize s kojom je EU tijekom 2015. godine bila suočena, a u kontekstu ZBMR rute u pojedine države koje ruta presijeca, unutar mjesec dana priljev ljudi bio je i do 300 tisuća. Pri tome, „Grčka je na svom teritoriju zabilježila 253.190 migranata, Sjeverna Makedonija njih 298.157, Srbija 276.594, Hrvatska 298.677, Mađarska 99.719, Slovenija 207.479 te kao krajnja destinacija - Austrija 290.991“¹⁷⁵.

Isti podaci, primjerice, sugeriraju kako je na teritoriju RH u jednom danom najviši broj dnevnih dolazaka zabilježen 24. listopada 2015. godine, njih ukupno 11.570. Pri tome, valja naglasiti kako se radi o *procijenjenom* broju migranata, obzirom da postoji određeni broj ljudi, a koji zbog masovnosti priljeva, nemogućnosti identifikacije zbog neposjedovanja osobnih dokumenata ili nekih drugih objektivnih razloga, nije mogao biti evidentiran, čime je dnevni broj potencijalno i značajno viši od navedenog.

¹⁷⁵ Promatrano referentno razdoblje za koje se iznose podaci odnose se na period od 1.10.2015.-14.11.2015. godine. Izneseni podaci su procjena UNHCR - a o dnevnim dolascima i kao takvi ne mogu se zbrajati, obzirom da su većina migranata isti oni koji su preko Mediterana stigli u Grčku te dalje nastavili put prema određenoj destinaciji - Austriji, dok dolasci u Srbiju iz Bugarske predstavljaju samo kopnenu vrstu dolazaka. Statistički podaci preuzeti su s portala UNHCR - a. Dostupno na: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/46454>, pristupljeno 15. svibnja 2021.

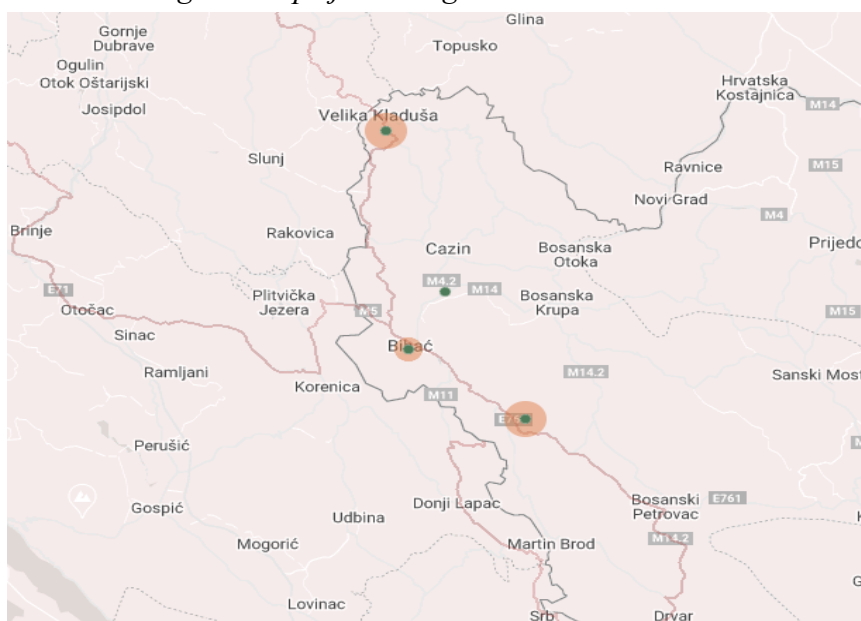
3.4.1.1. Zone dodira ilegalnih migranata i stanovništva Republike Hrvatske

Kao što je prema dostupnim podacima Međunarodne organizacije za migracije (IOM) navedeno (Tablica 7. i Slika 2.) u Bosni i Hercegovini, a koja je zadnja država destinacija prije pokušaja ulaska na teritorij EU, postoji nekoliko službenih otvorenih prijemnih centara (Hotel Sedra, Borići, Lipa, Blažuj, Ušivak) i jedan tranzitni centar (Miral) koji, ovisno o vremenskim intervalima, akumuliraju značajnu prisutnost migranata. Posljedično navedenom pojačava se i pritisak na najdulju vanjsku kopnenu granicu od svih država članica EU koju RH ima.

Od najveće migrantske krize (2015./2016.) u vidu upravljanja migracijskom krizom na razini EU, a time i RH, dogodila se značajna paradigmatička promjena koja uključuje tranziciju od politike propuštanja (*op.a.* politike „*otvorenih vrata*“) koju su zagovarale određene države članice (prvenstveno Njemačka) do rigoroznog šticećenja vanjske granice te ojačavanje šticećenja zelene granice kao mete raznih ilegalnih aktivnosti, a time i ilegalnih prelazaka.

Stoga, ovo poglavlje, unatoč pomanjkanju dostupnih službenih informacija o smjerovima kretanja ilegalnih migranata, a prema dostupnim javnim podacima prikupljenim iz dnevnih tiskovina, pokušava projicirati načine (i rute) kretanja migranata pri ilegalnim pokušajima prelaska u RH. Time se, kategorijom „*zona dodira*“ slikovito naziva makro područje(a) kroz koje(a) ilegalni migranti u okviru svog putovanja prema najčešće preferiranim zapadnoeuropskim destinacijama u RH prolaze i gdje lokalno stanovništvo u najvećem omjeru s istima dolazi u kontakt. Odnosno, istim se traže obrasci kretanja koji ilegalnim migrantima osiguravaju najkraće i najbrže rute prolaska kroz RH.

Slika 4. – *Pogranični prijemni migrantski centri* © IOM

Za potrebe projiciranja ilegalnih migracijskih kretanja prema RH, fokusirat ćemo se na one migrantske centre koji se nalaze u blizini granice s RH u BIH; Lipa (blizu Bihaća), Borići (Bihać), Hotel Sedra (Ostrožac na Uni) i Miral (Velika Kladuša) (Slika 4.).

Slika 5. – Prihvatni centri Blažuj i Ušivak © IOM

Izvor: Međunarodna organizacija za migracije (IOM)

Kao što je i navedeno u Tablici 7., četiri od šest prihvatnih migrantskih centara nalaze se upravo u sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine, odnosno u Unsko – sanskom kantonu (županiji) čije je administrativno sjedište u Bihaću, čime se u navedenom kantonu (županiji) bilježi i visoka fluktuacija migranata. Podaci iz navedene tablice (s periodom presjeka („*cut-off*“) istraživanih podataka do srpnja 2021.) sugeriraju kako se, od ukupnog broja migranata u BIH, na području Unsko – sanske županije nalazilo njih 40,5% (1.323 ljudi). Ostatak prisutnih migranata u BIH (59,5% odnosno 1938 ljudi) otpada na dva centra: Blažuj (Donji Hadžići) i Ušivak (Mostarsko Raskršće) koji se nalaze u blizini Ilidže i Sarajeva (Slika 5.). Određeni podaci sugeriraju kako su, zbog prenapučenosti iz četiri pogranična migrantska prihvatna centra, od strane lokalnih kantonalnih (županijskih) vlasti migranti prebacivani u Blažuj i Ušivak, što bi potencijalno moglo potvrditi tezu kako dva navedena centra, zbog njihovog razmještaja i lokacije, nisu preferirani od strane migranata.

Razni su načini i rute kojima migranti ilegalnim putevima ulaze u RH u svojim nastojanjima kretanja prema najčešće zapadnoeuropskim državama. Time se u sljedećem dijelu iznosi projekcija kretanja (ruta) migranata koja se u medijskom diskursu najčešće spominje kao najviše korištena, što je potvrđeno i od strane konzumenta navedenih ruta.

Javni podaci iz dnevnih tiskovina sugeriraju kako, uz one „službene“ migrantske prihvatne centre, postoje i oni „improvizirani“. Jedan od njih, često spominjani (zatvoren 2019. godine) ozloglašeni kamp Vučjak kod Bihaća, udaljen je nekoliko kilometara od granice s RH. Iz kampa Vučjak, ali i iz drugih smjerova, projicirano kretanje migranata bilo je na mala mjesta uz rijeku Kulen Vakuf i Martin Brod na području Nacionalnog parka Una. Tu se dalje, obzirom na fizičko-geografske karakteristike NP Una, preko šumskih puteva i brda Ostrovica i Bušević, pokušava ilegalno prijeći zelena granica s RH, a prema gradovima Srb i Donji Lapac u Hrvatskoj. Kao još jedan od potencijalnih smjerova kretanja iz kampa Vučjak, navodi se kretanje u smjeru zapada, prema Plitvičkim jezerima, odnosno na Ličko Petrovo Selo (udaljenost od kampa Vučjak 20-ak kilometara) gdje se nalazi i službeni granični prijelaz Izačić u blizini Prnjavora. Za spomenuti je da se u blizini navedene lokacije nalazi i poznati aerodrom Željava (Bihaćki aerodrom). Po zatvaranju kampa Vučjak, podaci nadalje sugeriraju kako se priljev migranata nastavio na novu destinaciju na balkanskoj ruti, Veliku Kladušu, koja službeno ima i otvoreni prijemni centar „Miral“. Nova destinacija, sasvim logično odabrana zbog svojih fizičko-geografskih karakteristika. Nalazi se dva kilometra od granice s RH i ono što je najbitnije, obzirom da je RH tranzitna zemlja migrantskih kretanja, na navedenom dijelu migranti prelaze teritorij RH na njezinu najužem dijelu, na kojem je udaljenost od Unsko-sanskog kantona u BiH, odnosno Velike Kladuše do Kupe na granici sa Slovenijom svega oko 70 kilometara. Pri ilegalnim pokušajima prelazaka, kao posebno opasna (nerijetko i pogubna) navodi se i rijeka Kupa na granici Hrvatske i Slovenije.

3.4.1.2. Trgovina i krijumčarenje ljudima u aspektu ilegalnih migracija

Dodatna, zabrinjavajuća dimenzija u aspektu zaštite ljudskih prava, a koju ilegalne migracije nose za sobom, javlja se u slučajevima povećanja i ostalih ilegalnih aktivnosti, kao što su krijumčarenje i trgovina ljudima. Autori poput S. Mijalkovića navode i klasifikaciju prema faktorskim vidovima i oblicima, odnosno načinima krijumčarenja ljudi, što između ostaloga ovisi o „udaljenosti mjesta destinacije migranata od mjesta njihovog porijekla, prometnih veza tih mjesta i tranzitnih točaka, broja migranata koji se krijumčare, stupnja organiziranosti, veličine i opremljenosti kriminalnih grupa, efikasnosti reakcije sustava

sigurnosti na organizirane ilegalne migracije, stupnja i efikasnosti sigurnosti državne granice i drugih¹⁷⁶.

Time se, nadalje, potvrđuje kako se ilegalni migranti mogu prokrijumčariti preko „graničnih prelaza, van graničnog prelaza, odnosno na mjestu na kojem nije predviđen prelazak državne granice, na kopnu, preko vodenih površina ili sredstvima zračnog prometa“¹⁷⁷. Na navedeno se, osim klasifikacije vrsta kaznenog djela, nadovezuje još i problematika razlikovanja, odnosno korelacije kategorija kaznenih djela krijumčarenja i trgovanja ljudima, u okviru čega određeni autori poput V. Božić, a koji se bave pravnim analizama, ističu kako je u praksi zapravo teško razlikovati ta dva djela, obzirom da ona tijekom proteka vremena ili provedbom jedne od aktivnosti mogu i ne moraju postati dva koherentna djela. No, V. Božić ističe kako određene temeljne distinkcije između njih postoje (stavljajući u promatrani fokus žrtvu, odnosno pristup) u vidu da „*trgovanjem ljudima* – žrtva može i ne mora prijeći granicu, cilj trgovaca je eksploatacija žrtve, žrtva može i ne mora dati pristanak za prelazak preko granice te žrtva ostaje u odnosu s trgovcem, dok kod *krijumčarenja ljudi* - krijumčarene osobe ilegalno prelaze granicu, cilj krijumčara je zarada od ilegalnog prebacivanja osoba preko granice, krijumčarena osoba daje pristanak za prelazak preko granice te nakon prelaska granice prestaje svaki odnos krijumčara i krijumčarenih“¹⁷⁸.

U prilog iznesenom idu i statistički podaci „Europske migracijske mreže“¹⁷⁹, a koja u svojim redovitim godišnjim Izvješćima o migracijama i azilu u Republici Hrvatskoj donosi razne statističke preglede, time i ono o ilegalnim migracijama i krijumčarenju migranata. Izvješćem se navodi kako je u RH, tijekom 2020. godine „evidentirano ukupno 698 kaznenih djela iz članka 326. Kaznenog zakona „Protuzakonito ulaženje kretanje i boravak u Republici Hrvatskoj, drugoj državi članici Europske unije ili potpisnici Šengenskog sporazuma, a broj počinitelja je 692. Tijekom 2019. godine zabilježeno je 946 kaznenih djela i 983 osoba. Broj kaznenih djela je u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu pao za 26,2%. Najviše počinitelja je

¹⁷⁶ S. Mijalković (2009.): *Suprotstavljanje trgovini ljudima i krijumčarenju migranata*, Beograd, str. 89., prema: M. Omerhodžić, O. Spasovski (2020.): *Ilegalne migracije i krijumčarenje ljudi preko granice s osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, Društvena i tehnička istraživanja, Visoka škola “CEPS – Centar za poslovne studije” Kiseljak, str. 122.-139.

¹⁷⁷ M. Omerhodžić, O. Spasovski (2020.), *op. cit.* str. 130.

¹⁷⁸ V. Božić (2015.): *Krijumčarenje ljudi i trgovanje ljudima u Hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i sudskoj praksi (analiza stanja de lege lata uz prijedlog de lege ferenda)*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, Vol. 36., br. 2., str. 845.-874.

¹⁷⁹ Europska migracijska mreža (*engl.* European Migration Network - EMN) obuhvaća sve članice Europske unije, osim Danske koja ima status promatrača te Norvešku. Sastoji se od nacionalnih kontaktnih točaka, dok je to od 2019. godine u RH Ministarstvo unutarnjih poslova. Nacionalne kontaktne točke pružaju obuhvatne informacije o politikama i strategijama vezanima uz migracije i azil, koordiniraju EMN aktivnosti te objavljuju različite publikacije. Izvor: <https://emn.gov.hr/>, pristupljeno 15. siječanj 2022.

državljana Republike Hrvatske, zatim Bosne i Hercegovine i Republike Srbije, a najviše krijumčarenih osoba je državljana Afganistana, Pakistana, Bangladeša i Iraka¹⁸⁰. U nastavku se iz navedenog Izvješća (koje podatke crpi iz statistika MUP – a) donosi posljednji trogodišnji pregled počinjenih kaznenih djela i počinitelja u vidu djela iz članka 326. Kaznenog zakona:

Tablica 12. – Broj kaznenih djela iz članka 326. KZ – a za 2018., 2019. i 2020. godinu

STATUS	2018.	2019.	2020.	+ /- (%)
broj kaznenih djela	619	946	698	- 26,2
broj počinitelja djela	620	983	692	- 29,6

Izvor: *Ministarstvo unutarnjih poslova RH*

Time je, u prikazu statističkih podataka (Tablica 12.) od 2018. u odnosu na 2019. godinu, vidljivo povećanje broja kaznenih djela za + 52,8% te povećanje broja počinitelja za + 58,5%. 2020. godina, a uzimajući u obzir cjelokupnu situaciju oko epidemioloških mjera ograničavanja kretanja građana kao posljedica mjera za suzbijanje širenja bolesti COVID – 19, bilježi pad u odnosu na 2019. godinu u broju kaznenih djela za - 26,2% te broja počinitelja djela za - 29,6%.

Navedene dvije aktivnosti trgovanja i krijumčarenja ljudi negativne su posljedice aspekta kategorije ilegalnih migracija, obzirom da za bavljenje istom nisu potrebna nikakva početna materijalna izdavanja, dok s druge strane ova vrsta aktivnosti donosi izniman prihod. Represivni odgovori na pokušaje ilegalnih prelazaka država članica EU, u vidu postavljanja žilet žice na granicama, zasigurno u određenom postotku smanjuju ilegalne ulaske, ali ih ne zaustavljaju u potpunosti jer se migranti s boljim financijskim mogućnostima okreću upravo uslugama krijumčara. Krijumčari neprestano pokušavaju otkriti lokacije deficita raspodjele policijskih snaga te, iako se čini da je takvih lokaliteta, posebno na onim dijelovima zaštite zelene granice, sve manje, statistički podaci podnesenih zahtjeva za azil i međunarodnom zaštitom iz godine u godinu ukazuju kako mnogi migranti i dalje uspijevaju doći do preferiranih zapadnoeuropskih odredišta.

¹⁸⁰ Podaci su preuzeti iz Godišnjeg Izvješća za 2020. godinu o migracijama i azilu u Republici Hrvatskoj, nacionalno izvješće (2. dio), str. 76.-77., dostupno na: <https://emn.gov.hr/UserDocsImages/>, pristupljeno 15. siječanj 2022.

4. MIGRACIJSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

4.1. Ideja europskog ujedinjenja „Nova Europa ili Sjedinjene Europske Države“

Iako se ideja europskog ujedinjenja smatra relativno novim konstruktom, što se u kontekstu europskih država retrospektivno najčešće vezuje uz katastrofalne posljedice na države koje je ostavio Drugi svjetski rat, odnosno, potrebom za očuvanjem novo uspostavljenog mira, preveniranjem budućih sukoba i zajedničke, održive međudržavne suradnje, sama povijest ideje europske integracije, iako ne u današnjem poznatom obliku tvorevine, a ovisno o vremenskim intervalima unutar europskih traktata, oduvijek je prisutna kao svojevrsna nadogradnja odnosa među akterima. Od Karla Velikog, preko prosvjetiteljstva i istaknutih ličnosti tog razdoblja, J.J. Rousseaua i I. Kanta te nadalje Francuske i galopirajuće industrijske revolucije, pa sve do u konačnici vizije ujedinjenja 1942. godine W. Churchilla, s primarnim ciljem zaustavljanja sovjetskog prodora i utjecaja, koji u svom govoru eksplicitno zaziva kako „s nadom očekuje stvaranje Ujedinjenih Država Europe“¹⁸¹. Stoga, terminološke kovanice poput „Nove Europe, Ujedinjene Europe, Ujedinjenih Europskih Država“ u narednim periodima postaju opetovano zazivani konstrukti koji bi trebali markirati novo poglavlje uspostavljenih odnosa, baziranim prvenstveno na međusobnoj suradnji.

Temeljno pitanje nakon razarajućih posljedica koje je za sobom ostavio Drugi svjetski rat, odnosilo se na nepoznanicu kako uspostaviti povjerenje i suradnju među državama koje su recentno međusobno ratovale? Dodatnu notu kompleksnosti u varijablu nepoznanice unosi i činjenica kako države nisu živi entitet, već tvorevina koja egzistira zahvaljujući unaprijed postavljenim pisanim postulatima čiji su interesi izrazito dinamični. A da bi održala egzistenciju, ovisno o potrebama i periodično promjenjivim, u određenim sferama se potencijalno interesno preklapa s drugim državama. Kao odgovor na postavljenu dilemu, ponuđena je teza „snage monete“. Odnosno, povezivanje ekonomija država i posljedično pronalazak zajedničkih ekonomskih interesa i ciljeva što za „posljedicu“ ima i integraciju na ostalim razinama.

Stvaranje pogodnijeg integrativnog ozračja zapadnoeuropskih država započinje aktivnije nakon stvaranja EZUČ (1951./1952.) koja je pokazala ekonomsku perspektivnost, održivost suradnje, ali prvenstveno smanjivanje napetosti i nepovjerenja čime se stvarala međuovisnost između industrije ugljena i čelika država participanta Zajednice. Od 1955.

¹⁸¹ W. Churchill (1952.): *The Second World War, Their Finest Hour*, London, prema: R. Vukadinović, L. Čehulić Vukadinović (2011.): *Politika europskih integracija*, Naklada Ljevak, Zagreb, str. 23.

godine označava se početak novog europskog jedinstva. Iznesene vizije stvaranja zajedničkog tržišta i uklanjanja ekonomskih barijera u godinama koje slijede pretaču se u stvaranje novih Zajednica.

Legislativna preteča novim Zajednicama 1957. godine bila je potpisivanje Rimskih ugovora, nakon čega su 1958. godine formalno i stvorene dvije nove zajednice: Europska ekonomska zajednica (EEZ) i Europska zajednica za atomsku energiju (EUROATOM). Tako su Rimski ugovori u okviru novo uspostavljenih Zajednica predviđali “stvaranje zajedničkog tržišta i ukidanje carinskih prepreka, osiguranje slobodnog kretanja ljudi, usluga i kapitala na čitavom području Zajednice, stvaranje specijalnih uvjeta za poljoprivredu u šest zemalja članica i jedinstvenog poljoprivrednog tržišta, izradu zajedničke prometne, privredno trgovinske i socijalne politike, razvoj atomske energije u mirne svrhe, osiguranje sirovina i atomskog goriva državama članicama”¹⁸² itd.

Europska ekonomska zajednica, kao institucionalni okvir osnovana od šest država: Belgije, Francuske, Nizozemske, Italije, Luksemburga i Njemačke, prema Ugovoru o osnivanju prvenstveno za cilj ima “uspostaviti zajedničko tržište, postupno usklađivanje ekonomskih politika, promicanje harmoničnog i ravnomjerno izbalansiranog razvoja i ekonomskih aktivnosti, postizanje održivog rasta i razvoja štiteći okoliš, postizanje visoke razine zaposlenosti i socijalne zaštite, podizanje standarda i kvalitete života te ekonomsku i socijalnu koheziju i solidarnost između država članica”¹⁸³. Osim stvaranja zajedničkog tržišta, EEZ možemo promatrati i kao instituciju začetnicu jačanja političke i socijalne kohezije među državama članicama, pozivajući se pri tome na preambulu Ugovora, obzirom da se “osnivanjem Zajednice postavljaju temelji za sve bliži savez naroda Europe, da zajednica treba voditi očuvanju i jačanju slobode, da Zajednica treba biti otvorena za sve države koje, dijeleći ideale osnivača, žele da joj se priključe u tom nastojanju”¹⁸⁴.

Od stvaranja EEZ (1957./1958.) naovamo (a posebno do 1992. godine) niže se vremenski interval koji Jacques Delores kvalificira kao “deset dinamičnih godina, pet godina kriza i 19 godina stagnacije”¹⁸⁵. Ipak, u Delores-ovim vremenima koji obuhvaćaju zamjetne 34 godine egzistiranja, EEZ prolazi kroz fazni razvoj praćen značajnijim legislativnim intenzitetom donošenja novih ugovora kojima se postepeno pripremalo proširenje u vidu novih

¹⁸² R. Vukadinović, L. Čehulić Vukadinović (2011.): *op. cit.*, str. 73.-74.

¹⁸³ Vidi Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice (EEZ), Dio 1., članak 2., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992E/TXT&from=EN>, pristupljeno 5. siječanj 2021.

¹⁸⁴ V. Barić Punda, B. Grčić, M. Pečarić (2006.): *Hrvatska i EU izazovi integracije*, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, str. 24.

¹⁸⁵ D. Arter (1993.): *The Politics of European Integration in the Twentieth Century*, prema R. Vukadinović, L. Č. Vukadinović (2011.), *Ibid.*, str. 155.

država članica, reforme institucija te primjerice jasnije razgraničavanje ovlasti između aktualnih i budućih članica. Od 1965.-2009. godine doneseni su „Briselski ugovori“, formalno, Ugovor o spajanju (8. travnja 1965.) s prvenstvenim ciljem objedinjavanja europskih institucija, a koji je stavljen izvan snage Amsterdamskim ugovorom. Potom Jedinstveni europski akt (donesen 17. veljače 1986., na snagu stupio 1. srpnja 1987.) koji je od faze objedinjavanja institucija Briselskim ugovorima, iste reformirao, pripremajući pri tome preduvjete za pristupanje novih država članica Portugala i Španjolske.

Ugovorom o Europskoj uniji, „Ugovorom iz Maastrichta“ (7. veljače 1992.) čime se osniva EU, pripremaju se preduvjete za aktivaciju europske monetarne unije te se istim uvode i elementi političke unije u vidu aktivnije participacije građanstva, ali i obrisi stvaranja zajedničke vanjske i unutarnje politike.

Tri posljednja donesena ugovora o kojima možemo govoriti u kontekstu političke tvorevine EU kakvu i danas poznajemo, posebnu pozornost posvećuju povećanju efektivnosti institucija koje trebaju podnijeti značajan teret budućih krugova proširenja i lakše apsorpcije novih država članica, a koje se posljedično trebaju integrirati u politički život Unije. Prvim dvama ugovorima; Ugovorom iz Amsterdama (2. listopada 1997., na snagu stupa 1. svibnja 1999.) i Ugovorom iz Nice (26. veljače 2001., na snagu stupa 1. ožujka 2003.) reformirale su institucije što je trebalo pratiti proširenja država članica na sveukupno njih 25. Posljednjim, Ugovorom iz Lisabona (13. prosinca 2007., stupa na snagu 1. prosinca 2009.) donesene su značajnije i veće ovlasti EU parlamenta, promjena načina glasovanja u Vijeću, detaljnije su definirane ovlasti u okviru upravljanja, stalnog predsjednika Vijeća EU, nova funkcija Visokog predstavnika za vanjske poslove, kao i nova diplomatska služba EU.

Povratno na kontekst migracija, od 2009. godine naovamo EU, odnosno njezine institucije, značajnije su se bavile migracijskim politikama. Za razliku od početnih godina europskog ujedinjenja kada su migracije kao kategorija zbog pomanjkanja radne snage u poslijeratnim godinama bila poželjna pojava unutar europskih država, 2015. godina donosi paradigmatiku promjenu, čime EU i njezine određene države članice, posebno one na vanjskim granicama, bivaju značajnije suočene s ilegalnim migracijama. Milijuni ljudi, pretežito iz Iraka i Sirije, a koristeći poznate rute, pokušavaju iskoristiti otvoreni poziv određenih europskih političara u pokušaju dolaska do preferirane destinacije (najčešće određenih zapadnoeuropskih država) te sukladno međunarodnopravnim sporazumima u njima ostvariti zaštitu.

Institucije EU reagirale su donošenjem legislativne serije: prijedlozima paketa potpora (Prvi (27. svibnja 2015.) i Drugi (9. rujna 2015.) paket potpore Europske komisije), formalnim, neformalnim sastancima, samitima i konferencijama (o rutama: Istočno-mediteranska,

Zapadno-balkanska (8. listopada 2015.), Valleta samit o migracijama (11.-12. studenoga 2015.), sastanak šefova država ili Vlada EU s Turskom (29. studenoga 2015.), G7 samit kao odgovor na migracijsku i izbjegličku krizu (27. svibnja 2016.), prijedlozima (o zajedničkom europskom sustavu azila (4. svibnja 2016.) i pokretanju Europske agencije za graničnu i obalnu stražu (6. listopada 2016.).

Legislativnu seriju prati i donošenje raznih programa, poput „Migracijskog programa“, koji u sebi objedinjava mjere i viziju zajedničke migracijske politike, obzirom da se istim navodi kako se države članice pojedinačno, posebno one koje se nalaze na vanjskim granicama Unije ne mogu nositi sa sve višim pritiscima priljeva migranata koji u značajnoj mjeri nose i oznaku ilegalnih (nezakonitih). Time se navedenim Programom predlažu četiri temeljna stupa (i mjere koje će osigurati funkcioniranje i provedbu unutar istih) boljeg upravljanja migracijama poput: „Smanjivanja poticaja za nezakonitu migraciju (s ključnim aktivnostima: rješavanja glavnih uzroka razvojnom suradnjom i humanitarnom pomoći, donošenja Akcijskog plana o krijumčarenju u svibnju 2015., donošenje Priručnika o vraćanju i praćenje provedbe Direktive o vraćanju, jačanje i izmjena pravne osnove Frontexa radi jačanja njegove uloge u pogledu vraćanja migranata), Upravljanje granicama – spašavanje života i osiguravanje vanjskih granica (jačanje uloge i sposobnosti Frontexa, jačanje kapaciteta trećih zemalja za upravljanje svojim granicama, jačanje koordinacije funkcija obalne straže na razini EU), Europa mora osigurati: čvrstu zajedničku politiku azila (uspostava novog sustava praćenja i evaluacije za zajednički europski sustav azila, donošenje smjernica za suzbijanje zlouporabu sustava azila, donošenje mjera za promicanje sustavne identifikacije i uzimanje otisaka prstiju), nova politika u području zakonite migracije (stvaranje platforme za dijalog sa socijalnim partnerima o gospodarskoj migraciji, snažnije mjere za povezivanje migracije s razvojnom politikom, revizija prioriteta u pogledu financiranja integracijskih politika)¹⁸⁶“.

Migracije kao aktivnost u svrhu njihova reguliranja prepoznate su kao značajan sigurnosni faktor, čime se iste, a nadovezujući se na prethodno navedeni program, spominju i u okviru Europskog programa i sigurnosti, definirajući glavne ciljeve „preventivnog djelovanja protiv olakšavanja nezakonite migracije u vidu prikupljanja, dijeljenja i analize informacija, pri čemu je ključna suradnja unutar Unije s trećim zemljama te postizanje zajedničkih visokih

¹⁸⁶ Komunikacija Europske komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija. Europski migracijski program, EUR – Lex, COM(2015), Dokument 52015DC0240, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0240>, pristupljeno 21. siječanj 2021. godine.

standarda upravljanja granicama uz potpuno poštivanje vladavine prava i temeljnih prava, a što je ključno za sprječavanje prekograničnog kriminala i terorizma¹⁸⁷“.

U povijesti europskih migracijskih politika, prijelomna točka započinje aktivnije nakon 2018. godine kada lideri EU akceptiraju kako su migracije pojava s kojom će EU u narednim periodima, ovisno o intenzitetu i vanjskim faktorima, razvoju situacije u Afganistanu, Siriji i Iraku, biti značajno suočena. Pri tome, značajno se povećava i financijska alokacija u rješavanju migracijskih pitanja. Stoga, 27. veljače 2018. godine, EU Vijeće odobrava dodatnih 3.7. milijardi eura za rješavanje migracijskih pitanja dok novim strateškim planom „EU 2019.-2024.“ migracijska politika ulazi u isti kao strateški cilj borbe protiv ilegalnih migracija i krijumčarenja ljudi. Osim navedenog, 17. prosinca 2020. donesena je i odluka kojom će se pojačati financijska podrška migracijskim politikama u okviru novog višegodišnjeg financijskog okvira 2021.-2027. kojim će se državama članica olakšati nošenje s potencijalnim budućim migracijskim pritiscima.

Migracijska politika EU i individualno njezinih država članica, tijekom duljeg povijesnog vremenskog intervala, žargonski je klasificirana kao nestalna i u potpunosti nedefinirana politika. Nestalna, prije svega u smislu poimanja relevantnih kreatora politika kako migracijske politike ne trebaju zauzimati primat bavljenja njima. Odnosno, prevladavajućeg stava kako su migracijska pitanja sekundarna, time i lako operabilna donošenjem niza legislativnih akata, a koji u realitetu nailaze na snažni rascjep između potreba i mogućnosti određene države članice da se nosi s kontroliranim i urednijim procesom kretanja ljudi.

Postepeno tijekom osamdesetih godina 20. stoljeća značajno višim, vanjskim migracijskim priljevima državljana ne članica EU, koji u značajno visokom broju nose i oznaku „ilegalnih“, odnosno „neregularnih“, dolazi do redefiniranja postavljene političke paradigme o migracijama kao sekundarnom pitanju. Recentna novo uspostavljena paradigma, a obzirom na kompleksnost fenomena, sagledava ovo pitanje multidimenzionalno te akademski multidisciplinarno, odnosno kombinacijom različitih aspekata: sigurnosnog, ekonomskog i društvenog, stremeći minimiziranju apsorpcijskog šoka i disrupciji društva u cjelini od potencijalnog utjecaja novopridošlica. Valja naglasiti kako je procesu stvaranja konzistentne politike migracija i azila u EU, od početaka stvaranja zajedničkih politika temeljna prepreka

¹⁸⁷ Komunikacija Europske komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija. Europski program sigurnosti, EUR – Lex COM(2015), Dokument 52015DC0185, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52015DC0185>, pristupljeno 21. siječanj 2021. godine.

personificirana u liku dualne sukobljenosti država članica s centrom upravljanja, obzirom na „težnju većine članica da zadrži kontrolu nad vlastitim izbjegličkim (i migracijskim) kretanjima te azilnim i migracijskim politikama“¹⁸⁸.

K tome, autori poput V. Baričević, navode i kako je u „nemogućnosti pronalaska rješenja oko podjele odgovornosti za izbjegličku zaštitu, umjesto mehanizma solidarnosti tijekom 1990. - ih godina usvojena metoda redistribucije tražitelja azila i izbjeglica, temeljena na teritorijalnim čimbenicima migracijskih kretanja“¹⁸⁹. Tijekom godina, a promatrajući današnje dinamične tijekove ilegalnih migracija na teritorij EU, razvidno je kako migracijske politike postepeno počinju zauzimati imperativ ukupnih europskih politika. Posebno u trenutcima pokušaja „brisanja“ unutarnjih granica između članica EU koje participiraju u šengenskom prostoru, a time posljedično i kontrola između njih. Takvu ideju autori klasificiraju kao „prekretnicu u migracijskim politikama pojedinih zapadnoeuropskih zemalja primitka u smjeru „harmonizacije“, označeno kao *Šengenski sporazum* (1985.) (...) simbolički označen pojmom „europske tvrđave“ (...) o postupnom ukidanju kontrole na međusobnim granicama, koji su inicijalno potpisale Francuska, Njemačka i zemlje Beneluxa“¹⁹⁰.

¹⁸⁸ D. Achters (2005.), C. Costello (2006.), N. Rogers (2002.), prema: V. Baričević (2015.): *Izbjeglička i migracijska pitanja kao izvor trajne krize Europske unije: neuspjeh europskih politika azila i migracija*, Političke analize, Vol. 6., No. 23., str. 6.

¹⁸⁹ V. Baričević (2015.), *op. cit.*, str. 6.

¹⁹⁰ M. Mesić (2003.): *Harmonizacija europske migracijske politike: neuspjeh politika imigracijske kontrole sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća*, Migracijske i etničke teme, No. 19., Vol. 4., str. 343.-361.

4.2. Povijesni pregled migracijske politike Europske unije: institucionalizacija migracija - legislativno uređenje pitanja migracija

Razloge nepostojanja konzistentne i proaktivne migracijske politike EU, svakako valja tražiti i u promjenjivoj strukturnoj građi političke tvorevine, koja tijekom vremenskih intervala doživljava dinamično trajne, pri tome vremenski multidimenzionalne promjene u vidu pridruživanja novih država članica s tendencijom futura, odnosno neokončanosti procesa pridruživanja. Razvojem događaja nakon II svjetskog rata te značajnom opterećenosti europskih država s ponovnim uspostavljanjem posrnulih ekonomija, od onih prvih pokušaja ekonomsko integrativnih udruženja, Europske zajednice za ugljen i čelik iz 1951. godine (EZUČ) potom i nešto konkretnijeg procesa udruživanja, stvaranja Europske ekonomske zajednice (EEZ) 1958. godine, s primarnim ciljem stvaranja zajedničkog tržišta i carinske unije, vidljiv je isključivi fokus i usmjerenost šest država pristupnica (Francuska, Njemačka, Italija, Belgija, Nizozemska, Luksemburg) prema ekonomskim pitanjima.

Stvaranje zajedničkih politika spram migracija na teritorij novo uspostavljene zajednice u takvim okolnostima bilo bi uostalom i kontraproduktivno, obzirom na tadašnju izraženu potrebu za radnom snagom koja bi trebala revitalizirati posrnule ekonomije. Tek se 70. - ih i 80. - ih godina o kontekstu europskih integracija može potencijalno govoriti kao o projektu futura. Tako se od 1973. do 1986. godine Europskoj zajednici pridružuje još šest država članica, čineći ukupan broj od njih dvanaest. Karakteristično zatvorenim gospodarstvima država članica Europske zajednice, s izraženim stupnjem intervencije, slijedilo je otvaranje uspostavljanjem i liberalizacijom zajedničkog tržišta, postepeno ukidajući različite vrste barijera, čime se konstrukt zajedničke migracijske politike i dalje nalazi u zapečku europskih politika, obzirom na ideje dekonstrukcije unutarnjih granica zajednice, što pojmovno deskriptivno zajedničko tržište nosi za sobom.

Naznake uprizorenja stvaranju okvira zajedničkih migracijskih politika donosi prva izmjena Rimskih ugovora, odnosno Jedinostveni europski akt koji donosi niz važnih promjena u pogledu „proširenja ovlasti Europske komisije i nadležnosti Europske zajednice na nova područja (...) Ovim su dokumentom po prvi puta bili postavljeni temelji za kasniju uspostavu Europske ekonomsko monetarne unije (EMU) i Zajedničke vanjske i sigurnosne politike“¹⁹¹. Nadalje, „kako Rimski ugovor nije postavio pravne okvire migracijske politike, jer su se pitanja migracija, azila i kontrole granica tradicionalno shvaćala kao dio državne suverenosti pojedine

¹⁹¹ M. Cerovac, M. Faulend, Lj. Mintas Hodak, H. Majić, M. Mataija, N. Mijatović, I. Ondelj, T. Sokol, S. Šimac, M. Škreb, V. Šošić, B. Vidović, N. Mikuš Žigman (2010.): *Europska unija*, Mate d.o.o., Zagreb, str. 32. - 33.

države članice, za osiguravanje slobodnog protoka ljudi trebalo je uspostaviti suradnju među državama članicama koja se ticala ulaska, protoka i boravka državljana trećih država.

Potreba za suradnjom država članica u određivanju onih koji se mogu slobodno kretati i onima kojima to nije omogućeno predstavlja drugu razinu uspostavljanja jedinstvenog tržišta¹⁹². U tom kontekstu, autori poput J. Huysmansa apostrofiraju kako je „za pripremu zajedničke politike doseljavanja uspostavljeno tek nekoliko radnih tijela, pri čemu većina tih tijela formalno nije bila dio institucija europskog integracijskog procesa, nego su se uspostavila *ad hoc*, no uvelike su utjecala na osnovu i ukupan razvoj migracijske politike unutar EU“¹⁹³.

Legislativno uređenje pitanja migracija, azila i supsidijarne zaštite državljana trećih zemalja, nečlanica Europske unije, pobliže su definirana Ugovorom o Europskoj uniji i Ugovorom o funkcioniranju Europske unije o politikama Unije spram imigracije i traženja azila. Time se, člankom 80., definira kako se takva politika uređuje na načelu solidarnosti i pravedne podjele odgovornosti među državama članicama, uključujući i njegove financijske implikacije. Istim ugovorima, a pozivajući se na Ženevsku konvenciju iz 1951. godine i Protokol o statusu izbjeglica iz 1967., člankom 78., definira zajedničku politiku azila, supsidijarne zaštite prema državljanima trećih zemalja, sukladno načelu zabrane prisilnog udaljavanja ili vraćanja migranata (*non – refoulement*) s pripadajućim kriterijima i mehanizmima. Shodno tome, člankom 80., Unija razvija zajedničku politiku useljavanja s ciljem efikasnog upravljanja migracijskim tokovima, pravednim postupanjem prema državljanima trećih zemalja na teritoriju EU te sprječavanju nezakonitog useljavanja i trgovanja ljudima¹⁹⁴. Recentniji dokument koji donosi značajne promjene u politikama reguliranja nezakonitih migracija trećih državljana na teritorij EU svakako je Ugovor iz Lisabona o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice iz 2009. godine.

Najznačajniji doprinos zakonodavnoj legislativi Ugovora iz Lisabona svakako je uvođenje trodiobne nadležnosti: isključive, podijeljene i pomoćne¹⁹⁵. Vezivanje na Ugovor iz Lisabona u području migracija, uslijedilo je 2011. godine kada Europska komisija predstavlja opći okvir za odnose s državama nečlanicama u području migracija, naziva „Globalni pristup migracijama i mobilnosti“ (*engl. The Global Approach to Migration and Mobility – GAMM*) čiji se tematski prioriteti zakonodavnog okvira temelje na područjima migracija i mobilnosti. U

¹⁹² J. Huysmans (2000.) prema: T. Učakar (2017.): *Migracijska politika EU: Nove artikulacije isključivanja u 21. stoljeću*, Sandorf, Ljubljana, str. 26.

¹⁹³ J. Huysmans (2000.) prema: T. Učakar (2017.), *op. cit.*, str. 27.

¹⁹⁴ Pogledati Pročišćenu verziju Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Poglavlje II., - Politike koje se odnose na graničnu kontrolu, azil i useljavanje, Članke: 78., 79., i 80.

¹⁹⁵ Pogledati Ugovor iz Lisabona o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice (2007/C, 306/01), Glava I., članak od: 2.A - 2.E.

nastavku (Tablica 13.) donosi se povijesni presjek najznačajnijih legislativnih akata, rezolucija i inicijativa po pitanju uređenja politike azila i migracijske politike Europske unije od 80. – ih godina na ovamo s iskazanim ostvarenjem napretka u navedenom području.

Tablica 13. - *Vremenski presjek razvoja politike azila i migracijske politike Europske unije*

NAZIV AKTA I NJEGOVO STUPANJE NA SNAGU NAPREDAK KOJI AKT DONOSI U PODRUČJU MIGRACIJA
Jedinstveni europski akt¹⁹⁶ (1.7.1987.)
Proširenje ovlasti i nadležnosti na nova područja (stvaranje, europske monetarne Unije, ekonomska i socijalna kohezija, okoliš, zajednička vanjska i sigurnosna politika).
Ugovor iz Maastrichta¹⁹⁷ (1.11.1993.)
Glava VI., članak K.1., imigracijsku politiku klasificira kao „ <i>zajednički interes</i> “, pri tome definirajući područja: azila, pravila prelaska vanjskih granica i kontrole, imigracijsku politiku državljana trećih zemalja, borba protiv kriminala, kooperacija policija i razmjena informacija.
Ugovor iz Amsterdama¹⁹⁸ (1.5.1999.)
Eksplisitno postavljanje zajedničkih ciljeva Unije po pitanju: viza, azila, imigracije i ostalih politika u svezi sa slobodnim kretanjem ljudi (Glava III a, članak 73i). Definiran je i petogodišnji <i>grace period</i> adaptacije primjene stavki Ugovora od njegova stupanja na snagu.
Program iz Tamperea¹⁹⁹ (15. - 16.10.1999.)
Usuglašavanje zajedničke europske politike po pitanju azila i imigracijske politike, europskog sustava pravde, borba protiv kriminala, jača kontrola vanjskih granica. Migracijska politika uključuje: stvaranje zajedničkog europskog sustava azila, pravednog tretmana prema državljanima trećih zemalja te efikasnijeg upravljanja migracijskih tijekova.
Ugovor iz Nice²⁰⁰ (1.2.2003.)
Reformiranje institucionalne strukture EU prvenstveno pripremajući institucije za nove krugove proširenja te povećanje zakonodavnih ovlasti parlamenta.
Uredba Vijeća (EZ) br. 343/2003 (Dublin II)²⁰¹ (18.2.2003.)

¹⁹⁶ Jedinstveni europski akt, Službeni list EU, No. L 169/1, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

¹⁹⁷ Ugovor o Europskoj uniji (UEU) / Ugovor iz Maastrichta, Službeni list EU No. C 191/1 (92/C 191/01), Glava VI., članak K.1, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

¹⁹⁸ Ugovor iz Amsterdama o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o osnivanju europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata, Službeni list EU (97/C 340/01), dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

¹⁹⁹ Program iz Tamperea naziv je dobio po gradu u Finskoj, gdje su se čelnici 15 država članica sastali od 15. -16. listopada 1999. godine, dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²⁰⁰ Ugovor iz Nice o izmjenama Ugovora o EU, Ugovora o osnivanju Europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata, Službeni list EU, (2001/C 80/01), dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²⁰¹ Uredba Vijeća (EZ) br. 343/2003 od 18. veljače 2003. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za azil koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>, pristupljeno 25. travanj 2020. godine.

NAZIV AKTA I NJEGOVO STUPANJE NA SNAGU NAPREDAK KOJI AKT DONOSI U PODRUČJU MIGRACIJA
Države članice EU razmatraju zahtjev svakog državljanina treće zemlje koji bilo kojoj od njih na granici ili na njihovom državnom teritoriju podnese zahtjev za azil (P II., čl. 3., st.1.).
Haški program²⁰² (4.-5.11.2004.)
Nadogradnja prvog petogodišnjeg programa u području slobode, sigurnosti, pravde (Program iz Tamperea) kroz 10 prioriteta: jačanje prava građanstva, uravnotežen pristup migracijama, razvoj upravljanja vanjskim granicama Unije, stvaranje zajedničkih procedura azila, maksimiziranje pozitivnog utjecaja imigracije, postavljanje ravnoteže u razmjeni informacija, borba protiv organiziranog kriminala, jačanje europskog područja pravde i dijeljenje odgovornosti i solidarnosti.
Globalni pristup migraciji i mobilnosti (GAMM)²⁰³ (2005.)
Europska komisija razvija prvu fazu okvira vanjske migracijske politike i politike azila EU. Definirano je kako EU u području migracija i mobilnosti s trećim zemljama vodi dijalog o politikama i operativnu suradnju, uključujući razvojnu suradnju po pitanjima ilegalnih migracija, borbe protiv krijumčarenja ljudi, krijumčarenja migranata, zaštitom izbjeglica te povećanjem migrantskih prava.
Ugovor iz Lisabona²⁰⁴ (1.12.2009.)
Ovim Ugovorom Uniji je priznata puna pravna osobnost, čime može potpisivati međunarodne ugovore te je njime uvedena i trodiobna nadležnost. Člankom 63. definirana je i politika (<i>non – refoulementa</i>) odnosno, načela zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja migranata.
Štokholmski program za područje slobode, sigurnosti i pravde²⁰⁵ (2.12.2009.)
Programski slijednik programa iz Tamperea i Haškog programa, usvojen u prosincu 2009. godine s rokom provedbe do 2014. godine. Njime je kao jedan od političkih ciljeva definirana Europa odgovornosti, solidarnosti i partnerstva u pitanjima migracija i azila.
Komunikacija EK EP i Vijeća „Globalni pristup migraciji i mobilnosti“ (GAMM)²⁰⁶ (18.11.2011.)
Akt slijednik prvotno predstavljenog GAMM iz 2005. godine, druga faza implementacije s uvođenjem novih elemenata: instituta međunarodne zaštite i vanjskog aspekta azila. GAMM se provodi raznim političkim i pravnim instrumentima te operativnom suradnjom.
Uredba (EU) br. 604/2013 (Dublin III)²⁰⁷ (1.1.2014.)

²⁰² Haški program, 10 prioriteta za sljedećih pet godina u području slobode, sigurnosti, pravde, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²⁰³ Globalni pristup migraciji i mobilnosti (GAMM), dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²⁰⁴ Ugovor iz Lisabona o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice (2007/C 306/01), dostupno na: <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/EUugovori/12007L>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²⁰⁵ Štokholmski program za područje slobode, sigurnosti i pravde, dostupno na: <https://ec.europa.eu/anti-trafficking>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²⁰⁶ Komunikacija Europske komisije „Globalni pristup migraciji i mobilnosti (GAAM), SEC (2011), dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²⁰⁷ Uredba (EU) br. 604/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u

NAZIV AKTA I NJEGOVO STUPANJE NA SNAGU NAPREDAK KOJI AKT DONOSI U PODRUČJU MIGRACIJA
Uredba Dublin III određuje državu EU koja je odgovorna za razmatranje zahtjeva za azil i sprječava simultano traženje azila u više država (<i>asylum shopping</i>) u čemu državama članicama pomaže zajednički bazni europski sustav za usporedbu otisaka prstiju podnositelja zahtjeva za azil – EURODAC (<i>engl.</i> European Asylum Dactyloscopy).
„Put ka ostvarenju otvorene i sigurne Europe“²⁰⁸ (11.3.2014.)
Nova komunikacija EK s glavnim političkim prioritetima: uspješne politike migracije i mobilnosti, šengenski prostor, viza i vanjske granice, zajednički europski sustav azila u praksi, daljnje jačanje globalnog pristupa migraciji i mobilnosti - GAMM, Europa koja štiti.
Europski migracijski program²⁰⁹ (13.5.2015.)
Europska komisija predlaže navedeni akt koji u dugoročnom djelovanju djeluje kroz četiri razine djelovanja te uspostavlja mehanizme premještanja migranata diljem EU te uspostavljanje prihvatnih centara u kojima se identificiraju i evidentiraju migranti.
Izjava EU - Turska i Akcijski plan²¹⁰ (18.3.2016.)
Sporazum postignut od strane Europskog Vijeća i Turske čiji je glavni cilj bio zaustavljanje ilegalnih migracija putem Turske u Europu. Sporazumom je definirano kako svi ilegalni migranti i tražitelji azila koji dolaze putem Turske, na grčke otoke te oni tražitelji azila čije su aplikacije proglašene neprihvatljivima, trebali bi biti vraćeni u Tursku.
Rezolucija EP o stanju na Sredozemlju i potrebi za cjelovitim pristupom EU migraciji²¹¹ (12.4.2016.)
Inicijativa Europskog parlamenta nakon migracijskih kriza u kojoj se poziva na poštivanje već donesenih legislativnih akata, posebno u pogledu prisilnog udaljavanja i vraćanja migranata, solidarnije raspodjele migrantskog pritiska među državama članicama, posebno onima na vanjskim granicama.
Rezolucija EP od 18. travnja 2018. godine²¹² (18.4.2018.)
Najrecentniji akt kojim se predlaže set mjera za suzbijanje siromaštva, gospodarskog razvoja i zaštite ljudskih prava iz država iz kojih dolaze migranti u Europsku uniju.

jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²⁰⁸ Komunikacija komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija - „Put ka ostvarenju otvorene i sigurne Europe“, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²⁰⁹ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - „Europski migracijski program“ COM (2015.), dostupno na: <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²¹⁰ Izjava EU - Turska; prema novoj politici migracija, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/legislative>, preuzeto 25. travnja 2020. godine.

²¹¹ Rezolucija Europskog parlamenta od 12. travnja 2016., o stanju na Sredozemlju i potrebi za cjelovitim pristupom EU - a migraciji (2015/2095 (INI), dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

²¹² Rezolucija Europskog parlamenta od 18. travnja 2018. godine o napretku Globalnog sporazuma UN - a za sigurne, uredne i zakonite migracije te Globalnog sporazuma UN - a o izbjeglicama (2018/2642 (RSP), Službeni list EU (C 390/69), dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication>, pristupljeno 25. travnja 2020. godine.

Migrantska kriza, s kojom je EU suočena u intervalnim razmacima, prema J. Simiću nametnula je istoj tri zadatka: „da zbrine migrante, da promjeni politiku u ovom području te da pomogne okončanju rata u Siriji, čime bi se zaustavio budući priljev izbjeglica iz tog područja“²¹³. Time, a u kontekstu nestalnosti, odnosno neefikasnosti migracijskih politika EU, svakako najzorniji legislativni akt(i) koji to dokazuje(u) je Dublinska regulativa u svojim višegodišnjim iteracijama. Prvotno, Dublinska konvencija koja je donesena 15. lipnja 1990. godine (stupila na snagu 1. rujna 1997.) s krugovima proširenja država participanata od prvotnih zemalja potpisnica: Belgija, Danska, Francuska, Grčka, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugal, Španjolska i Velika Britanija, periodično se proširila i na one dodatne: Austrija i Švedska (1997. godine) te Finska (1998. godine). Time, simptomatski, sedmogodišnji period od donošenja do stupanja na snagu regulative, svakako predstavlja značajan vremenski odmak za dinamičnu aktivnost kao što su migracije.

Nadalje, Dublinskom regulativom II., koja je usvojena 2003. godine, a kojom se mijenja prvotna Konvencija, od iste se izuzima Danska, kojoj je ostavljena mogućnost „*opt-out-a*“, da bi se u konačnici isto počelo primjenjivati i na države nečlanice koje participiraju u Konvenciji, Švicarsku i Lihtenštajn, čime se stvara dojam nejednakosti u postupanju i pomanjkanju kohezije među državama članicama u provedbi regulative i legislativnih akata.

Treća i konačna iteracija, Dublinska regulativa III., donesena 2013. godine, ponovno se primjenjuje na sve države članice osim Danske, čije se opće načelo temelji na tome da „države članice razmatraju svaki zahtjev za međunarodnu zaštitu državljanina treće zemlje ili osobe bez državljanstva koji podnese zahtjev na državnom području bilo koje države članice, uključujući granicu ili područje tranzita (...), a kada nije moguće odrediti nijednu odgovornu državu članicu, za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu odgovorna je prva država članica u kojoj je podnesen zahtjev za međunarodnu zaštitu“²¹⁴. Sumirano, općeniti glavni cilj Dublinske regulative (u svojim iteracijama) bio je „reducirati sekundarna kretanja tražitelja azila unutar EU. Ista služi preveniranju tzv. fenomena „*šopinga azila*“, npr. tražitelji azila koji podnose više ili naknadne zahtjeve u više država članica. Također, bavi se potencijalnim problemom „tražitelja azila iz države u državu“ (*refugees in orbit*) npr. osobe koje traže ili imaju pravo na

²¹³ J. Simić (2017.): *Prava migranata - poštivanje univerzalnih ljudskih prava ili pravo na razvoj*, Forum za sigurnosne studije, Vol. 1., No.1., str. 89.

²¹⁴ Pogledati Uredba (EU) br. 604/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. godine o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva, SL L 180/31, Poglavlje II. „opća načela i zaštitne mjere“, članak 3., točka 1. i 2., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=HR>, pristupljeno 13. travanj 2021.

zaštitu, a da nijedna država članica nije priznala odgovornost za utvrđivanje i prihvaćanje zahtjeva²¹⁵.

Fazni razvoj politike azila i migracija u Europskoj uniji, nakon Ugovora iz Lisabona markira formalno sistematičniju i konzistentniju migracijsku politiku. Iako predstavlja svojevrsan supstitut neuspjelog pokušaja donošenja Ustava za Europu, značaj ugovora u vidu uspostavljanja višeg stupnja građanske participacije u političkom životu Unije je neosporan. Nakon toga, uslijedilo je donošenje raznih programa, ali i redefiniranje prvotnih faza programa u vidu nastavka implementacije već postavljenih legislativnih instrumenata. Svedeno pod zajednički nazivnik, primarna svrha svima im je efikasnija kontrola ilegalnih priljeva migranata s ciljem uspostavljanja urednih, dokumentiranih, zakonitih migracija i suzbijanje organiziranog kriminala (narkotika, krijumčarenja i trgovine ljudi). Pa sve do donošenja seta mjera kojima se želi suzbiti siromaštvo u vidu pomoći gospodarskom razvoju država iz kojih prominentno dolaze migranti u EU, a pri tome inicirajući simultano aktivnije djelovanje Unije s međunarodno relevantnim akterima, djelujući u skladu s uzusima već postavljenih globalnih legislativnih akata koji uređuju pitanja migracija i azila. Europska unija, odnosno njene pojedine države članice, tijekom različitih vremenskih perioda bile su „poželjna destinacija različitog profila ljudi koji su u dolasku na teritorij Unije kombinacijom *push* (odbijajućih) i *pull* (privlačećih) faktora“²¹⁶ vidjeli, ekonomsko, sigurnosno i društveni boljitak.

Uzročno posljedičnim događajima situacija se rapidno mijenja, čime je EU od 2015. godine značajno opterećena visokim migrantskim priljevima ljudi. Prvenstveno se to odnosi na, kako se „u zapadnim medijima, sva događanja u arapskom svijetu od kraja 2010. do danas nazivaju „Arapsko proljeće““²¹⁷, odnosno prosvjedima usmjerenim protiv državnih režima u arapskim državama, pobliže, ratom u Siriji. Dugoročna izloženost nasilju, ratnim stradanjima i progonima civila uzrokovala je zbjeg ljudi najčešće prema zapadnim zemljama Europske unije, čime je političko legislativna fragilnost zajedničke migracijske politike Unije, više no ikad izložena javnosti na uvid. Njemačka suspenzija Dablinskog sporazuma u najvećoj migrantskoj krizi 2015./2016. godine i vođenje politike „*otvorenih vrata*“ rezultirala je velikim pritiskom na vanjske granice Unije, što je dovelo do ugroze načela solidarnosti država članica zbog nemogućnosti apsorpcije količine ljudi koji su pokušali ući na teritorij EU. Iako se EU tek nalazi pred novom i značajno većom migrantskom krizom od one 2015. godine, što bi mogao ubrzati

²¹⁵ P. Boeles, M. den Heijer, G. Lodder, K. Wouters (2014.): *European Migration Law. 2nd edition*, Intersentia Cambridge - Antwerp - Portland, str. 257.

²¹⁶ I. Živković, Ž. Šporer, D. Sekulić (1995.), prema: F. Dragović (2018.): *Sigurnost europskih granica i migracije*, Jesenski i Turk, Zagreb, str.166.

²¹⁷ V. Cvrtila (2012.): *Sirija i Libija: što ih povezuje, a što ih dijeli?* Političke analize, Vol. 3., No. 12., str. 48.-54.

razvoj situacije u Afganistanu, proces migracija u EU je permanentan proces, linearnog rasta, ovisno o godini. Navedeno sami koncept EU i njezinih zajedničkih politika kontinuirano stavlja pred iskušenja u vidu održivosti, solidarnosti i mogućnosti operativne provedbe uz istovremeno poštivanje ljudskih prava, a uvažavajući humanitarni karakter fenomena migracija te sve relevantne međunarodnopravne sporazume.

4.2.1. Sekuritizacija fenomena migracija prema postavkama Kopenhaške škole

Migracije, posebno ilegalne, unutar Europske unije, a nakon najveće migracijske krize bivaju značajno sekuritizirana kategorija. Pri tome, ilegalni migranti se promatraju s aspekata raznih vrsta prijetnji; društvene, socijalne, ekonomske te u posljednje vrijeme ponajviše sigurnosne, gdje ih se u javnom diskursu kvalificira kao potencijalne teroriste, koji su posljedično time prijetnja nacionalnoj opstojnosti određene države. Osim potonje, izražene su i prijetnje u vidu pretpostavki proporcionalnosti porasta kriminalnih djela i aktivnosti s povećanjem stope ilegalne migracije te „začaranog kruga“ zloupotrebe instituta međunarodne zaštite s konačnim ciljem korištenja socijalnog sustava (blagodati) određene države, klasificirajući tu skupinu ljudi kao ekonomske migrante.

Velikim dijelom, navedeni proces sekuritizacije oslanja se na tumačenja i radove „Kopenhaške škole“ (*engl. Copenhagen School*)²¹⁸ i njihove najznačajnije predstavnike. Navedena škola, a promatrajući cjelokupni proces koji određeno društveno pitanje i/ili problem treba prijeći da bi postalo javno diskursno i politički relevantno, odnosno sekuritizirano: od nepolitiziranosti (u okviru kojeg na određeno pitanje nema nikakve reakcije države, niti je ono u fokusu javnog diskursa) preko politiziranosti (stvaranje političkog aspekta oko nekog pitanja) do u konačnici sekuritizacije (odnosno tranzicije iz politiziranog u koncept prijetnje) zastupa tezu kako se unutar EU migracijska pitanja promatraju isključivo s navedenog stajališta.

Navedeno za krajnji cilj ima olakšanu intervenciju državnog aparata u područje i politike migracija. Konstrukt je sljedeći, pri razmatranju pojma međunarodne sigurnosti u okviru čega je konceptualno sigurnost najjednostavnije povezana s pukim preživljavanjem, opstankom neke jedinice ili vrste i otklonom od raznih vrsta ugroza, „problem se postavi kao da predstavlja egzistencijalnu prijetnju određenom referentnom objektu (tradicionalno, ali ne i nužno, državi,

²¹⁸ Kopenhaška škola (*engl. Copenhagen school*) nastala je na Institutu za istraživanje rata i mira (*engl. Conflict and Peace Research Institute COPRI*) u Kopenhagu. Institut je osnovan 1985. godine, a prestao je postojati 2005. godine kada je spojen s Danskim Institutom za međunarodne studije (DIIS). Najznačajniji predstavnici „Kopenhaške škole“ su autori Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde i drugi.

njenoj vladi, teritoriju i društvu)²¹⁹. Pri tome, sekuritizacija predstavlja „potez koji vodi politiku izvan ustaljenih pravila igre i koji neko pitanje označava kao posebnu vrstu politike ili kao pitanje iznad politike. Zato se sekuritizacija može shvatiti kao ekstremna verzija politizacije“²²⁰.

Primjera sekuritizacije migracija kroz povijest u svijetu i Europi je mnogo. Od onog najpoznatijeg i danas snažno polarizirajućeg govora, pripadnika konzervativne stranke u Velikoj Britaniji, Enocha Powella održanog pred Konzervativnom udrugom u Birminghamu 1968. godine, tzv. (iako neslužbenog naziva) govora „Rijeke krvi“ u kojem su izneseni ekstremni stavovi, a koji su za cilj imali plansko prometanje problematike nekontrolirane masovne imigracije u Velikoj Britaniji od irelevantne do egzistencijalne prijetnje. Najupečatljivija terminologija govora okarakterizirala je migrante kao direktnu prijetnju domaćoj populaciji. Od teza iznesenih u govoru da „u ovoj će državi crnci za 15 do 20 godina držati bič u rukama nad bijelcima. I dok je useljeniku ulazak u ovu zemlju bio priznavanje privilegija i prilika za kojima se tragalo, utjecaj na postojeće stanovništvo bio je vrlo različit“, pa sve do teze zbog kojeg se govor (neslužbeno) i naziva Rijeke krvi „dok gledam naprijed, ispunjen sam slutnjom; kao Rimljanin, čini se da vidim rijeku Tiber koja se pjenu od mnogo krvi“. Unatoč značajnom vremenskom odmaku, oko njegovog govora koji bi se mogao opisati kao protuimigrantska početnica konzervativnih (najčešće krajnje desnih) političkih stranaka i danas se okupljaju pristaše, primjerice pripadnici stranke UKIP, koji su do okončanja procesa razdruživanja VB - EU, imali i značajan broj zastupnika unutar EU institucija. Te koji, iako s kategoričnim odmacima od riječi i terminologije korištenim u govoru, naglašavaju kako se govor E. Powella mora promatrati i razumjeti u uvjetima današnjeg, modernog svijeta. Promovirajući ga pri tome kao vizionarsku figuru, koji je k tome proročanski vidio utjecaje nekontrolirane masovne imigracije po domaću populaciju.

Sekuritizacija migracija, osim političke oportuniteti najčešće krajnje spektralno desnih političkih stranaka, recentnije značajno više biva istaknuta i zbog nepostojanja u ovom slučaju, graničnih kontrola unutar onih država koje prakticiraju institut zvan *Šengen*, a koji je uz nemogućnost zaštite vanjskih granica Unije, okarakteriziran kao iznimna slabost. Pri tome, akteri kojima migracijska politika sačinjava sukus političke agende, promeću mišljenje kako se politike azila smatraju isključivim pitanjem nacionalnog suvereniteta, neovisnim i neobuhvatnim o legislativnim instrumentima supranacionalnih tijela. Uvođenjem šengenskog

²¹⁹ B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde (1998.): *SECURITY, A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner Publications, London, str. 21.

²²⁰ B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde (1998.), *op. cit.*, str. 23.

režima koncepcija sigurnosti paradigmatki se mijenja u vidu „kraja neposredne vojne prijetnje za države članice EU od strane SSSR i njegovog najmoćnijeg slijednika Rusije (...) dok danas, opasnost državama članicama EU predstavljaju organizirani kriminal, trgovina drogama, ilegalni useljenici, trgovina ljudima, oružjem (...) Značajnu opasnost predstavljaju i konflikti koji u trećim državama uzrokuju izbjegličke krize i pojavu terorističkih djelatnosti“²²¹.

Unatoč tome kako su danas prava manjina u Europi regulirana različitim konvencijama „Europska konvencija o ljudskim pravima (ECHR) i etnička pitanja, okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina, Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima“²²² itd., u aspektu EU i njezinih država članica vidljivo je pomanjkanje kohezije u provođenju delegirane legislative obzirom da „sve države članice ne primjenjuju Ženevsku konvenciju na isti način. Različite definicije izbjeglica stvaraju različite razine zaštite i neravnomjernu raspodjelu odgovornosti“²²³.

²²¹ S. Šegvić (2011.): *Šengenski režim upravljanja vanjskim granicama EU*, Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu, Vol. 48 No. 1, str. 11.-31.

²²² P. Thornberry, M. A. M. Estebanez (ur.)(2008.): *Prava manjina u Europi, pregled djelatnosti i standarda Vijeća Europe*, Ibis grafika Zagreb, str. 3.

²²³ C. Kaunert, K. Zwolski (2013.): *The EU as a Global Security Actor. A Comprehensive Analysis Beyond CFSP and JHA*, Palgrave Macmillan, str. 119.

4.3. PRORAČUNSKA POLITIKA EU U ASPEKTU UPRAVLJANJA MIGRACIJAMA

4.3.1. Višegodišnji financijski okvir (VFO) Europske unije 2014. – 2020.

Višegodišnji financijski okvir ili skraćeno VFO (*engl. The Multiannual Financial Framework*) predstavlja dugoročni projekcijski alat potrošnje EU, kojim se na minimalno razdoblje od pet godina²²⁴, a najnovijim okvirima na razdoblje od sedam godina postavljaju ograničenja (tzv. gornje granice) potrošnje EU kao cjeline kroz glavna prioritetna područja.

Svrhovitost dugoročnog planiranja ograničenja potrošnje na razini Europske unije tumači se „usklađivanjem potrošnje s utvrđenim političkim prioritetima, osiguravanje proračunske discipline, olakšavanje donošenja godišnjeg proračuna te u konačnici povećanje predvidljivosti financija“²²⁵. Aktualni okvir donesen je Uredbom 1311/2013²²⁶ i počeo se primjenjivati od 1. siječnja 2014. godine (čl. 26.). Time su proračunske financijske kategorije podijeljene u šest kategorija:

1. Pametan i uključiv rast, s disperzijom na dvije dodatne pod kategorije: 1. a) Konkurentnost za rad i radna mjesta (podrazumijeva ulaganja u za istraživanja i inovacije, ulaganja u transeuropske mreže i razvoj malih i srednjih poduzeća (MSP)) i 1. b) Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija (koja podrazumijeva jačanje Kohezijske politike EU, čime se smanjuje jaz među razvojjima regija EU). Nadalje;
2. Održivi rast: prirodni resursi (zajednička poljoprivredna politika (ZPP/CAP) zajednička ribarska politika i zaštita okoliša);
3. Sigurnost i građanstvo (Tablica 14.) (obuhvaća mjere za politike azila i migracija te inicijative u svezi zaštite vanjskih granica i unutrašnjom sigurnosti EU) što je za potrebe rukopisa najrelevantnija kategorija, a čija će se disperzija financijskih sredstava u nastavku pobliže objasniti;
4. Globalna Europa;
5. Administracija (značajno smanjenje za razliku od prošlog financijskog višegodišnjeg okvira) i
6. Naknade.

²²⁴ Definirano u Ugovoru o funkcioniranju Europske unije (UFEU): višegodišnji financijski okvir, pogledati: Poglavlje 2., čl. 321., st. 1., SL EU C 326/47, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/>, pristupljeno 25. travnja 2021. godine.

²²⁵ Pogledati službene stranice Europskog vijeća i Vijeća EU, dio o oblikovanju Višegodišnjeg financijskog okvira rashoda, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-budgetary-system/multiannual-financial-framework/>, pristupljeno 25. travnja 2021. godine.

²²⁶ Uredba Vijeća (EU, EUROATOM) br. 1311/2013 od 2. prosinca 2013. kojim se uspostavlja višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2014. – 2020. SL EU L 347/884, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex:32013R1311>, pristupljeno 25. travnja 2021. godine.

Važno je naglasiti kako je VFO značajno smanjen za razliku od onog 2007. – 2013. temeljem financijskih poteškoća država članica. Time se EU za VFO 2014. – 2020. godine omogućavaju gornje granice rashoda u iznosu od 959,51 milijarde eura u obvezama i 908,40 milijardi eura u plaćanjima tijekom njegova trajanja.

Tablica 14. – *Višegodišnji financijski okvir EU – Sigurnost i građanstvo u milijardama €*²²⁷

VIŠEGODIŠNJI FINANCIJSKI OKVIR EUROPSKE UNIJE 2014. - 2020. (EU 28)							
SIGURNOST I GRAĐANSTVO							
2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Σ
2.053	2.075	2.154	2.232	2.312	2.391	2.469	15.686

Izvor: *Uredba Vijeća (EU, EUROATOM) 1311/2013*

VFO okvir 2014. – 2020. godine osim navedenih kategorija u Poglavlju II., Uredbom br. 1311/2013 predviđa i posebne instrumente i to:

1. Pričuva za hitnu financijsku pomoć (čl. 9.) (280 milijuna € po godini) u nepredviđenim situacijama, posebno u pogledu humanitarnih operacija, upravljanje civilnim situacijama, ali i u situacijama migracijskih pritisaka na vanjske granice Unije;
2. Fond solidarnosti Europske unije (čl. 10.) u gornjoj granici od 500 milijuna eura u slučaju nesreća na državnom teritoriju države članice EU ili države kandidati;
3. Instrument fleksibilnosti (čl. 11.) u gornjoj granici od 600 milijuna eura za rashode koji se ne mogu financirati iz drugih sredstava;
4. Europski fond za prilagodbu globalizaciji (čl. 12.) s maksimalnom gornjom granicom od 150 milijuna eura;
5. Pričuva za nepredviđene izdatke (čl. 13.) koja se može aktivirati samo u vezi izmjene proračuna ili godišnjeg proračuna u maksimalnom iznosu od 0,03% BDP – a Unije;
6. Posebna fleksibilnost za rješavanje nezaposlenosti mladih i jačanje istraživačkih aktivnosti (čl. 15.) uključuje politike u svezi zapošljavanja mladih i njihove mobilnosti (ERASMUS) te
7. Doprinos financiranju velikih projekata (čl. 16.) što uključuje programe satelitske navigacije (EGNOS i Galileo), projekt međunarodnog termonuklearnog

²²⁷ Pogledati Uredbu Vijeća (EU, EUROATOM) br. 1311/2013 od 2. prosinca 2013. kojim se uspostavlja višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2014. – 2020. SL EU L 347/884, Prilog I., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/>, pristupljeno 20. travnja 2021. godine.

eksperimentiranja reaktora (ITER) te program europskog praćenja Zemlje (COPERNICUS).

Važno za istaknuti je i to kako je višegodišnji financijski okvir podložan revizijama, posebno zbog potencijalnog pristupanja u članstvo države pristupnice unutar njegovog aktivnog vremenskog roka, a kako bi se uzele u obzir potrebe za rashodima koje iz navedenog proizlaze (čl. 21. Uredbe br. 1311/2013).

4.3.2. Operacionalizacija politika EU „Sigurnost i građanstvo“ 2014.-2020.

Operacionalizacija politika EU, financijski se iskazuje višegodišnjim financijskim okvirom, odnosno „donošenjem dugoročnog proračuna“²²⁸, „koji se smatra jedinim centraliziranim dokumentom fiskalne politike i financijskim okvirom djelovanja EU u kojem se iskazuju sve vrste njezinih prihoda i rashoda“²²⁹. Pri tome valja naglasiti kako kategorija definicijskog određenja „proračuna“ varira te kao takva nije usporediva na razini EU i njezinih država članica zbog niza specifičnosti, time i one o trajanju samog proračunskog okvira, gdje se primarno u najvišem broju slučajeva donosi na jednogodišnjoj razini, za razliku od EU. Financirani naslovi unutar višegodišnjeg financijskog okvira Unije su različiti. Od transporta do trgovine te shodno tome „obzirom da se radi o Uniji suverenih država, koje samostalno iz vlastitih proračuna financiraju trošak obrane, socijalne zaštite, škola, policije, omogućuju usmjerenje proračunskih rashoda proračuna EU u drugim pravcima, energetike, prometa, klimatskih promjena, poljoprivrede i ruralnog razvoja, obrazovanja i istraživanja“²³⁰.

U tom kontekstu, a obzirom na gornje granice financijskog okvira, ističu se česte polemike oko reformi politika Unije, primarno time i kohezijske politike, jer „kohezijska politika predstavlja otprilike trećinu proračuna EU i glavni je instrument EU za dugoročne investicije (...) provodeći se putem većeg broja namjenskih fondova.“²³¹, što je tema za sebe. Za ovaj rukopis relevantne informacije sugeriraju kako je pitanje migracija i azila u okviru višegodišnjeg financijskog okvira 2014. - 2020., dio „Sigurnost i građanstvo“ od šest glavnih prioritetnih naslova u financijskoj razdiobi zastupljen s najnižom alokacijom financijskih

²²⁸ M. Barać (2012.): *Obilježja i specifičnosti državnog proračuna Republike Hrvatske i proračuna Europske unije*, Pravni vjesnik Pravnog fakulteta Osijek, god. 28., br. 1., str. 208.

²²⁹ M. Kesner-Škreb (2007.): *Proračun Europske unije*, Financijska teorija i praksa, god. 28., br. 2., str. 182.

²³⁰ D. Špoljarić, N. Bucić (2019.): *Proračun Europske unije s analitičkim prikazom proračunskih prihoda u 2018. godini*, FIP – Financije i pravo, Vol. 7., No. 1., str. 65.-84.

²³¹ T. Wobben (2018.): *Rasprava o trofaznoj kohezijskoj politici i njene implikacije za Europski odbor regija*, Političke analize, Vol. 9., No. 35., str. 21.-27.

sredstava od 15 milijardi eura. Time se u okviru migracijskih politika navodi značaj uspostavljanja Fonda za azil, migracije i integraciju (*engl. AMIF - Asylum, Migration and Integration Fund*) čija je primarna svrha adresiranje problematike migracijskih tokova, kao i suzbijanje ilegalnih migracija na teritoriju Europske unije. Fond je uspostavljen legislativnom osnovom u vidu Uredbe EU br. 516/2014 koja definira primarni cilj stvaranja područja slobode, sigurnosti i pravde putem zajedničkih mjera i politika koje se temelje na solidarnosti država članica²³² te Uredbe EU br. 514/2014 kojom se reguliraju rashodi Unije u područjima policijske suradnje, sprječavanja i suzbijanja kriminala, partnerstva, programiranja, izvještavanja, praćenja i evaluacije te sustava upravljanja i kontrole koje moraju uspostaviti države članice²³³.

Tablica 15. - *Alokacija financijskih sredstava za RH (u milijunima €)*²³⁴ Fondovi AMIF i ISF

DUGOROČNO FINANCIRANJE FONDA					
AMIF		ISF			
		ISF - Policija		ISF - Granica i Vize	
Σ alocirano	Σ plaćeno	Σ alocirano	Σ plaćeno	Σ alocirano	Σ plaćeno
28.662.317	9.415.833	21.749.171	7.479.861	65.336.743	16.697.834
HITNE I NEPREDVIĐENE SITUACIJE					
AMIF		ISF			
		ISF - Policija		ISF - Granica i Vize	
Σ alocirano	Σ plaćeno	Σ alocirano	Σ plaćeno	Σ alocirano	Σ plaćeno
12.436.485	9.949.188	0,00	0,00	22.136.422	18.429.987
UKUPNI IZNOSI					
Dugoročno financiranje Fonda (AMIF + ISF)			Hitne i nepredviđene situacije (AMIF + ISF)		
149.341.758,00 MIL €			62.952.082,00 MIL €		

Izvor: *Europska komisija*

Osim navedenog fonda (AMIF) u kontekstu migracijskih tijekova navodi se i Fond za unutarnju sigurnost (*engl. ISF - Internal Security Fund*) (Tablica 15.) koji za cilj ima promoviranje i implementaciju Strategije unutarnje sigurnosti i koji je sastavljen od dva

²³² Uredba (EU) br. 516/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. godine o uspostavi Fonda za azil, migracije i integraciju o izmjeni Odluke Vijeća 2008/381 /EZ i o stavljanju izvan snage odluka br. 573/2007/EZ i br. 575/2007/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te Odluke Vijeća 2007/435/EZ, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>, pristupljeno 5. svibnja 2021. godine.

²³³ Uredba (EU) br. 514/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. godine o utvrđivanju općih odredaba o Fondu za azil, migracije te integraciju i o Instrumentu za financijsku potporu u području policijske suradnje, sprječavanja i suzbijanja kriminala te upravljanja krizama, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>, pristupljeno 5. svibnja 2021. godine.

²³⁴ U tablici 15. se donosi presjek alociranih sredstava za Republiku Hrvatsku (VFO 2014.-2020.) iz Fonda za azil, migracije i integraciju te Fonda za unutarnju sigurnost u milijunima eura, raspodijeljeno na kategorije dugoročnog financiranja za određenu državu članicu prema nacionalnim programima, odnosno nacionalnim zakonskim aktima i kategoriju hitnog financiranja u nepredvidivim situacijama koje ovisno o nadležnosti dodjeljuje Europska komisija (*AMIF – Asylum, Migration and Integration te ISF – Internal Security Fund, border, visa and police*). Vidi publikaciju EK, dostupno na: <https://ec.europa.eu/home-affairs/publications/>, pristupljeno 5. svibnja 2021.

instrumenta: ISF - Granice i Viza te ISF - Policija. Potonji instrument prvenstveno je usredotočen na borbu protiv kriminala (suradnja s EUROPOL - om) te učinkovito upravljanje krizama povezanim sa sigurnošću i zaštitom ljudi i ključne infrastrukture. U Tablici 15. donosi se prikaz alokacije sredstava iz dva navedena Fonda iz perspektive Republike Hrvatske, pri čemu je vidljiv prikaz ukupno alociranih i plaćenih sredstava iz dvije perspektive: dugoročnog financiranja Fonda te one u hitnim i nepredviđenim situacijama zaključno s mjesecom svibnjem 2020. godine. Republika Hrvatska pri tome je iz Fonda za azil migracije i integraciju u dugoročnom financiranju do sada apsorbirala svega 32% od ukupno alociranih sredstava, dok je postotak iz Fonda za unutarnju sigurnost za instrument Policije 34% te instrument Granice i Vize 25%. Bolja i znatnija alokacija sredstava vidljiva je u kontekstu hitnih i nepredviđenih situacija, gdje je RH iz Fonda za azil, migracije i integraciju ukupno plaćeno 80% od ukupno alociranih sredstava te iz Fonda za unutarnju sigurnost 83% unutar instrumenta Granica i Viza, što korespondira s migracijskom krizom tijekom 2015. godine kada je u RH ilegalno (Zapadno-balkanskom rutom) ušlo 764.033 ljudi (Tablica 3.) dok je azil tijekom navedene godine zatražilo tek 210 ljudi (0,027%) (Tablica 5.).

4.3.3. Višegodišnji financijski okvir (VFO) Europske unije 2021. - 2027.

Uredbom EU br. 1311/2013, čl. 25, definirano je kako „Europska komisija predstavlja prijedlog novog višegodišnjeg financijskog okvira do 1. siječnja 2018. godine te ako se do 31. prosinca 2020. godine ne donese uredba Vijeća kojom se utvrđuje novi višegodišnji financijski okvir, gornje granice i druge odredbe koje se odnose na prethodnu godinu VFO nastavljaju se primjenjivati sve dok se ne donese uredba kojom se uređuje novi financijski okvir. Ako nakon 2020. godine Uniji pristupi nova država članica, produženi financijski okvir se, prema potrebi revidira, kako bi se uzelo u obzir pristupanje²³⁵. Time, a potaknuti legislativnim određenjima, čelnici EU započinju neformalne sastanke o raspravama prioriternih područja za sljedeći VFO.

Tijekom godina, sve do svibnja 2020. godine, a kada je predstavljen nacrt novog, revidiranog budžeta, uslijedio je niz sastanaka kojima su se pobliže definirala prioritarna područja VFO 2021.-2027. Tako je tijekom 2018. godine predstavljen plan značajnog povećanja izdvajanja financijskih sredstava za migracijsku politiku s 7.3 na 11.3 milijarde eura tijekom novog višegodišnjeg financijskog okvira pod nazivom „Migracije: potpora snažnoj,

²³⁵ Pogledati članak 25. Uredbe Vijeća (EU, EUROATOM) br. 1311/2013 od 2. prosinca 2013. kojim se uspostavlja višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2014. – 2020. SL EU L 347/884, Prilog I., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/>, pristupljeno 5. svibnja 2021. godine.

realističnoj i pravednoj politici EU“. Definirani su glavni prioriteti u pogledu migracija: jači i efikasniji zajednički europski sustav azila, veća podrška institucionalizaciji te brži i češći povratak migranata²³⁶. Osim migracija, u sljedećem VFO, posljedično, pozornost se posvećuje i osiguravanju vanjskih granica EU, čime dio proračuna EU za upravljanje vanjskim granicama doživljava još i značajnije povećanje financijskih sredstava s 5,6 na 12,7 milijarde eura, kao i uspostavljanje novog Fonda za integrirano upravljanje granicama u iznosu od 9,8 milijarde eura te dodjelu više od 12 milijardi eura za decentralizirane agencije s ciljem potpore državama članicama u zaštiti granica (Tablica 16.).

Prioritetna područja u pogledu zaštite vanjskih granica odnose se na fleksibilniji i brži odgovor u hitnim slučajevima, poboljšanje vizne politike EU te bolju, suvremeniju opremu za carinsku kontrolu. Svakako, valja i napomenuti značajno planiranje povećanje broja službenika graničnog nadzora Frontexa s 1500 na 10 000²³⁷.

Prvotno predloženi VFO za novo programsko razdoblje korigiran je nekoliko puta, dok je najveća korekcija od strane Europske komisije napravljena nakon izbijanja krize prouzročene bolešću COVID 19 i značajnih gospodarskih poremećaja koje je ista ostavila, čime je 2020. godine izmijenjen prijedlog VFO u iznosu od 1100 milijardi eura i predstavljen dodatni instrument za oporavak „*Next Generation EU*“ u vrijednosti od 750 milijardi eura, od čega je 500 milijardi eura u obliku bespovratnih sredstava i 250 milijardi eura u zajmovima. Time su u odnosu na prvotne iteracije VFO za novo programsko razdoblje načinjene značajne korekcije i preusmjeravanje, odnosno alokacija financijskih sredstava prema jačanju gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije. K tome, Europski parlament smatra da se u budućnosti moraju povećati ciljana sredstva za programe povezane s klimom, digitalnom tranzicijom, zdravljem, mladima, kulturom, infrastrukturom, istraživanjem, upravljanjem granicama i solidarnošću²³⁸.

²³⁶ Pogledati brošuru Europske komisije: „*Proračun EU – a za budućnost – Migracije: potpora snažnoj, realističnoj i pravednoj politici EU - a*“, dostupno na: <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget>, pristupljeno 13. svibnja 2021. godine.

²³⁷ Pogledati brošuru Europske komisije: „*Proračun EU – a za budućnost – Osiguravanje vanjskih granica EU – a*“, dostupno na: <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget>, pristupljeno 13. svibnja 2021.

²³⁸ Pogledati službene stranice Europskog parlamenta, višegodišnji financijski okvir, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/29/visegodisnji-financijski-okvir> pristupljeno: 20. svibnja 2021.

Tablica 16. - Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. – Migracije u milijardama €²³⁹

VIŠEGODIŠNJI FINANCIJSKI OKVIR (VFO) EUROPSKE UNIJE 2021. - 2027. (EU 27)							
MIGRACIJE I UPRAVLJANJE GRANICAMA							
2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	Σ
2 324	2 811	3 164	3 282	3 672	3 682	3 736	22 671

Izvor: *Europski parlament*

U kontekstu migracija, usporedbom dva programska razdoblja, vidljivo je ukupno povećanje alokacije financijskih sredstava u ukupnom iznosu od 44.5%. Kompariramo li dalje referentne godine provedbe okvira, povećanja alokacije su od 8,8% (2014./2021.), 35,5% (2015./2022.), 46,9% (2016./2023.), 47% (2017./2024.), 58,8% (2018./2025.), 53,9% (2019./2026.), 51,3% (2020./2027.).

4.3.4. Proračunski kontekst migracija u novom VFO 2021.-2027.

Uredbom Vijeća EU (2020/2093)²⁴⁰ od 17. prosinca 2020. godine utvrđen je višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2021.-2027., čime su utvrđene gornje granice VFO te prilagodbe za specifične programe. Time se u kontekstu migracijskih politika, eksplicitno člankom 7., istoimene Uredbe ističe kako se Fond za azil i migracije te Fond za unutarnju sigurnost i instrument za upravljanje granicama i vize u okviru Fonda za integrirano upravljanje granicama u slučaju izmjene podijeljenog upravljanja nakon donošenja VFO u jednakim dijelovima prenose u svaku godinu, čime se gornje granice prilagođavaju u skladu s time. Osim navedenog, člankom 9., definirano je kako se u situacijama u kojima migracijski tokovi dovode do osobitog pritiska na vanjske granice Unije mogu aktivirati i dodatna sredstva u okviru Pričuve za solidarnost i pomoć u nuždi. Time je novim sedmogodišnjim razdobljem definirano jačanje vanjskih granica u svrhu zaštite sustava azila, čime će se pojačati financijska podrška državama članicama zbog ubrzanja integracije migranata u vidu financijski ojačanog Fonda za azil i migracije koji bi trebao pomoći državama u prihvatanju tražitelja azila i migranata u razdoblju neposredno nakon njihovog dolaska na teritorij EU. Navedenim se posljedično

²³⁹ Pogledati službene stranice Europskog parlamenta, višegodišnji financijski okvir, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/29/visegodisnji-financijski-okvir>, pristupljeno: 20. svibnja 2021.

²⁴⁰ Pogledati Uredba Vijeća (EU, Euratom) 2020/2093 od 17. prosinca 2020. godine kojom se utvrđuje višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2021.-2027. (SL L 433 I/11). Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R2093&from=HR>, pristupljeno 10. lipnja 2021.

osigurava kontinuirana provedba i razvoj zajedničke politike azila i učinkovitiji povratak onih skupina kojima iz objektivnih razloga nije moguće osigurati ni jedan vid zaštite unutar EU.

Gornje granice rashoda (Tablica 17.) odnosno, financijskih izdvajanja u slučaju kumulativnog iznosa kroz dva fonda u okviru područja Migracija iz godine u godinu tijekom sedmogodišnjeg perioda se povećavaju za, od početne (2021.) godine s 1.015 mlrd. € na 1.986 mlrd. € (2027.) čineći to povećanjem izdvajanja za 95%. S druge strane, značajno financijsko izdvajanje u VFO predviđeno je i za fondove povezane s Graničnom kontrolom, od ukupno 82%, odnosno s početne vrijednosti u 2021. godini od 1.345 mlrd. € na 2.459 mlrd. € u 2027. godini.

Tablica 17. – Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027., gornje granice rashoda (mlrd. €)

MIGRACIJE I GRANICE	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	Σ
Migracije	1.015	1.271	1.494	1.580	1.868	1.891	1.986	11.105
Azil, Migracije i Integracijski fond	873	1.099	1.319	1.401	1.686	1.706	1.797	9.882
Decentralizirane agencije	142	171	175	178	182	186	189	1.223
Granična kontrola	1.345	1.755	1.981	2.097	2.329	2.402	2.459	14.368
Integrirani fond za upravljanje granicom	533	654	891	939	1.080	1.071	1.080	6.248
Decentralizirane agencije	812	1.101	1.090	1.158	1.250	1.331	1.380	8.120

Izvor: Uredba Vijeća EU br. 2020/2093

Promatrano na razini fondova, a u okviru područja Migracija, najviše povećanje tijekom sedmogodišnjeg perioda bilježi fond za Azil, Migracije i Integracijski fond, od 105%, dok u okviru fonda za Decentralizirane agencije, sedmogodišnje povećanje iznosi 33%. Povećanja u okviru prioritetnog područja Granične kontrole, Integriranog fonda za upravljanje državnom granicom tijekom VFO iznosi 102%, dok ono za decentralizirane prateće provedbene agencije iznosi ukupno 69%.

5. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA

5.1. Razvijanje teorijskog okvira, plana i metodologije istraživanja

Međunarodni odnosi instrumentalizirani kroz odnose država, svojim aktivnim i reaktivnim djelovanjem stvaraju potisne faktore migracijama ljudi. Građanski otpori nasilnim političkim režimima (*op.a.* Arapsko proljeće), dugogodišnji agresivni ratovi u Siriji i Iraku te visoki stupanj globaliziranosti modernog društva, redefinišu koncept porasta međunarodnih migracija kao nezaustavljivog globalnog procesa.

Razvoj znanstvenih spoznaja i multidisciplinarno proučavanje fenomena migracija započinje aktivnije nakon legislativno međunarodnopravnog pokušaja uobličavanja odnosa između država u području migracija. Dva temeljna akta UN – a iz 1951. i 1967. godine, odnosno *Konvencije o statusu izbjeglica* i nešto periodično kasnijeg oblika njezine nadopune *Protokola o statusu izbjeglica*, otvorili su put ka međudržavnim diskusijama. S druge strane, europski odgovor međunarodno legislativnom uređenju politika migracija prolazi fazni razvoj u smjeru da se razlikuju onaj od sredine osamdesetih godina (faza neformalne i *ad hoc* suradnje) do 1993. godine. Odnosno, stupanja na snagu Ugovora iz Maastrichta i nešto recentniji period od Maastrichta do stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona (faza institucionalne suradnje). Time, povijesni aspekt legislativnog međunarodnog uređenja migracija prolazi tranziciju od percepcije do akceptiranja i u konačnici nominalnog priznanja postojanja uzajamnih prava i obveza svih aktera u procesu, kategorizirajući ovaj fenomen kao **humanitarno pitanje** unutar **socijalnog aspekta međunarodnih odnosa**.

Kompleksnost samog pojma „migracija“ vidljiva je i iz multidisciplinarnog pristupa proučavanju fenomena. Istražujući dostupnu znanstveno stručnu literaturu, sa sigurnošću se može utvrditi kako se sustavno fenomenom migracija bave različite znanstvene discipline. Od geografije, ekonomije, sociologije, politologije i drugih, naglašavajući pri tome one dimenzije koje su relevantne za pristup proučavanju, istovremeno dokidajući željeni simultani korelacijski proces u ekstrapolaciji utvrđenih činjeničnosti na šira znanstvena područja. Politologija naglašava ulogu države i utjecaj apsorpcije migranata na etnos. Geografija migracije promatra kroz ulogu oprostorenja, sociologija izdvaja promatranja fenomena kroz učinke koji on nosi za sobom na zajednički društveni sustav vrijednosti, dok ekonomija primjerice sabire kretanja novčanih tijekova i financijske implikacije procesa migracija na financijski sustav(e) država izvora i krajnjeg cilja migracija, čime, posljedično, samu kompleksnost fenomena jasno ocrtava

i izostanak jednoobrazne definicije koja bi obuhvatila sve aspekte, a upravo zbog ovisnosti o području koje se bavi istraživanjem.

Učinci globaliziranog svijeta, više no ikada, koncept različitosti (*engl. diversity*) prominentno plasiraju pod supstancijalni oplemenjujući ekstrakt modernih društava, koji u realitetu dolazi u iznimno snažnu koliziju s dogmatski svjetonazorski oblikovanim kategorijama nacije, nacionalnog identiteta i državne suverenosti. Time koncept multikulturalnog postaje *condicio sine qua non* modernih društava, ujedno tvoreći zaštitni mehanizam kojim se pod zajednički nazivnik svodi zaštita očuvanja nacionalnog identiteta uz istovremeno priznavanje različitosti. Kretanje ljudi u povijesti čovječanstva prisutno je oduvijek, znanstveno notirano i raznim arheološkim otkrićima, dok je recentniji period obilježen intenzivnijim međunarodnim odnosima koji svojim učincima stvaraju potisne (*engl. push/pull*) faktore kretanja ljudi. Donoseći pri tome jasnu distinkciju između povijesnih i modernih uzroka kretanja, istovremeno redefiniirajući i uvodeći nove kategorije faktora poput: prirodnih, ekonomskih i društvenih. Euroatlantski orijentirana RH, a kao najmlađa članica EU, recentnije biva značajno više izložena međunarodnim ilegalnim migracijama na svoj teritorij. Međusobna trvljenja kod domicilnog stanovništva uvjetovana su percepcijom i stavovima o migrantima kreirana na razini individualnog dojma različitim vrstama podražaja.

Planom istraživanja razvijen je teorijski okvir, definiran problem i hipoteze. Dostupni podaci DZS u statističkom priopćenju u aspektu „Primjene informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) u kućanstvima i kod pojedinaca (ISSN 1330-0350)“ sugeriraju kako je u RH broj kućanstava u 2021. g. koji koriste širokopojasni pristup internetu - 85% (namjena upotrebe interneta kod pojedinaca, prema navikama korištenja - u aspektu elektroničke pošte - email zastupljen s 84%). Viša zastupljenost korištenosti interneta u RH, očekivano, sugerira i veći broj objavljenih znanstvenih radova koji kao preferirani način prikupljanja podataka u istraživanju javnog mnijenja koriste internet, postepeno zauzimajući primat nad tradicionalnim „zlatnim standardom (*engl. CATI, CAPI*)“. Time, predmetno istraživanje predstavlja nomotetsko kvantitativno istraživanje koje koristi korelacijske metode i psihologijsko mjerenje. Istraživanje je provedeno putem interneta (internetska ispitivanja) s pomoću metodološkog aparata „mrežnog“ (*engl. online*) anketnog upitnika na građanima RH starijim od 18 godina. Razlozi izbora ovog načina istraživanja su: lakša operacionalizacija, minimiziranje materijalnih i logističkih troškova, olakšana dostupnost različite populacije te činjenica kako tema ilegalnih migracija ne predstavlja osjetljivu tematiku o kojoj bi se populacija potencijalno oklijevala izjasniti.

Između ostalih navedenih razloga izbora ove vrste ispitivanja, kao jedan od najznačajnijih, za razliku od tradicionalnih načina ispitivanja javnog mnijenja, izdvaja se visoka stopa odbijanja sudjelovanja ispitanika u istraživačkom procesu. Određeni metodološki radovi navedeni u nastavku, a koji se bave empirijskim analizama pristajanja i odbijanja sudjelovanja u procesu (od vrata do vrata) anketiranja, navode da su na razloge „pristajanja na anketu utjecali oni vezani uz anketara, želja za pomaganjem, simpatičnost i profesionalni pristup anketara, znatiželja, vjera u anketna istraživanja i želja za iskazivanjem vlastita mišljenja, empatija s anketarom na temelju osobnog iskustva. Razlozi odbijanja ankete – manjak vremena, krivo doba dana, nezanimljivost teme, učestalost anketiranja (česti kontakti s mnogim anketarima), „krivi“ dan u tjednu, nedovoljno znanja o tematici, neprofesionalnost i nesimpatičnost anketara“²⁴¹. Shodno navedenom, jedna od temeljnih premisa je kako će kod ovakve (*internet*) vrste ispitivanja javnosti (eliminacija osobne komponente ispitivača) stopa odbijanja i/ili odustajanja od istraživačkog procesa biti značajno niža. Uz navedeno, ispitanicima će se ostaviti i primjeren rok za ispunjavanje ankete. Planirano istraživanje klasificira se kao eksploratorno, čiji rezultati ne služe kao sredstvo predviđanja, već kao sredstvo mjerenja u svrhu ostvarenja glavnog cilja istraživanja.

U okviru definiranja plana i razvijanja **teorijskog okvira istraživanja**, proučavana je strana i domaća dostupna znanstveno stručna literatura koja se bavi fenomenom migracija. Pretraživanje strane literature sugerira naklonjenost autora proučavanju migracija s aspekta „globaliziranosti procesa“²⁴², promjene obrasca pojmova „nacije, nacionalnosti i državljanstva, nacionalnih manjina i njihova položaja u državi primateljici“²⁴³ te učincima „etničkih i rasnih podjela koje fenomen replicira“²⁴⁴. Istraživanjima se nastoje „identificirati čimbenici koji ubrzavaju iseljavanje i oni koji utječu na useljavanje“²⁴⁵. U vidu rasnih podjela, raspoloživa su i istraživanja o predrasudama, odnosno o „diskriminaciji i ksenofobnim stavovima prilikom integracije u okviru međunarodne migracije“²⁴⁶. Izražena su i djela koja proučavaju „formiranje i provođenje imigracijskih politika EU“²⁴⁷, utjecaju istih na „europske integrativne procese“²⁴⁸,

²⁴¹ J. Šoša, G. Milas (2008.): *Zalupljena vrata: empirijska analiza iskazanih razloga odbijanja ankete*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 17., No. 4.-5. (96.-97.), str. 723.-746.

²⁴² S. Castles, H. de Hass, M. J. Miller (2014.): *The age of Migration: International Population Movements in Modern World (Fifth Edition)*, Palgrave Macmillan, UK.

²⁴³ K. Koser (2016.): *International Migration: A very short Introduction*, Oxford University Press.

²⁴⁴ P. Collier (2013.): *EXODUS: How Migration is Changing Our World*, Oxford University Press, New York.

²⁴⁵ U. A. Segal, S. Nazneen, D. Elliot (2006.): *A Framework for Immigration*, Journal of Immigrant & Refugee Studies, br. 4:1, str. 3-24

²⁴⁶ S. Nazneen, D. Elliot (2008.): *Integration and Xenophobia: An Inherent Conflict in International Migration*, Journal of Multicultural Social Work, br. 2:1, str. 47-62.

²⁴⁷ T. Učakar (2017.): *Migracijske politike EU. Nove artikulacije isključivanja u 21. stoljeću*, Sandorf, Ljubljana.

²⁴⁸ D. Thrunhardt (1995.): *Migration and European Integration*, Pinter Publishers Ltd., UK.

složenoj međuovisnosti „migracija i zaštite ljudskih prava“²⁴⁹ te u konačnici o zdravstvenom aspektu migracija i „načinima poboljšanja pružanja zdravstvenih usluga migrantima, prepreke u njihovom pristupu i politikama koje navedeno reguliraju u Europi“²⁵⁰.

Pretraživanjem dostupne literature u RH, domaći autori u najvećoj mjeri fokusirali su se na proučavanje migracija kroz tri perspektive: sociološku, geoteritorijalnu/geopolitičku i sigurnosnu. Proučava se apsorpcijski utjecaj migracija na kulturne procese države primateljice, pregled međunarodno zakonodavnih dokumenata koji reguliraju kretanja ljudi, utjecaj globalizacijskih procesa na migracije i aspekte dnevnih migracija unutar RH. Recentnijim djelima dominira sigurnosna komponenta fenomena, odnosno djela koja su fokusirana na proučavanje sigurnosnih rizika migracijskih kriza za EU i proučavanje novih vrsta sigurnosnih pristupa izazovima, a koje masovne migracije predstavljaju domicilnom stanovništvu i nacionalnom, međunarodnom sustavu sigurnosti država.

Prisutna su i istraživanja koja se temelje na „pretpostavci kako će pristupanjem EU u RH doći do promjene migracijskog obrasca, tj. da će se postupno povećavati priljev stranih radnika, a što će nametnuti pitanja njihove integracije u hrvatsko društvo“²⁵¹. Određeni autori u svojim radovima primjećuju i značajan stupanj „sekuritizacije migracija“. Pri tome ističu kako, „posljednjih dvadesetak godina u državama članicama EU, kao i u ostalim razvijenim industrijskim državama, migranti, izbjeglice i tražitelji azila uglavnom se doživljaju kao sigurnosna prijetnja“²⁵².

Shodno navedenom, sukus dostupnih radova u najvišem omjeru odnosi se na proučavanje socioloških aspekata integracije i asimilacije. Istima se nastoje iznaći načini „održive integracije državljana trećih zemalja kao punopravnih članova društva zemlje domaćina“²⁵³ te integracije iz „perspektive socijalne nejednakosti i perspektive multikulturalizma“²⁵⁴.

²⁴⁹ F. L. Gatta (2019.): *Migration and the Rule of (Human Rights) Law: Two 'Crises' Looking in the Same Mirror*, Croatian Yearbook of European Law and Policy, br. 15., str. 99–133.

²⁵⁰ B. Rechel, P. Mladovsky, D. Ingleby, J. P. Mackenbach, M. McKee (2013.): *Migration and health in an increasingly diverse Europe*, Health in Europe, br. 381., str. 1235.-1245.

²⁵¹ J. Čačić-Kumpes, S. Gregurović, J. Kumpes (2012.): *Migracija, integracija i stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj*, Revija za sociologiju, Zagreb, Vol. 42 No. 3, str. 305.-336.

²⁵² R. Pozniak, D. Petrović (2014.): *Tražitelji azila kao prijetnja*, Studia ethnologica Croatia, Vol. 26, No. 1.

²⁵³ D. Ajduković, D. Čorkalo Biruški, M. Gregurović, J. Matić Bojić, D. Župarić – Iljić (2019.): *Izazovi integracije izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica*, Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, ACT PRINTLAB d.o.o.

²⁵⁴ A. Tecilazić Goršić (2017.): *Socijalna integracija azilanata i izbjeglica u hrvatsko društvo*, Ljetopis socijalnog rada, Zagreb, Vol. 24 (3), str. 437.-451.

U okviru socioloških istraživanja koji nadalje mogu poslužiti kao teorijska podloga predmetnog rukopisa, značajna su istraživanja o manijskim (etničkim) skupinama u RH. Iako se ne radi o ispitivanjima koja svojim obuhvatom direktno istražuju migrante, korisni su pristupi u načinima opserviranja problematike i korištenja psihometrijskih ljestvica. Navedeno se prvenstveno odnosi na istraživanja o najbrojnijoj manjini u RH - romskoj nacionalnoj manjini. Stoga se „empirijskim istraživanjima na stratificiranom uzorku srednjoškolaca u Hrvatskoj ispituje prisutnost stereotipa prema Romima, stupanj prihvaćanja elemenata kulture (jezik, umjetnost, povijest, običaji)“²⁵⁵ te „stupanj socijalne distance koji potencijalno ovisi o njihovoj prostornoj udaljenosti/blizini i ostvarivanju socijalnog kontakta“²⁵⁶. Nacionalne manjine sociološki se proučavaju i kroz prizmu „perspektive ostvarivanja manjinskih prava, stupnja demokratizacije nekog društva te kao jedan od bitnijih preduvjeta za ostvarivanje ekonomske i političke integracije u Europu“²⁵⁷.

²⁵⁵ N. Hrvatić (2004.): *Romi u Hrvatskoj: od migracija do interkulturalnih odnosa*, Migracijske i etničke teme, Vol. 20., No. 4., str. 367.-385.

²⁵⁶ H. Šlezak, L. Šakaja (2012.): *Prostorni aspekti socijalne distance prema Romima*, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 74., No. 1., str. 91.-109.

²⁵⁷ S. Tatalović (2011.): *Dvadeset godina zaštite nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj*, Migracijske i etničke teme, Vol. 27., No. 3., str. 375.-391.

5.1.1. Teorijski okvir psihologijskih istraživanja

Definirajući paradigmu istraživanja, prilikom dodatne segmentacije dostupnih radova u proučavanom području, odabrana je psihologijska literatura koja se bavi sljedećim istraživanjima: istraživanje percepcije i stavova, a koja je usmjerena na migracijske procese iz perspektive RH (migranti/azilanti, tražitelji azila i radni migranti) općenita istraživanja manjina i njihovog procesa integracije, istraživanje ranjive skupine djece i procesa adaptacije u društvo domaćina, zaštite (ljudskih prava) nacionalnih manjina te zastupljenosti diskriminacije i ksenofobije usmjerenim prema strancima. Pri tome, u nastavku navedeni radovi postaju fundamentalna istraživačka podloga iz koje se razvija ovaj rukopis.

Uzimajući u obzir kompleksnost istraživanja dinamičnog fenomena migracija, sa sigurnošću se može zaključiti kako literatura obiluje znanstvenim radovima koji u fokus smještaju suodnos domicilne populacije i migranata azilanata. Vidljivo je i značajnije intenziviranje istraživanja od one najveće migrantske krize 2015./2016. godine s raznim dionicima u okviru migrantskog procesa. Dostupna su istraživanja o „načinima i preporukama pružanja psihosocijalne pomoći (podrške) djelatnicima u procesu (zaposlenima u prihvatnim i/ili tranzitnim centrima, volonterima) te migrantima na uzorku od (n) 122 izbjeglice (pretežito mlađih muškaraca srednjoškolskog obrazovanja) iz Iraka, Sirije i Afganistana, a koji su boravili u tranzitnom centru u Slavskom Brodu 2016. godine“²⁵⁸. Intenziviraju se istraživanja i o integraciji koja u suodnos dovodi migrante i njihove domaćine u zemlji primateljici. Odnosno, istraživanja „putem fokus grupa s domaćinima (n 21) i izbjeglicama (n 11) o perspektivama integracije, socioekonomskom aspektu integracije, inter-grupnim odnosima te kulturnim, jezičnim i društvenim preprekama integraciji“²⁵⁹.

Posljednjih godina autori se značajno više fokusiraju na proučavanje djece (od 8-16 navršenih godina života) kao iznimno ranjive skupine u migracijskom procesu, prilikom čega se ispituju „iskustva dolaska, života u RH, potrebe i želja za budućnost“²⁶⁰. Značajna zaokupljenost autora, a zbog prigodnosti uzorka odnosi se na usmjerenost populacijskih istraživanja regionalnog karaktera i pretežno se grupiraju oko kategorije mladih i kategorije studenata te njihovog odnosa prema migrantima. Autori u potonjim istraživanjima nastoje

²⁵⁸ D. Ajduković, H. Bakić, M. Ajduković (2016.): *Psihosocijalna podrška u kriznim situacijama velikih razmjera*, Hrvatski Crveni križ, Zagreb.

²⁵⁹ J. Kiralj, D. Ajduković (2022.): *Integration of Refugees in Croatia – A qualitative study of the integration process and intergroup relations on refugees from Syria*, Časopis za društvena istraživanja Zagreb, god. 31., br. 4., str. 661.-682.

²⁶⁰ K. Perić, M. Merkaš (2020.): *Iskustva i prilagodba djece izbjeglica u Hrvatskoj*, Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, Vol. 161., No. 1.-2., str. 123.-140.

„utvrditi kakav je odnos mladih u Zagrebu prema integraciji osoba kojima je odobren azil i spremnosti prihvaćanju u hrvatsko društvo“²⁶¹.

U svrhu određivanja postojanja korelacije između područja studija i percipiranja azilanata kao društvene i kulturne prijetnje, ispitivali su se i stavovi studenata Sveučilišta u Zagrebu „koji se temelje na ispitivanju provedenom na uzorku studenata društvenih, prirodnih i tehničkih smjerova“²⁶². Na studentima Sveučilišta u Zagrebu, online anketnim istraživanjem ispitivala se i teorija društvene prijetnje migranata u vidu širenja imigracije s povećanjem kriminaliteta. Ispitivalo se „utječu li čimbenici poput imigracijskog statusa, etničkog identiteta, kaznenog djela i dobi počinitelja na stavove studenata prema kriminalitetu imigranata“²⁶³. Osim navedenog, na uzorku od (n 582) zagrebačka studenta ispitivala se i „mogućnost predviđanja otvorenih i prikrivenih predrasuda prema nacionalnim manjinama na temelju jačine i vrsta nacionalne vezanosti“²⁶⁴.

Učenici/ce završnih razreda srednjih škole (maturanti) grada Zagreba i Zagrebačke županije (n 1050) bili su dio ispitivanja i o „povezanosti predrasuda prema imigrantima sa socioekonomskim, sociokulturnim i obrazovnim karakteristikama“²⁶⁵.

Isključivo regionalno istraživanje „s ciljem istraživanja stavova prema dvije različite kategorije migranata (ekonomske migrante i tražitelje azila)“²⁶⁶ provedeno je na području dvije najistočnije županije, Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske.

Ulaskom RH u EU, intenziviraju se istraživanja koja za cilj imaju analizirati usklađivanje politika azila RH i EU u vidu usvajanja i implementacije pravne stečevine te ekonomsko gospodarsko implikacije cjelokupnog procesa. Polustrukturiranim intervjuima

²⁶¹ D. Ajduković, H. Bakić, N. Stanković, J. Matić (2017.): *Odnos mladih prema integraciji azilanata*, U: V. Čubela Adorić, R. Franc, B. Kalebić Maglica, S. Nakić Radoš (ur.): *25. godišnja konferencija hrvatskih psihologa - Psihologija u promociji i zaštiti ljudskih prava i društvene pravednosti - Sažetci priopćenja*, Zagreb, Hrvatsko psihološko društvo, str. 63.-63.

²⁶² D. Župarić-Iljić, M. Gregurović (2013.): *Stavovi studenata prema tražiteljima azila u Republici Hrvatskoj*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Zagreb, Vol. 22, No. 1, str. 41-62.

²⁶³ M. Vuk, D. Doležal, E. Jovanović (2021.): *Utjecaj karakteristika imigranata počinitelja kaznenih djela na stavove studenata prema kriminalitetu imigranata*, Društvena istraživanja, časopis za opća društvena pitanja, Vol. 30., No. 1., str. 51.-71.

²⁶⁴ L. Skokandić, D. Čorkalo Biruški (2018.): *Odrednice predrasuda prema nacionalnim manjinama: provjera uloge različitih oblika nacionalne vezanosti*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 27., No. 1., str. 109.-131.

²⁶⁵ J. Matić, S. Puzić, A. Löw, B. Baranović (2016.): *Socioekonomske, sociokulturne i obrazovne odrednice predrasuda prema imigrantima kod učenika/ca srednjih škola* (u): I. Jugović (ur.): *3. dani obrazovnih znanosti – knjiga sažetaka*, Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, str. 81.-82.

²⁶⁶ M. Gregurović, S. Kutli, D. Župarić – Iljić (2016.): *Attitudes towards Immigrant Workers and Asylum Seekers in Eastern Croatia: Dimensions, Determinants and Differences*, Migracijske i etničke teme, Zagreb, Vol. 32 (1), str. 91-122.

među dionicima i tražiteljima azila u Prihvatilištu za tražitelje azila u Kutini, promatrali su se „utjecaji Zajedničkog europskog sustava azila na tražitelje azila u RH kao i novije izazove povezane s povećanjem broja tražitelja azila i poteškoćama koje bi mogle predstavljati u odnosu na standarde prihvata i pružanja usluga“²⁶⁷.

Sumiranjem postignutih rezultata navedenih istraživanja, a bez obzira na prigodnost, time i reprezentativnost uzorka, može se konstatirati, kako je dosadašnjim istraživanjima zabilježen značajan porast protuimigrantskih stavova te nesklonost integraciji i asimilaciji stranaca u društvo domaćina u aspektima istraživanja koja se bave ispitivanjem navedenih konstrukata. Navedena literatura koja predstavlja teorijsku osnovu istraživanja (bez obzira što direktno ne opservira ilegalne migracije) korisna je u vidu proučavanja problematike iz različitih perspektiva te korištenja različitih metodoloških pristupa. Ovaj rukopis pri tome, nadovezuje se na teorijsku osnovu i uvodi nove varijable ispitivanja u vidu spola, stupnja postignutog obrazovanja, sredine iz koje ispitanici dolaze (ruralna/gradska sredina) te drugih socio-demografskih karakteristika ispitanika kao determinante postojanju protuimigrantskih stavova.

Ovo kvantitativno istraživanje, koristeći metodu anketnog istraživanja kao „istraživačke metode kojom možemo doći do deskriptivnih pokazatelja zasnovanih na osobnim stavovima, doživljajima i ponašanjima“²⁶⁸, ima za cilj istražiti percepciju i stavove domaće javnosti spram ilegalnih migracija u RH. Istraživanje stavova u današnjoj modernoj znanosti, klasificirano je kao kategorija u okvirima socijalne psihologije (s nekim od najznačajnijih autora kao što su Bogardus i Likert) dok kao prvu i najznačajniju definiciju „stava“, određeni autori navode onu Allportovu, koja ga definira kao „iskustvom usvojeno, stanje mentalne spremnosti, koje usmjeruje i utječe na reakcije pojedinca prema svim objektima i situacijama s kojima je povezan“²⁶⁹.

Bitno za naglasiti je i to kako je svrha ovog istraživanja ispitati psihološku (ne fizikalnu ili fiziološku) percepciju, obzirom da je za postavljeni mjerni temelj (suodnosa domaće populacije i migranata) važna „determinanta psihološke (kortikalne) percepcije (...) čime je među psihološkim determinantama percepcije najvažnije prethodno iskustvo subjekta u vezi sa sadržajima koje percipira i perceptivna udešenost tj. stav subjekta pri percipiranju. Percepcija nije pasivno odražavanje objektivnih struktura, nego je ona determinirana od objektivnih karakteristika davača (okolni svijet) od osobitosti medija i kanala kroz koje se mediji šire, te od

²⁶⁷ K. Pandek, D. Župarić – Iljić (2018.): *Strengthening Borders, Managing Centers: Reception Conditions and Provisions of Services to Asylum Seekers in Croatia*, Migracijske i etničke teme, Vol. 34., No. 3., str. 217.-249.

²⁶⁸ A. Slišković, I. Burić (2020.): *Znanstveno istraživanje u psihologiji: vodič za početnike*, Sveučilište u Zadru, str. 80.

²⁶⁹ G. Milas (2004.): *Ličnost i društveni stavovi*, Naklada Slap, Jatrebarsko, str. 11.

strukturnih i funkcionalnih karakteristika primaoca (subjekata)²⁷⁰. Osim navedenog, na formirane individualne stavove o strancima (migrantima) koji dolaze u neko drugo, većinsko društvo s određenim značajkama, zasigurno utječe i kategorija vrijednosti (neovisno radi li se o osobnim ili društvenim). Time, empirijsko proučavanje sustava vrijednosti u svojoj naravi predstavlja značajan istraživački izazov, obzirom na teorijsko postojanje višeg broja definicija vrijednosti, a koje su se ustalile unutar psihološke literature te koje vrijednost kao kategoriju klasificiraju u vidu „vrijednosti koje usmjeruju ponašanje, ali nemaju osobine cilja (...) vrijednosti su krajnji ciljevi ljudske motivacije, koji se mogu izravno pripisati ili proizlaze iz pojedinčevih osnovnih potreba ili instinkta (...) vrijednosti su poželjniji ciljevi, različite važnosti, koji nadilaze specifične situacije, a djeluju kao usmjeravajuća načela u čovjekovu životu“²⁷¹.

U konačnici, znanstveni doprinos predloženog istraživanja ogleda se u određivanju stupnja prisutnosti protuimigrantskih stavova kod ispitanika uzrokovanih ilegalnim migracijama. Uz navedeno, poboljšat će se i procjena u načinima identifikacije ključnih parametara ponašanja javnosti pri klasificiranju tipa percipirane prijete ilegalnih migranata na populaciju te će se rezultatima mjerenja uspostaviti odnos između određenih socio – demografskih karakteristika ispitanika i postojanja protuimigrantskih stavova.

²⁷⁰ Z. Bujas (1974.): *Uvod u metode eksperimentalne psihologije: Psihologijski praktikum I*, Školska knjiga, Zagreb, str. 206.-207.

²⁷¹ I. Ferić (2009.): *Vrijednosti i vrijednosni sustavi: psihologijski pristup*, Alineja Zagreb, str. 13.

5.1.2. Temeljni socio-psihologijski konstrukti istraživanja

Prihvatimo li premisu antičkih filozofa, od Platona do Aristotela da je čovjek „*zoon politikon*“, odnosno „društvena životinja“, navedeno nužno implicira i subjektivnu pripadnost određenom društvu, zajednici ili grupi. Svojim djelovanjem, čovjek oblikuje zajednicu, utječe na nju te iz nje crpi svoj identitet, a koji se od drugih razlikuje po mnogim obilježjima. U Aristotelovim tumačenjima nadalje, čovjek ima potrebu za kohabitacijskim odnosom s drugim čovjekom i nagon za životom u zajednici. Od obiteljske, do one državne kao savršenog oblika zajednice u kojoj se ostvaruje punina društveno – političkih prava. Napuštanjem primarne zajednice i dolaskom u neku drugu, dolazimo do socio – psihološkog konstrukta *stranca*.

Pri tome, a u kontekstu ovog rukopisa, daljnja promišljanja ne odnose se na tipologiju stranca unutar domicilne kulture, već stranca kao pripadnika strane kulture unutar novog društvenog poretka. Pogledamo li semantičko određenje stranca kao „(i) stanovnika neke druge zemlje; tuđinac, (ii) osobe koja boravi na području neke zemlje čije državljanstvo ne posjeduje; gost, (iii) nepoznatog, tuđeg čovjeka nekoj radnoj ili životnoj sredini“²⁷², a obzirom na (određeni) stupanj alijenacije koji pojam implicira, u različitim društvima i kulturama prema strancima može doći do razvijanja negativnih stavova, što je predmet istraživanja (socijalne) psihologije.

Stoga će se u daljnjem dijelu međuodnos konstrukta stranaca, (negativnih) stavova (predrasuda i stereotipa) te ostvarivanja suživota (hipoteza kontakta) u svrhu smanjivanja predrasuda i neznanja, pokušati objasniti iz navedene perspektive.

A. Milardović u analizama socijalno – psihološkog pojma stranca piše o individualnom kreiranju socijalnog svijeta, odnosno društvene zbilje te o različitim identitetima međugrupne socijalne interakcije kao rezultatu različitih stupnjeva socijalne pripadnosti i identifikacije. Pri tome navodi kako, odnose stranaca karakterizira veliki broj socijalnih interakcija, a koji posljedično vode do različitog socijalnog ponašanja. Stoga se, socijalno ponašanje „može predočiti kao poredano na kontinuumu od interpersonalnog do grupnog konteksta. Za grupni je ključno obilježje to što se mogu identificirati dvije ili više kategorija, ponašanje članova grupe obično je prilično uniformno, a postupanje pojedinaca prema drugima stereotipno“²⁷³.

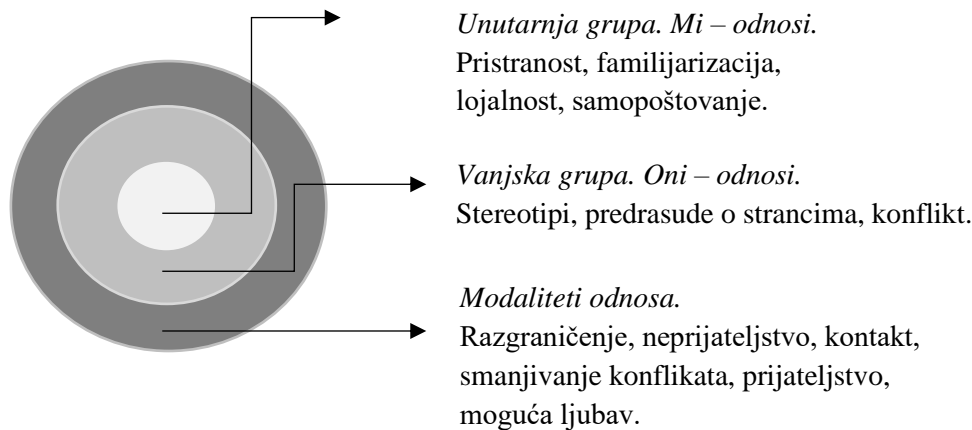
U navedenom kontekstu, za bolje razumijevanje odnosa stranaca, što ilegalni migranti u nekom sustavu nasuprot domicilne populacije i predstavljaju, važno je pobliže istaknuti

²⁷² Š. Anić, N. Klaić, Ž. Domović (2002.): *Rječnik stranih riječi. Tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze*, SANI – PLUS, str. 1079.

²⁷³ R. Brown (2006.): *Grupni procesi. Dinamika unutar i između grupa*, prema: A. Milardović (2013.): *Stranac i društvo: fenomenologija stranaca i ksenofobije*, Pan liber, str. 32.

socijalno ponašanje u vidu međugrupnih odnosa. U nastavku se (Slika 6.) prema A. Milardoviću donosi prilagođeni shematski prikaz odnosa unutar i međugrupnih socijalnih interakcija i odnosa.

Slika 6. – Prilagođeni prikaz unutar i međugrupnih socijalnih interakcija i odnosa

Izvor: A. Milardović (2013): 32. str.

Slika 6. prikazuje odnos unutarnje i vanjske grupe, odnosno stereotipe, predrasude i potencijalne konflikte prema vanjskoj grupi, što nas dovodi do ključnih konstrukata u promatranjima odnosa manjinske (migranti) naspram većinske grupe (domicilna populacija) te njihovih međugrupnih socijalnih interakcija.

Tijekom razvoja socijalne psihologije, jedna od kompleksnijih tema odnosi se na proučavanje stavova ljudi i utjecaj koji oni mogu imati na *individualnoj* (utjecaj na percepciju, mišljenje i ponašanje), *interpersonalnoj* (pokušaji kontroliranja tuđeg ponašanja mijenjanjem njihovih stavova) te *međugrupnoj* razini (stavovi prema vlastitoj i drugim grupama). U kontekstu rukopisa, posljedično i provedenog istraživanja, za promatranje bitan je dvojni utjecaj u vidu individualne i međugrupne razine koji može imati na pojedinca i grupu ljudi prema nekoj drugoj grupi.

Stoga, neka od pitanja koja se postavljaju u okviru socijalne psihologije odnose se na to, što je stav, od čega se sastoji, koje mu je porijeklo i snaga, može li se dugoročno promijeniti ili se može razviti otpornost na njegovu promjenu te može li određeni stav biti prediktor ponašanja osobe? U ovom dijelu izlaganja s aspekta problematike istraživanja, razlažu se četiri temeljne kategorije: stava – predrasuda – stereotipa te hipoteze kontakta, odnosno načina na koje međugrupni kontakt može utjecati na smanjenje predrasuda, ali i neznanja.

Ovisno o aspektu promatranja, temeljne, uvriježene definicije stava odnose se na to da je „stav vrednovanje ljudi, objekata ili ideja. Sastoji se od tri dijela/sastavnice, *emocionalne sastavnice* (emocionalne reakcije prema objektu stava) i proizlazi iz vrijednosti (religija i/ili moral), osjetilnih reakcija i posljedica uvjetovanja (klasično/operantno), *spoznajne sastavnice* (misli i vjerovanja o objektu stava), proizlazi iz pomno analiziranih činjenica te *ponašajne sastavnice* (vidljivo ponašanje prema objektu stava) što proizlazi iz opažanja vlastitog ponašanja prema objektu stava“²⁷⁴.

M. Hewstone i W. Strobe navodeći trokomponentnost stava u vidu različitih reakcija na neki objekt (afektivne, kognitivne i konotativno/bihevioralne reakcije) definiraju stav kao „ukupnu evaluaciju nekog objekta“²⁷⁵. Osim potonjih definicijskih odrednica, često se navodi i kako je stav „psihološka tendencija izražena vrednovanjem nekog objekta s određenim stupnjem odobravanja ili neodobravanja“²⁷⁶.

U daljnjem promatranju stava, D. C. Pennington piše kako su, između ostalih konstrukata socijalne psihologije, važni za razumijevanje *stereotipa* i *predrasuda* posebno u slučajevima društvenih i kulturnih normi prema manjinskim skupinama (rasnim, vjerskim i etničkim) što u aspektu ovog rukopisa, kategorija ilegalnih migranata i predstavlja, obzirom na njihov manjinski status u nekoj većoj heterogenoj zajednici. U situacijama postojanja snažnih i negativnih stavova prema manjinskim skupinama, stvara se pogodna osnova za predrasude i diskriminaciju.

U definicijskom određenju konstrukta stava D. C. Pennington ističe problematiku nepostojanja dobre i korisne definicije zbog njegove složenosti, obzirom da s jedne strane implicira svakodnevnu diskursnu upotrebu, dok s druge, upućuje na nešto što ljudi čine ili kažu. U znanstvenom određivanju s druge strane, isti se razdjeljuje na dva temeljna pristupa, „na *strukturu* koja se zasniva na pojmovima: uvjerenja, vrijednostima, namjerama i ponašanju, što odražava trokomponentnu analizu afektivne, kognitivne i konotativne komponente stavova i na *funkciju*: prilagodbe, spoznaje, samoizražavanja i obrane ega“²⁷⁷. U nastavku se donosi shematski prikaz (Slika 7.) trokomponentnog modela stava u vidu kognitivnih, afektivnih i bihevioralnih procesa i odgovarajućih trodiobnih manifestacija.

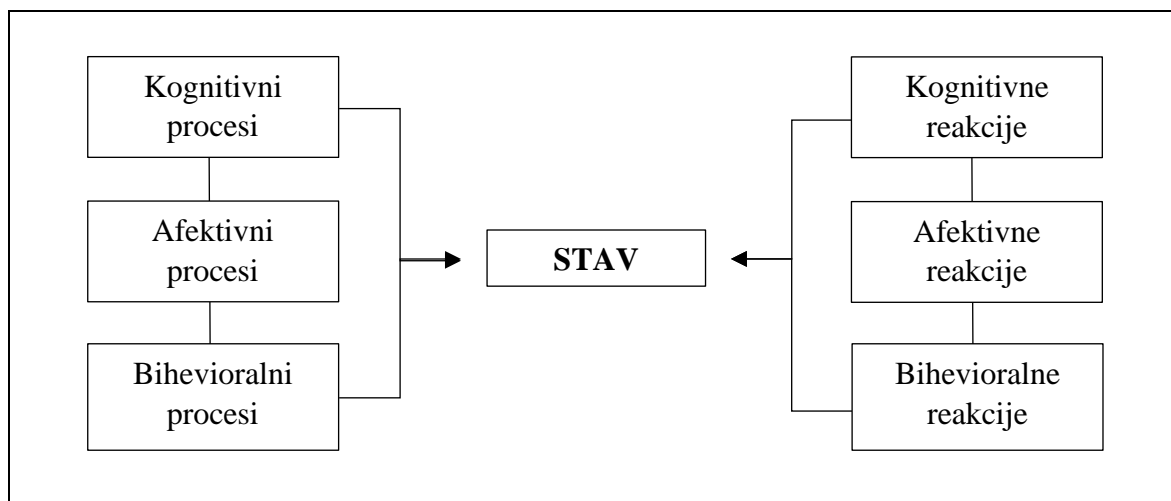
²⁷⁴ Aronson E., Wilson T. D., Akert R. M., (2005.): *Socijalna psihologija*, Mate, Zagreb, str. 218. – 222.

²⁷⁵ M. Hewstone, W. Strobe (2003.): *Uvod u socijalnu psihologiju*, Naklada Slap, Jastrebarsko, str. 196.

²⁷⁶ A. H. Eagly, S. Chaiken (1998.): *Attitude structure and function*, prema: M. Hewstone, W. Strobe (2003.), *op. cit.*, str. 196.

²⁷⁷ D. C. Pennington (1997.): *Osnove socijalne psihologije*, Jastrebarsko: Naklada Slap, str. 84.

Slika 7. – Prilagođeni prikaz trokomponentnog modela stava i njegovih manifestacija

Izvor: M. Hewstone, W. Stroebe; *Socijalna psihologija*, str. 197.

Osim istraživanja stavova, značajni naponi u stvaranjima socijalno – psihološkog teorijskog okvira, odnose se na razjašnjavanje veza između ličnosti i predrasuda. Autori poput J. M. Bojić ukazuju kako „predstavnicima socio – psihološkog i socio-kognitivnog pristupa smatraju da su predrasude posljedica različitih situacijskih, socijalnih i socio-kognitivnih čimbenika, poput nedostatka međugrupnog kontakta ili percepcije prijateljstva“²⁷⁸. Time se nameće niz pitanja o specifičnom tipu predrasuda prema manjim grupama koje prilikom uspješnog procesa integracije počinju ostvarivati puninu društvenih prava, što posljedično može dovesti do limitiranosti i ograničenja veće grupe prilikom ostvarivanja istih. Odnosno, postavljaju se pitanja o odnosu i veličinama grupa i predrasudama u vidu, jesu li samo manjinske grupe predmet predrasuda i kako i na koje načine ljudi formiraju predrasude te koju funkciju predrasude imaju i mogu li se smanjiti?

Nadalje, dosadašnje empirijske spoznaje sugeriraju kako su rasni i etnički identitet u samom središtu predrasudnih stavova, što je u kontekstu provedenog istraživanja meritorno. Činjenično, osim navedenih i neki drugi aspekti identiteta pojedinaca mogu biti podloga predrasuda u vidu spola, seksualne orijentacije, religije (vjere), etničke pripadnosti, fizičkog izgleda itd. Iako se pojmovi poput predrasuda i stereotipa u svakodnevnom diskursu izjednačavaju, razlike u konstruktima sa socio – psiholoških stajališta postoje.

Stoga se predrasude, kao (čest) dio međuljudskih interakcija mogu definirati kao „stav koji čini neku osobu sklonom da misli, osjeća, percipira i djeluje na nepovoljne načine prema

²⁷⁸ T. F. Pettigrew, L.R. Tropp (2006.): *A meta – analytic test of intergroup contact theory*, prema: J. M. Bojić (2020.): *Odnos ličnosti i predrasuda: Teorijska osnova i pregled empirijskih nalaza*, Psihologijske teme, Vol. (29.), str. 707.-728.

nekoj grupi ili pojedinim članovima te grupe²⁷⁹. S druge strane stereotipi u definicijskim određenjima američkog psihologa G. Allporta u rukopisu iz 1954. godine (*engl.*) „*The Nature of Prejudice*“ definirani su kao „zakon najmanjeg napora“²⁸⁰. Stoga je sukladno navedenom, stereotipe najlakše definirati kao „generalizaciju o grupi ljudi, kojom se istovjetne osobine pripisuju gotovo svim članovima te grupe, neovisno o stvarnim varijacijama između članova“²⁸¹, ili kao „pokušaje uguravanja ljudi u određene kategorije ili pretnice. Predstavljaju izobličena stvarnosti i pogrešni su jer se ne uspijevaju prilagoditi stvarnim osobinama ličnosti neke osobe“²⁸² te u konačnici mogu rezultirati pristranostima i predrasudama.

Gore navedeni konstrukti, empirijski potkrijepljeni u socio – psihologijskim istraživanjima, dovode nas do zaključka kako stavovi, a posebno oni negativni, potencijalno mogu biti prediktori nekog budućeg ponašanja. Nadalje, prihvatimo li indiciranje raznih nalaza, kako su „predrasude problem ličnosti“, dolazimo do sljedećeg niza kauzalnih pitanja, a koji se odnose na problematiku ublažavanja međugrupnih sukoba u vidu, kako se predrasude smanjuju te kada i kako kontakt može rezultirati smanjenjem predrasuda?

Potencijalno rješenje smanjivanja predrasuda i neznanja o drugoj grupi nalazimo u socijalno – psihološkim teorijama u vidu ideje hipoteze kontakta. Istu se naime, najjednostavnije može objasniti kao intervencijsku mjeru namijenjenu ublažavanju međugrupnih napetosti, a koja može imati dvojake učinke o čemu će u nastavku biti riječi.

Konstrukt potječe od već spomenute Allportove knjige iz 1954. godine u kojoj je autor na sveobuhvatan način promatrao genezu međugrupnih predrasuda, iznoseći i niz preporuka za otklanjanje istih. Navedene preporuke ustalile su se u stručnoj građi kao „hipoteza kontakta“. G. Allport u razmatranje stavlja kontakt kao trodiobnu intervencijsku mjeru koja u sebi mora sadržavati tri temeljna elementa u vidu jednakosti socijalnog statusa, interakcije i tolerantnosti. Kontaktom se ublažava međugrupna napetost i netrpeljivost ukoliko on u sebi sadržava „duljinu trajanja i uključuje neke kooperativne aktivnosti, nije prigodan i uzgredan, postoji neki sustav službene i institucionalne potpore za novu politiku integracije te ukoliko uključuje ljude jednakog socijalnog statusa“²⁸³.

²⁷⁹ P. F. Secord, C. W. Backman (1974.): *Alphabet and attraction: An unobtrusive measure of the effect of proximity in a field setting*, Journal of Personality and Social Psychology, vol. 30. (5.), str. 654.-657., <https://doi.org/10.1037/h0037446>.

²⁸⁰ I. Katz (1991.): *Gordon Allport's „The Nature of Prejudice“*, Political Psychology, Vol. 12., No. 1., str. 125.-157., <https://doi.org/10.2307/3791349>.

²⁸¹ E. Aronson, T. D. Wilson, R. M. Akert (2005.): *Socijalna psihologija (IV. izdanje)*, MATE, Zagreb, str. 461.

²⁸² D. C. Pennington (1997.): *Osnove socijalne psihologije*, Jastrebarsko: Naklada Slap, str. 148.-149.

²⁸³ G. W. Allport (1954.): *The nature of Prejudice*, prema Brown R. (2006.): *Grupni procesi. Dinamika unutar i između grupa*, Jastrebarsko, Naklada Slap, str. 342. – 343.

Nasuprot Allportu, E. Aronson, T. D. Wilson i R. M. Akert, u svojim nalazima navode kako, kontakt može rezultirati smanjenjem predrasuda u slučajevima ispunjenja šest uvjeta u vidu „međusobne ovisnosti, zajedničkog cilja i statusa, kontakt mora biti ostvaren u prijateljskom, neformalnom okruženju u kojem članovi iste grupe mogu biti u izravnoj interakciji s članovima vanjske grupe, kroz prijateljske neformalne interakcije s članovima vanjske grupe i kada socijalne norme promiču i podržavaju ravnopravnost među grupama“²⁸⁴.

I D. C. Pennington piše o povećanom kontaktu između grupa kao metodi smanjivanja predrasuda i sukoba. Glavni razlozi odnose se na to da „kontakti unapređuju poznanstvo/prijateljstvo između pojedinaca i grupa, što dovodi do smanjenja percepcije razlika u uvjerenjima i rezultira povećanjem percepcije sličnosti uvjerenja između grupa“²⁸⁵.

Sve navedeno, dovodi nas do dvojakih implikacija ove ideje, odnosno do određenog realnog rizika prilikom ostvarivanja kontakta, a koji neće ostvariti smanjenje, već povećanje međugrupne napetosti na što također ukazuju određeni nalazi. Pri tome, a povratno na kontekst ovog rukopisa, na primjeru etničkih manjina što ilegalni migranti prilikom integracije u društvo i predstavljaju, do izražaja mogu doći značajne razlike u vrijednostima i stavovima (kulturna vjerovanja i ponašanja). U tim slučajevima prema R. Brownu, hipoteza kontakta potencijalno bi „otkrila razlike i zato bi sukladno kauzalnim procesima za koje se navodi da su osnovi hipoteze kontakta, trebao rezultirati manjim, a ne većim međugrupnim sviđanjem“²⁸⁶.

Ukoliko međugrupni kontakt promatramo u kontekstu ovog istraživanja te dva objekta mjerenja svedemo na grupe (domicilna populacija – ilegalni migranti) odnosno, između grupa pripadnika raznih zemalja te rizike generiranja negativnih stavova, kao potencijalno rješenje izdvaja se ideja uvođenja *nadređenih ciljeva*. Ili, onih ciljeva kojim određene grupe streme te koji mogu biti postignuti isključivo sinergijskim odnosom između grupa. Uzimajući u obzir temeljnu Allportovu preporuku kako prilikom kontakta mora postojati neki sustav službene i institucionalne potpore za novu politiku integracije, definiranje *nadređenih ciljeva* moralo bi biti uspostavljeno institucionalnim normativnim okvirom koji će regulirati i omogućiti uspješniji proces integracije i asimilacije. Sami proces (ilegalnih) migracija u jednakoj mjeri je stohastičan kao procesi integracije i asimilacije koji, a ukoliko su prepušteni sustavnoj inerciji, kod domicilne populacije mogu generirati negativne stavove te posljedično predrasude i stereotipe što će značajno otežati međugrupnu suradnju prilikom integracije i asimilacije u društvo domaćina.

²⁸⁴ E. Aronson, T. D. Wilson, R. M. Akert (2005.): *Socijalna psihologija (IV. izdanje)*, MATE, Zagreb, str. 495.

²⁸⁵ D. C. Pennington (1997.), *op. cit.*, str. 129.

²⁸⁶ R. Brown (2006.): *Grupni procesi. Dinamika unutar i između grupa*, Jastrebarsko, Naklada Slap, str. 344.

5.1.3. Tendencija pružanja društveno poželjnih odgovora u ispitivanjima

Jedan od (između ostalih) specifičnijih izazova s kojim se istraživači susreću prilikom ispitivanja stavova odnosi se na generiranje pogreške u mjerenju zbog pruženih odgovora ispitanika koji reflektiraju društveno poželjno odgovaranje. Takva vrsta pogreške determinirana je psihološkim aspektom (problematika samopredstavljanja) odnosno, pružanjem društveno poželjnih i pristranih odgovora, što je u konačnici uvjetovano potrebom za društvenim odobravanjem. Ova vrsta odgovora posebno se očituje kod istraživanja u kojima je prisutan ispitivač (intervju), a provode se o osjetljivoj tematici (npr. seksualnim aktivnostima, nesocijalnim stavovima (rasizam, ksenofobija) te nezakonitom ponašanju (počinjenje lakših/kaznenih djela)) u okviru kojih se od ispitanika traži izjašnjavanje i osjetljivi odgovori.

J. Zaller i S. Feldman u svojim teorijama odgovora na anketu (*engl. Theory of the Survey Response*) izražavaju metodološku sumnju u vidu svrsishodnosti ove vrste ispitivanja, odnosno, što to konkretno istraživanja javnosti uopće mjere? Ističući pri tome kako istraživanja javnog mnijenja djeluju pod pretpostavkom da ispitanici posjeduju razuman i oblikovan stav te su posljedično, istraživanja samo pasivna opservacija definiranih stavova. Pri tome, kritički upozoravaju na nedosljednosti u slučajevima ponavljanja određenih mjernih čestica u različitim ispitivanjima i nestalnost dobivenih rezultata reflektirajući nekonzistentnost stavova.

Stoga u rezultatima nalaza primjećuju kako se ne radi o pravim stavovima, već o „djelomično dosljednoj ideji i razmatranjima, pri čemu ispitanici snažno reagiraju na kontekst u kojem se pitanja postavljaju te na redosljed iznošenja ponuđenih opcija“²⁸⁷. U daljnjoj raspravi o pruženim anketnim odgovorima, G. Milas navodi kako osobe koje u samoopisima koriste potvrđivanje nije lako smjestiti u neki socio-demografski okvir iako, a apostrofirajući rezultate određenih ranije provedenih istraživanja, navodi kako se primarno radi o osobama skromnije naobrazbe.

Pri tome u rasprave o društveno poželjnim odgovorima, osim kategorije „akvisencije/potvrđivanja“ uvodi i kategoriju „nasumičnih odgovora“, zaključujući kako se u biti radi samo i isključivo o nepostojanju stava. Milas nadalje navodi dualnu razdiobu kategorija snage i kristalizacije stavova koje se međusobno isprepliću i često ih je teško do kraja razlučiti. Kao temeljnu razliku navodi izvor stava, odnosno kako je „snaga stava intenzitet uvjerenja na kojem počiva, dok je kristalizacija stava oni stavovi koji su neovisni o načinu mjerenja, odnosno

²⁸⁷ J. Zaller, S. Feldman (1992.): *A Simple Theory of the Survey Response: Answering Questions versus Revealing Preferences*, American Journal of Political Science, Vol. 36., No. 3, str. 579.-616.

čija dosljednost potječe iz uvjerenja i nije formalne naravi²⁸⁸. Komparirajući dvije navedene kategorije, Milas zaključuje kako su kristalizirani stavovi zbog veće dosljednosti vjerodostojniji način iskaza mišljenja, nego što su to čvrsta uvjerenja.

I. Krumpal u analizama pregleda znanstvene građe koja se bavi odrednicama pristranosti društveno poželjnih odgovora u osjetljivim istraživanjima navodi kako se, tijekom posljednjih desetljeća ovakva vrsta istraživanja značajno intenzivira. Deskriptivno navodeći neke primjere, od „njemačkog općeg društvenog istraživanja iz 2000. godine, koje je od ispitanika tražilo da sami prijave kaznena djela koja su počinili (od korištenja javnog prijevoza bez valjane karte do davanja lažnih izjava državnim institucijama), američkog istraživanja o kriminalu i sigurnosti, njemačkog istraživanja o desničarskom ekstremizmu (ispitivanje stavova o antisemitizmu, ksenofobiji i šovinizmu), ispitivanje mladih u Švicarskoj u dobi od 16-20 godina o upotrebi droga, pušenju, marihuani i alkoholu te američkog istraživanja o seksualnoj aktivnosti stanovništva o prostituciji i bračnoj nevjeri²⁸⁹.

Osim realno tematski osjetljivih istraživanja, Ž. Pavić i A. Šundačić navode i dodatne razloge umanjivanja socijalno nepoželjnog ponašanja što se odnosi na istraživanja koja, iako realno nisu osjetljiva, ispitanici ih na takav način percipiraju (npr. istraživanje političkih preferencija ili o tematici kupovanja jeftinije (rabljene, *engl. second - hand*) odjeće). Kako bi se maksimizirala vrijednost dobivenih odgovora navode dva temeljna pravila u vidu „osiguravanja maksimalne anonimnosti ispitanika i impersonalnosti sadržaja te redosljeda postavljanja osjetljivih pitanja na kraj upitnika ili intervjua²⁹⁰.

Iako se predmetno istraživanje ne klasificira kao osjetljivo, moguće je da su na razini individualnog dojma ispitanika, određene mjerne čestice na taj način doživljene. To se u najvišem omjeru odnosi na aspekt negativnih implikacija useljavanja stranaca (migranti - teroristi, povećanje kriminala prihvatom migranata, žilet žica na granicama, migranti kao prijenosnici raznih zaraznih bolesti, automatska deportacija ilegalno zatečenih migranata u matične države itd.). Stoga, a uvažavajući gore navedene nalaze, uz apsolutnu anonimnost, istraživanje koristi određene tehnike koje bi potencijalno minimalizirale utjecaj ovih faktora na ukupne rezultate nalaza. Pri tome, potencijalna eliminacija nezainteresiranih sudionika nastojala se riješiti u vidu korištenja dviju tehnika, „visoke prepreke“ i „vremena za zagrijavanje ispitanika“, postavljajući kognitivno demotivirajući sadržaj (od čestica segmentacije do

²⁸⁸ G. Milas (2009.): *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima (II. izdanje)*, Naklada Slap, Jastrebarsko, str. 460.

²⁸⁹ I. Krumpal (2013.): *Determinants of social desirability bias in sensitive surveys: a literature review*, *Quality and Quantity* (47), str. 2025.-2047.

²⁹⁰ Ž. Pavić, A. Šundalić (2021.): *Uvod u metodologiju društvenih znanosti*, Krešendo, Osijek, str. 198.

opširnijih dihotomnih čestica) na početak mjernog instrumenta, dok se minimiziranje efekta socijalno nepoželjnog ponašanja pokušalo riješiti, postavljajući potencijalno osjetljivi sadržaj (negativni aspekti useljavanja stranaca) na sami kraj. Ispitanicima je ostavljena i mogućnost preskoka mjernih čestica isključivo unutar ispitivanih ljestvica i mogućnost završetka ispitivanja unatoč preskoku. Uz navedeno, dodatna kompleksnost odnosi se i na utjecaj okolinskih faktora u kojima ispitanici pristupaju istraživanju. Navedeno se odnosi na utjecaj „trećih strana“, osobito bračnih partnera i/ili djece koji su često prisutni prilikom ispitivanja. Kao što je već ranije u rukopisu navedeno, ovo istraživanje ispitanicima je disperzirano putem interneta (e – mail) te aplikacija za besplatnu razmjenu poruka, metodom snježne grude. Moguće je kako su primjerice bračni partneri i/ili djeca istovremeno pristupali ispitivanju što značajno povećava rizik društveno poželjnog smjera pružanja odgovora u vidu „dogovaranja“. Pri tome, ne treba u potpunosti zanemariti nalaz autora J. F. Zipp i J. Toth koji izvode zaključke u vidu neslaganja s empirijskim dostignućima, a koji navode kako je „utjecaj trećih strana nezamjetan odnosno kako su dosadašnja istraživanja pronašla malo dokaza koji potkrjepljuju da prisutnost supružnika ili djece utječe na društveno poželjne odgovore“²⁹¹.

Nadalje, a zbog boljeg razumijevanja, u daljnjim analizama valja načiniti distinkciju između kategorija *društveno poželjnog* odgovora i *pristranosti* odgovora između ostaloga i prema vremenskoj (ne)ograničenosti pružanja takvih odgovora. Društveno poželjan odgovor (*engl. socially desirable responding*) tipično se definira kao „tendencija pružanja pozitivnih samoopisa, dok je *pristranost odgovora* sustavna sklonost odgovaranju na stavke upitnika prema nekoj osnovi koja ometa točan samoopis s razlikama u *stilu odgovora* – pristranost koja je dosljedna tijekom vremena od *skupova odgovora* – što je kratkotrajna pristranost koja se može pripisati nekoj privremenoj distrakciji ili motivaciji“²⁹².

O čimbenicima pristranosti odgovora kao potencijalnim izvorima pogrešaka u standardiziranim društvenim istraživanjima pišu i K. Bogner i U. Landrock. Navodeći pri tome trodiobne čimbenike izvora pristranosti, od ispitanika, same situacije, odnosno trenutka provođenja ispitivanja, do konstrukcije metodološkog mjernog instrumenta. Osim navedenog, primjećuju kako na pristranost kod ispitanika značajno može utjecati i optimalni četverosložni kognitivni proces (razumijevanje pitanja, dohvaćanje relevantnih informacija iz sjećanja,

²⁹¹ J. F. Zipp, J. Toth (2002.): *She said, He said, They said. The impact of spousal presence in survey research*, Public Opinion Quarterly, Vol. (66.), str. 177. – 208.

²⁹² D. L. Paulhus (2002.): *Socially desirable responding: The evolution of a construct* (U): H. I. Braun, D.N. Jackson, D. E. Wiley: *The role of constructs in psychological and educational measurement*, Mahwah NY: Erlbaum. str. 49.-69.

evaluacija potpunosti i relevantnosti dohvaćenih memorijskih informacija te pružanje odgovora), a koji određeni ispitanik prolazi prilikom odgovaranja na pitanja.

Kao tri najpoznatije vrste pristranosti Bogner i Landrock izdvajaju „*društveno poželjne odgovore* (u pružanju odgovora na pitanja ispitanici se pridržavaju onog za što smatraju da ispitivač od njih očekuje, pri čemu je ova vrsta pruženih odgovora izražena kod istraživanja o osjetljivoj tematici; seksualno ponašanje, pobačaj ili upotreba droga), *akvisencija/potvrđivanje* (slažu se s izjavama bez obzira na njihov sadržaj s tendencijom korištenja srednjih kategorija na ljestvicama stavova) te *umjerena i ekstremna pristranost odgovora* (oprečno potvrđivanju, odnosi se na tendenciju korištenja ekstremnih kategorija na ljestvicama stavova bez obzira na sadržaj pitanja/tvrdnje)²⁹³.

U okviru socijalno - psihologijskih rukopisa značajno je zastupljena i analiza disruptivnog čimbenika akvisencije koji u istraživanjima ove vrste može dovesti do poremećaja u procjeni koeficijentata stabilnosti između ispitivanih varijabli. J. B. Billiet i E. Davidov u svojim komparativnim istraživanjima podataka dobivenih iz belgijskih četverogodišnjih populacijskih ispitivanja od 1995. – 1999. godine o etničkim prijetnjama i međugrupnom nepovjerenju, testiraju stabilnost akvisencije kao stila odgovora kod mjerenja istih konstrukata među istim ispitanicima. Rezultati modelirane analize potvrdili su temeljnu hipotezu „kako je čimbenik akvisencije vrlo stabilan i dosljedan tijekom promatranog razdoblja (...) te da se može kontrolirati u slučajevima kada se identično uravnoteženi skupovi stavke mjere u dva navrata tijekom duljeg vremenskog perioda“²⁹⁴.

Dodatna kompleksnost i nepoznanica prilikom validacije prikupljenih inputa u analizama odnosi se i na potencijalne kognitivne prečace koji su korišteni od strane ispitanika prilikom ispunjavanja anketa. M. Galešić, R. Tourangeau, M. P. Couper i F. G. Conrad u dragocjenoj studiji iz veljače/ožujka 2006. godine (n 120) proveli su istraživanje s pomoću „Tobii 1750“ sustava za nenametljivo praćenje očiju s pripadajućim softverom za analizu podatka. Dobiveni podaci svakako bi trebali biti korisni za istraživanje mehanizama na kojima se temelje učinci pružanja redoslijeda odgovora. Temeljna premisa provedene studije odnosila se na to kako *ispitanici unutar čestice ne čitaju više od prvih nekoliko opcija* u anketama.

Provedena studija stoga, trebala je pružiti odgovore na pitanja poput: koji dio sadržaja čestice ispitanici više promatraju (gornji/donji dio), posvećuju li jednako pažnje skrivenim

²⁹³ K. Bogner, U. Landrock (2016.): *Response Biases in Standardised Surveys*, Mannheim, Germany: GESIS – Leibniz Institute for the Social Sciences, doi: 10.15465/gesis-sg_en_016, str. 2.-5.

²⁹⁴ J. Billiet, E. Davidov (2008.): *Testing the stability of an acquiescence style factor behind two interrelated substantive variables in a panel design*, Sociological Methods Research, 36 (4), str. 542.-562.

opcijama odgovora kao vidljivima te kako i na koje načine ispitanicima predstaviti definicije potencijalno teških anketnih čestica? Rezultati nalaza, osim što su u potpunosti potkrijepili postavljenu hipotezu, pružili su odgovore i na sva postavljena pitanja, obzirom da „ispitanici često provode više vremena obrađujući gornji dio čestice od donjeg te se ne trude pročitati opcije odgovora na dnu (...) treba izbjegavati korištenje formata sa samo nekoliko vidljivih opcija (...) formati koji zahtijevaju čak i najmanju količinu napora ispitanika (kao što je pomicanje miša preko izraza da bi se dobila njegova definicija) smanjiti će vjerojatnost da će ispitanici pristupiti definicijama i pročitati ih“²⁹⁵.

Značajni istraživački naponi odnose se i na proučavanje socio-demografskih karakteristika u vidu dobi i stupnja obrazovanja te njihovog potencijalnog utjecaja na redosljed pružanja odgovora u ispitivanjima stavova. B. Knäuper u svojim analizama primjećuje kako su dob i obrazovanje determinante (iako ne istog značaja) u pružanju odgovora pri čemu mogu koristiti isti temeljni konstrukt, a što u konačnici može odražavati sposobnost pamćenja. Pri tome, „karakteristika dobi je ovisna o individualnim karakteristikama ispitanika u učincima pružanja redosljeda odgovora, što se potencijalno dovodi u vezu sa smanjenim kognitivnim kapacitetima memorije među starijim ispitanicima, dok karakteristika obrazovanja ima slabiji utjecaj od dobi“²⁹⁶.

Zaključno, a neovisno o čimbenicima koji utječu na (ne)posjedovanje stava ispitanika i problematiku pružanja društveno poželjnih odgovora ili utjecaj okolinskih faktora (treće strane) činjenica je kako generirane pogreške mjerenja koje proizlaze iz istoga mogu značajno utjecati na ukupne rezultate nalaza. Kako bi se unaprijedila valjanost i pouzdanost anketnih upitnika, posljedično time i konačni rezultati, posebnu pozornost potrebno je posvetiti nizu tehnika čime bi se zajamčila bolja mjerna svojstva metodološkog mjernog instrumenta.

²⁹⁵ M. Galešić, R. Tourangeau, M. Couper, F. Conrad (2008.): *Eye tracking data. New insights on response order effects and other cognitive shortcuts in survey responding*, Public Opinion Quarterly, 72 (5), str. 892.-913.

²⁹⁶ B. Knäuper (1999.): *The impact of age and education on response order effects in attitude measurement*, Public Opinion Quarterly (63), str. 347.-370.

5.2. Definiranje (pod)uzorka i plana obrade podataka

Istraživanje koristi kvotni uzorak populacijske vrijednosti. Okvir uzorkovanja izveden je pomoću (u vrijeme izrade sinopsisa disertacije) posljednje dostupnog Popisa stanovništva RH iz 2011. godine. Logika intervencije u uzorak, zbog povećanja vrijednosti (u svrhu nepristranosti i stabilnosti) slijedi pravilo dodavanja podgrupa, nakon čega se definira 2x5 matrica po *spolu* i *obrazovnim* obilježjima ispitanika (Tablica 18.). Sudionici su s obzirom na dob bili podijeljeni u tri skupine: *mlađi sudionici* (18-30 g.), *srednje stari sudionici* (31-50 g.) te *stari sudionici* (51+ g.), dok su s obzirom na obrazovanje podijeljeni na pet skupina, od najmanje vrijednosti (bez (ø) obrazovanja) do najviše (visoka škola). Ukupan broj kvotnog uzorka za potrebe istraživanja dobiven je određivanjem unaprijed definiranog postotka za istraživanje (0,01%) od ukupnog broja populacije, dok su podgrupe uzorka prema spolu određene prema omjeru ukupnog broja muškaraca i žena iz populacije u odnosu na uzorak. Podgrupa uzorka prema obrazovanju dobivena je od ukupnog broja ljudi kojima se sukladno okviru uzorkovanja mogao odrediti stupanj obrazovanja u odnosu na uzorak.

Tablica 18. - *Matrica kvotnog uzorka u okviru istraživanja (n) = 429*

SPOL	BEZ OBRAZOVANJA	OSNOVNA ŠKOLA	SREDNJA ŠKOLA	VIŠA ŠKOLA	VISOKA ŠKOLA	UKUPNO
Žene	6	78	103	13	24	224
Muškarci	2	47	123	12	21	205
UKUPNO	8	125	226	25	45	429

Uzorkovanje se vršilo metodom „*snježne grude*“ za sve ispitanike u okviru kvotnog uzorka i to isključivo u *online* formatu kako se ne bi narušila anonimnost ispitanika. Istraživanje se prema ispitanicima disperziralo elektroničkim putem, slanjem poveznice (e-mail, društvene mreže, mobilne aplikacije za besplatnu razmjenu poruka) pri čemu je temeljni uvjet pristupanju pristup širokopoljnom internetu. Obzirom na postavljene kvotni uzorak i karakteristike ispitanika koje su se trebale zadovoljiti isključivo u početnim fazama istraživanja, svi ispitanici koji su pristupili zadovoljavali su definirane karakteristike. U svrhu pokušaja zadovoljenja regionalne zastupljenosti, istraživanje se uz popratnu molbu istraživača, putem elektroničke pošte disperziralo Lokalnim akcijskim grupama koje djeluju na području RH. Osim u svrhu regionalne zastupljenosti, glavni razlog obraćanja akcijskim grupama bilo je njihovo područje djelovanja (ruralne sredine) obzirom na postavljene hipotetske varijable i promatranja odnosa u postojanju i formiranju protuimigrantskih stavova ispitanika iz urbanih i ruralnih sredina.

Najviše poteškoća tijekom provođenja istraživanja zabilježeno je prilikom zadovoljenja kvote ispitanika unutar podgrupe sa srednjoškolskim obrazovanjem (SSS) tj. najbrojnije kvote u okviru istraživanja, a posebice muških ispitanika u navedenoj podgrupi. U zadovoljenju potonje te dodatno podgrupe „bez obrazovanja“ u najvišem omjeru pomoglo je Gradsko društvo Crvenog križa Vinkovci i Javne vatrogasne postaje grada Zagreba, a koji su istraživanje disperzirali svojim korisnicima i zaposlenicima. Zastupljenost mlađih sudionika ostvarena je, anketiranjem učenika Prve ekonomske škole Zagreb.

U nastavku se donosi pregled izračuna uzorka punoljetne populacije s pripadajuće dvije podgrupe na kojima će se provoditi ispitivanje u okviru istraživanja.

		Podgrupa Uzorka prema spolu (Tablica 19.):
Σ	<i>suma</i>	izračunata je od ukupnog postotnog omjera muškaraca i žena [%OM / %OŽ] iz ukupnog broja populacije [UP] u odnosu na postotak uzorka istraživanja (n).
S	<i>spol</i>	
n	<i>uzorak istraživanja</i>	
M	<i>muškarci</i>	
Ž	<i>žene</i>	
PS	<i>popis stanovništva</i>	
UP	<i>ukupna populacija</i>	
[%] U	<i>postotak uzorka</i>	
[%] OM	<i>postotni omjer muškaraca</i>	
[%] OŽ	<i>postotni omjer žena</i>	
SO	<i>stupanj obrazovanja</i>	Tablica 19. – <i>Izračun poduzorka prema spolu</i>
K1	<i>bez obrazovanja</i>	
K2	<i>osnovna škola</i>	
K3	<i>srednja škola</i>	
K4	<i>viša škola</i>	
K5	<i>visoka škola</i>	

Izračun Podgrupe 1 Uzorka [SPOL] [M/Ž]	
<i>Formula:</i>	<i>Izračun:</i>
$\Sigma [\%] OM / (n) = M$	$\Sigma 47,68\% / 429 = \mathbf{205 [M]}$
$\Sigma [\%] O\check{Z} / (n) = \check{Z}$	$\Sigma 52,32\% / 429 = \mathbf{224 [\check{Z}]}$
(n) 429	

Nakon izračuna podgrupe uzorka prema spolu, u svrhu stabilnosti uzorka, u Tablici 20., izračunava se podgrupa prema obrazovnim karakteristikama od ukupnog broja stanovništva prema okviru uzorkovanja te se u Tablici 21. donosi konačan prikaz brojčanog uzorka s dvije podgrupe; spol i obrazovne karakteristike. Nakon izračuna i prikaza uzorka, definiran je plan obrade podataka u vidu prikaza korištenja statističkih testova.

Tablica 20. – Izračun poduzorka prema obrazovnim obilježjima

Izračun Podgrupe 2 Uzorka [OBRAZOVNA OBILJEŽJA] (M/Ž)						
SO = 3.632.461 (84,5%) od ukupnog broja stanovništva						
Kategorije Podgrupe Uzorka:						
[K1]	Σ 68.057	[M] 15.232	[Ž] 52.825			
[K2]	Σ 1.057.356	[M] 400.156	[Ž] 657.200			
[K3]	Σ 1.911.815	[M] 1.038.800	[Ž] 873.015			
[K4]	Σ 212.059	[M] 99.663	[Ž] 112.396			
[K5]	Σ 383.174	[M] 177.759	[Ž] 205.415			
Izračun postotka Podgrupe Uzorka						
[K1]	68.057/SO= 1,87%	[M] 15.232/SO= 0,42	[Ž] 52.825/SO= 1,45%			
[K2]	1.057.356/SO= 29,11%	[M] 400.156/SO= 11,02%	[Ž] 657.200/SO =18,09%			
[K3]	1.911.815/SO= 52,63%	[M] 1.038.800/SO= 28,60%	[Ž] 873.015/SO= 24,03%			
[K4]	212.059/SO= 5,84%	[M] 99.663/SO= 2,75%	[Ž] 205.415/SO= 3,09%			
[K5]	383.174/SO= 10,55%	[M] 99.663/SO= 4,89%	[Ž] 205.415/SO= 5,66%			
Izračun ukupnog broja ispitanika po kategorijama i spolu Podgrupe Uzorka						
[K1]	1,87%/429	8	[M] 0,42%/429	2	[Ž] 1,45%/429	6
[K2]	29,11%/429	125	[M] 11,02%/429	47	[Ž] 18,09%/429	78
[K3]	52,63%/429	226	[M] 28,60%/429	123	[Ž] 24,03%/429	103
[K4]	5,84%/429	25	[M] 2,75%/429	12	[Ž] 3,09%/429	13
[K5]	10,55%/429	45	[M] 4,89%/429	21	[Ž] 5,66%/429	24
	(n) 429		Muškarci (Σ) 205		Žene (Σ) 224	

- izračunata je iz ukupnog broja stanovništva okvira uzorkovanja (SO),
- navedena podgrupa potom je podijeljena u pet kategorija (K1 - K5) te je za svaku kategoriju prema podacima okvira uzorkovanja (PS) izračunat postotak određene kategorije, raspodijeljen prema spolovima,
- od dobivenih postotaka po kategorijama i spolovima Podgrupe Uzorka izračunava se ukupan broj ispitanika po kategorijama i spolovima (Tablica 21.).

Tablica 21. – Konačna matrica uzorka i podgrupama istraživanja

UZORAK (n)	PODGRUPA [1]	PODGRUPA [2]								
		(n) = 3.632.461 (84,5%) od ukupnog broja populacije								
[UP] 4.284.889	[M] 47,68%/429	K	(%)	Σ	S	(%)	Σ	S	(%)	Σ
[PU] 0,01%	[Ž] 52,32%/429	K1	1,87	8	M	0,42	2	Ž	1,45	6
		K2	29,11	125	M	11,02	47	Ž	18,09	78
	[M] 205	K3	52,63	226	M	28,60	123	Ž	24,03	103
	[Ž] 224	K4	5,84	25	M	2,75	12	Ž	3,09	13
(n) 0,01%/4284889		K5	10,55	45	M	4,89	21	Ž	5,66	24
(n) 429	(n) 429	Σ	100%	429	47,68%	205	52,32%	224		

Planom analize podataka za sve kvantitativne varijable izračunat će se deskriptivni parametri: aritmetička sredina, standardna devijacija te po potrebi medijan i granice interkvartilnog raspona. Kategorijski podatci biti će predstavljeni apsolutnim i relativnim frekvencijama i postotcima te grafički putem dijagrama. U analizi latentnih dimenzija pojedinih mjernih instrumenata koristit će se analiza glavnih komponenti (PCA) s varimax rotacijom, odnosno druga prikladna faktorska solucija. Kako bi se potvrdile pojedine dimenzije, biti će izračunat Cronbachov alfa - koeficijent pouzdanosti za svaku od promatranih dimenzija. Normalnost raspodjele numeričkih varijabli testirati će se Kolmogorov - Smirnovljevim testom. Kako bi se uočila povezanost između promatranih varijabli i kategorija, po potrebi, izračunat će se Pearsonov ili Spearmanov koeficijent korelacije da bi se testiralo imaju li promatrane kategorije pozitivan ili negativan stupanj korelacije te će se ustvrditi intenzitet korelacije.

U ovisnosti o distribuciji dobivenih podataka, koristit će se parametrijske ili neparametrijske statističke metode. Ukoliko se ustvrdi odstupanje promatranih varijabli od normalne (Gaussove) distribucije, testiranje će biti provedeno pomoću neparametrijskih inačica testova odnosno „Hi“ kvadrat testom, a po potrebi Fisherovim egzaktnim testom, Mann-Whitneyevim U testom te Kruskal Wallis testom. Ukoliko se potvrdi normalnost distribucije, analiza će biti provedena parametrijskim t – testom i ANOVA testom. Sve (p) vrijednosti biti će dvostrane. Razina značajnosti biti će postavljena na $\alpha = 0,05$. Za statističku analizu podataka koristiti će se statistički program SPSS (inačica 26.0, SPSS Inc., Chicago, IL, SAD).

5.3. Opis metodološkog mjernog instrumenta (dizajn) anketnog upitnika

Dizajn upitnika koristio je strategiju logičnog redoslijeda postavljanja zatvorene vrste pitanja uz mogućnost korištenja neutralne opcije. U fazama planiranja istraživanja, osmišljen je novi²⁹⁷ mjerni instrument, namijenjen isključivo za potrebe istraživanja, a baziran na postavljenim istraživačkim pitanjima i odgovarajućim hipotezama (predmetu mjerenja). Struktura upitnika u aspektu mjernih karakteristika bila je podijeljena u četiri temeljna područja/cjeline (Tablica 22.) dok je ispitanicima, obzirom na sugeriranje metodološke literature u svezi postojanja korelacije u vidu motivacije ispitanika i dužine upitnika, ukupno postavljeno 29 pitanja.

Tablica 22. - Matrica anketnog upitnika po područjima istraživanja

P1	Opći dio segmentacije populacije	Sigurnosni aspekt ilegalnih migracija	P3
	demografske socijalne, obrazovne, geografske i radne karakteristike	sigurnosna komponenta utjecaja na društvo i pojedinca	
P2	Socio - psihološki aspekt ilegalnih migracija	Ekonomski aspekt ilegalnih migracija	P4
	utjecaj ilegalnih migracija na društvo i pojedinca	ekonomsko gospodarska komponenta utjecaja na društvo i pojedinca	

Prema tipologiji traženih odgovora u okviru mjernog instrumenta može se načiniti dualna razdioba. To uključuje dijelove od kojih se od ispitanika očekuju odgovori na dihotomna pitanja te odgovori pruženi putem skala procjene slaganja s tvrdnjama (mjerne ljestvice). Odgovori na dihotomna pitanja, odnosno ona pitanja u kojima se od ispitanika očekivao jedan od moguća dva suprotstavljena odgovora (uz mogućnost korištenja neutralne opcije) tražili su se u prvom i djelomično drugom dijelu/cjelini istraživanja (P1/P2).

Metodološkim mjernim instrumentom, mjerili su se sljedeći konstrukti: kognitivne, afektivne i bihevioralne odrednice stavova prema migrantima, percepcija realne i simboličke prijatnje, podrška ostvarivanju temeljnih ljudskih prava migranata u društvu domaćina, spremnost ispitanika na određeni stupanj socijalne bliskosti, iskustva, odnosno učestalost i kvaliteta kontakata s migrantima, izvori informiranja o migrantskoj tematici, percepcija

²⁹⁷ Za potrebe provjere funkcionalnosti i psihometrijskih karakteristika mjernog instrumenta istraživanja u periodu od 8.5.2020. do 12.5.2020. godine, provedeno je predispitivanje na prigodnom uzorku od 154 punoljetna ispitanika u RH (50 muškaraca i 104 žene) (Prilog 9.5.). Temeljem provedenog predistraživanja i dobivenih rezultata nalaza, konstrukcija instrumenta je modificirana i prilagođena za potrebe provođenja istraživanja.

medijskog prikaza migranata te percepcija izloženosti RH migrantskim tijekovima. Korištene mjerne skale u istraživanju djelomično su preuzete iz (otvorenog izvora) istraživanja kojim su se ispitivali negativni i pozitivni stavovi punoljetnih građana (n 800) RH na temu useljavanja stranaca. Poblježe, istraživanje kojim se ispitivalo „u kojoj mjeri se odrasli stanovnici osjećaju ugroženo te izražavaju li određenu bojaznost, kako za vlastitu osobnu poziciju, tako i za hrvatsko društvo i njegovu kulturu u cjelini. Cilj je bio izdvojiti i one pozitivne stavove o strancima kojima se oni doživljavaju kao vrijednost koja obogaćuje hrvatsko društvo“²⁹⁸. Obzirom kako navedeno istraživanje ispituje stavove s pojedinim obilježjima građana i njihovim političkim i vjerskim opredjeljenjima te njegovu usmjerenost na kulturni aspekt useljavanja stranaca, određene čestice unutar mjernog instrumenta bilo je potrebno modificirati i prilagoditi svrsi i cilju istraživanja.

Kao što je i navedeno, mjerni instrument podijeljen je u četiri kategorije, od općeg dijela segmentacije populacije (K1), socio-psiholoških aspekata (K2), sigurnosnog (K3) do ekonomskog aspekta ilegalnih migracija (K3).

U prvoj kategoriji (K1) pitanja segmentacije populacije su standardiziranog tipa u ovakvim vrstama istraživanja ovisno o potrebnim varijablama ispitivanja.

Druga kategorija (K2) uključivala je u prvom dijelu otvorena pitanja te mjerne ljestvice. Prvi dio otvorenih pitanja unutar (K2) osmišljen je isključivo prema predmetu proučavanja, dok su mjerne ljestvice djelomično preuzete i modificirane i/ili originalno osmišljene. Cjelovite mjerne ljestvice s ispitivanim česticama, navedene su u Prilogu (9.6.) istraživanja. Mjerna ljestvica: (K.2.12.) - modificirana je i odnosi se na migrante i strance općenito, (K.2.13.) – preuzeta je u potpunosti i odnosi se na migrante i strance općenito, (K.2.14.) – preuzeta je iz istraživanja i modificirana na način da se odnosi na ilegalne migrante, (K.2.15.) – preuzeta je i odnosi se na aspekte useljavanja stranaca u RH, (K.2.16.) – Bogardusova skala socijalne distance kojoj su dodane dvije dimenzije proučavanja (legalni i ilegalni migranti).

Treća kategorija (K3) u sebi sadrži mjernu ljestvicu (K.3.1.) koja je originalno osmišljena za potrebe istraživanja i odnosi se na kategoriju ispitivanja ilegalnih migranata, dok četvrta kategorija (K4) u sebi sadrži mjernu ljestvicu (K.4.1.) koja je također originalno osmišljena i ispituje odnose prema migrantima azilantima, ekonomskim (radnim) migrantima, migrantima općenito te ilegalnim migrantima.

Na osnovu teorijskih polazišta i provedenog predispitivanja, mjerne ljestvice, kojima su se statističkom analizom na temelju deskriptivnih pokazatelja (frekvencije, postotaka,

²⁹⁸ D. Maslić-Seršić, A. Vukelić (2013.): *Istraživački izvještaj - Zastupljenost i indikatori diskriminacijskih i ksenofobičnih stavova u Republici Hrvatskoj*, Centar za mirovne studije (CMS) Zagreb.

aritmetičke sredine, standardne devijacije) dobili brojevi, numerički podaci, u svrhu olakšane analize, podijeljene su dodatno na pet subskala u vidu:

- (i) negativnog aspekta useljavanja stranaca,
- (ii) pozitivnog aspekta useljavanja stranaca,
- (iii) položaja i prava stranih radnika,
- (iv) sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija,
- (v) ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija.

Negativni aspekti, ispitali su intenzitet stavova ispitanika o uzročno posljedičnim vezama doseljavanja migranata i povećanju porasta kriminaliteta u društvu, promjene života na gore (domicilna populacija i njezina marginalizacija), superiornosti domaćeg stanovništva nad doseljenicima, određivanju prvenstva državnih interesa zemlje domaćina migranata nad domicilnom zemljom te (ne)mogućnosti države i nacionalnih politika o kontroli useljavanja stranaca. Osim navedenih, negativni aspekt uključivali su i provjeru sklonosti ispitanika prema teorijama zavjere u vidu planskog preseljenja (kulturalna i etnička zamjena stanovništva).

U okviru pozitivnih aspekata useljavanja stranaca u odnos su se doveli stavovi ispitanika o integraciji i asimilaciji stranaca, spremnosti migranata u prihvaćanju određujućih obilježja nacije (jezika, kulture, religije) te općenitom podržavanju doseljavanja stranaca i njihovom obogaćivanju društva (kulturološkom spajanju). Položaj i prava stranih radnika uključivali su ispitivanje stavova o osiguravanju temeljnih ljudskih načela i jednakosti migranata pred zakonom, prava na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, zapošljavanje na tržištu rada, prava na korištenje vlastitog jezika, kulture, javnih istupa, zaštitu od diskriminacije te pravo na spajanje obitelji. Sigurnosni aspekt ispitivao je i u odnose doveo stavove ispitanika o migrantima kao sigurnosnim faktorima ugroze od terorističke, zdravstvene prijetnje, porastu stope kriminala, potencijalnom zatvaranju granica s drugim državama nečlanicama EU, postavljanju žilet žice na vanjske granice RH te deportaciji ilegalno zatečenih migranata na teritoriju RH. U konačnici skale koje su ispitivale ekonomski aspekt, analizirale su stavove ispitanika o migrantima i njihovom položaju na domaćem tržištu rada (disrupciji, oduzimanju poslova domicilnoj populaciji, obrazovnoj i tržišnoj nekompetentnosti te sklonosti ispitanika prema općenitoj klasifikaciji migranata kao „ekonomskih“).

U svrhu olakšanog kretanja i preglednosti, upitnik je koristio tzv. „*scrolling dizajn*“, bez pokazatelja napretka, pri čemu su ispitanici u svakom trenutku za vrijeme istraživanja imali uvid o količini postavljenih pitanja, što im je potencijalno sugeriralo ukupno potrebno vrijeme za dovršavanje istraživanja. Eliminacija nezainteresiranih sudionika, time i povećanje kvalitete

rezultata, pokušala se ostvariti kombinacijom tehnika „visoke prepreke“ i „vremena za zagrijavanje ispitanika“, postavljajući kognitivno zahtjevniji i demotivirajući sadržaj na početak upitnika. Provođenjem istraživanja dobili su se numerički i u manjem omjeru tekstualni podaci za analizu. Upitnik se otvarao molbom istraživača za pristupanjem istraživanju, predstavljanjem svrhe istraživanja u kojima su ispitanicima razložene temeljne informacije o istraživanju i istraživaču, planiranom pridržavanju etičkih načela (anonimnost i povjerljivost podataka), jasnoj napomeni kako istraživanje ne mjeri znanje, već jačinu stava i percepciju, shodno čemu u istome ne postoje točni i netočni odgovori, informacijom o važnosti cjelovitog ispunjavanja upitnika te dva temeljna uvjeta (punoljetnost i hrvatsko državljanstvo) koja se moraju zadovoljiti kako bi se moglo pristupiti istraživanju. Dodatno u svrhu povećanja kvalitete nalaza, uvodni dio istraživanja sadržavao je i tri diskvalifikacijska pitanja u vidu izjašnjavanja u svezi državljanstva, punoljetnosti i dobrovoljnosti u sudjelovanju. U slučaju da se ispitanik(ca) na jedno od tri navedena pitanja u uvodnom dijelu izjasnio/la s odgovorom „NE“, isti(a) je automatizmom eliminiran(a) iz daljnjeg dijela istraživanja.

Istraživanje je anonimno, a prikupljeni podaci u izvještajnom dijelu doktorske disertacije prikazani su kao postotci i frekvencije. Osim izraza mišljenja, istraživanje nije prikupljalo osobne podatke ispitanika zadovoljavajući pri tome aspekte Opće uredbe o zaštiti podataka (*engl.* GDPR) i pratećeg provedbenog nacionalnog zakona. Sudjelovanje je bilo dobrovoljno, pri čemu su ispitanici mogli prekinuti sudjelovanje u istraživanju u bilo kojem trenutku, što je naglašeno i na samom početku (uvodnom dijelu) istraživanja.

Pruženi odgovori ispitanika kombiniraju se s odgovorima drugih te se upotrebljavaju isključivo za obradu i pisanje izvještaja u okviru doktorske disertacije. Trajanje istraživanja ovisno je i o kognitivno motoričkim sposobnostima ispitanika, čime je u najduljoj varijanti realno prosječno trajanje istraživanja maksimalno do 15 minuta. Prije provođenja ispitivanja, anketni upitnik dostavio se pratećim dopisom od strane istraživača (Prilog 9.7.) od 21. ožujka 2022. godine Etičkom povjerenstvu Sveučilišta u Zadru sukladno člancima 3., točki (b) i čl. 7. Poslovnika o radu Etičkog povjerenstva (KLASA: 012-01/12-03/24, URBROJ: 2198-1-79-09-17-02) od 7. veljače 2017. godine, na izdavanje mišljenja o etičnosti provođenja znanstvenog istraživanja i mjernog instrumenta. Etičko povjerenstvo odgovorilo je dopisom (KLASA: 114-06/22-01/15, URBROJ: 15-22-02) od 4. travnja 2022. godine (Prilog 9.8.) u kojem se podnositelja Zahtjeva obavještava kako je na III. redovitoj sjednici održanoj 30. ožujka 2022. godine, Povjerenstvo donijelo pozitivno mišljenje i jednoglasno odobrilo zamolbu za provedbu istraživanja uz napomenu da se „pri provedbi potrebno pridržavati Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zadru, smjernice struke unutar koje se obavlja istraživanje te postupati u skladu s odredbama

Opće uredbe o zaštiti osobnih podataka (GDPR) i Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka (NN 42/18)“. Istraživanje se provodilo u profesionalnom specijaliziranom softveru za ispitivanje tržišta i javnog mnijenja „*SurveyMonkey*“ (tvrtka Momentive Inc.). Provedba istraživanja započela je 12. travnja 2022. i trajala je do 6. svibnja 2022. godine.

5.4. Prikaz općeg dijela segmentacije ispitanika u istraživanju

Za potrebe sukladno osnovnom cilju i svrsi istraživanja, korišteni su primarni podaci dobiveni putem anketnog istraživanja, dok je kao metodološki mjerni instrument korišten standardizirani i strukturirani anketni upitnik. Jedinica uzorka dobivena je okvirom uzorkovanja (popis stanovništva), na temelju kojih su se procijenili parametri osnovnog skupa. Pri tome, proces analize dobivenih podataka istraživanja može se podijeliti u tri osnovne faze:

- 1) provjera i priprema podataka unutar uzorka istraživanja,
- 2) procjena pouzdanosti i valjanosti metodološkog mjernog instrumenta,
- 3) testiranje postavljenih hipoteza korištenjem statističkih testova.

U prvoj fazi vršilo se pročišćavanje podataka unutar uzorka istraživanja, odnosno otkrivanje i uklanjanje nepostojećih vrijednosti. Navedeno se odnosi na eliminaciju ispitanika i inputa koji prema dobivenim podacima u realitetu nisu mogući. Izbrisani su ispitanici koji su se u početnom segmentacijskom dijelu istraživanja izjasnili kao „*muškarac koji je žena sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem*“ te primjerice „*muškarac od 18 godina koji je učenik i ima završenu srednju školu*“.

Druga faza uključivala je analizu konzistentnosti čestica unutar promatranih faktora u okviru metodološkog mjernog instrumenta. Analiza je potvrdila kako se pouzdanost ne povećava značajno ukoliko je određena čestica obrisana (nego se smanjuje) što ukazuje na visoku konzistentnost. Trećom fazom analizirane su postavljene hipoteze.

U nastavku rukopisa (Tablica 23.) donosi se prikaz segmentacije sudionika istraživanja prema: spolu, stupnju obrazovanja, radnom i bračnom statusu, nacionalnosti i sredini iz koje ispitanici dolaze.

Tablica 23. – Prikaz segmentacije ispitanika istraživanja (n 429)

		N	%
Spol ispitanika	Muški	205	47,8%
	Ženski	224	52,2%
	Ukupno	429	100,0%
Možete li mi reći koliko godina imate?	18-30	200	46,6%
	31-50	134	31,2%
	51 i više	95	22,1%
	Ukupno	429	100,0%
Koji je Vaš najviši stupanj obrazovanja koji ste postigli?	Bez obrazovanja	8	1,9%
	Osnovna škola	125	29,1%
	Srednja škola	226	52,7%

	Viša škola	25	5,8%
	Visoka škola	45	10,5%
	Ukupno	429	100,0%
Koji je Vaš trenutni radni status?	Učenik (ca)	109	25,4%
	Student (ica)	26	6,1%
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na određeno vrijeme	33	7,7%
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na neodređeno vrijeme	166	38,7%
	Zaposlen (a) na pola radnog vremena	7	1,6%
	Samozaposlen (a) / Vlasnik (ca) obrta, trgovine, poslovanja	20	4,7%
	Umirovljenik (ca)	33	7,7%
	Nezaposlena osoba - u potrazi za poslom	35	8,2%
	Ukupno	429	100,0%
	Koji je Vaš trenutni bračni status?	Samac / Nikad se nisam ženio (udavala)	188
Oženjen / Udata		182	42,4%
Izvanbračna zajednica		32	7,5%
Razveden / Razvedena		16	3,7%
Rastavljen / Rastavljena		1	0,2%
Udovac / Udovica		8	1,9%
Istospolna zajednica		2	0,5%
Ukupno		429	100,0%
Možete li procijeniti koje ste nacionalnosti?	Hrvatske	407	94,9%
	Srpske	7	1,6%
	Bošnjačke	1	0,2%
	Albanske	1	0,2%
	Romske	6	1,4%
	Nacionalno neopredijeljen (a)	5	1,2%
	Nešto drugo	2	0,5%
	Ukupno	429	100,0%
Sredina u kojoj živite	Manje mjesto (ruralna sredina)	184	42,9%
	Grad (urbana sredina)	245	57,1%
	Ukupno	429	100,0%

Definirani uzorak istraživanja dosegnut je u svim postavljenim kvotama (*spol i obrazovne karakteristike*) (Tablica 23.). Prema trodiobnoj klasifikaciji ispitanika (*mlađi sudionici: 18-30 g., srednje stari sudionici: 31-50 g., stari sudionici: 51 g. i više*) u najvišem omjeru, a sukladno okviru uzorkovanja ostvaren je u pogledu mlađih sudionika (46,6%) dok je u najmanjem zabilježeno starih sudionika (51 godina i više) (22,1%).

Razdioba ispitanika prema radnom statusu sugerira kako su u najvišem omjeru pristupili zaposleni ispitanici (na puno radno vrijeme i na neodređeno) (38,7%), a potom učenici (25,4%). U najmanjem omjeru prema radnom statusu pristupili su zaposleni na pola radnog vremena (1,6%). Bračni status ispitanika u najvišim omjerima podijeljen je između dvije kategorije. Samci (koji se nisu nikada ženili/udavali) (43,8%) te oženjeni/udati ispitanici (42,4%), dok su ostale grupe zastupljene sporadično (rastavljen(a), udovac(ica), istospolna zajednica) (2,6%).

Prema obilježjima (Tablica 23. i Tablica 24.) nacionalne pripadnosti i vjeroispovijesti, ispitanici se većinski izjašnjavaju kao Hrvati (94,9%) rimokatolici/katolici (86,2%). U najmanjem omjeru zabilježeni su pripadnici albanske i bošnjačke nacionalnosti (0,2%) odnosno, pravoslavne i islamske vjeroispovijesti (1,6%). Ispitanici uglavnom dolaze iz urbanih sredina (gradova) (57,1%) (Tablica 23.).

Tablica 24. – Pregled socioekonomskog statusa i vjeroispovijesti ispitanika (n 429)

		N	%
Kako biste procijenili svoj socioekonomski status?	Lošiji od većine drugih	23	5,4%
	Jednak kao i kod većine drugih	340	79,3%
	Bolji od većine drugih	66	15,4%
	Ukupno	429	100,0%
Kako biste opisali svoju vjeroispovijest?	Rimokatolička / Katolička	370	86,2%
	Pravoslavna	7	1,6%
	Islamska	7	1,6%
	Nisam vjernik (ca) / Agnostik / Ateist	39	9,1%
	Nešto drugo	6	1,4%
	Ukupno	429	100,0%

Kod samoprocjene *socioekonomskog statusa* (Tablica 24.) (5,4%) ispitanika navodi kako je on „lošiji od većine drugih“, dok (79,3%) navodi kako je „jednak kao i kod većine drugih“, dok (15,4%) smatra kako je „bolji od većine drugih“.

U aspektu dodatne segmentacije uzorka, presjek ostvarenih ulaznih podataka generiranih od provedbene aplikacije, ukazuje kako je najmlađi sudionik koji je pristupio istraživanju 18 – 'o godišnji učenik iz Zagreba, dok je najstarija sudionica 72 – 'o godišnja umirovljenica iz Zagreba. Kao što je već u teorijskoj razradi metodološkog mjernog instrumenta navedeno, upitnik koristi tri eliminacijska pitanja u uvodnom dijelu u vidu državljanstva, punoljetnosti i dobrovoljnosti sudjelovanja. U slučajevima negativnih odgovora na navedena pitanja, ispitanici su (uz poruku zahvale za pristupanje) automatizmom eliminirani iz daljnjeg

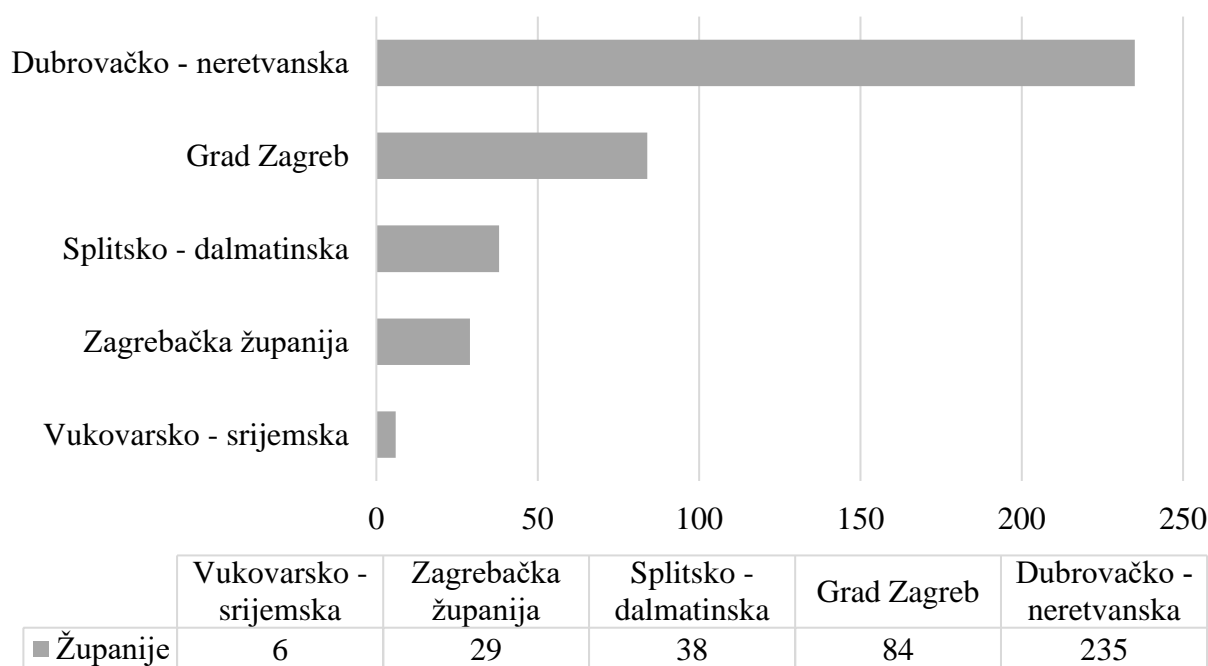
istraživanja. Ukupan broj eliminiranih sudionika iznosio je 14, od čega na pitanjima (i) državljanstva: 3 ispitanika, (ii) punoljetnosti: 10 ispitanika, (iii) dobrovoljnosti sudjelovanja: 1 ispitanik. Krajnji (prosječni) rezultati potvrdili su teorijsko polazište u vidu realnog trajanja istraživanja (pretpostavljeno najdulje vrijeme 15 minuta). Prosječno vrijeme potrebno za dovršavanje istraživanja iznosilo je 00 sati: 11 minuta: 21 sekundu. Promatrano na razini individualnih rezultata ispitanika, najkraće zabilježeno vrijeme potrebno za dovršavanje istraživanja iznosilo je 00 sati: 05 minuta: 13 sekundi (žena/34 godine/visoka stručna sprema/zaposlena/Grad Zagreb) dok je najdulje vrijeme iznosilo 05 sati: 11 minuta: 03 sekunde (žena/57 godina/osnovnoškolsko obrazovanje/umirovljenica/Splitsko – dalmatinska županija).

Tablica 25. – Regionalna zastupljenost ispitanika prema mjestu prebivališta (n 429)

		N	%
Prema Vašem mjestu prebivališta odaberite Vašu županiju	Zagrebačka županija	29	6,8%
	Krapinsko - zagorska županija	2	0,5%
	Sisačko - moslavačka županija	4	0,9%
	Karlovačka županija	2	0,5%
	Varaždinska županija	1	0,2%
	Koprivničko - križevačka županija	3	0,7%
	Bjelovarsko - bilogorska županija	2	0,5%
	Primorsko - goranska županija	3	0,7%
	Ličko - senjska županija	5	1,2%
	Virovitičko - podravska županija	1	0,2%
	Požeško - slavonska županija	1	0,2%
	Brodsko - posavska županija	2	0,5%
	Zadarska županija	3	0,7%
	Osječko - baranjska županija	2	0,5%
	Šibensko - kninska županija	5	1,2%
	Vukovarsko - srijemska županija	6	1,4%
	Splitsko - dalmatinska županija	38	8,9%
	Istarska županija	1	0,2%
	Dubrovačko - neretvanska županija	235	54,8%
	Međimurska županija	0	0,0%
Grad Zagreb	84	19,6%	
Ukupno	429	100,0%	

U pogledu regionalne zastupljenosti (Grafikon 4.) najviše ispitanika pristupilo je redom iz sljedećih područja: Dubrovačko – neretvanske (54,8%), Grada Zagreba (19,6%), Splitsko – dalmatinske (8,9%), Zagrebačke županije (6,8%) te Vukovarsko – srijemske županije (1,4%). Intencija značajnije zastupljenosti ispitanika iz DNŽ odnosi se na sve češće migracijske pritiske koji se odvijaju močvarnim i brdskim područjima između Gabela Polja - općina Čapljina (BIH) i Metkovića (RH). Prostor županije prekinut je državnom granicom s BIH kod Neuma, pri čemu se ilegalnim migrantima otvara put ulaska u državu rutama: Dračevo – Borut (BIH) – Dobranje – Metković (RH) ili Doljani (BIH) – brdo Predolac (Šibenica) – Metković (RH), ili brdo Jasenica iz pravca Čapljine i/ili Ljubuškog (BIH) prema mjestu Nova Sela (općina Kula Norinska) (RH). Ostatak regionalne zastupljenosti, a ukoliko promatrane županije objedinimo u jednu kategoriju naspram pet gore navedenih, zastupljene su s 8,5%. Međimurska županija nije zabilježila predstavnika u istraživanju.

Grafikon 4. – Prikaz pet najzastupljenijih županija iz kojih ispitanici dolaze

Iz Grafičkog prikaza 4., vidljivo je kako je iz pet najzastupljenijih županija pristupio najveći broj ispitanika u okviru istraživanja, njih 392, odnosno 91,37% od ukupnog uzorka (n) 429.

5.5. Prikaz provedenih analiza u istraživanju

Temeljem proučavane relevantne literature povezane s predmetom istraživanja te uvidom u podatke o različitim značajkama migranata koji dolaze u RH, oblikovane su određene tvrdnje u kojima su se nastojali zahvatiti relevantni konstrukti, a koji se mjere pomoću skala i lista koje se donose u nastavku prikaza provedenih analiza istraživanja. Teorijska polazišta o relevantnim konstruktima u vidu definiranih ključnih hipotetskih varijabli kako bi se utvrdio obrazac rezultata, mjerena su pomoću: skala percepcije realne i simboličke prijetnje (dokazivanje H1, H3), skala bihevioralne spremnosti na pomaganje (H2) te skala socijalne distance (dokazivanje H2, H4). Uz navedene skale, dodatno se putem lista mjerila i učestalost, kvaliteta kontakta lista s ilegalnim migrantima, izvorima informiranja o migrantskim pitanjima, percepcija medijskog prikaza migracija te lista procijenjenog broja azilanata u RH. Dodatne liste služile su u svrhu kvalitetnijeg uvida u stavove i percepciju ispitanika, što je poslužilo kao pomoćno operacionalno sredstvo prilikom dokazivanja ključnih konstrukata. U nastavku rukopisa donosi se analiza obrade podataka prema gore navedenim skalama i listama.

Tablica 26. – *Prikaz percipiranih prioritetnih društvenih problema, ostvarivanja kontakta s ilegalnim migrantima te izvorima informiranja i medijskoj objektivnosti izvještavanja javnosti (n) 429*

		N	%
Što je od navedenog, prema Vašem mišljenju, ključni problem hrvatskog društva?	Ekonomsko/gospodarska situacija države	144	33,6%
	Korupcija u društvu	219	51,0%
	Demografska pitanja - iseljavanje mladih	41	9,6%
	Međunarodne ilegalne migracije na teritorij RH	4	0,9%
	Ne znam/ništa od navedenoga	21	4,9%
	Ukupno	429	100,0%
Tijekom svakodnevnog života i/ili tijekom Vašeg profesionalnog rada dolazite li u kontakt s ilegalnim migrantima?	Uopće ne dolazim u kontakt s ilegalnim migrantima	331	77,2%
	Dolazim u povremeni kontakt s ilegalnim migrantima	38	8,9%
	Dolazim u stalni kontakt s ilegalnim migrantima	11	2,6%
	Ne znam/ne mogu procijeniti	49	11,4%
	Ukupno	429	100,0%
Smatrate li da mediji u RH objektivno	Mediji javnost izvještavaju objektivno	54	12,6%

izvještavaju javnost o migrantskim pitanjima?	Mediji javnost ne izvještavaju objektivno	203	47,3%
	Ne znam/ne mogu procijeniti	172	40,1%
	Ukupno	429	100,0%
O migrantskim pitanjima informiram se putem	Znanstveno - stručne literature	9	2,1%
	Putem medija (dnevne tiskovine/internetski portali/TV/radio)	270	62,9%
	Putem društvenih mreža	92	21,4%
	Ostalo	58	13,5%
	Ukupno	429	100,0%

Ispitanici ilegalne migracije ne percipiraju kao *ključni problem društva*. Njih (51%) smatra kako je to korupcija, (33,6%) njih navodi ekonomsko – gospodarsku situaciju u državi, dok najmanje ispitanika (njih četvero) navodi kako se radi o ilegalnim migracijama (0,9%) rangirajući ih tako na posljednje mjesto od ponuđenih. Potencijalni razlozi potonje ostvarenog rezultata mogli bi se objasniti u aspektu *frekventnosti kontakta* s ilegalnim migrantima tijekom svakodnevnog života i/ili profesionalnog rada. Pri tome, najviše ispitanika (77,2%) uopće ne dolazi u kontakt s ilegalnim migrantima, dok oprečno njima (2,6%) ispitanika dolazi u stalni kontakt. Ostatak ispitivane čestice odnosi se na one ispitanike koji dolaze u povremeni (8,9%) kontakt i one koji ne mogu procijeniti (11,4%). Polazeći od teorijskih očekivanja i potencijalnog odnosa medija i (negativnih) stavova prema migrantima, ispitivala se percepcija *objektivnosti medijskog izvještavanja*, uz pretpostavku kako se radi o dominantnom kanalu informiranja o migrantskoj tematici, što je nadalje potvrđeno u zasebnoj mjernoj čestici. Pri tome se najviše ispitanika, očekivano *informira* putem medija (62,9%) i društvenih mreža (21,4%). Istovremeno, a unatoč dominantnim kanalima informiranja, najviše ispitanika smatra kako *mediji javnost* o migrantskoj tematici ne izvještavaju objektivno (47,3%). Značajan dio njih ne zna/ne može procijeniti (40,1%) dok je, najmanji udio onih koji smatraju kako se radi o objektivnom izvještavanju (12,6%).

Tablica 27. – Prikaz odgovora ispitanika o nacionalnom sastavu ilegalnih migranata, preferiranoj (odredišnoj) destinaciji ilegalnih migranata, broju podnesenih zahtjeva za azil u RH te tipu percipirane prijetnje ilegalnih migracija društvu (n 429)

		N	%
Prema nacionalnom sastavu (državljanstvu) ilegalni migranti u najvećoj mjeri su	Sirijci	218	50,8%
	Iračani	13	3,0%
	Afganistanci	63	14,7%
	Alžirci	5	1,2%
	Ljudi bez državljanstva/države	41	9,6%
	Neki drugi	89	20,7%
	Ukupno	429	100,0%
Preferirana država (odredišna destinacija) ilegalnih migranata u EU je	Italija	13	3,0%
	Njemačka	360	83,9%
	Švedska	14	3,3%
	Francuska	7	1,6%
	Hrvatska	19	4,4%
	Ni jedna od navedenih / neka druga	16	3,7%
	Ukupno	429	100,0%
Od ulaska Republike Hrvatske u EU, broj ilegalnih migranata koji je zatražio azil u RH je	do 500	85	19,8%
	od 500 do 2500	148	34,5%
	od 2500 do 4500	104	24,2%
	od 4500 do 6500	39	9,1%
	6500 +	53	12,4%
	Ukupno	429	100,0%
Prema Vašem mišljenju, koju od dolje navedenih prijetnji ilegalni migranti predstavljaju društvu?	društvenu - prijetnja su nacionalnom identitetu i kulturi	157	36,6%
	sigurnosnu - prijetnja su nacionalnoj sigurnosti	125	29,1%
	ekonomsku - prijetnja su ekonomskom sustavu države	147	34,3%
	Ukupno	429	100,0%

U prethodnim mjernim česticama (Tablica 27.) ispitivala se percepcija ispitanika o *nacionalnom sastavu* (državljanstvu) ilegalnih migranata koji dolaze na područje EU te njihovoj preferiranoj (odredišnoj) destinaciji kako bi se mogli usporediti s ranije navedenim statističkim prikazima. U aspektu države porijekla i nacionalnosti ilegalnih migranata, percepcija ispitanika u korespondenciji je sa statističkim podacima u periodu od 2013. – 2020. godine (EUROSTAT). Time, ispitanici dominantno smatraju kako se radi o Sirijcima (50,8%) i Afganistancima (14,7%) dok značajan dio njih smatra kako se radi o nekim drugim nacionalnostima (20,7%). U pogledu preferirane države (odredišne države) ispitanici većinom

smatraju kako se radi o Njemačkoj (83,9%) dok (4,4%) smatra kako se radi o RH. Do značajne razlike dolazi prilikom ispitivanja *broja zatraženih azila u RH* od ulaska u EU. Najviše ispitanika smatra kako je broj (u devetogodišnjem periodu) podnesenih zahtjeva između 500 – 2500 (34,5%). Približno (točan) broj koji korespondira s podacima navedenim u (Tablici 5.) od 2015.-2020. godine iznosi 7.215 zatraženih azila u petogodišnjem periodu, što RH svrstava na 24. mjesto po broju zatraženih azila unutar EU. S druge strane, u istom periodu, broj ilegalno zatečenih migranata u RH (Tablica 4.) iznosi 51.560 (15. država u EU po broju ilegalno zatečenih) što dovodi do zaključka kako je svega 13,9% ilegalno zatečenih migranata u RH ujedno zatražilo i azil. U pogledu ispitivanja *tipa percipirane prijetnje*, najviše ispitanika smatra kako ilegalni migranti predstavljaju društvenu prijetnju (prijetnja su nacionalnom identitetu i kulturi) (36,6%), potom ekonomsku (prijetnja su ekonomskom sustavu države) (34,3%) i sigurnosnu prijetnju (prijetnja su nacionalnoj sigurnosti) (29,1%).

Tablica 28. – *Prikaz stupnja slaganja s iznesenim tvrdnjama o uzročnim faktorima migriranja, humanosti državnih institucija u postupanju s ilegalnim migrantima te percepciji realne izloženosti RH migracijama (n 429)*

		N	%
Migranti koji neregularnim putem žele ući na teritorij EU ističu kako dolaze iz ratom pogođenih područja i kako su na to primorani zbog teških životnih uvjeta. Vjerujete li njihovim tvrdnjama?	Vjerujem	102	23,8%
	Ne vjerujem	138	32,2%
	Ne znam/ne mogu procijeniti	189	44,1%
	Ukupno	429	100,0%
Smatrate li da hrvatska policija u postupanju s ilegalnim migrantima postupa humano, bez povrede ljudskih prava?	Smatram da hrvatska policija s ilegalnim migrantima postupa humano	175	40,8%
	Smatram da hrvatska policija s ilegalnim migrantima ne postupa humano	46	10,7%
	Ne posjedujem dovoljno informacija da bi mogao (la) procijeniti	208	48,5%
	Ukupno	429	100,0%
Smatrate li da RH nije članica EU, da bi i dalje bila izložena ilegalnim migracijama na svoj teritorij?	RH bi i dalje bila izložena ilegalnim migracijama	267	62,2%
	RH ne bi bila izložena ilegalnim migracijama	53	12,4%
	Ne znam	109	25,4%
	Ukupno	429	100,0%

Indikativno neutralan stav ispitanici iskazuju u aspektu *klasifikacije tipa* „prisilnih migranata“. Najviše ispitanika ne zna, odnosno, ne može procijeniti (44,1%) radi li se o migrantima koji dolaze iz ratom pogođenih područja i koji su, zbog teških uvjeta prisiljeni migrirati, dok najmanje njih smatra kako se radi o „prisilnoj“ vrsti migranata (23,8%). Potonji ostvareni rezultat potencijalno može biti indikator uspješnosti dvosmjernog procesa asimilacije, što bi svakako trebalo dublje istražiti. Ispitanici su u pogledu *humanog postupanja* policije s ilegalnim migrantima podijeljeni između onih koji ne posjeduju dovoljno informacija da bi mogli procijeniti (48,5%) i onih koji smatraju da se s istima postupa humano (40,8%). Svjesnost *fizičko – geografskog položaja RH* ispitanici su potvrdili visokim stupnjem slaganja s tvrdnjom kako bi RH i dalje bila izložena ilegalnim migracijama i u slučaju (ne)članstva u EU (62,2%).

Tablica 29. – *Izračun deskriptivnih pokazatelja (aritmetičke sredine i standardne devijacije) za ispitivane kategorije kulturnih obilježja i procesa asimilacije (n 429)*

		N	%	\bar{x}	Sd
Migranti koji zatraže azil u RH spremni su se integrirati u društvo i prihvatiti hrvatsku kulturu	Uopće se ne slažem	77	17,9%		
	Uglavnom se ne slažem	92	21,4%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	157	36,6%		
	Uglavnom se slažem	90	21,0%		
	U potpunosti se slažem	13	3,0%		
	Ukupno	429	100,0%	2,70	1,08
Migranti koji zatraže azil u RH spremni su se integrirati u društvo i prihvatiti hrvatski jezik i njime se služiti aktivno u govoru i pismu	Uopće se ne slažem	68	15,9%		
	Uglavnom se ne slažem	96	22,4%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	152	35,5%		
	Uglavnom se slažem	105	24,5%		
	U potpunosti se slažem	7	1,6%		
	Ukupno	428	100,0%	2,74	1,05
Migranti koji zatraže azil u RH spremni su se integrirati u društvo i prihvatiti hrvatsku katoličku vjeroispovijest	Uopće se ne slažem	224	52,3%		
	Uglavnom se ne slažem	89	20,8%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	94	22,0%		
	Uglavnom se slažem	17	4,0%		
	U potpunosti se slažem	4	0,9%		
	Ukupno	428	100,0%	1,80	,97
Hrvatsko društvo je inkluzivno okruženje koje migrantima omogućuje	Uopće se ne slažem	39	9,2%		
	Uglavnom se ne slažem	73	17,1%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	206	48,4%		

integraciju i asimilaciju u društvo	Uglavnom se slažem	101	23,7%		
	U potpunosti se slažem	7	1,6%		
	Ukupno	426	100,0%	2,92	,91
Migranti su namjerno poslani na teritorij Europe kako bi se izvršilo plansko preseljenje, odnosno kulturna i etnička zamjena domaćeg stanovništva	Uopće se ne slažem	76	17,7%		
	Uglavnom se ne slažem	66	15,4%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	145	33,8%		
	Uglavnom se slažem	99	23,1%		
	U potpunosti se slažem	43	10,0%		
	Ukupno	429	100,0%	2,92	1,22
Zbog neregularnog i nezakonitog načina na koji migranti ulaze u državu, osjećam prijezir prema svim ostalim migrantima	Uopće se ne slažem	121	28,2%		
	Uglavnom se ne slažem	78	18,2%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	151	35,2%		
	Uglavnom se slažem	55	12,8%		
	U potpunosti se slažem	24	5,6%		
	Ukupno	429	100,0%	2,49	1,19
Prihvatanjem ilegalnih migranata domicilni stanovnici postaju građani drugog reda u odnosu na migrante	Uopće se ne slažem	106	24,8%		
	Uglavnom se ne slažem	84	19,6%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	162	37,9%		
	Uglavnom se slažem	53	12,4%		
	U potpunosti se slažem	23	5,4%		
	Ukupno	428	100,0%	2,54	1,15
Hrvati kao nacija su superiorniji nad nacijama pripadnika migrantske populacije	Uopće se ne slažem	128	29,9%		
	Uglavnom se ne slažem	54	12,6%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	150	35,0%		
	Uglavnom se slažem	65	15,2%		
	U potpunosti se slažem	31	7,2%		
	Ukupno	428	100,0%	2,57	1,26

Najvišu vrijednost aritmetičkih sredina (Tablica 28.) odgovora ispitanika bilježimo za pitanja: *Hrvatsko društvo je inkluzivno okruženje koje migrantima omogućuje integraciju i asimilaciju u društvo* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 2,92 dok standardna devijacija iznosi 0,91, zatim *Migranti su namjerno poslani na teritorij Europe kako bi se izvršilo plansko preseljenje, odnosno kulturna i etnička zamjena domaćeg stanovništva* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 2,92 dok standardna devijacija iznosi 1,22.

Najnižu vrijednost aritmetičkih sredina odgovora ispitanika bilježimo za pitanje: *Migranti koji zatraže azil u RH spremni su se integrirati u društvo i prihvatiti hrvatsku katoličku vjeroispovijest* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 1,80 dok standardna devijacija iznosi 0,97.

U nastavku (Tablica 30.) će biti prikazani promatrani faktori, od negativnih do pozitivnih aspekata useljavanja stranaca, položaja i prava stranih migranata te dvije dodatne faktorske komponente u vidu sigurnosnog i ekonomskog aspekta.

Tablica 30. – Faktori negativnih aspekata useljavanja stranaca (n 429)

		N	%	\bar{x}	Sd
Naša zemlja uopće nije u stanju kontrolirati useljavanja stranaca	Uopće se ne slažem	51	11,9%		
	Uglavnom se ne slažem	82	19,2%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	138	32,2%		
	Uglavnom se slažem	116	27,1%		
	U potpunosti se slažem	41	9,6%		
	Ukupno	428	100,0%	3,03	1,15
Strani doseljenici uzrokuju porast kriminaliteta	Uopće se ne slažem	40	9,3%		
	Uglavnom se ne slažem	73	17,1%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	159	37,1%		
	Uglavnom se slažem	118	27,6%		
	U potpunosti se slažem	38	8,9%		
	Ukupno	428	100,0%	3,10	1,08
Ne osjećam se ugodno u kontaktu sa strancima koji su se doselili u Republiku Hrvatsku	Uopće se ne slažem	100	23,3%		
	Uglavnom se ne slažem	79	18,4%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	146	34,0%		
	Uglavnom se slažem	73	17,0%		
	U potpunosti se slažem	31	7,2%		
	Ukupno	429	100,0%	2,66	1,21
Strahujem da će u slučaju rata ili napetosti strani doseljenici biti lojalni zemljama iz kojih potječu, a ne Republici Hrvatskoj	Uopće se ne slažem	35	8,2%		
	Uglavnom se ne slažem	48	11,2%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	152	35,5%		
	Uglavnom se slažem	128	29,9%		
	U potpunosti se slažem	65	15,2%		
	Ukupno	428	100,0%	3,33	1,11
S porastom useljavanja stranaca, strahujem da će	Uopće se ne slažem	57	13,3%		
	Uglavnom se ne slažem	65	15,2%		

se naši životi promijeniti na gore	Niti se slažem niti se ne slažem	157	36,6%		
	Uglavnom se slažem	106	24,7%		
	U potpunosti se slažem	44	10,3%		
	Ukupno	429	100,0%	3,03	1,16
Sumnjam da će stranim doseljenicima interes naše zemlje biti na prvom mjestu	Uopće se ne slažem	32	7,5%		
	Uglavnom se ne slažem	58	13,6%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	129	30,1%		
	Uglavnom se slažem	140	32,7%		
	U potpunosti se slažem	69	16,1%		
	Ukupno	428	100,0%	3,36	1,13
Strahujem da će naša kultura nestati s porastom useljavanja stranaca	Uopće se ne slažem	80	18,8%		
	Uglavnom se ne slažem	74	17,4%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	125	29,3%		
	Uglavnom se slažem	102	23,9%		
	U potpunosti se slažem	45	10,6%		
	Ukupno	426	100,0%	2,90	1,26

Najvišu vrijednost (Tablica 30.) aritmetičkih sredina odgovora ispitanika bilježimo za pitanja: *Sumnjam da će stranim doseljenicima interes naše zemlje biti na prvom mjestu* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 3,36 dok standardna devijacija iznosi 1,13, zatim *Strahujem da će u slučaju rata ili napetosti strani doseljenici biti lojalni zemljama iz kojih potječu, a ne Republici Hrvatskoj* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 3,33 dok standardna devijacija iznosi 1,11.

Najnižu vrijednost aritmetičkih sredina odgovora ispitanika bilježimo za pitanje: *Ne osjećam se ugodno u kontaktu sa strancima koji su se doselili u Republiku Hrvatsku* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 2,66 dok standardna devijacija iznosi 1,21, zatim *Strahujem da će naša kultura nestati s porastom useljavanja stranaca* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 2,90 dok standardna devijacija iznosi 1,26.

Tablica 31. – Faktori položaja i prava migranata (n 429)

		N	%	\bar{x}	Sd
Jednak položaj pred hrvatskim pravosuđem poput onog što imaju i državljani Republike Hrvatske	Uopće se ne slažem	46	10,7%		
	Uglavnom se ne slažem	49	11,4%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	109	25,4%		
	Uglavnom se slažem	118	27,5%		
	U potpunosti se slažem	107	24,9%		
	Ukupno	429	100,0%	3,45	1,27
Jednaka prava na obrazovanje, identična pravima koja imaju državljani Republike Hrvatske	Uopće se ne slažem	38	8,9%		
	Uglavnom se ne slažem	48	11,2%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	101	23,7%		
	Uglavnom se slažem	137	32,1%		
	U potpunosti se slažem	103	24,1%		
	Ukupno	427	100,0%	3,51	1,22
Jednaku socijalnu i zdravstvenu zaštitu poput one koju imaju državljani Republike Hrvatske	Uopće se ne slažem	37	8,6%		
	Uglavnom se ne slažem	45	10,5%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	114	26,6%		
	Uglavnom se slažem	144	33,6%		
	U potpunosti se slažem	89	20,7%		
	Ukupno	429	100,0%	3,47	1,18
Jednaka prava na zapošljavanje poput onog što imaju i državljani Republike Hrvatske	Uopće se ne slažem	64	15,0%		
	Uglavnom se ne slažem	59	13,8%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	114	26,6%		
	Uglavnom se slažem	124	29,0%		
	U potpunosti se slažem	67	15,7%		
	Ukupno	428	100,0%	3,17	1,28
Pravo na korištenje vlastitog jezika	Uopće se ne slažem	55	12,9%		
	Uglavnom se ne slažem	53	12,4%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	129	30,1%		
	Uglavnom se slažem	132	30,8%		
	U potpunosti se slažem	59	13,8%		
	Ukupno	428	100,0%	3,20	1,21
Pravo na očuvanje svoje kulture	Uopće se ne slažem	30	7,0%		
	Uglavnom se ne slažem	37	8,7%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	131	30,7%		
	Uglavnom se slažem	156	36,5%		

	U potpunosti se slažem	73	17,1%		
	Ukupno	427	100,0%	3,48	1,09
Pravo na slobodu govora i javnih istupa	Uopće se ne slažem	37	8,6%		
	Uglavnom se ne slažem	45	10,5%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	146	34,1%		
	Uglavnom se slažem	120	28,0%		
	U potpunosti se slažem	80	18,7%		
	Ukupno	428	100,0%	3,38	1,16
	Pravo na zaštitu od diskriminacije	Uopće se ne slažem	13	3,1%	
Uglavnom se ne slažem		20	4,7%		
Niti se slažem niti se ne slažem		92	21,6%		
Uglavnom se slažem		173	40,6%		
U potpunosti se slažem		128	30,0%		
Ukupno		426	100,0%	3,90	,99
Pravo na spajanje obitelji u smislu da se omogući dolazak i useljavanje članova uže obitelji	Uopće se ne slažem	55	12,8%		
	Uglavnom se ne slažem	44	10,3%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	140	32,6%		
	Uglavnom se slažem	128	29,8%		
	U potpunosti se slažem	62	14,5%		
	Ukupno	429	100,0%	3,23	1,20

Najvišu vrijednost aritmetičkih sredina (Tablica 31.) odgovora ispitanika bilježimo za pitanje: *Pravo na zaštitu od diskriminacije* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 3,90 dok standardna devijacija iznosi 0,99.

Najnižu vrijednost aritmetičkih sredina (Tablica 31.) odgovora ispitanika bilježimo za pitanje: *Jednaka prava na zapošljavanje poput onog što imaju i državljani Republike Hrvatske*, gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 3,17 dok standardna devijacija iznosi 1,28.

Tablica 32. – Faktori pozitivnih aspekata useljavanja stranaca (n 429)

		N	%	\bar{x}	Sd
Ugodno je imati priliku živjeti u sredini u kojoj žive ljudi različitih vjera, nacija i porijekla	Uopće se ne slažem	29	6,8%		
	Uglavnom se ne slažem	68	15,9%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	172	40,2%		
	Uglavnom se slažem	112	26,2%		
	U potpunosti se slažem	47	11,0%		
	Ukupno	428		3,19	1,05
U redu je da stranci koji su doselili u našu zemlju ostanu vezani uz svoju kulturu i korijene	Uopće se ne slažem	16	3,7%		
	Uglavnom se ne slažem	37	8,7%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	114	26,7%		
	Uglavnom se slažem	178	41,7%		
	U potpunosti se slažem	82	19,2%		
	Ukupno	427		3,64	1,01
Podržavam doseljavanje stranaca u Hrvatsku	Uopće se ne slažem	55	12,9%		
	Uglavnom se ne slažem	55	12,9%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	180	42,4%		
	Uglavnom se slažem	93	21,9%		
	U potpunosti se slažem	42	9,9%		
	Ukupno	425		3,03	1,12
Vjerujem da su strani doseljenici spremni podržati našu zemlju u slučaju krize	Uopće se ne slažem	77	17,9%		
	Uglavnom se ne slažem	78	18,2%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	174	40,6%		
	Uglavnom se slažem	87	20,3%		
	U potpunosti se slažem	13	3,0%		
	Ukupno	429		2,72	1,07
Stranci koji doseljavaju u Hrvatsku obogaćuju našu kulturu	Uopće se ne slažem	68	15,9%		
	Uglavnom se ne slažem	74	17,2%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	163	38,0%		
	Uglavnom se slažem	97	22,6%		
	U potpunosti se slažem	27	6,3%		
	Ukupno	429		2,86	1,13

Najvišu vrijednost aritmetičkih sredina odgovora (Tablica 32.) ispitanika bilježimo za pitanje: *U redu je da stranci koji su doselili u našu zemlju ostanu vezani uz svoju kulturu i korijene* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 3,64 dok standardna devijacija iznosi 1,01.

Najnižu vrijednost aritmetičkih sredina (Tablica 32.) odgovora ispitanika bilježimo za pitanje: *Vjerujem da su strani doseljenici spremni podržati našu zemlju u slučaju krize* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 2,72 dok standardna devijacija iznosi 1,07.

Tablica 33. – Faktori sigurnosnih aspekta međunarodnih ilegalnih migracija (n 429)

		N	%	\bar{x}	Sd
Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij Republike Hrvatske predstavljaju terorističku prijetnju	Uopće se ne slažem	38	8,9%		
	Uglavnom se ne slažem	78	18,2%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	194	45,2%		
	Uglavnom se slažem	90	21,0%		
	U potpunosti se slažem	29	6,8%		
	Ukupno	429	100,0%	2,99	1,01
Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij Republike Hrvatske predstavljaju zdravstvenu prijetnju (npr. prenositelji su raznih zaraznih bolesti)	Uopće se ne slažem	36	8,4%		
	Uglavnom se ne slažem	77	17,9%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	187	43,6%		
	Uglavnom se slažem	96	22,4%		
	U potpunosti se slažem	33	7,7%		
	Ukupno	429	100,0%	3,03	1,02
Prihvatanjem ilegalnih migranata u Republici Hrvatskoj će porasti stopa kriminala	Uopće se ne slažem	31	7,3%		
	Uglavnom se ne slažem	67	15,8%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	169	39,8%		
	Uglavnom se slažem	113	26,6%		
	U potpunosti se slažem	45	10,6%		
	Ukupno	425	100,0%	3,17	1,05
U sprječavanju ilegalnih migracija na svoj teritorij, RH bi po uzoru na neke druge europske države na svoje granice trebala postaviti žilet žicu	Uopće se ne slažem	84	19,6%		
	Uglavnom se ne slažem	77	17,9%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	147	34,3%		
	Uglavnom se slažem	72	16,8%		
	U potpunosti se slažem	49	11,4%		
	Ukupno	429	100,0%	2,83	1,25
	Uopće se ne slažem	38	8,9%		
	Uglavnom se ne slažem	63	14,7%		

Ilegalne migrante zatečene na teritoriju RH treba deportirati u države iz kojih dolaze	Niti se slažem niti se ne slažem	167	38,9%		
	Uglavnom se slažem	103	24,0%		
	U potpunosti se slažem	58	13,5%		
	Ukupno	429	100,0%	3,19	1,12
U zaustavljanju ilegalnih migracija podržavam zatvaranje granica RH prema državama ne članicama europske unije	Uopće se ne slažem	61	14,3%		
	Uglavnom se ne slažem	55	12,9%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	170	39,9%		
	Uglavnom se slažem	94	22,1%		
	U potpunosti se slažem	46	10,8%		
	Ukupno	426	100,0%	3,02	1,16

Najvišu vrijednost aritmetičkih sredina odgovora (Tablica 33.) ispitanika bilježimo za pitanja: *Ilegalne migrante zatečene na teritoriju RH treba deportirati u države iz kojih dolaze* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 3,19 dok standardna devijacija iznosi 1,12, zatim *Prihvatanjem ilegalnih migranata u Republici Hrvatskoj će porasti stopa kriminala* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 3,17 dok standardna devijacija iznosi 1,05.

Najnižu vrijednost aritmetičkih sredina odgovora (Tablica 33.) ispitanika bilježimo za pitanje: *U sprječavanju ilegalnih migracija na svoj teritorij, RH bi po uzoru na neke druge europske države na svoje granice trebala postaviti žilet žicu* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 2,83 dok standardna devijacija iznosi 1,25, zatim *Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij Republike Hrvatske predstavljaju terorističku prijetnju* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 2,99 dok standardna devijacija iznosi 1,01.

Tablica 34. – Faktori ekonomskog aspekta međunarodnih ilegalnih migracija (n 429)

		N	%	\bar{x}	Sd
Migranti (azilanti) na tržištu rada u RH „ruše“ cijenu rada pristajući na rad za znatno niže plaće	Uopće se ne slažem	23	5,4%		
	Uglavnom se ne slažem	42	9,8%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	163	38,0%		
	Uglavnom se slažem	148	34,5%		
	U potpunosti se slažem	53	12,4%		
	Ukupno	429	100,0%	3,39	1,00
Migranti (azilanti) na tržištu rada oduzimaju posao	Uopće se ne slažem	41	9,6%		
	Uglavnom se ne slažem	83	19,3%		

domaćem nezaposlenom radno sposobnom stanovništvu	Niti se slažem niti se ne slažem	158	36,8%		
	Uglavnom se slažem	93	21,7%		
	U potpunosti se slažem	54	12,6%		
	Ukupno	429	100,0%	3,08	1,14
Radne migrante iz drugih država ne članica EU obzirom na visoku domaću stopu nezaposlenosti nije potrebno uvoziti na tržište rada u RH	Uopće se ne slažem	26	6,1%		
	Uglavnom se ne slažem	67	15,7%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	180	42,1%		
	Uglavnom se slažem	101	23,6%		
	U potpunosti se slažem	54	12,6%		
	Ukupno	428	100,0%	3,21	1,05
Migranti su niže obrazovani i svojim stručnim kompetencijama ne zadovoljavaju potrebe hrvatskog tržišta rada	Uopće se ne slažem	62	14,5%		
	Uglavnom se ne slažem	75	17,5%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	202	47,2%		
	Uglavnom se slažem	54	12,6%		
	U potpunosti se slažem	35	8,2%		
	Ukupno	428	100,0%	2,82	1,09
Ilegalni migranti koji neregularnim/nezakonitim putem žele ući u RH su u najvećoj mjeri ekonomski migranti	Uopće se ne slažem	39	9,1%		
	Uglavnom se ne slažem	44	10,3%		
	Niti se slažem niti se ne slažem	193	45,2%		
	Uglavnom se slažem	100	23,4%		
	U potpunosti se slažem	51	11,9%		
	Ukupno	427	100,0%	3,19	1,07

Najvišu vrijednost aritmetičkih sredina odgovora (Tablica 34.) ispitanika bilježimo za pitanja: *Migranti (azilanti) na tržištu rada u RH „ruše“ cijenu rada pristajući na rad za znatno niže plaće* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 3,39 dok standardna devijacija iznosi 1,00.

Najnižu vrijednost aritmetičkih sredina odgovora (Tablica 34.) ispitanika bilježimo za pitanje: *Migranti su niže obrazovani i svojim stručnim kompetencijama ne zadovoljavaju potrebe hrvatskog tržišta rada* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 2,82 dok standardna devijacija iznosi 1,09.

Tablica 35. –Prikaz rezultata stupnja bliskosti ispitanika; ilegalni/legalni migranti (n 429)

		N	%	\bar{x}	Sd
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	Usko srodstvo/bračni partner/ica (1)	28	6,5%		
	Osobni prijatelj/ica (2)	61	14,2%		
	Susjed/a u ulici gdje živim (3)	50	11,7%		
	Kolega/ica na poslu (4)	31	7,2%		
	Državljanin/ka zemlje u kojoj živim (5)	60	14,0%		
	Posjetitelj/ica zemlje u kojoj živim (6)	138	32,2%		
	Istjerao/la bih ga/ju iz zemlje (7)	61	14,2%		
	Ukupno	429	100,0%	4,61	1,90
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	Usko srodstvo/bračni partner/ica (1)	63	14,7%		
	Osobni prijatelj/ica (2)	95	22,1%		
	Susjed/a u ulici gdje živim (3)	57	13,3%		
	Kolega/ica na poslu (4)	57	13,3%		
	Državljanin/ka zemlje u kojoj živim (5)	63	14,7%		
	Posjetitelj/ica zemlje u kojoj živim (6)	73	17,0%		
	Istjerao/la bih ga/ju iz zemlje (7)	21	4,9%		
	Ukupno	429	100,0%	3,62	1,86

Pogledaju li se prosječni pokazatelji za *negativne aspekte useljavanja stranaca* (Tablica 36.) može se uočiti kako aritmetička sredina iznosi 3,06 uz standardnu devijaciju 0,85, za *položaj i prava stranih migranata* aritmetička sredina iznosi 3,42 uz standardnu devijaciju 0,91, za *pozitivne aspekte useljavanja stranaca* (Tablica 36.) aritmetička sredina iznosi 3,09 uz standardnu devijaciju 0,86, za *sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija* (Tablica 36.) aritmetička sredina iznosi 3,03 uz standardnu devijaciju 0,85, dok za *ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija* (Tablica 36.) aritmetička sredina iznosi 3,14 uz standardnu devijaciju 0,78.

U Tablici 36., navedeni su i brožani pokazatelji nedostajućih odgovora unutar pojedinih čestica, odnosno faktora. U početnom dijelu istraživanja, od ispitanika se obvezno zahtijevao odgovor prilikom segmentacije u svrhu stvaranja profila ispitanika. U daljnjem dijelu prilikom iskaza mišljenja o mjerenim stupnjevima (ne)slaganja s tvrdnjama, ispitanicima je pružena mogućnost preskoka pitanja. Iako se istraživanje ne smatra „osjetljivim“ o čemu je pisano u prethodnom dijelu rukopisa, mogućnost preskoka ispitanicima je pružena zbog individualnog načina percipiranja određene čestice kao „neugodne ili osjetljive“ te na koju ispitanik potencijalno ne želi pružiti odgovor. Statistička analiza provedena je od svih ispitanika koji su pristupili istraživanju (n 429). Promatrano na razini čestica, broj nedostajućih odgovora je *statistički neznačajan* te ne može utjecati na ishod analize podataka i rezultate nalaza. Uzimajući u obzir navedeno, zaključeno je kako se iz daljnjih analiza neće izuzimati onaj dio uzorka unutar kojeg nedostaje određeni odgovor unutar pojedine čestice.

Tablica 36. - *Prosječni pokazatelji za promatrane skale*

		Negativni aspekti useljavanja stranaca	Položaj i prava stranih migranata	Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija
N	Valjanih	422	419	423	422	425
	Nedostaje	7	10	6	7	4
\bar{x}		3,0586	3,4203	3,0889	3,0316	3,1435
Sd		,85482	,91365	,85722	,85281	,77898
Min		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Max		5,00	5,00	5,00	5,00	5,00

5.6. Testiranje hipoteza: Mann - Whitney U i Kruskal – Wallis testovi

U svrhu određivanja korištenja vrste testa(ova) (parametrijskih/neparametrijskih) koji će se upotrijebiti u daljnjem dijelu istraživanja, pet kategorija (faktora) testirano je testovima normalnosti distribucije: „Kolmogorov-Smirnov“ i „Shapiro-Wilk“ testovima (Prilog, Tablica XXI.). Obzirom da s oba provedena testa razina signifikantnosti nije veća od 0,05, normalnost distribucije nije ustanovljena te su daljnje analize provedene neparametrijskim testovima.

Nadalje, pet faktora istraživanja provjereni su faktorskom analizom (Kaiser-Meyer-Olkin) za promatrana pitanja u upitniku u svrhu grupiranja i izlučivanja faktora iz upitnika (Prilog, Tablica I. – XX.). Dodatno je između pet faktora u svrhu ispitivanja odnosa između promatranih varijabli izračunat i „Spearmanov koeficijent korelacije“ (Prilog, Tablica XXII.). Testiranje pouzdanosti (stabilnosti) metodološkog mjernog instrumenta, ukoliko je određena čestica obrisana, provedeno je pomoću „Cronbach Alpha“ testa (Prilog, Tablice XXIII. – XXXII.) u okviru kojeg rezultati sugeriraju kako se u svim slučajevima pouzdanost ne povećava značajno, već se naprotiv smanjuje, čime je dokazana konzistentnost unutar promatranih faktora.

Obzirom na postavljeni predmet istraživanja, pet statističkih kategorija testirano je „Mann-Whitney U“ i „Kruskal-Wallis“ testovima u nastavku, a koji donose rezultate mjerenja prema socio-demografskim karakteristikama i drugim pokazateljima istraživanja. U okviru testa, dodatno su radi analize uvedene i dvije dopunske kategorije u vidu ljestvica socijalne distance s ispitivanim kategorijama ilegalni, odnosno, legalni migrant.

Tablica 37. – Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine i sume rangova faktora istraživanja prema spolu ispitanika (n 429)

	<i>Spol</i> ispitanika	N	Aritmetička sredina rangova	Suma rangova
Negativni aspekti useljavanja stranaca	Muški	202	213,25	43076,50
	Ženski	220	209,89	46176,50
	Ukupno	422		
Položaj i prava stranih migranata	Muški	202	210,60	42540,50
	Ženski	217	209,44	45449,50
	Ukupno	419		
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	Muški	202	206,92	41797,50
	Ženski	221	216,64	47878,50
	Ukupno	423		

Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Muški	201	214,26	43066,00
	Ženski	221	208,99	46187,00
	Ukupno	422		
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Muški	204	214,94	43847,00
	Ženski	221	211,21	46678,00
	Ukupno	425		
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	Muški	205	214,19	43909,00
	Ženski	224	215,74	48326,00
	Ukupno	429		
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	Muški	205	206,60	42354,00
	Ženski	224	222,68	49881,00
	Ukupno	429		

Tablica 38. – Rezultati usporedbe rangova prema spolu ispitanika

	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (dvostruki)
Negativni aspekti useljavanja stranaca	21866,500	46176,500	-,283	,777
Položaj i prava stranih migranata	21796,500	45449,500	-,098	,922
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	21294,500	41797,500	-,821	,412
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	21656,000	46187,000	-,446	,655
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	22147,000	46678,000	-,316	,752
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	22794,000	43909,000	-,132	,895
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	21239,000	42354,000	-1,360	,174

a. Varijabla Grupiranja: Spol ispitanika

U Tablici 38. prikazana je usporedba promatranih pitanja. Iz prikazane tablice može se uočiti kako je $p > 0,05$ u svim promatranim slučajevima, što znači da nema statistički značajne razlike obzirom na *spol* ispitanika.

Tablica 39. – Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema dobnoj strukturi ispitanika (n 429)

	Možete li mi reći koliko <i>godina</i> imate	N	Aritmetička sredina rangova
Negativni aspekti useljavanja stranaca	18-30	197	232,10
	31-50	132	186,16
	51 i više	93	203,82
	Ukupno	422	
Položaj i prava stranih migranata	18-30	198	209,31
	31-50	129	226,10
	51 i više	92	188,92
	Ukupno	419	
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	18-30	198	203,55
	31-50	132	233,26
	51 i više	93	199,82
	Ukupno	423	
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	18-30	198	224,24
	31-50	131	198,78
	51 i više	93	202,30
	Ukupno	422	
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	18-30	197	226,58
	31-50	133	191,86
	51 i više	95	214,42
	Ukupno	425	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	18-30	200	213,65
	31-50	134	210,85
	51 i više	95	223,69
	Ukupno	429	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	18-30	200	210,40
	31-50	134	206,30
	51 i više	95	236,96
	Ukupno	429	

Tablica 40. – Rezultati usporedbe rangova prema dobnoj strukturi ispitanika

	Kruskal-Wallis H	df	Asymp. Sig.
Negativni aspekti useljavanja stranaca	11,740	2	,003
Položaj i prava stranih migranata	5,097	2	,078
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	5,917	2	,052
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	4,175	2	,124
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	6,501	2	,039
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	,670	2	,715
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	4,023	2	,134

a. Kruskal Wallis Test

b. Varijabla Grupiranja: Možete li mi reći koliko godina imate

Pogleda li se vrijednost signifikantnosti (Tablica 40.) za varijable *negativni aspekti useljavanja stranaca*, *ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija*, može se uočiti kako (p) iznosi $p < 0,05$, dakle, može se reći kako postoji statistički značajna razlika obzirom na *dob ispitanika*. Pri tome se u Tablici 39. može uočiti kako su rangovi viši (veća je vrijednost skale) kod ispitanika koji imaju 18-30 godina.

Tablica 41. – Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema obrazovnim karakteristikama ispitanika (n 429)

	Koji je Vaš najviši <i>stupanj obrazovanja</i> koji ste postigli	N	Aritmetička sredina rangova
Negativni aspekti useljavanja stranaca	Bez obrazovanja	8	388,63
	Osnovna škola	125	219,94
	Srednja škola	219	208,24
	Viša škola	25	221,78
	Visoka škola	45	166,73
	Ukupno	422	
Položaj i prava stranih migranata	Bez obrazovanja	8	39,75
	Osnovna škola	125	209,95
	Srednja škola	217	207,71

	Viša škola	24	217,38
	Visoka škola	45	247,52
	Ukupno	419	
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	Bez obrazovanja	8	39,38
	Osnovna škola	123	208,59
	Srednja škola	222	212,75
	Viša škola	25	186,96
	Visoka škola	45	262,24
	Ukupno	423	
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Bez obrazovanja	8	401,81
	Osnovna škola	124	206,17
	Srednja škola	221	213,39
	Viša škola	25	231,74
	Visoka škola	44	170,95
	Ukupno	422	
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Bez obrazovanja	8	349,56
	Osnovna škola	123	221,87
	Srednja škola	225	211,88
	Viša škola	25	218,34
	Visoka škola	44	166,06
	Ukupno	425	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	Bez obrazovanja	8	351,00
	Osnovna škola	125	216,55
	Srednja škola	226	223,64
	Viša škola	25	181,02
	Visoka škola	45	162,00
	Ukupno	429	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	Bez obrazovanja	8	240,38
	Osnovna škola	125	226,28
	Srednja škola	226	225,32
	Viša škola	25	197,48
	Visoka škola	45	137,07
	Ukupno	429	

Tablica 42. – Rezultati usporedbe rangova prema obrazovnim karakteristikama

	Kruskal-Wallis H	df	Asymp. Sig.
Negativni aspekti useljavanja stranaca	23,979	4	,000
Položaj i prava stranih migranata	20,389	4	,000
Pozitivni aspekti	24,938	4	,000

useljavanja stranaca			
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	25,697	4	,000
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	17,400	4	,002
Molim Vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	21,802	4	,000
Molim Vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	21,800	4	,000

a. *Kruskal Wallis Test*

b. *Varijabla Grupiranja: Koji je Vaš najviši stupanj obrazovanja koji ste postigli*

Pogleda li se vrijednost signifikantnosti (Tablica 42.) za sve promatrane varijable, može se uočiti kako (p) iznosi $p < 0,05$, dakle, može se reći kako postoji statistički značajna razlika s obzirom na *stupanj obrazovanja ispitanika*. Pri tome, prosječne vrijednosti su više kod ispitanika koji nemaju akademsko obrazovanje.

Tablica 43. – *Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema radnom statusu ispitanika (n 429)*

	Koji je Vaš trenutni <i>radni status</i>	N	Aritmetička sredina rangova
Negativni aspekti useljavanja stranaca	Učenik (ca)	109	213,99
	Student (ica)	25	232,30
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na određeno vrijeme	32	232,30
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na neodređeno vrijeme	163	189,85
	Zaposlen (a) na pola radnog vremena	7	227,50
	Samozaposlen (a) / Vlasnik (ca) obrta, trgovine, poslovanja	19	198,13
	Umirovljenik (ca)	32	237,95
	Nezaposlena osoba - u potrazi za poslom	35	250,59
	Ukupno	422	
	Položaj i prava stranih migranata	Učenik (ca)	109
Student (ica)		26	234,31

	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na određeno vrijeme	32	180,92
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na neodređeno vrijeme	160	218,03
	Zaposlen (a) na pola radnog vremena	7	212,14
	Samozaposlen (a) / Vlasnik (ca) obrta, trgovine, poslovanja	18	245,81
	Umirovljenik (ca)	33	159,70
	Nezaposlena osoba - u potrazi za poslom	34	180,35
	Ukupno	419	
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	Učenik (ca)	108	217,31
	Student (ica)	26	240,81
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na određeno vrijeme	33	172,05
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na neodređeno vrijeme	163	229,26
	Zaposlen (a) na pola radnog vremena	6	150,83
	Samozaposlen (a) / Vlasnik (ca) obrta, trgovine, poslovanja	20	202,83
	Umirovljenik (ca)	32	168,50
	Nezaposlena osoba - u potrazi za poslom	35	187,01
	Ukupno	423	
	Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Učenik (ca)	109
Student (ica)		24	196,60
Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na određeno vrijeme		32	225,75
Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na neodređeno vrijeme		164	204,00
Zaposlen (a) na pola radnog vremena		7	244,64
Samozaposlen (a) / Vlasnik (ca) obrta, trgovine, poslovanja		20	211,78
Umirovljenik (ca)		33	241,61
Nezaposlena osoba - u potrazi za poslom		33	238,74
Ukupno		422	
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Učenik (ca)	107	216,93
	Student (ica)	26	216,00
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na određeno vrijeme	33	219,39

	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na neodređeno vrijeme	164	198,46
	Zaposlen (a) na pola radnog vremena	7	270,36
	Samozaposlen (a) / Vlasnik (ca) obrta, trgovine, poslovanja	20	183,45
	Umirovljenik (ca)	33	232,53
	Nezaposlena osoba - u potrazi za poslom	35	247,86
	Ukupno	425	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	Učenik (ca)	109	207,28
	Student (ica)	26	162,02
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na određeno vrijeme	33	236,18
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na neodređeno vrijeme	166	204,89
	Zaposlen (a) na pola radnog vremena	7	224,57
	Samozaposlen (a) / Vlasnik (ca) obrta, trgovine, poslovanja	20	206,65
	Umirovljenik (ca)	33	250,26
	Nezaposlena osoba - u potrazi za poslom	35	276,01
Ukupno	429		
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	Učenik (ca)	109	226,10
	Student (ica)	26	149,35
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na određeno vrijeme	33	212,48
	Zaposlen (a) puno radno vrijeme - na neodređeno vrijeme	166	201,02
	Zaposlen (a) na pola radnog vremena	7	249,57
	Samozaposlen (a) / Vlasnik (ca) obrta, trgovine, poslovanja	20	212,85
	Umirovljenik (ca)	33	266,24
	Nezaposlena osoba - u potrazi za poslom	35	243,86
	Ukupno	429	

Tablica 44. – Rezultati usporedbe rangova prema radnom statusu ispitanika

	Kruskal-Wallis H	df	Asymp. Sig.
Negativni aspekti useljavanja stranaca	12,346	7	,090
Položaj i prava stranih migranata	13,617	7	,058

Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	15,695	7	,028
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	6,297	7	,506
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	9,044	7	,249
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	19,367	7	,007
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	18,878	7	,009

a. Kruskal Wallis Test

b. Varijabla Grupiranja: Koji je Vaš trenutni radni status

Pogleda li se vrijednost signifikantnosti (Tablica 44.) za *radni status ispitanika*, odnosno varijable koje se odnose na ispitivanje *stupnja bliskosti s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni/legalni migranti)* može se uočiti kako p iznosi $p < 0,05$. Dakle, može se reći kako postoji statistički značajna razlika obzirom na *radni status ispitanika*. Vrijednosti su prosječno više kod mladih sudionika (učenika i studenata).

Tablica 45. – Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema bračnom statusu ispitanika (n 429)

	Koji je Vaš trenutni <i>bračni status</i>	N	Aritmetička sredina rangova
Negativni aspekti useljavanja stranaca	Samac / Nikad se nisam ženio (udavala)	187	221,04
	Oženjen / Udata	176	198,53
	Izvanbračna zajednica	32	235,50
	Razveden / Razvedena	16	162,50
	Rastavljen / Rastavljena	1	257,00
	Udovac / Udovica	8	265,69
	Istospolna zajednica	2	229,50
	Ukupno	422	
Položaj i prava stranih migranata	Samac / Nikad se nisam ženio (udavala)	188	221,75
	Oženjen / Udata	173	204,95
	Izvanbračna zajednica	32	150,80
	Razveden / Razvedena	15	277,17

	Rastavljen / Rastavljena	1	307,00
	Udovac / Udovica	8	133,88
	Istospolna zajednica	2	242,00
	Ukupno	419	
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	Samac / Nikad se nisam ženio (udavala)	187	216,61
	Oženjen / Udata	178	209,55
	Izvanbračna zajednica	32	189,20
	Razveden / Razvedena	16	253,78
	Rastavljen / Rastavljena	1	308,50
	Udovac / Udovica	7	135,57
	Istospolna zajednica	2	248,50
	Ukupno	423	
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Samac / Nikad se nisam ženio (udavala)	186	211,17
	Oženjen / Udata	178	208,45
	Izvanbračna zajednica	32	230,38
	Razveden / Razvedena	15	206,13
	Rastavljen / Rastavljena	1	117,00
	Udovac / Udovica	8	256,81
	Istospolna zajednica	2	117,50
	Ukupno	422	
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Samac / Nikad se nisam ženio (udavala)	186	218,61
	Oženjen / Udata	180	203,56
	Izvanbračna zajednica	32	238,20
	Razveden / Razvedena	16	198,34
	Rastavljen / Rastavljena	1	314,50
	Udovac / Udovica	8	239,50
	Istospolna zajednica	2	98,00
	Ukupno	425	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	Samac / Nikad se nisam ženio (udavala)	188	202,20
	Oženjen / Udata	182	224,41
	Izvanbračna zajednica	32	242,20
	Razveden / Razvedena	16	204,25
	Rastavljen / Rastavljena	1	200,50
	Udovac / Udovica	8	248,13
	Istospolna zajednica	2	86,75
	Ukupno	429	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na	Samac / Nikad se nisam ženio (udavala)	188	204,99

koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	Oženjen / Udata	182	229,16
	Izvanbračna zajednica	32	179,50
	Razveden / Razvedena	16	212,88
	Rastavljen / Rastavljena	1	32,00
	Udovac / Udovica	8	306,38
	Istospolna zajednica	2	177,50
	Ukupno	429	

Tablica 46. – Rezultati usporedbe rangova prema bračnom statusu ispitanika

	Kruskal-Wallis H	df	Asymp. Sig.
Negativni aspekti useljavanja stranaca	8,760	6	,188
Položaj i prava stranih migranata	18,356	6	,005
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	6,921	6	,328
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	3,857	6	,696
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	5,964	6	,427
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	7,780	6	,255
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	13,292	6	,039

a. Kruskal Wallis Test

b. Varijabla Grupiranja: Koji je Vaš trenutni bračni status

Pogleda li se vrijednost (Tablica 46.) signifikantnosti varijabli *položaj i prava stranih migranata*, varijablu *molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)* može se uočiti kako p iznosi $p < 0,05$. Dakle, može se reći kako postoji statistički značajna razlika obzirom na *bračni status ispitanika*. Pri tome, vrijednosti za dvije navedene varijable su više kod rastavljenih ispitanika te udovaca/udovica.

Tablica 47. – Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema nacionalnosti ispitanika (n 429)

	Možete li procijeniti koje ste <i>nacionalnosti</i>	N	Aritmetička sredina rangova
Negativni aspekti useljavanja stranaca	Hrvatske	400	207,89
	Ostale nacionalnosti (uključujući neopredijeljene)	22	254,70
	Ukupno	422	
Položaj i prava stranih migranata	Hrvatske	397	214,72
	Ostale nacionalnosti (uključujući neopredijeljene)	22	149,89
	Ukupno	419	
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	Hrvatske	401	214,75
	Ostale nacionalnosti (uključujući neopredijeljene)	22	179,81
	Ukupno	423	
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Hrvatske	400	207,68
	Ostale nacionalnosti (uključujući neopredijeljene)	22	225,02
	Ukupno	422	
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Hrvatske	404	209,34
	Ostale nacionalnosti (uključujući neopredijeljene)	21	248,22
	Ukupno	425	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	Hrvatske	407	213,09
	Ostale nacionalnosti (uključujući neopredijeljene)	22	252,41
	Ukupno	429	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	Hrvatske	407	215,73
	Ostale nacionalnosti (uključujući neopredijeljene)	22	207,00
	Ukupno	429	

Tablica 48. – Rezultati usporedbe rangova prema nacionalnosti ispitanika

	Kruskal-Wallis H	df	Asymp. Sig.
Negativni aspekti useljavanja stranaca	18,833	6	,004
Položaj i prava stranih migranata	19,317	6	,004
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	19,784	6	,003
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	24,713	6	,000
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	19,728	6	,003
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	15,403	6	,017
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	3,827	6	,700

a. Kruskal Wallis Test

b. Varijabla Grupiranja: Možete li procijeniti koje ste nacionalnosti

Pogleda li se vrijednost (Tablica 48.) signifikantnosti za sve promatrane varijable osim *molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)* može se uočiti kako p iznosi $p < 0,05$. Dakle, može se reći kako postoji statistički značajna razlika obzirom na *nacionalnost ispitanika*. Vrijednosti su prosječno više kod ispitanika koji se klasificiraju kao „ostale nacionalnosti“.

Tablica 49. – Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine i sume rangova faktora istraživanja prema sredini iz koje ispitanici dolaze (n 429)

	<i>Sredina</i> u kojoj živite	N	Aritmetička sredina rangova	Suma rangova
Negativni aspekti useljavanja stranaca	Manje mjesto (ruralna sredina)	179	223,23	39958,50
	Grad (urbana sredina)	243	202,86	49294,50
	Ukupno	422		
Položaj i prava stranih migranata	Manje mjesto (ruralna sredina)	179	187,68	33595,00
	Grad (urbana sredina)	240	226,65	54395,00
	Ukupno	419		
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	Manje mjesto (ruralna sredina)	181	195,25	35341,00
	Grad (urbana sredina)	242	224,52	54335,00

	Ukupno	423		
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Manje mjesto (ruralna sredina)	182	229,52	41772,50
	Grad (urbana sredina)	240	197,84	47480,50
	Ukupno	422		
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Manje mjesto (ruralna sredina)	183	218,37	39962,00
	Grad (urbana sredina)	242	208,94	50563,00
	Ukupno	425		
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	Manje mjesto (ruralna sredina)	184	235,79	43386,00
	Grad (urbana sredina)	245	199,38	48849,00
	Ukupno	429		
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	Manje mjesto (ruralna sredina)	184	232,04	42696,00
	Grad (urbana sredina)	245	202,20	49539,00
	Ukupno	429		

Tablica 50. – Rezultati usporedbe rangova prema sredini iz koje ispitanici dolaze

	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
Negativni aspekti useljavanja stranaca	19648,500	49294,500	-1,700	,089
Položaj i prava stranih migranata	17485,000	33595,000	-3,265	,001
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	18870,000	35341,000	-2,448	,014
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	18560,500	47480,500	-2,663	,008
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	21160,000	50563,000	-,793	,428
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	18714,000	48849,000	-3,079	,002
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	19404,000	49539,000	-2,501	,012

a. Varijabla Grupiranja: Sredina u kojoj živite

Pogleda li se vrijednost (Tablica 50.) signifikantnosti za varijable: *položaj i prava stranih migranata, pozitivni aspekti useljavanja stranaca, sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija, molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti), molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)* može se uočiti kako p iznosi $p < 0,05$. Dakle, može se reći kako postoji statistički značajna razlika obzirom na *sredinu u kojoj ispitanici žive*. U najvišem omjeru vrijednosti su više kod ispitanika koji dolaze iz ruralnih od onih koji dolaze iz urbanih sredina (gradova).

Tablica 51. – *Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema socioekonomskom statusu ispitanika (n 429)*

	Kako biste procijenili svoj <i>socioekonomski status</i>	N	Aritmetička sredina rangova
Negativni aspekti useljavanja stranaca	Lošiji od većine drugih	23	259,24
	Jednak kao i kod većine drugih	334	209,83
	Bolji od većine drugih	65	203,21
	Ukupno	422	
Položaj i prava stranih migranata	Lošiji od većine drugih	23	155,63
	Jednak kao i kod većine drugih	331	213,73
	Bolji od većine drugih	65	210,23
	Ukupno	419	
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	Lošiji od većine drugih	22	177,61
	Jednak kao i kod većine drugih	335	211,88
	Bolji od većine drugih	66	224,07
	Ukupno	423	
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Lošiji od većine drugih	23	268,72
	Jednak kao i kod većine drugih	334	211,18
	Bolji od većine drugih	65	192,91
	Ukupno	422	
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Lošiji od većine drugih	23	272,98
	Jednak kao i kod većine drugih	337	212,60
	Bolji od većine drugih	65	193,86
	Ukupno	425	
	Lošiji od većine drugih	23	255,54

Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	Jednak kao i kod većine drugih	340	212,21
	Bolji od većine drugih	66	215,24
	Ukupno	429	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	Lošiji od većine drugih	23	233,26
	Jednak kao i kod većine drugih	340	217,94
	Bolji od većine drugih	66	193,50
	Ukupno	429	

Tablica 52. – Rezultati usporedbe rangova prema socioekonomskom statusu ispitanika

	Kruskal-Wallis H	df	Asymp. Sig.
Negativni aspekti useljavanja stranaca	3,905	2	,142
Položaj i prava stranih migranata	4,973	2	,083
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	2,406	2	,300
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	6,673	2	,036
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	7,222	2	,027
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	2,753	2	,252
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	2,748	2	,253

a. Kruskal Wallis Test

b. Varijabla Grupiranja: Kako biste procijenili svoj socioekonomski status

Pogleda li se vrijednost (Tablica 52.) signifikantnosti za varijable *sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija*, *ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija*, može se uočiti kako p iznosi $p < 0,05$. Dakle, može se reći kako postoji statistički značajna razlika obzirom na *socioekonomski status ispitanika*. Pri tome se u Tablici 71. može uočiti kako su rangovi viši (veća je vrijednost skale) kod ispitanika koji kao svoj samoprocijenjeni status navode „lošiji od većine drugih“.

Tablica 53. – Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema vjeroispovijesti ispitanika (n 429)

	Kako biste opisali svoju <i>vjeroispovijest</i>	N	Aritmetička sredina rangova
Negativni aspekti useljavanja stranaca	Rimokatolička / Katolička	363	209,48
	Ostale vjeroispovijesti (uključujući ateiste/agnostike)	59	272,62
	Ukupno	422	
Položaj i prava stranih migranata	Rimokatolička / Katolička	360	210,78
	Ostale vjeroispovijesti (uključujući ateiste/agnostike)	59	145,97
	Ukupno	419	
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	Rimokatolička / Katolička	364	208,64
	Ostale vjeroispovijesti (uključujući ateiste/agnostike)	59	186,64
	Ukupno	423	
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Rimokatolička / Katolička	364	209,63
	Ostale vjeroispovijesti (uključujući ateiste/agnostike)	58	265,81
	Ukupno	422	
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Rimokatolička / Katolička	366	210,16
	Ostale vjeroispovijesti (uključujući ateiste/agnostike)	59	282,66
	Ukupno	425	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	Rimokatolička / Katolička	370	216,10
	Ostale vjeroispovijesti (uključujući ateiste/agnostike)	59	237,08
	Ukupno	429	
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	Rimokatolička / Katolička	370	219,14
	Ostale vjeroispovijesti (uključujući ateiste/agnostike)	59	213,84
	Ukupno	429	

Tablica 54. – Rezultati usporedbe rangova prema vjeroispovijesti ispitanika

	Kruskal-Wallis H	df	Asymp. Sig.
Negativni aspekti useljavanja stranaca	21,332	4	,000
Položaj i prava stranih migranata	28,433	4	,000
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	28,037	4	,000
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	21,312	4	,000
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	18,263	4	,001
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (ilegalni migranti)	17,957	4	,001
Molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)	7,658	4	,105

a. Kruskal Wallis Test

b. Varijabla Grupiranja: Kako biste opisali svoju vjeroispovijest

Pogleda li se vrijednost signifikantnosti (Tablica 54.) za sve promatrane varijable, osim varijable *molim vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina (legalni migranti)* može se uočiti kako p iznosi $p < 0,05$. Dakle, može se reći kako postoji statistički značajna razlika obzirom na *vjeroispovijest ispitanika*. Vrijednosti su prosječno više za ispitanike koji su grupirani u kategoriju „ostalih vjeroispovijesti“.

5.7. Rasprava rezultata istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je pružiti mogućnost anonimnog iskaza mišljenja ispitanicima o prisutnosti protuimigrantskih stavova koji su uzrokovani ilegalnim migracijama, što bi posljedično trebalo dovesti do jasnije identifikacije ključnih parametara ponašanja ispitanika prilikom klasificiranja tipa percipirane prijetnje ilegalnih migranata domicilnoj populaciji. U medijskom i javno-političkom prostoru, to se posebno odnosi na vremenski interval (2015./2016. godine) od izbijanja najveće migrantske krize u EU, time i RH, a ovisno o promjenama nacionalnih i/ili europskih političkih aktera mijenja se i diskurs migracijskih pitanja. U svakodnevnom govoru primjećuje se terminološko – nomenklaturni nesklad i porast upotrebe neprecizno opisnih termina konteksta i ljudi u vidu „izbjeglička kriza“, „izbjeglice“, „azilanti“ „migranti“ te posebno termina poput „zaštita nacionalne sigurnosti“, „žilet – žica“, „zaštita državne granice“ i „ratne“, ili „ekonomske izbjeglice“. Stoga, potonji termini migracijsku krizu (diskursno neopravdano) prominentno pozicioniraju u sigurnosno – ekonomski okvir, eliminirajući društveno – humanitarni, a koji fenomen također replicira.

Time se migracije kao snažno polarizirajuća tematika, a posebno ilegalne koje su predmet rukopisa, automatizmom sekuritiziraju i postaju podložne (opravdanim?) specifičnim državno – represivnim intervencijama sa svrhom njihova okončanja i osobito, zaštite nacionalne sigurnosti. O modalitetima na koje određena društvena pitanja ili problemi postaju sekuritizirana kategorija (diskursno i politički relevantna) pisano je ranije u poglavlju 4.2.1. Povratno na medijski aspekt, jedna od temeljnih polaznih postavki istraživanja, a obzirom na presumpciju kako se radi o dominantnom kanalu informiranja javnosti, ovisna je o *mainstream* medijima i njihovu načinu izvještavanja javnosti. Odnosno o tome kako prikaz migracijske krize uz dodatnu, nekonzistentnu političku komponentu, potencijalno kod ljudi mogu stvoriti protuimigrantske (negativne) stavove i posljedično predrasude. Kako je u ranijem dijelu rukopisa pisano o temeljnijim socio – psihologijskim konstruktima, a vezano uz odnos stava koji može biti prediktor budućeg ponašanja pojedinca, potencijalno formirani negativni stavovi kod domicilne populacije mogli bi predstavljati značajan problem u aspektu dvosmjernog procesa integracije i asimilacije ove marginalne (etničke) skupine u društvo domaćina.

Početna teorijska polazišta oko kojih su definirana istraživačka pitanja i posljedično hipoteze, odnose se na to kako će stavovi (bili oni pozitivni ili negativni) i neovisno o njihovim načinima formiranja, značajno ovisiti o određenim socio – demografskim karakteristikama ispitanika. Pri tome, u okviru istraživanja treba načiniti distinkciju između onih karakteristika

koje su vezane uz postavljene hipoteze u vidu *obrazovnih karakteristika* ispitanika, *dobi* i *sredine* iz koje *ispitanici dolaze* (ruralna/urbana sredina) od onih koje nisu, ali su se u svrhu analize i šireg konteksta također ispitivali u vidu *spola*, *socioekonomskog* statusa i *vjeroispovijesti*, *radnog* i *bračnog* statusa te *nacionalnosti*. Potonje karakteristike ispitanika isključene su iz hipotetskih varijabli (posebno u aspektu *nacionalnosti* i *vjeroispovijesti*) zbog svjesnosti o operativnim limitiranostima provedbe i pretpostavke o težoj dostupnosti ispitanika tih karakteristika u istraživanjima ove vrste, što su rezultati u konačnici i potvrdili. Stoga se odluka o isključivanju ovih karakteristika iz hipotetskih varijabli pokazala dobrom zbog nemogućnosti osiguravanja statističke snage uzorka, a što bi u konačnici značajno otežalo poopćavanje dobivenih rezultata.

Najveća migracijska kriza u EU praćena nekontroliranim priljevima ljudi, u aspektu RH deklarativno je završila koncem 2016. godine dogovorom Bruxellesa i Turske, odnosno zatvaranjem Zapadno – balkanske migrantske rute, koje je RH u tranzicijskim kretanjima dio, unatoč statističkim podacima koji sugeriraju drugačije pokazatelje o čemu je ranije u rukopisu bilo riječi. Navedeno nas dovodi do sljedećeg bitnog segmenta, koji je prije bilo kakve daljnje rasprave važno istaknuti, a odnosi se na vremenski interval provođenja istraživanja. Ono je provedeno u trenutcima sveopćeg psihološkog opterećenja u vidu pandemije COVID – 19 te oružanog sukoba Rusije i Ukrajine. I dok su učinci politika u upravljanju pandemije doveli do potpunog onemogućavanja mobilnosti u vidu zatvaranja granica i smanjivanja svih vrsta migracija (time i ilegalnih) te iščezavanja ove problematike iz javno medijskog prostora, oružani sukob s druge strane mogao je potencijalno imati utjecaj na izražene stavove. Moguće je da su ispitanici pod utjecajem medijskih pozitivnih podražaja u svrhu senzibilizacije javnosti i stvaranja pozitivnih slika o ukrajinskim izbjeglicama te nadalje, svakodnevnog prenošenja oružanog sukoba, vizualnog izlaganja ratnim fotografijama i stradanjima civila, nepreglednim kolonama izbjeglica na granicama te medijskim svjedočenjima o pretrpljenom nasilju, evocirali uspomene i epizodično pamćenje (posljedično i stavove koji su emocionalno ili spoznajno zasnovani) na ratna zbivanja u RH tijekom 90. – ih godina naovamo. U ovom aspektu, važno je konstatirati kako je načinjena trodiobno - dobna nomenklatura ispitanika u istraživanju uključivala široki ispitivani uzorak (mlađi, srednje stari i stari ispitanici) od kojih je vjerojatno značajan dio njih na (in)direktan način bio dio ratnih zbivanja u RH. Posljedično, moguće je kako su ispitanici izražavali stavove koji su implikacija navedenog, neovisno o tome što se terminološki ne radi o istoj vrsti migranata koje se istraživanjem opservira.

Rezultati istraživanja sugeriraju kako su stavovi prema ilegalnim migrantima uglavnom pozitivni, s određenim diferencijacijama unutar pojedinih faktora ispitivanja te su od četiri, dvije hipoteze potvrđene, dok su preostale dvije zbog više varijabli unutar istih, djelomično potvrđene i ne mogu se u potpunosti odbaciti. Općenito gledajući, ispitanici u aspektu percipiranih društvenih problema, ilegalne migracije ne svrstavaju visoko na ljestvici prioriteta, sugerirajući kako su primjerice korupcija, loša ekonomska situacija u državi i demografija prioritetnije teme društveno – političkog djelovanja, nego li što su to ilegalne migracije. Uz navedeno, ispitanici se većinom ne osjećaju ugroženo zbog izbjeglica i smatraju kako je hrvatsko društvo inkluzivno okruženje koje migrantima omogućuje asimilaciju te su gotovo unisoni u svezi pitanja zaštite oko diskriminacije bilo kakve vrste ove manjinske skupine.

Kod prve hipoteze ustanovljena je statistički značajna povezanost u tipu društveno percipirane prijetnje u odnosu na ostale dvije ispitivane (ekonomska/sigurnosna). U najvišem omjeru to se odnosi na prijetnju kulturnim obilježjima nacionalnog identiteta i bojazan od planske etničko - kulturne zamjene domaćeg stanovništva. Uz navedeno, ispitanici prilikom dvosmjernog procesa asimilacije od migranata očekuju usvajanje temeljnih obilježja kulturnog i nacionalnog identiteta društva domaćina. Iako su po tom pitanju u aspektu određenih nacionalnih obilježja i usvajanja od strane migranata, značajno skeptični (primjerice u vidu religije, odnosno prihvaćanja katoličke vjeroispovijesti). Potencijalni razlozi niže ekonomsko percipirane prijetnje ispitanika, a unatoč značajnom iseljavanju domaćeg stanovništva prema zapadnoeuropskim državama, mogu se objasniti u praktičnom nepostojanju percepcije o realnom broju migranata koji su od ulaska RH u EU zatražili azil. Pogledaju li se ranije navedeni podaci (Tablica 27.) i statistički prikazi (Tablica 5.) ispitanici su prilikom odgovaranja evidentno zanemarili (možda i zbog ranije navedene problematike korištenja kognitivnih prečaca prilikom ispunjavanja ankete) kako se (u trenutku provođenja istraživanja) radi o devetogodišnjem periodu članstva, birajući znatno niže ponuđene raspone od realnih. Stoga je posljedično, niže izražena razina ekonomske prijetnje možebitno uvjetovana razmišljanjima kako migranti unutar nacionalnog sustava još uvijek nisu počeli ostvarivati integracijsko - građanska prava u punini (obrazovanje, tržište rada, participacija u društveno – političkom životu), a što bi potencijalno ugrozilo i limitiralo domaće stanovništvo prilikom ostvarivanja istih. Nadalje, ovakva percepcija o migrantima – azilantima u RH s druge strane, može biti uvjetovana i javno – političkim diskursom koji RH klasificira kao „tranzitnu zemlju“ ili „zemlju vrata“ migracijskih kretanja, kreirajući mišljenje kako se radi o nepoželjnoj destinaciji u kojoj migranti azil zatraže samo u slučaju primoranosti. Uz navedeno, a u aspektu komparabilnosti,

niže izražena razina je i sigurnosno percipirane prijjetnje. Iako je RH tijekom migracijske krize činjenično bila značajno više tranzicijska, nego li odredišna/preferirana zemlja, ne treba u potpunosti zanemariti ranije navedene statističke indikatore podnesenih zahtjeva za azil (Tablica 5). Time je realna mogućnost sigurnosne ugroze koja bi potencijalno ostavila negativan dojam na javnost prilikom dolaska (prolaska) migranata kroz RH bila niska. Rezultati upućuju na to da ispitanici migrante ne smatraju terorističkom prijjetnjom niti bi u zaustavljanju ilegalnih migracija na granicama postavljali žilet žicu. Kao dodatnu zanimljivost, važno je za izdvojiti ispitivanu pojedinačnu česticu stupnja slaganja s tvrdnjom o kategorizaciji vrste „*prisilnih (ratnih) migranata*“. Ispitanici su neutralni po pitanju slaganja s tvrdnjom kako migranti koji dolaze na teritorij EU (i RH) dolaze iz ratom pogođenih područja i kako su na to primorani zbog teških životnih uvjeta. Osim dominantne neutralnosti, najmanje ispitanika s istom se slaže, što je potencijalno zabrinjavajući indikator suprotstavljenom teorijskom polazištu u aspektu korelacije stava i prediktora budućeg ponašanja, odnosno „spremnosti u pomaganju“. Pretpostavlja se kako će ljudi koji općenito iskazuju pozitivnije stavove, u budućnosti biti spremniji pomoći migrantima od onih koji iskazuju negativne. Kako je već u rukopisu spomenuto da migracije predstavljaju permanentan i stohastičan proces, navedeno se posebno odnosi na vjerojatne situacije novih migrantskih priljeva u EU i obvezu RH u participaciji „politike solidarnosti“, odnosno realokaciji i prihvatu migranata u druge zemlje članice (time i RH) čime započinje dvosmjernan proces integracije. Pitanja koja se nameću, od toga postoji li utjecaj izrečenih stavova na buduće ponašanje, odnosno, slažu li se izrečeni stavovi protekom vremena dosljedno te hoće li se izraženi stavovi kao reakcija na socijalni utjecaj uz hipotezu kontakta promijeniti, trebalo bi u budućim istraživanjima dublje istražiti. U konačnici iz daljnje razrade rezultata zaključuje se kako je osjećaj sigurnosnog tipa percipirane prijjetnje, također kao i kod ekonomske, niži od društvene.

Druga hipoteza djelomično je potvrđena. Početna teorijska očekivanja odnosila su se na to kako će mlađi ispitanici (18. – 30. godina) zbog različitih egzogenih faktora (masovnih medija, društvenih mreža i zapadnjačke, popularne kulture), a koji propagiraju (multi)kulturni pluralizam biti otvoreniji po pitanju suživota i asimilacije migranata u društvo. Teorijsko polazište pokazalo se pogrešnim obzirom kako je ustanovljena značajna statistička razlika u zastupljenosti negativnih stavova i socijalne distance prema migrantima kod mlađih ispitanika. Navedeno je posebno istaknuto u ekonomskim (disrupciji tržišta rada, oduzimanje posla domaćem stanovništvu) i negativnim faktorima (porast kriminaliteta, nestanak kulture, nepostojanje kontrole useljavanja stranaca) što se razlikuje od općenitog nalaza. Rezultati u

pogledu mlađih ispitanika koji uključuju široki ispitivani raspon (u najvišem omjeru studenata i punoljetnih učenika) u vidu značajne prisutnosti negativnih stavova u pogledu ekonomske prijetnje, mogli bi se sagledavati u vidu nepoznavanja dinamike tržišta rada i bojazni prilikom zapošljavanja te potencijalno konkurentskom odnosu domaći – strani radnici. Unatoč egzodusu radno sposobnih stanovnika iz zemlje i sve većem broju izdanih radnih dozvola za strance, moguće je kako mlađi ispitanici smatraju da će se s migrantima, a za koje su se prethodno izjasnili kako ne smatraju da su niže obrazovani ili nekvalificirani, natjecati za ista ili slična radna mjesta. Izuzmemo li ostatak ispitivane kategorije unutar mlađih ispitanika, dobiveni rezultati donekle su komparabilni s ranije provedenim istraživanjima na uzorcima studenata u kojima je ustanovljeno kako „mladi (muškarci) tražitelje azila klasificiraju kao ekonomsko – kulturnu prijetnju“²⁹⁹. Nadalje, pretpostavke ispitivanih varijabli u vidu ispitanika iz većih mjesta (urbanih sredina) i ispitanika koji nemaju akademsko obrazovanje pokazale su se točnima. U aspektu sredine, kod ispitanika koji dolaze iz manjih mjesta (ruralnih sredina) zabilježeno je više negativnih stavova u ispitivanim faktorima negativnih aspekata useljavanja te sigurnosnog aspekta i stupnja bliskosti na koji su spremni pristati s ilegalnim migrantima, od ispitanika koji dolaze iz većih mjesta (gradova). Ovi rezultati (negativnih) stavova kod ispitanika koji dolaze iz ruralnih područja, potencijalno bi se mogli sagledati u načinima funkcioniranja grupnih procesa, odnosno dinamike unutar i između (relativno zatvorenih) grupa, kategorije socijalnog identiteta te stremljenjima održavanja grupne distinktivnosti. Pretpostavka je da su ljudi u ruralnim sredinama (za razliku od onih u urbanim) većinski istog ili sličnog (socijalnog) statusa, da u uzajamnim odnosima zbog veza koje ostvaruju, u međugrupnim odnosima funkcioniraju kompaktnije, da su im razlike u vrijednostima i stavovima (kulturna vjerovanja i ponašanja) manje izražena i kako dugoročno nastoje očuvati specifične karakteristike sociokulturnog identiteta. Izostanak učestalog kontakta s pripadnicima drugih etničkih grupa i činjenicu kako su ruralne sredine niže multikulturno pluralne, posljedično dovodi i do zatvorenosti po pitanju doseljavanja i integraciji stranaca unutar njihove grupe smatrajući ih određenom vrstom prijetnje. U ovom pogledu, valja naglasiti kako rezultati istraživanja upućuju na to da ispitanici (neovisno o sredini iz koje dolaze) generalno ne dolaze u kontakt s ilegalnim migrantima, što je, očekivano, značajnije izraženo kod ispitanika iz ruralnih područja. Stoga je moguće da izostanak međugrupnog kontakta priječi eliminaciju predrasuda i smanjivanje neznanja, a što posljedično uvjetuje prisutnost negativnih stavova. U pogledu ispitanika bez akademskog obrazovanja s druge strane, isti su načinili značajnu razliku

²⁹⁹ D. Župarić – Iljić, M. Gregurović (2013.): *op. cit.*, str. 41. – 62.

u stupnju bliskosti s ilegalnim migrantima. Podaci u ispitivanoj varijabli stupnja obrazovanja ovog istraživanja u kojoj su zbog statističke snage grupirani ispitanici od bez obrazovanja, osnovnog i srednje školskog, nasuprot ispitanicima s akademskim stupnjem (viša – visoka škola) također korespondiraju s već provedenim istraživanjima koja su pokazala kako su „ispitanici s nižim stupnjem obrazovanja (osnovnom školom i niže) i lošijeg samoprocijenjenog socioekonomskog statusa skloniji negativnim stavovima“³⁰⁰.

Prilikom ispitivanja hipotetskih varijabli socio-demografskih karakteristika u vidu dobi i socijalne distance, korištena je Bogurdasova 7-stupanjska skala, a koja je za potrebe istraživanja modificirana. Njome se nastojao mjeriti stupanj bliskosti na koji su ispitanici spremni pristati kategorijskim stupnjevanjem, od najveće bliskosti (usko srodstvo – bračni partner) do one najdalje (istjerao/la bi ga/ju iz zemlje). Obzirom na specifičnost istraživanja i teorijsko polazište o frekventnosti kontakta s ilegalnim migrantima, skala je modificirana na način da je uz kategoriju „ilegalnih migranata“ dodana i ona „legalnih“. Promatrano je i hoće li ispitanici, ovisno o nazivu, odnosno kategorizaciji načiniti određenu distinkciju između stupnja bliskosti potonje dvije kategorije što bi impliciralo i potencijalnu spremnost u pomaganju. I dok je već ustanovljeno kako ispitanici ilegalne migracije uglavnom povezuju s društvenim tipom percipirane prijetnje, u aspektu dobi rezultati ukazuju na to kako su mlađi i stari ispitanici načinili višu razinu socijalne distance od srednje starih ispitanika, čime je treća hipoteza djelomično potvrđena. Smatralo se kako će mlađi ispitanici zbog već gore navedenih faktora te stari ispitanici zbog evociranja epizodičnog pamćenja i potencijalne mogućnosti kako je značajan dio ove kategorije tijekom ratnih zbivanja u RH bio prisiljen migrirati, ostvariti niže razine distance i biti spremniji pomoći, što se pokazalo pogrešnim. Rezultati ukazuju i na to kako je načinjena razlika između dvije ispitivane kategorije. Generalno, kategorija „legalni migranti“ ostvaruje značajno više stupnjeve bliskosti od kategorije „ilegalni migranti“. U aspektu legalnih migranata, najviše ispitanika s istima je spremno biti „osobni prijatelj“, dok su ispitanici s kategorijom „ilegalni migranti“ u najvišem omjeru spremni pristati kao na „posjetitelje zemlje u kojoj živim“.

Domaći i inozemni autori (negativne) stavove i predrasude prema percipiranim prijetnjama doseljenika i stranaca promatraju iz različitih perspektiva. Pri tome, domaći autori (R. Franc, V. Šakić, Lj. Kaliterna – Lipovčan) ističu kombinatoriku raznih vrsta prijetnji, odnosno kako se „stavovi građana mogu shvatiti kao sinergija percepcije ekonomske, kulturne

³⁰⁰ J. Čačić – Kumpes, S. Gregurić, J. Kumpes (2012.): *op. cit.*, str. 305. – 336.

i sigurnosne prijetnje, pri čemu je ekonomska prijetnja relativno najvažnija odrednica prema doseljavanju³⁰¹. S druge strane, ekonomska prijetnja se percipira u „ekonomskom aspektu ksenofobije koji se pokazao kao značajan prediktor nacionalne homogenizacije“³⁰². Strani autori (M. Semyonov, R. Raijman, A. Gorodzeisky) ekonomski aspekt negativnih stavova sagledavaju kao „posljedicu straha većinske populacije spram gubljenja vlastite socio – ekonomske pozicije/privilegija“³⁰³. Marginalno zastupljene analize socio – kulturnih razmatranja sagledavaju prijetnje u vidu „stranaca koji su percipirani kao potencijalna prijetnja nacionalnom identitetu i društveno poretku te vrijednostima koje dijeli većinska populacija“³⁰⁴.

Neovisno o perspektivama promatranja, rezultati provedenog istraživanja doveli su u vezu ispitivane socio-demografske karakteristike u vidu dobi, ostvarenog stupnja obrazovanja i sredine iz koje ispitanici dolaze, između negativnih stavova te socijalne distance, čime je četvrta hipoteza potvrđena.

Uzimajući u obzir analizirane varijable ovog istraživanja, u aspektu dokazivanja/opovrgavanja hipoteza, može se zaključiti kako je:

- H1 Sudionici uglavnom smatraju kako ilegalne migracije predstavljaju snažniju društvenu prijetnju u odnosu na sigurnosnu i ekonomsku. *dokazana*
- H2 Mlađi ispitanici te ispitanici iz većih mjesta (gradova) smatraju ilegalne migrante puno manjom prijetnjom te su otvoreniji po pitanju suživota. *djelomično*
Također, pojedinci koji nemaju akademsko obrazovanje u značajno većoj mjeri pokazuju protuimigrantske stavove. *dokazana*
- H3 Sudionici ilegalne migracije percipiraju kao društvenu prijetnju, pri čemu mlađi i stariji ispitanici pokazuju nižu razinu socijalne distance prema ilegalnim migrantima od srednje starih ispitanika. *djelomično*
dokazana
- H4 Razina socijalne distance prema ilegalnim migrantima značajno je povezana sa socio-demografskim značajkama sudionika istraživanja. *dokazana*

³⁰¹ R. Franc, V. Šakić, Lj. Kaliterna-Lipovčan (2010.): *Percipirane posljedice doseljavanja i stav prema doseljavanju*, Časopis za Društvena istraživanja Zagreb, No. 19(3), str. 421. - 440.

³⁰² Z. Šram (2010.): *Etnocentrizam, percepcija prijetnje i hrvatski nacionalni identitet*, Migracijske i etničke teme, Vol. 26., No. 2., str. 113. - 142.

³⁰³ M. Semyonov, R. Raijman, A. Gorodzeisky (2006.): *The rise of anti-foreigner sentiment in European societies 1988.-2000.*, American Sociological Review, No. 71(3), str. 426. - 449.

³⁰⁴ Ervasti H. (2004.): *Attitudes towards foreign-born settlers: Finland in a comparative perspective*, Yearbook of Population Research in Finland, No. 40., str. 25. - 44.

Od preostalih ispitivanih socio – demografskih karakteristika, istraživanja ove vrste često u korelaciju nastoje dovesti karakteristike *nacionalnosti* i *vjeroispovijesti* i postojanje negativnih stavova. Potonje dvije karakteristike, a kao što je navedeno na početku ove rasprave isključene su iz hipotetskih varijabli zbog statističke razlike u zastupljenosti ispitanika unutar pojedine kategorije, što posljedično znatno otežava poopćavanje rezultata. Ukoliko bi samo na razini deskripcije objedinili niže podskupe u jedan (*nacionalnost* – nacionalne manjine, *vjeroispovijest* – ostale vjeroispovijesti), a kako bi se pokušali komparirati s dominantnim skupom (*nacionalnost* – Hrvati, *vjeroispovijest* – rimokatolici/katolici) uz jasno ograničenje kako se i dalje radi o inputima bez značajnije statičke snage, rezultati kumulativno ukazuju na prisutnost negativnih stavova unutar kategorija „ostale vjeroispovijesti“ u gotovo svim mjernim ljestvicama. U pogledu nacionalnosti i nacionalne vezanosti kao prediktoru predrasuda prema manjinama, ranija istraživanja sugeriraju „važnosti izražene grupne (nacionalne) vezanosti u iskazivanju predrasuda, ali ne nužno i važnost pripadnosti njoj samoj te kako je (...) snaga identifikacije važna u određenju i otvorenih i prikrivenih predrasuda“³⁰⁵. Uzimajući u obzir kako migranti prilikom asimilacije predstavljaju određenu nacionalnu manjinu u državi primateljici, ispitanici koji su se identificirali kao Hrvati ostvarili su, nasuprot nacionalnim manjinama, značajno više negativnih stavova kod položaja i prava stranih migranata (obrazovanje, socijalna i zdravstvena zaštita, zapošljavanje) te pozitivnih aspekata useljavanja stranaca (ugodnost življenja s ljudima različite kulture, vjere, nacije, podržavanje zemlje u slučaju krize, obogaćivanje kulture). Stoga, rezultati u potpunosti korespondiraju s istraživanjima integracije i stavova prema migrantima u RH u kojima su se ispitanici izjasnili kako od migranata prilikom asimilacije u društvo očekuju, „prilagodbu vrijednostima društva ukoliko žele u njemu ostvariti radni odnos“ te kako „domaćem radniku uvijek treba dati prednost pri zapošljavanju ako ima jednake kvalifikacije kao i strani radnik“ i kako „Vlada RH ne bi trebala dopustiti uvoz strane radne snage“³⁰⁶. Zaključno, u budućim istraživanjima u aspektima karakteristika nacionalnosti trebalo bi dublje istražiti vezu između nacionalnosti/nacionalnog identiteta i negativnih stavova prema ilegalnim migrantima. Odnosno, postoji li određena veza između nacionalizma i negativnih stavova te posljedično predrasudama i stereotipima. Uz navedeno, preporuka je dublje istražiti i odnose li se

³⁰⁵ L. Skokandić, D. Čorkalo – Biruški (2018.): *Odrednice predrasuda prema nacionalnim manjinama: provjera uloge različitih oblika nacionalne vezanosti*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 27., No. 1., str. 109. - 131.

³⁰⁶ J. Čačić-Kumpes, S. Gregurović, J. Kumpes (2012.): *Ibid.*

vrijednosti koje su utvrđene ovim nalazom prema svim ili prema određenim manjinama i/ili samo prema (ilegalnim) migrantima.

Ispitivanje stavova u budućnosti, osobito će doći do izražaja obzirom na efekt koji oni mogu imati na uspješnost procesa integracije i asimilacije migranata u društvo. Hrvatska, kao članica EU, ima uspostavljen normativni i institucionalni okvir, koji regulira područje migracijskih politika i integracije stranaca. Neosporno je kako samo i djelomični pokušaji integracije i asimilacije predstavljaju dinamične i dvosmjerne procese te kako su neuspjesi istog nerijetko uvjetovani interkulturalnim razlikama, međusobnim nerazumijevanjem i nepostojanjem dvostrane spremnosti participacije u procesu.

5.8. Praktični i aplikativni znanstveni doprinosi istraživanja

U provedbu migracijskih politika u RH uključen je velik broj dionika, odnosno nadležnih institucija i organizacija³⁰⁷, što nedvojbeno ukazuje na višeslojnost samog fenomena, time i pristupe u provedbenim nacionalnim politikama. Pri tome, navedene institucije/organizacije u RH u aspektu migracijskih politika osiguravaju provedbu nacionalnog legislativnog okvira od zdravstvenog i mirovinskog sustava, rada i zapošljavanja, boravka u državi primateljici, ostvarivanju prava na rad, socijalne skrbi, mogućnostima dobrovoljnog povratka kući, lokalne integracije ili preseljenja u treću zemlju pa sve do obrazovanja.

Uzimajući u obzir kako provođenje bilo kakvih politika, a time i migracijskih, zahtijeva značajna financijska izdvajanja na nacionalnoj i regionalno lokalnoj razini, RH uvelike se oslanja na europske strukturne i investicijske (ESI) fondove. Pri tome EU, nacionalne i regionalno lokalne vlasti svojim fondovima (za azil i migracije, za unutarnju sigurnost) i planovima (Akcijski plan za integraciju, Akcijski plan protiv krijumčarenja migranata itd.) podupire financijskim sredstvima, ali i koordiniranjem politika te transferom znanja. Kako bi sve zajednice u procesu integracije imale dugoročne koristi, osim financijskih, potrebna su i politička te socijalna ulaganja. Države, odnosno, regionalna i lokalna samouprava trebala bi osigurati uspješnim civilnim organizacijama koji se bave marginalnim skupinama u društvu, olakšan pristup financijskim sredstvima. Navedeno se odnosi upravo na spomenute ESI fondove, ali i druge dostupne financijske instrumente za potporu njihovim programima s ciljem učinkovitije integracije te ostvarivanjem sinergije u različitim područjima i razinama politika.

Eksplikacija rezultata provedenog istraživanja, a kao što je već navedeno, na uvid iznosi postojanje veza između socio-demografskih karakteristika ispitanika i postojanja protuimigrantskih stavova. Istraživanja navedena u teorijskoj podlozi, osim značajno visoke prisutnosti antiimigrantskih stavova i nesklonosti integracije nacionalnih manjina općenito, pokazala su i kako se državljani trećih zemalja i dalje susreću s preprekama prilikom integracije u društveni sustav domaćina. Uz navedeno, u okviru određenih službenih dokumenata EU, kao što je primjerice *Akcijski plan za integraciju državljana trećih zemalja*, indicira se kako su čak

³⁰⁷ U Republici Hrvatskoj institucije/organizacije koje provode nacionalnu migracijsku politiku su: Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP), Ministarstvo znanosti i obrazovanja (MZO), Ministarstvo zdravstva (MIZ), Središnji državni ured za demografiju i mlade, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (MROSP), Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (MINGOR), Ministarstvo kulture i medija, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske (ULJPPNM VRH), Visoki upravni sud Republike Hrvatske, Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ), Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO), Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (HZZO), Središnji registar osiguranika (REGOS), Ured pučke pravobraniteljice Republike Hrvatske, Pravobraniteljica za djecu, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, Ured Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR), Međunarodna organizacija za migracije (IOM).

i migranti sa zakonitim boravištem (ili azilanti) koji participiraju na tržištu rada izloženiji višem riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. To se posebno ističe u suočavanju s poteškoćama u predstavljanju svojih vještina i kvalifikacija stečenih izvan EU.

Rezultati istraživanja u najvišem omjeru mogu poslužiti kreatorima javnih politika, ali i provedbenim tijelima. Prvenstveno se to odnosi na tijela državne uprave, a koja će delegiranim pristupom, provedbu politika usmjeriti prema regionalno (lokalnim) jedinicama koje dolaze u značajno bliži kontakt s migrantima. U tom sinergijskom odnosu u provedbu javnih politika važno je operativno uključiti i organizacije civilnog društva. Definirane provedbene politike, a kako sugeriraju rezultati istraživanja, trebale bi se (između ostalih) usmjeriti na mladu populaciju, niže obrazovano stanovništvo te stanovništvo koje živi u manjim mjestima (ruralnim područjima). Stoga, aplikativne mjere u vidu kreiranja politika mogu se podijeliti u četiri temeljna područja: osiguranju pristupa *osnovnim uslugama*, pristupu *obrazovnom sustavu*, pristupu *tržištu rada* i osiguranju *društvene inkluzije*. U nastavku rada donose se određene (Tablica 75.) preporučene mjere za daljnje procese, a koje, iako općenite, imaju mogućnost modificiranja i usmjeravanja na skupine stanovništva koje ovaj rukopis analizira.

Tablica 55. – Predložene mjere provedbenih politika integracije migranata

Osnovne usluge	pokretanje programa kojima se migrantima olakšava podnošenje zahtjeva za azil, olakšava mogućnost dobrovoljnog povratka kući, lokalne integracije ili preseljenja u neku treću zemlju;
	pokretanje programa za jezično osposobljavanje zemlje primateljice, pružanje informacija o kulturi;
	financiranje programa za jačanje kapaciteta općina i lokalnih tijela za prihvata izbjeglica (razvoj prihvatnih kapaciteta);
	pokretanje programa kojima se azilantima želi osigurati primarna zdravstvena skrb;
	pokretanje programa kojima se azilantima osigurava liječnička skrb u vidu rehabilitacije, liječničke i psihološke pomoći i liječničke skrbi u Prihvatilištima za azil;
Obrazovanje	financiranje projekata za uključivo obrazovanje, osposobljavanje mladih, radionica za međukulturni dijalog;
	osiguravanje uvjeta za predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje djece/mladih;
Rad (tržište rada, samozapošljavanje, radna prava i obveze)	financiranje projekata kojima se promiče uključivanje u tržište rada, radionice o radnim odnosima, zaštiti na radu, sustavu mirovinskog i zdravstvenog osiguranja, pravima i obvezama za vrijeme zaposlenosti;
	pokretanje programa o mogućnostima samozapošljavanja,

	pokretanje programa o mogućnostima stručne prekvalifikacije s ciljem ulaska na tržište rada zemlje primateljice (strani radnik);
Društvena inkluzija	pokretanje programa kojima se promiče sudjelovanje u političkom, društvenom i kulturnom životu;
	pokretanje programa kojima se promiče volontiranje mladih (učenika, studenata) u radu organizacija koje se bave migrantima;
	pokretanje programa kojima se promiče socijalna inkluzija mladih kroz sportska natjecanja;
	pokretanje programa za žrtve trgovine ljudima s naglaskom na djecu i djecu bez pratnje;
	pokretanje programa za domicilno stanovništvo o suzbijanju diskriminacije marginalnih skupina u društvu, sprječavanje rasizma i ksenofobije, uključujući zločin i govor mržnje, poticanje međuvjerskih i međukulturnih aktivnosti i projekata.

U konačnici, uspjesi integracijskih politika ne ovise samo i isključivo o nacionalnim provedbenim mogućnostima, već i o individualnim razlozima dolazaka stranih državljana. Migranti koji se u aspektu terminološke kategorizacije smatraju ekonomskim (radnim) migrantima te koji posjeduju određena znanja, vještine, obrazovanje i radno iskustvo, ostvaruju značajno lakši stupanj integracije u društvo domaćina. U takvim okolnostima poslodavci stranim radnicima najčešće osiguravaju razne dodatne edukacije (najčešće jezične) dok je novo poslovno okruženje i umrežavanje dodatna komponenta uspješnijoj integraciji. To se razlikuje od primjerice ranjive skupine ilegalnih migranata (izbjeglica) što proizlazi iz njihova osobnog statusa u vidu pretrpljenih psihofizičkih trauma ili boravka u stranoj državi bez osobnih dokumenata, a što uvelike otežava proces integracije.

5.9. Ograničenja i dosezi istraživanja

Provedeno istraživanje koristilo je određene kvantitativne metode u pogledu istraživanja problemskog pitanja. Obzirom na samu narav, višeslojnost istraživanja, može se zaključiti kako je ono u suštini doseglo postavljene istraživačke parametre, pri čemu su rezultati mjerenja pokazali određene odnose između promatranih varijabli, na temelju čega se formira konačni zaključak. Istraživačka pitanja, odnosno hipoteze koje su se razvile iz istih dokazivale/opovrgavale su se provođenjem internetske vrste ispitivanja javnog mnijenja na uzorku od (n) 429 ispitanika, domaće punoljetne populacije, pomoću metodološkog mjernog instrumenta u vidu anketnog upitnika o tematici ilegalnih migracija.

Kada su ovakve vrste društvenog ispitivanja u pitanju, može se zaključiti kako ne postoji savršena tehnika provođenja istraživanja, odnosno ona tehnika koja prilikom provođenja istraživačkog procesa neće pokazati određene manjkavosti u prikupljanju značajno visokog brojanog inputa. Iako se te manjkavosti korištenjem različitih tehnika nastoje operativno svesti na minimum, one su i dalje u određenoj mjeri prisutne. Time i provedeno istraživanje u određenim segmentima pokazuje limitiranost, shodno čemu se u nastavku donosi prikaz dvojne raspodjele faktora korištene tehnike ispitivanja javnog mnijenja u pogledu *pozitivnih* i *negativnih* aspekata. Shodno navedenom, sumirati se mogu kao:

1) **pozitivni aspekti provedene tehnike:**

- *prihvatljiva cijena istraživanja,*
- *mogućnost brzog provođenja istraživanja,*
- *mogućnost postavljanja većeg i složenijeg broja pitanja,*
- *standardiziranost metodološkog mjernog instrumenta,*
- *izbjegavanje anketarske pristranosti,*
- *anonimnost i povjerljivost.*

2) **negativni aspekti provedbene tehnike:**

- *nemogućnost kontrole procesa istraživanja,*
- *dualni perceptivni konflikt: ispitanik – ispitivač u pogledu anonimnosti,*
- *internetsko ispitivanje – teža dostupnost starije populacije,*
- *nemogućnost kontrole odgovora,*
- *nemogućnost kontrole odziva na istraživanje,*
- *pristranost uzorka (tehnike uzorkovanja),*
- *pristup širokopojasnom internetu.*

Ograničenja istraživanja u najvećem omjeru grupiraju se oko potpune nemogućnosti kontrole istraživačkog procesa, obzirom na operacionalizaciju provedbe istraživanja, pri čemu istraživač od trenutka otpočinjanja istraživanja do njegovog okončanja nema nikakav uvid i povratnu informaciju o potencijalnim problemima s kojima se suočavaju ispitanici. Pri tome je faktor anonimnosti istraživanja s namjerom naveden kao dualno pozitivni i negativni aspekt. Iako ovakva vrsta istraživanja ispitanicima pruža u potpunosti anonimnu priliku iskaza osobnog mišljenja uz realno praktično nepostojeću mogućnost kontaminacije anonimnosti, navedeni faktor često rezultira perceptivnim konfliktom na relaciji *ispitivač – ispitanik*. S jedne strane, ispitanici (bez obzira što se radi o internetskoj vrsti ispitivanja) i dalje dvoje u njegovu anonimnost i povjerljivost, dok s druge istraživačke strane, ispitanik dvoji o vjerodostojno pruženim odgovorima i istinitom predstavljanju ispitanika.

Kako predmetno istraživanje koristi širokopojasni internet kojim se dolazi do ispitanika, uvjet za pristupanje je pristup internetu, što svakako predstavlja ograničenje, obzirom kako u RH i dalje postoji određeni postotak (prema podacima DZS za 2021. god. „*primjene IKT u kućanstvima i kod pojedinaca*“ - 14%) populacije koja ne ostvaruje i nema potrebu pristupa internetu. Nadalje, internetskim ispitivanjima u najvišem omjeru pristupa mlađa populacija, što je slučaj i provedenog istraživanja. Prema trodiobnoj klasifikaciji ispitanika u okviru istraživanja, najviše je pristupilo *mlađih sudionika* ($\Sigma 200 / (N) 429 - 46,6\%$), dok je starije stanovništvo zastupljeno u značajno nižem omjeru (51. godina i više: $\Sigma 95 / n 429 - 22\%$). Uz navedeno, specifičnost internetske vrste ispitivanja ogleda se i u potpunoj nemogućnosti kontrole odziva na anketu. Relevantni ekstrahirani podaci iz aplikacije kojom se provodilo istraživanje sugeriraju kako se kod ispitanika koji nisu odmah pristupili sudjelovanju u anketi po njenom primitku, eksponencijalno povećala vjerojatnost da neće niti pristupiti. Isto tako, ispitanici koji su krenuli s ispunjavanjem ankete te u procesu odustali, u značajno visokom omjeru nisu niti dovršili ispitivanje.

Današnje suvremene metode istraživanja koriste različitu kombinaciju metoda i tehnika, prilagođavajući metodologiju konkretnom istraživačkom problemu i okolnostima provođenja istraživanja (*engl. mixed methodology*) pri čemu i ovo istraživanje u aspektu uzorkovanja u manjem omjeru koristi nekoliko različitih tehnika. Time, tehnika uzorkovanja metode „*snježne grude*“, iako korištena u ranoj, početnoj fazi istraživanja, u određenoj mjeri kontaminira uzorak.

Unatoč navedenim manjkavostima koje je istraživački proces generirao, sa sigurnošću se može zaključiti, kako dobiveni rezultati pokazuju trend u promišljanjima po pitanju ilegalnih

migracija. Istraživanje je među promatranim ispitanicima odredilo prisutnost protuimigrantskih stavova te je dovelo do poboljšane procjene u načinima identifikacije ključnih parametara ispitanika pri klasifikaciji tipa percipirane prijetnje ilegalnih migranata. Rezultatima ispitivanja uspostavljen je odnos između promatranih društvenih karakteristika (*spol, dobna struktura, obrazovna obilježja, sredina iz koje ispitanici dolaze*) te postojanja protuimigrantskih stavova.

U konačnici, ograničenja provedenog istraživanja, osim navedenih, mogu se promatrati i u vidu preporuka za daljnja istraživanja. U budućim istraživanjima u svrhu obogaćivanja empirije problematike bilo bi poželjno (osim korištenih) uključiti i druge, šire demografske varijable ispitivanja, primjerice u vidu razine dohotka ispitanika, zanimanja, političkih preferencija te religijske pripadnosti i drugih, a koje će posljedično koristiti profiliranju ljudi koji su skloniji formiranju protuimigrantskih stavova, a što bi obogatilo znanstveni korpus istraživane problematike. Iako ovaj rukopis pridonosi boljem razumijevanju problematike, rezultati istraživanja, osim što pružaju nove spoznaje o odnosima demografskih karakteristika populacije i protuimigrantskih stavova, mogu imati praktične i aplikativne implikacije te mogu biti korisni kreatorima politika, čime će se (potencijalno) ublažiti dvojni apsorpcijski šokovi prilikom integracije stranaca u društvo.

6. ZAKLJUČAK

Aktualizacija problematike ilegalnih migracija te suodnosa domicilne populacije i imigranata prilikom integracije i asimilacije, dodatno se aktualizirala pristupanjem Republike Hrvatske u Europsku uniju. Masovni (ilegalni) priljevi izbjeglica iz Sirije i Afganistana, 2015. godine uzrokuju najveću migrantsku krizu s kojom su Unija, a time i njezine određene države članice bile suočene. U kontekstu upravljanja migracijskom krizom, dominantni interpretativno sigurnosni diskurs vodio je određene države članice prema razvijanju kontekstualno represivnih migracijskih praksi i tehnika postupanja (žilet žice i zatvaranje granica prema državama nečlanicama EU, deportacija i prisilni „*push-back-ovi*“ na granicama) od kojih su neke protivne međunarodnim legislativnim humanitarnim sporazumima.

Hrvatska u cjelokupnoj migrantskoj krizi pri tome ima iznimno specifičan položaj i ulogu. Najmlađa je članica s najduljom „vanjskom“ kopnenom granicom EU prema Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori. Za vrijeme krize ne participira kao članica šengenskog područja te je fizičko-geografski dio frekventne Zapadno-balkanske migrantske rute. Kriza je na uvid, osim pomanjkanja solidarnosti država članica u aspektu pružanja međunarodne pomoći i zaštite, iznijela i nedostatke nepostojanja koherentne migracijske politike na razini Unije, ali i operativnu limitiranost u provedbi europskog sustava azila. U razmeđu legislativnih akata s jedne i ilegalnog kretanja i ulaska na teritorij stranaca neke države s druge strane, smještena je domicilna populacija kao fundamentalna komponenta države. Time se, ovim istraživanjem želio dobiti uvid u percepciju i stavove punoljetnih građana RH na temu ilegalnih migracija i njihovog utjecaja na društvo.

Rezultati istraživanja pokazuju kako je analizom socio-demografskih karakteristika ispitanika stvoren okvir kvalitetnijoj identifikaciji postojanja i tendenciji razvijanja negativnih stavova spram ilegalnih migranata. Saznanja istraživanja nadalje, dokazuju i svrhovitost ispitivanja socio-demografskih karakteristika, što omogućava stvaranje socio-psiholoških profila ljudi s tendencijom razvoja negativnih stavova, a što će u konačnici doprinijeti oblikovanju javnih politika. Meritum ovog istraživanja bio je ispitanicima ponuditi mogućnost anonimnog iskaza mišljenja u okviru problemskog pitanja sa svrhom utvrđivanja činjenica koje traže korelaciju između određenih socio-demografskih karakteristika populacije i postojanja protuimigrantskih stavova koji su uzrokovani međunarodnim ilegalnim migracijama. Primarni predmet ispitivanja bio je pobliže istražiti dvije distinktivne empirijske kategorije u vidu percepcije i stavova.

U pokušajima definiranja i opisivanja procesnog stanja mogu se potencijalno konstatirati tri premise. Između dvije navedene kategorije postoji korelacija, obzirom da je percepcija pred uvjetna kategorija formiranju stava o određenoj zbiljskoj pojavi ili objektu. Određena osoba pri tome, može biti svjesna postojanja neke pojave kojoj u tom trenutku može i ne mora nužno pridavati značaj. Početkom pridavanja značaja, odnosno formiranju osjećaja, posljedično i definiranju ponašanja prema toj pojavi/objektu, započinje proces formiranja stava, čiji intenzitet može varirati od krajnje negativnog, preko neutralnog do izrazito pozitivnog. Druga premisa je da stav kao takav može i ne mora biti temeljen na osobnom iskustvu. U slučajevima kada nije temeljen osobnim (proživljenim) iskustvom, isti se najčešće formira putem različitih vrsta eksternih podražaja. U današnjim vremenima se to u najvišoj mjeri odnosi na inpute koji pojedincima pružaju mediji, ali i sve češće na društvene mreže, naročito u aspektu mlađe populacije. Primjerice, u dijelu impersonalno formiranog stava, a povratno na okvir ovog istraživanja, osoba može percipirati prisutnost međunarodnih ilegalnih migracija, bez susretanja s ilegalnim migrantima. Isto tako, a temeljem određenih podražaja, može i ne mora nužno formirati stav o ilegalnim migrantima i međunarodnom sustavu zaštite (azilu). Time, dolazimo do treće i krajnje premise, a koja teoretizira kako je uvjet izlasku iz stanja individualne neutralnosti (indiferentnosti) isključiva dobrovoljnost određenog subjekta u akceptiranju i dodjeljivanju značaja različitim inputima, a temeljem kojih se određuje konačno osobno uvjerenje te ponašanje prema određenoj pojavi/objektu.

Nadalje, a u aspektu ispitivanja stavova te unatoč činjenici kako istraživanje ne mjeri znanje ispitanika, jedan od operativnih izazova s kojim se istraživači suočavaju prilikom provođenja ovakve vrste istraživanja ogleda se u pravilnom izboru metodološkog aparata i vrste mjernih čestica, a kako bi se što efikasnije i preciznije objasnilo ponašanje, percepcija i stavovi spram istraživanih pitanja. Odnosno, kvalitetna metodološka analiza dileme u okviru teorijskog polazišta, što se to konkretno istraživanjem želi (iz)mjeriti. Time se dolazi do ograničenja u vidu nedovoljnog poznavanja materije od strane ispitanika, odnosno, mogućnosti (određenih) pogrešno percipiranih pojmova. Konkretno unutar nekih mjernih čestica moguće je bilo poistovjećivanje pojmova poput migranta i azilanta. Osim navedenog, prilikom ispitivanja razine socijalne distance, zbog (ranije navedene) problematike korištenja kognitivnih prečaca u mjernim česticama, moguće je kako su ispitanici prilikom odgovaranja zanemarili i samu ispitivanu klasifikaciju migranata (ilegalni – legalni) što posljedično ima značajan utjecaj na kvalitetu dobivenih inputa.

Navedeno posebno dolazi do izražaja prilikom korištenja kvotnog uzorka, u okviru kojeg su zastupljeni ispitanici različitih obrazovnih karakteristika. Presjek dobivenih podataka

pri tome, sugerira kako očekivano, masovni mediji i društvene mreže, predstavljaju dominantne kanale informiranja uz niske stupnjeve povjerenja u objektivnost izvještavanja. Pri tome, diskurs izvještavanja javnosti može biti jedan od relevantnijih indikatora formiranja stavova, obzirom na to kako se ilegalne migracije uglavnom promatraju kroz sigurnosni aspekt, što svakako može predstavljati polazište nekih budućih istraživanja.

Rezultati nadalje, uz istraživačka ograničenja, sugeriraju trendove kretanja stanja promišljanja ispitanika u odnosu na predmet istraživanja, obzirom da je ono provedeno u trenutcima sveopćeg psihološkog opterećenja i iscrpljenosti. Tijekom proteklih godina, čovječanstvo je zadesila svjetsko zdravstvena kriza u vidu pandemije koronavirusa, a nakon čega je uslijedila i oružana invazija Rusije na Ukrajinu, faktično dovodeći oružani sukob pred same granice EU, što kod domaće populacije, nad kojom se istraživanje i provodilo, potencijalno evocira uspomene na ratna zbivanja tijekom 90. – ih godina prošloga stoljeća. Prirodno kretanje stanovništva i prisilno poticanje migracijskih tijekova (zbjegova) ljudi prema sigurnijim odredištima, rigidno terminološko klasifikacijski tijekom tog perioda svode hrvatsko življe na prisilne (ratne) migrante. Znanstvena građa navedena u rukopisu sugerira i kako su prilikom prisilnog migriranja domaćeg stanovništva, dominantne prvenstveno bile unutarnje migracije (međužupanijska kretanja) za razliku od današnjih, modernih migracijskih tijekova iz ratom pogođenih područja s dominantnim vanjskim (inozemnim) tijekom migracija, a koji uz navedeno u visokom omjeru nose i klasifikacijsku oznaku - ilegalnih/nezakonitih. Pri tome istraživanje je pokazalo kako su promišljanja ispitanika o tipu percipirane društvene (sociokulturne) prijetnje dominantnija u odnosu na sigurnosnu i ekonomsku prijetnju.

Praktične implikacije nalaza mogle bi biti preporuke kreatorima javnih politika integracije i asimilacije stranaca u društvo, omogućujući imigrantima olakšane pristupe osnovnim uslugama, obrazovanju i participaciji na tržištu rada, a što će rezultirati učinkovitijom društvenom inkluzijom. Zadovoljenje potonjih kategorija, osim što bi dovelo do kvalitetnijeg i frekventnijeg socijalnog kontakta, odnosno upoznavanja s objektom stava, dovelo bi i do iskustveno formiranih stavova (kod neutralnih subjekata) ili revizije već stečenih stavova, značajno utječući na kvalitetu dobivenih podataka budućih istraživanja. Navedeno bi posljedično (potencijalno) rezultiralo promicanjem tolerantnije kohabitacije dvije „sukobljene“ procesne strane; populacija – migranti te smanjivanja doživljaja „prijetnje“ domicilnoj populaciji, a neovisno o tipu percipirane prijetnje. Obzirom da je istraživanje o percepciji i stavovima prema ilegalnim migrantima provedeno na kvotnom uzorku ispitanika, u budućim istraživanjima trebalo bi ispitati odnose li se utvrđene vrijednosti provedenog istraživanja prema svim ili samo prema određenim nacionalnim manjinama i/ili samo migrantima, uz

osiguravanje značajnije snage statističkog uzorka. Buduća istraživanja trebala bi značajnije uključiti i specifične socio-demografske stratum ispitanika uz dodatne faktore ispitivanja u vidu: situacijskih (frekventnost kontakata, uzimajući samo u obzir ispitanike s frekventnijim kontaktom) te posljedično, regionalnosti (provođenja ispitivanja na područjima migrantskih ruta).

Neosporno je kako su određena (najčešće zapadno) europska društva, visoko preferirana od strane migranata, tijekom duljeg vremenskog perioda prošla iznimno dugotrajan i mukotrpan društveno-kulturno-politički transformacijski razvojni proces, što je dovelo do stvaranja raznih privlačnih karakteristika. Ono što je nejasno, a kako sugeriraju različita populacijska istraživanja, čini se kako se ta ista privlačnost za životom u tim društvima nekontroliranom masovnom imigracijom rapidno gubi. Prvenstveno se to odnosi na domicilnu populaciju koja prestaje osjećati sponu s autohtonim društvenim vrijednostima koje konverzijom stanovništva zamiru, što donekle ekspliciraju i rezultati provedenog istraživanja. Integracijom u društvo, migranti reprezentiraju nacionalnu manjinu, odnosno okrupnjenu kategoriju etničkih, religijskih i rasnih manjina.

Pri tome, politika zaštite nacionalnih manjina predstavlja proces integracije uz očuvanje manjinskog i većinskog kulturnog identiteta, čime se postiže društvena harmonija. U tom rascjepu integracije otvaraju se mnogobrojna pitanja koja zaokupljaju fokus znanstvene zajednice. Između ostaloga o percepciji, strahovima i tendenciji formiranja negativnih stavova u potencijalnom slučaju integracije visokog broja kulturološki različitih jedinki u neko heterogeno društvo u vidu njegove korjenite (i brojčane) konverzije. Posljedično i o dilemama u vidu kvantifikacijskih benefita koje te jedinke u društvo donose, naspram svih potencijalnih rizika. Određeni autori poput P. Colliera, a koji se bave migracijama, sugeriraju kako u odsutnosti efektivnih javnih politika, imigracija ima tendenciju rasta, pri čemu je iznjedrena „*strategija zadržavanja migranata blizu zemlje iz koje bježe*“. Primjenom strategije bi se u koliziji koegzistiranja izbjegli sveprisutni dualni kulturološki šokovi, kategorija azila bi profunkcionirala u svojoj prvotno zamišljenoj punini privremene (nikako profanirano trajne) zaštitne kategorije, dok bi u konačnici migrantima bio i olakšan povratak svojim državama kada bi se okončala katastrofa od koje bježe i zbog koje traže utočište.

U konačnici, a neovisno o aspektu promatranja, sa sigurnošću se može zaključiti kako su migracije vremenski permanentan fenomen, a koji između ostaloga uključuje i značajno visok broj aktera u cjelokupnom procesu. Kakve će biti buduće politike EU, time i RH u pogledu masovne imigracije? U kojem smjeru društvo treba krenuti da bi se izbjegla kolizija i kulturološki šokovi na relaciji domaća populacija – migranti? Koje i kakve javne politike se

trebaju primijeniti da bi se olakšala integracija i asimilacija stranaca u društvo? Gdje i kakva je granica između legalne i ilegalne migracije?

Sve navedeno i mnogo više razne su teme koje će zasigurno biti predmet brojnih znanstvenih istraživačkih radova i ispitivanja u budućnosti, obzirom da migracije, neovisno o klasifikaciji kretanja, predstavljaju izrazito dinamičan, nepredvidljiv i višeslojan društveni proces.

7. POPIS LITERATURE

- L. L. Adler, U. P. Gielen (2003.): *Migration: immigration and emigration in international perspective*, PRAEGER, Westport, Connecticut London,
- D. Ajduković, H. Bakić, M. Ajduković (2016.): *Psihosocijalna podrška u kriznim situacijama velikih razmjera*, Hrvatski Crveni križ, Zagreb,
- D. Ajduković, H. Bakić, N. Stanković, J. Matic (2017.): *Odnos mladih prema integraciji azilanata*, U: V. Čubela Adorić, R. Franc, B. Kalebić Maglica, S. Nakić Radoš (ur.): 25. godišnja konferencija hrvatskih psihologa - Psihologija u promociji i zaštiti ljudskih prava i društvene pravednosti - Sažetci priopćenja, str.63.-63, Zagreb, Hrvatsko psihološko društvo,
- A. Alesina, E. Spolare (2005.): *The size of Nations*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts,
- D. Ajduković, D. Čorkalo Biruški, M. Gregurović, J. Matic Bojić, D. Župarić – Iljić (2019.): *Izazovi integracije izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica*, Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina,
- M. S. Altić (2008.): *Hrvatska u europskim regionalizacijama: regionalizacija kao integracija ili geografija moći*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 17., No. 3. (95.),
- E. Aronson, T. D. Wilson, R. M. Akert (2005.): *Socijalna psihologija*, Mate, Zagreb,
- A. Renzaho (2016.): *Globalisation, Migration and Health: Challenges and Opportunities*, Imperial College Press, UK,
- V. Anić (2007.): *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber Zagreb,
- J. A. Armstrong (2017.): *Nations before Nationalism*, UNC Press Books,
- M. Barać (2012.): *Obilježja i specifičnosti državnog proračuna Republike Hrvatske i proračuna Europske unije*, Pravni vjesnik Pravnog fakulteta Osijek, god. 28., br. 1.,
- V. Baričević (2015.): *Izbjeglička i migracijska pitanja kao izvor trajne krize Europske unije: neuspjeh europskih politika azila i migracija*, Političke analize, Vol. 6., No. 23.,
- S. Benčić, G. Bosanac, G. Miletić, A. Parić, D. Župarić - Iljić (2006.): *Azil u Hrvatskoj - integracijske politike*, Centar za mirovne studije (CMS), Kratis., Zagreb,
- S. Berković (2009.): *Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine)*, Politička misao, god. 46, br. 4.,
- C. Bernardo (2019.): *The 3 Seas Initiative: Geopolitics and Infrastructure*, JANUS.NET e-journal of International Relations, Vol. 10, No. 2,

- G. Bežovan (2003.): *Utjecaj organizacija civilnog društva u Hrvatskoj*, Revija za sociologiju, Vol. 34., No. 3.-4.,
- P. Boeles, M. den Heijer, G. Lodder, K. Wouters (2014.): *European Migration Law. 2nd edition*, Intersentia UK,
- L. Slavuj Borčić, L. Šakaja (2017.): *Kvaliteta života kao predmet geografskih istraživanja: osvrt na razvoj interesa i teorijskih modela istraživanja*, Hrvatski geografski glasnik 79/1,
- J. Botić, M. Boban (2018.): *Geostrateški i sigurnosni aspekti potencijalnih utjecaja suvremenih migrantskih kretanja na Dalmaciju*, Geoadria, Vol. 23., No. 1.,
- V. Božić (2015.): *Krijumčarenje ljudi i trgovanje ljudima u Hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i sudskoj praksi (analiza stanja de lege lata uz prijedlog de lege ferenda)*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, Vol. 36., br. 2.,
- S. Božić (2014.): *Hrvatska migracijska politika: od skice prema strategiji*, (u:) V. Puljiz,
- R. Brown (2006.): *Grupni procesi. Dinamika unutar i između grupa*, Jastrebarsko, Naklada Slap,
- J. Tica, D. Vidović (2014.): *Migracije i razvoj Hrvatske: podloga za hrvatsku*
- V. Božić, H. Lisičar, M. Mudrić (2015.): *Kaznenopravni aspekti krijumčarenja ljudi u Republici Hrvatskoj s osvrtom na mediteransku krizu - analiza stanja i preporuke de lege ferenda*, Pravni život, br. 9.,
- K. Bogner, U. Landrock (2016.): *Response Biases in Standardised Surveys*, Mannheim, Germany: GESIS – Leibniz Institute for the Social Sciences,
- Z. Bujas (1974.): *Uvod u metode eksperimentalne psihologije: Psihologijski praktikum I*, Školska knjiga, Zagreb,
- B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde (1998.): *SECURITY, A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner Publications, London,
- J. Billiet, E. Davidov (2008.): *Testing the stability of an acquiescence style factor behind two interrelated substantive variables in a panel design*, Sociological Methods Research, 36 (4)
- F. W. Carter (1994.): *The Political Geography of the Dubrovnik Republic*, Acta Geog. Croatia, vol. 29,
- S. Castles, H. de Hass, M. J. Miller (2014.): *The age of Migration: International Population Movements in Modern World (Fifth Edition)*, Palgrave Macmillan, UK,

- M. Cerovac, M. Faulend, Lj. Mintas Hodak, H. Majić, M. Mataija, N. Mijatović, I. Ondelj, T. Sokol, S. Šimac, M. Škreb, V. Šošić, B. Vidović, N. Mikuš Žigman (2010.): *Europska unija*, Mate d.o.o., Zagreb,
- P. Collier (2013.): *EXODUS: How Migration is Changing Our World*, Oxford University Press, New York,
- V. Cvrtila (2000.): *Dekonstrukcija geopolitičkog poretka na primjeru pseudodržava*, Politička misao, Vol. XXXVII., br. 2.,
- V. Cvrtila (2012.): *Sirija i Libija: što ih povezuje, a što ih dijeli?* Političke analize, Vol. 3., No. 12.,
- J. Čačić-Kumpes, S. Gregurović, J. Kumpes (2012.): *Migracija, integracija i stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj*, Revija za sociologiju, Zagreb,
- I. Čipin, M. Strmota, P. Međimurec (2016.): *Mobilnost stanovništva u Hrvatskoj iz perspektive životnog ciklusa*, Migracijske i etničke teme, godina 32., br. 1.,
- H. Dingle (1996.): *Migration: The Biology of Life on the move*, Oxford University Press, New York,
- K. Dodds (2009.): *Geopolitika*, TKD Šahinpašić, Sarajevo / Zagreb,
- F. Dragović (2018.): *Sigurnost europskih granica i migracije*, Jesenski i Turk, Zagreb,
- F. Dragović, A. Hasanović, R. Mikac, K. Mamić (2018.): *New approaches to the challenge of mass migrations*, Forum za sigurnosne studije, Vol. 2., No. 2.,
- D. Dumitrica (2019.): *The ideological work of the daily visual representation of nations*, Nations and Nationalism, Vol. 25 br. 3,
- Č. Dundović, V. Plazibat (2011.): *Lučka i prometna infrastruktura Republike Hrvatske*, Pomorstvo – Scientific Journal of Maritime Research, 25/1,
- U. Eco (2020.): *Migracije i netolerancija*, TIM press d.o.o., Zagreb,
- S. N. Eisenstadt (1952.): *Institutionalization of Immigrant Behavior*, Human Relations, Vol. 5.,
- H. Ervasti (2004.): *Attitudes towards foreign-born settlers: Finland in a comparative perspective*, Yearbook of Population Research in Finland,
- I. Ferić (2009.): *Vrijednosti i vrijednosni sustavi: psihologijski pristup*, Alineja Zagreb,
- R. Franc, V. Šakić, Lj. Kaliterna-Lipovčan (2010.): *Percipirane posljedice doseljavanja i stav prema doseljavanju*, Časopis za Društvena istraživanja Zagreb,
- M. Frčko, D. Solomun, K. Miri (2020.): *Migracije i kriminalitet: realnost i percepcija*, Zbornik radova MUP, UDK: 314.7:343.851, Intergrafika TTŽ, Zagreb,
- M. Friganović (1989.): *Migracije kao konstanta geoprostora*, Acta Geographica Croatica, Vol. 24., No. 1.,

- M. Hewstone, W. Stroebe (2003.): *Uvod u socijalnu psihologiju*, Naklada Slap, Jastrebarsko,
- F. Luigi Gatta (2019.): *Migration and the Rule of (Human Rights) Law: Two „Crises“ Looking into the same Mirror*, Croatian Yearbook of European Law & Policy (CYELP),
- M. Galešić, R. Tourangeau, M. Couper, F. Conrad (2008.): *Eye tracking data. New insights on response order effects and other cognitive shortcuts in survey responding*, Public Opinion Quarterly, 72(5),
- E. Gellner (1998.): *Nations and Nationalism*, Blackwell, London,
- S. Grobrenski, E. Jakopović (2018.): *Nadzor državne granice*, PARAGRAF, god. 2., br.1
- E. Harris (2011.): *Nation - state and the European Union: Lost in a Battle for Identity*, Politička misao, god. 48., br. 2.,
- N. Hrvatić (2004.): *Romi u Hrvatskoj: od migracija do interkulturalnih odnosa*, Migracijske i etničke teme,
- R. D. Hutchins, D. Halikiopoulou (2019.): *Enemies of liberty? Nationalism, immigration and the framing of terrorism in the agenda of the Front National*, Nations and Nationalism, Vol. 26., br. 1.,
- J. Isensee (1999.): *Nacija kao političko jedinstvo*, Politička misao, Vol. XXXVI., br. 4.,
- S. Ivanda (2003.): *O pravu na utočište (azil)*, (u:) A. Bačić, I. Crnić, Ž. Horvatić, S. Ivanda, A. Korać, Z. Lauc, L. Lukina - Karajković, A. M. Mavčić, H. Novoselec, G. Radin, S. Rulic - Hren, Đ. Sessa, M. Đ. Učur (2003.): *Pravo na pošteno suđenje i razuman rok; pravo azila*, Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb,
- R. Jovančević (2018.): *Novi val velikih imigracija u Europi i ekonomske implikacije za Hrvatsku i nove članice Europske unije*, Zbornik radova znanstvenog skupa: Modeli razvoja hrvatskog gospodarstva, Ekonomski fakultet Zagreb, Vol. 1., No. 1.,
- R. Jurković (2018.): *The integration of refugees into Croatian society. Ethographies of Exercising Rights*, Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva, Vol. 48., No. 41.,
- C. Kaunert, K. Zwolski (2013.): *The EU as a Global Security Actor. A Comprehensive Analysis Beyond CFSP and JHA*, Palgrave Macmillan,
- I. Katz (1991.): *Gordon Allport's „The Nature of Prejudice“*, Political Psychology, Vol. 12., No. 1., str. 125.-157., <https://doi.org/10.2307/3791349>,
- J. Kiralj, D. Ajduković (2022.): *Integration of Refugees in Croatia – A qualitative study of the integration process and intergroup relations on refugees from Syria*, Časopis za društvena istraživanja Zagreb,
- B. Klaić (2001.): *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb,

- M. Klemenčić (1995.): *Suvremena politička geografija i geopolitika*, Geografski glasnik, 57.,
- M. Klemenčić (2007.): *Immigration and Emigration in Historical Perspective*, Plus (Pisa University Press), Pisa,
- B. Knäuper (1999.): *The impact of age and education on response order effects in attitude measurement*, Public Opinion Quarterly (63)
- P. Korunić (1997.): *Porijeklo i integracija nacije kao znanstveni problem*, Migracijske teme br. 13. (3),
- P. Korunić (2005.): *Nacija i nacionalni identitet*, Revija za sociologiju Vol. XXXVI., br. 1.- 2.,
- K. Koser (2016.): *International Migration: A very short Introduction*, Oxford University Press,
- R. Kraljević, L. Marinković, B. Živković Žigante (2011.): *Djeca bez pratnje, strani državljani u Republici Hrvatskoj*, UNHCR, ISBN 978-953-95763-2-3, Zagreb,
- I. Krumpal (2013.): *Determinants of social desirability bias in sensitive surveys: a literature review*, Quality and Quantity (47),
- I. Kunda (2020.): *Utjecaj međunarodnoprivratnih rješenja Europske unije na status migranata*. U: J. Barbić (ur.): *Položaj migranata u međunarodnom i europskom pravu*, Zagreb: HAZU,
- P. Kurečić (2010.): *Geopolitičke i geostrateške ideje u suvremenom neokonzervativizmu*, Politička misao, god. 47., br. 3.,
- P. Kurečić, B. Crljenko (2014.): *Republika Hrvatska: promjene geopolitičkog položaja u odnosu na „Zapadni Balkan“ od 1990.-ih do ulaska u Europsku uniju*, Zbornik 1. Međunarodne znanstveno-stručne konferencije Fedor Rocco / Tanja Grmuša - Zagreb : Visoka poslovna škola Zagreb s pravom javnosti,
- W. Kymlicka (1995.): *Multicultural Citizenship*, Oxford University Press, prema: A. Semprini (2004.): *Multikulturalizam*, CLIO, Beograd,
- W. Kymlicka (2003.): *Multikulturalno građanstvo, liberalna teorija manjinskih prava*, Jesenski i Turk, Zagreb,
- N. J. Lavih, N. Sveaass (2018.): *Politička psihologija*, prijevod: R. Muratović; Univerzitet u Sarajevu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava [2005.],
- G. Lalić (2009.): *Međunarodni i europski standardi u zaštiti tražitelja azila: prihvati i pristup sustava azila*, Hrvatska i komparativna javna uprava, Vol. 9., No. 3.,
- G. Lalić Novak, R. Kraljević (2014.): *Zaštita izbjeglica i ranjivih skupina migranata*, Stega tisak, Zagreb,

- I. Goldner Lang (2007.): *Sloboda kretanja ljudi u EU. Kontekst Sporazuma o pridruživanju*, Školska knjiga,
- M. Gregurović, S. Kuti, D. Župarić – Iljić (2016.): *Attitudes towards Immigrant Workers and Asylum Seekers in Eastern Croatia: Dimensions, Determinants and Differences*, Migracijske i etničke teme, Zagreb,
- D. Lapaš (2008.): *Međunarodnopravna zaštita izbjeglica*, Hrvatski pravni centar (HPC), Zagreb,
- G. Lemaître (2013.): *Satisfying Labour Needs in an Ageing Society* (u:): J. Wilhem Holstag, M. Kremer, E. Schrijvers (2013.): *Making Migration Work (The future of labour migration in the European Union)*, Amsterdam University Press, Amsterdam,
- D. Domazet Lošo (2016.): *Hrvatska geopolitička strategija u 21. stoljeću ili „hrvatsko njihalo“*. Polazišta za „Hrvatsku strategiju nacionalne sigurnosti“, Naklada Benedikta, Velika Gorica,
- V. Lukić (2013.): *Socio - ekonomski aspekti dnevnih migracija*, Sociologija, Vol. LV, No. 2.,
- D. Magaš (2013.): *Geografija Hrvatske*, Sveučilište u Zadru, MERDIJANI, AKD, Zagreb,
- D. Maslić-Seršić, A. Vukelić (2013.): *Istraživački izvještaj - Zastupljenost i indikatori diskriminacijskih i ksenofobičnih stavova u Republici Hrvatskoj*, Centar za mirovne studije (CMS) Zagreb,
- J. Matić, S. Puzić, A. Löw, B. Baranović (2016.): *Socioekonomske, sociokulturne i obrazovne odrednice predrasuda prema imigrantima kod učenika/ca srednjih škola* (u:): I. Jugović (ur.): 3. dani obrazovnih znanosti – knjiga sažetaka, Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu,
- M. Lamza Maronić, I. Tokić (2012.): *Utjecaj demografskih čimbenika na društveno – ekonomski razvoj Hrvatske*, Ekonomski vjesnik, Vol. XXV, No. 2.,
- M. G. Melchionni (2018.): *Migrations' changing scenario: the new Balkan Route and the European Union*, Rivista di Studi Politici Internazionali,
- M. Mesić (1993.): *Međunarodno izbjegličko pravo – od uspona do krize*, Migracijske i etničke teme, Vol. 9. (No. 2.),
- M. Mesić (1994.): *Izbjeglice i izbjegličke studije*, Revija za socijalnu politiku, Vol. 1., No. 2.,
- M. Mesić (2002.): *Globalizacija migracija*, Migracijske i etničke teme, br. 18.(1.),
- M. Mesić (2003.): *Harmonizacija europske migracijske politike: neuspjeh politika imigracijske kontrole sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća*, Migracijske i etničke teme, No. 19., Vol. 4.,
- M. Mesić (2006.): *Multikulturalizam - društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb,

- R. Mikac, F. Dragović (2017.): *Masovne migracije: izazovi, posljedice i put naprijed*, Forum za sigurnosne studije, Vol. 1., No. 1.,
- V. Mikačić (2000.): *Spatial Mobility of the Population of Croatia – Internal migration*, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 62., No. 1.,
- A. Milardović, A. Vukić (1998.): *Manjine u Europi*, Institut za migracije i narodnosti Zagreb,
- A. Milardović (2013.): *Stranac i društvo: fenomenologija stranaca i ksenofobije*, Pan liber,
- G. Milas (2004.): *Ličnost i društveni stavovi*, Naklada Slap, Jatrebarsko,
- D. Mlinarić, S. Gregurović (2018.): *Prilog promišljanju oblikovanja hrvatskih granica u povijesnoj i suvremenoj perspektivi*, Geoadria, Vol. 23., No. 2.,
- H. O. Mühleisen (2004.): *Jürgen Habermas i europska integracija*, Politička misao, Vol. XLI, br. 4.,
- S. Nazneen, D. Elliot (2008.): *Integration and Xenophobia: An Inherent Conflict in International Migration*, Journal of Multicultural Social Work,
- I. Nejašmić, A. Toskić (2013.): *Starenje stanovništva u Hrvatskoj - sadašnje stanje i perspektive*, Hrvatski geografski glasnik 75/1,
- G. Lalić Novak (2013.): *Sustav azila u Republici Hrvatskoj: dosadašnji razvoj i moguće perspektive* (u:) D. Župarić - Iljić (2013.): *Prvih deset godina razvoja sustava azila u Hrvatskoj*, Stega tisak d.o.o., Zagreb,
- N. Glamuzina, B. Fuerst-Bjeliš (2015.): *Historijska geografija Hrvatske*, Filozofski fakultet Sveučilište u Splitu, Split,
- M. Omerhodžić, O. Spasovski (2020.): *Ilegalne migracije i krijumčarenje ljudi preko granice s osvrtnom na Bosnu i Hercegovinu*, Društvena i tehnička istraživanja, Visoka škola "CEPS – Centar za poslovne studije" Kiseljak,
- N. Oruč, S. Raza, D. Šantić (2020.): *Analytical Report „The Western Balkan Migration Route (2015.-2019.)*, International Centre for Migration Policy Development (ICMPD), Austria - Vienna,
- D. Owen, J. Tully (2007.): *Redistribution and recognition: two approaches* (ur.): A. S. Laden,
- D. Owen (2007.): *Multiculturalism and Political Theory*, Cambridge University Press,
- B. Parekh (2008.): *Nova politika identiteta. Politička načela za međuovisni svijet*, Politička kultura, nakladno - istraživački zavod, Zagreb,
- Ž. Pavić, M. Đukić, M. Bijuković Maršić (2016.): *Europski identitet: mediji i kultura*, Media and culture, Vol. 7., No. 2.,

- K. Pandek, D. Župarić – Iljić (2018.): *Strengthening Borders, Managing Centers: Reception Conditions and Provisions of Services to Asylum Seekers in Croatia*, Migracijske i etničke teme,
- R. Pavić (1971.): *Politička geografija i geopolitika – razvoj i suvremeno značenje*, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 33.-34., No. 1.,
- R. Pavić (1987.): *Politička geografija – prilog definiciji i prijedlog nastavnog programa*, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 49., No. 1.,
- D. L. Paulhus (2002.): *Socially desirable responding: The evolution of a construct* (U): H. I. Braun, D.N. Jackson, D. E. Wiley: *The role of constructs in psychological and educational measurement*, str. 49.-69., Mahwah NY: Erlbaum,
- I. Pederin (1999.): *Vjera, nacija i država*, Crkva u svijetu, Vol. 34., br. 4.,
- D. C. Pennington (1997.): *Osnove socijalne psihologije*, Jastrebarsko: Naklada Slap,
- K. Perić, M. Merkaš (2020.): *Iskustva i prilagodba djece izbjeglica u Hrvatskoj*, Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju,
- R. Pozniak, D. Petrović (2014.): *Tražitelji azila kao prijetnja*, Studia ethnologica Croatia,
- M. Penava (2011.): *Utjecaj krize na imigracijsku politiku EU*, Zbornik radova: Kriza: Preobrazba ili propast?, Ekonomski fakultet Zagreb, Vol. 1.,
- I. Altaras Penda (2018.): *Inicijativa triju mora – između gospodarske diplomacije i geopolitike*, Acta Economica Et Turistica, Vol. 4., No. 1.,
- R. Penninx (2007.): *Integration Processes of Migrants: Research Findings and Policy Challenges*, Migracijske i etničke teme, Vol. 23., No. 1.-2.,
- S. Perunović (1989.): *Etnicitet, nacije i nacionalne manjine u suvremenosti*, Migracijske teme, br. Vol. 5.,
- D. Petrović (2016.): *Izbjeglištvo u suvremenom svijetu. Od političkoteorijskih utemeljenja do biopolitičkih ishoda*, Naklada LJEVAK, Zagreb,
- B. Klepač Pogrmilović (2012.): *Rasprava o nacionalizmu: filozofski pogledi na nacionalizam - sukobi 19. i 20. stoljeća*, Diskrepancija: studentski časopis za društveno - humanističke teme, Vol. 11., No. 16./17.,
- Z. Posavec (1996.): *Nacija i nacionalizam kao temeljni fenomen političkoga*, Politička misao, Vol. XXXIII, br. 2. - 3.,
- I. Prpić (1996.): *Pravodobne i zakašnjele nacije*, Politička misao, Vol. XXXIII, br. 1.,
- V. Barić Punda, B. Grčić, M. Pečarić (2006.): *Hrvatska i EU izazovi integracije*, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet,

- N. Radionov, I. Savić (2019.): *The Impact of Irregular Migrations, Smuggling and Human Trafficking on the Land Transport Industry: The Croatian Case*, Poredbeno pomorsko pravo (PPP), Vol. 58., No. 173.,
- J. Roglić (2006.): *Geografske regije Hrvatske i susjednih zemalja: geografske posebnosti i razvojni procesi, sabrana djela, knjiga V, Školska knjiga*, Zagreb, Geografsko društvo, Split,
- B. Rechel, P. Mladovsky, D. Ingleby, J. P. Mackenbach, M. McKee (2013.): *Migration and health in an increasingly diverse Europe*, Health in Europe,
- M. Ruhs, B. Anderson (2013.): *Migrant workers: Inevitability or Policy choice?* U: J. W. Holstag, M. Kremer, E. Schrijvers (ur.): *Making Migration Work. The Future of Labour Migration in the European Union*, Amsterdam: Amsterdam University Press (AUP),
- M. Seršić (2012.): *Diplomatska zaštita*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 62 No.1-2,
- L. Skokandić, D. Čorkalo Biruški (2018.): *Odrednice predrasuda prema nacionalnim manjinama: provjera uloge različitih oblika nacionalne vezanosti*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja,
- U. A. Segal, S. Nazneen, D. Elliot (2006.): *A Framework for Immigration*, Journal of Immigrant & Refugee Studies,
- M. Semyonov, R. Raijman, A. Gorodzeisky (2006.): *The rise of anti-foreigner sentiment in European societies 1988.-2000.*, American Sociological Review,
- P. F. Secord, C. W. Backman (1974.): *Alphabet and attraction: An unobtrusive measure of the effect of propinquity in a field setting*, Journal of Personality and Social Psychology, vol. 30. (5.),
- J. Simić (2017.): *Prava migranata - poštivanje univerzalnih ljudskih prava ili pravo na razvoj*, Forum za sigurnosne studije, Vol. 1., No.1.,
- A. Slišković, I. Burić (2020.): *Znanstveno istraživanje u psihologiji: vodič za početnike*, Sveučilište u Zadru,
- G. Struić (2017.): *Kolektivna sigurnost i njezini mehanizmi u Paktu Lige Naroda*, Pravni Vjesnik, god. 33., br. 3. - 4.,
- D. Suvin (2011.): *Imigracija u Europi danas: aparthejd ili građanska kohabitacija?* Politička misao, god. 48., br. 2.,
- L. Skokandić, D. Čorkalo – Biruški (2018.): *Odrednice predrasuda prema nacionalnim manjinama: provjera uloge različitih oblika nacionalne vezanosti*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja,

- S. Šelo Šabić, S. Borić (2016.): *At the Gate of Europe. A Report on Refugees on the Western Balkan Route*, Friedrich Ebert Stiftung, Smjerokaz Zagreb,
- Z. Šram (2010.): *Etnocentrizam, percepcija prijete i hrvatski nacionalni identitet*, Migracijske i etničke teme, Zagreb,
- S. Šegvić (2011.): *Šengenski režim upravljanja vanjskim granicama EU*, Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu, Vol. 48 No. 1,
- M. Kesner - Škreb (2007.): *Proračun Europske unije*, Financijska teorija i praksa, god. 28, br.2,
- J. Šoša, G. Milas (2008.): *Zalupljena vrata: empirijska analiza iskazanih razloga odbijanja ankete*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 17., No. 4.-5. (96.-97.),
- H. Šlezak, L. Šakaja (2012.): *Prostorni aspekti socijalne distance prema Romima*, Hrvatski geografski glasnik,
- D. Špoljarić, N. Bucić (2019.): *Proračun Europske unije s analitičkim prikazom proračunskih prihoda u 2018. godini*, FIP – Financije i pravo, Vol. 7., No. 1.,
- J. Tadić, F. Dragović (2016.): *Migracijska i izbjeglička kriza - sigurnosni rizici za EU*, Policijska i sigurnost, Vol. 25., br. 1.,
- A. Tecilazić Goršić (2017.): *Socijalna integracija azilanata i izbjeglica u hrvatsko društvo*, Ljetopis socijalnog rada, Zagreb,
- S. Tatalović (2011.): *Dvadeset godina zaštite nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj*, Migracijske i etničke teme,
- P. Thornberry, M. A. M. Estebanez (ur.)(2008.): *Prava manjina u Europi, pregled djelatnosti i standarda Vijeća Europe*, Ibis grafika Zagreb,
- D. Thrunhardt (1995.): *Migration and European Integration*, Pinter Publishers Ltd., UK,
- T. Vukojičić Tomić (2019.): *The Challenges of Diversity Management to Migrant Integration in the European Union*, U: I. Koprić, G. Lalić Novak, T. Vukojičić Tomić (ur.): *Migrations, Diversity, Integration, and Public Governance in Europe and Beyond*, Zagreb: Institut za javnu upravu (IJU),
- G. O. Tuathail, S. Dalby, P. Routledge (2007.): *Uvod u geopolitiku*, Politička kultura nakladno – istraživački zavod,
- F. Tunjić (2007.): *Međueuropa – paradigma političke geografije geopolitike. Na Zapadu ništa novo, na Istoku sve po starom*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 16., No. 4.-5.,
- T. Učakar (2017.): *Migracijske politike EU. Nove artikulacije isključivanja u 21. stoljeću*, Sandorf, Ljubljana,

- D. Vrban (2018.): *Borders as an Interdisciplinary problem: Territoriality and identity - past and present*, Pravni Vjesnik, god. 34., br. 1.,
- M. Vuk, D. Doležal, E. Jovanović (2021.): *Utjecaj karakteristika imigranata počinitelja kaznenih djela na stavove studenata prema kriminalitetu imigranata*, Društvena istraživanja, časopis za opća društvena pitanja,
- R. Vukadinović (2004.): *Međunarodni politički odnosi*, Politička kultura - nakladno istraživački zavod,
- R. Vukadinović, L. Čehulić Vukadinović (2011.): *Politika europskih integracija*, Naklada Ljevak, Zagreb,
- S. P. Wallace, M. E. de Trinidad Young (2018.): *Immigration Versus Immigrant: The Cycle of Anti-Immigrant Policies*, AMJ Public Health, Vol. 108., No. 4.,
- A. Wertheimer – Baletić (2004.): *Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 13., No. 4.-5.,
- A. Wertheimer - Baletić (1999.): *Stanovništvo i razvoj*, MATE, Zagreb,
- J. Zaller, S. Feldman (1992.): *A Simple Theory of the Survey Response: Answering Questions versus Revealing Preferences*, American Journal of Political Science, Vol. 36., No. 3, str. 579.-616, <http://doi.org/10.2307/2111583>,
- J. Zlatković Winter (1993.): *Imigracije u Hrvatskoj: skica povijesnog toka*, Migracijske i etničke teme, Vol. 9., No. 3.-4.,
- J. Zlatković Winter (2001.): *Državljanstvo, nacionalni identitet i migracije: europska perspektiva*, Revija za sociologiju, Vol. XXXII,
- J. Zlatković Winter (2004.): *Suvremena migracijska kretanja u Europi*, Migracijske i etničke teme, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Vol. 20., 2-3,
- T. Wobben (2018.): *Rasprava o trofaznoj kohezijskoj politici i njene implikacije za Europski odbor regija*, Političke analize, Vol. 9., No. 35.,
- M. Zorko (2014.): *Politička geografija, geopolitika i geostrategija u Političkoj misli od 1964. do 2013. godine*, Politička misao, god. 51., br. 1.,
- M. Zorko (2018.): *Geopolitika i teritorijalnost*, Jesenski i Turk, Zagreb,
- J. F. Zipp, J. Toth (2002.): *She said, He said, They said. The impact of spousal presence in survey research*, Public Opinion Quarterly,
- D. Župarić-Iljić, M. Gregurović (2013.): *Stavovi studenata prema tražiteljima azila u Republici Hrvatskoj*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Zagreb,

INTERNETSKI IZVORI:

Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (FRONTEX), Migracijske rute, pristupljeno 3.7.2021., dostupno na: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/western-mediterranean-route/>,

Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (FRONTEX), baza podataka – „migracijske karte“, pristupljeno 5.7.2021., dostupno na: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>,

Brošura Europske Komisije „Proračun EU – a za budućnost – Migracije: potpora snažnoj, realističnoj i pravednoj politici EU – a“, pristupljeno 13.5.2021., dostupno na: <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget>,

Centar za mirovne studije (CMS), Publikacija „Pregled statistika incidenata motiviranih predrasudama i mržnjom u Hrvatskoj 2015.-2020.“, ISBN 978-953-7729-72-1, pristupljeno 14.01.2022., dostupno na: https://www.cms.hr/system/publication/pdf/167/Pregled_statistika_incidenata_motiviranih_predrasudama_i_mr_njom_u_Hrvatskoj_2015._2020..pdf,

Dokument 52015DC0185 - *Komunikacija Europske Komisije Europskom Parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija. Europski program sigurnosti, EUR – Lex COM(2015)*, pristupljeno 21.1.2021., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52015DC0185>

Dokument 52015DC0240 - *Komunikacija Europske Komisije Europskom Parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija. Europski migracijski program, EUR – Lex, COM (2015)*, pristupljeno 21.1.2021., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0240>,

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (DZSRH), *Publikacija „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019. godini“*, godina: LVII., broj: 7.1.2, ISSN 1330-0350, pristupljeno 23.5.2020., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm,

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (DZSRH), *Statističke informacije 2019. godine*, pristupljeno 14.9.2020., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/StatInfo/pdf/StatInfo2019.pdf,

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (DZSRH), *Publikacija: „Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2020. godini“*, pristupljeno 5.01.2022., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/,

Europska migracijska mreža (*engl.* European Migration Network - EMN), pristupljeno 15.1.2021., dostupno na: <https://emn.gov.hr/>,

Europska migracijska mreža (*engl.* European Migration Network - EMN), statistički podaci iz „*Godišnjeg izvješća za 2020. godinu o migracijama i azilu u Republici Hrvatskoj, nacionalno izvješće (2. dio)*“, pristupljeno 15.1.2021., dostupno na: <https://emn.gov.hr/UserDocsImages/>,

Europski parlament, *Višegodišnji financijski okvir (VFO)*, pristupljeno 20.5.2021., dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/29/visegodisnji-financijski-okvir>,

Financijski plan *Ministarstva unutarnjih poslova za 2021. godinu i projekcije za 2022. i 2023. godinu (NN 135/2020) u području migracija i zaštite državne granice*, pristupljeno 10.7.2021., dostupno na: <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/strategije-smjernice-i-izvjesca/planovi-i-izvjesca/finacijski-plan-mup-a-za-2021-i-projekcije-za-2022-i-2023-godinu/286752>,

Globalni pristup migraciji i mobilnosti (GAMM), pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>,

Haški program, „*10 prioriteta za sljedećih pet godina u području slobode, sigurnosti, pravde*“, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>,

Hrvatski helsinški odbor, pristupljeno 25.1.2022., dostupno na: <http://www.hho.hr/izvjestaji>,

Izjava „*EU - Turska; prema novoj politici migracija*“, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/legislative>,

Komunikacija Europske komisije „*Globalni pristup migraciji i mobilnosti (GAAM), SEC (2011)*“, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/>,

Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija - „*Put ka ostvarenju otvorene i sigurne Europe*“, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/>,

Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - „*Europski migracijski program*“ COM (2015.), pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/>,

Konvencija i Protokol o statusu izbjeglica, pristupljeno 03.04.2020., dostupno na: www.refworld.org/docid/refugees,

Međunarodna organizacija za migracije – (*engl.* International Organization for Migration) (IOM), Publikacija: „*International Migration Law, Glossary on Migration*“ (2004.),

- pristupljeno 15.04.2020., dostupno na:
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_1_en.pdf ,
- Međunarodna organizacija za migracije – (*engl.* International Organization for Migration) (IOM), baza podataka *Prisutnost migranata u prihvatnim centrima – migracijski portal*, pristupljeno 6.7.2021., dostupno na: <https://migration.iom.int/europe?type=migrants-presence>,
- Međunarodna organizacija za migracije – (*engl.* International Organization for Migration) (IOM), broj registriranih migranata u državama, pristupljeno 8.7.2021., dostupno na: <https://migration.iom.int/europe?type=arrivals>,
- Migracijska politika Republike Hrvatske za 2007./2008. godinu (NN 83/07), pristupljeno 10.10.2021., dostupno na:
https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_08_83_2613.html,
- Migracijska politika Republike Hrvatske za razdoblje 2013. - 2015. godine (NN 27/13), pristupljeno 22.10.2021., dostupno na:
https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_03_27_456.html,
- Ministarstvo pravosuđa i uprave, *Registar Udruga Republike Hrvatske*, pristupljeno 20.01.2022., dostupno na: <https://registri.uprava.hr/#!udruge>
- Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUPRH), statistički pokazatelji osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u RH, pristupljeno 7.7.2021., dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Medjunarodna_zastita/Medjunarodna_zastita_4kvartal2020.pdf,
- Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUPRH), *statistički pokazatelji tražitelja međunarodne zaštite prema državljanstvu*, pristupljeno 7.7.2021., dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Medjunarodna_zastita/Medjunarodna_zastita_4kvartal2020.pdf,
- Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUPRH), *statistički pokazatelji tražitelji međunarodne zaštite maloljetnika bez pratnje*, pristupljeno 7.7.2021., dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Medjunarodna_zastita/Medjunarodna_zastita_4kvartal2020.pdf
- Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUPRH), publikacija „*COVID i kriminalitet u 2020. Komentar pokazatelja sigurnosti u Republici Hrvatskoj*“, pristupljeno 31.7.2021., dostupno na: <https://mup.gov.hr/vijesti/analiza-trendovi-i-komentari-stanja-sigurnosti-u-2020-godini-286966/286966>,

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, *Uredba o unutarnjem ustrojstvu*, pristupljeno 22.10.2021., dostupno na: https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2020_08_97_1813.html

Program iz Tamperea, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm,

Publikacija (2001.); P. Kurečić: *Geopolitika i suvremeni geopolitički položaj Hrvatske*, pristupljeno 8.9.2020., dostupno na: www.researchgate.net/publication-geopolitika,

Rezolucija Europskog parlamenta od 12. travnja 2016., o stanju na Sredozemlju i potrebi za cjelovitim pristupom EU - a migraciji (2015/2095 (INI), pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016>,

Službene stranice Europskog Vijeća i Vijeća EU (Višegodišnji financijski okvir/rashodi), pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-budgetary-system/multiannual-financial-framework/>,

Službeni list EU (97/C 340/01): *Ugovor iz Amsterdama o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o osnivanju europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata*, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>,

Službeni list EU, (2001/C 80/01): *Ugovor iz Nice o izmjenama Ugovora o EU, Ugovora o osnivanju Europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata*, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>,

Službeni list EU (C 390/69): *Rezolucija Europskog parlamenta od 18. travnja 2018. godine o napretku Globalnog sporazuma UN - a za sigurne, uredne i zakonite migracije te Globalnog sporazuma UN - a o izbjeglicama (2018/2642 (RSP)*, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication>,

Službeni list EU (SL L 180/31): *Uredba (EU) br. 604/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. godine o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva*, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=HR>

Službeni list EU (SL EU C 326/47), *Ugovor o funkcioniranju Europske unije (UFEU): višegodišnji financijski okvir*, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/>

Službeni list EU (SL EU L 347/884), *Uredba Vijeća (EU, EUROATOM) br. 1311/2013 od 2. prosinca 2013. kojim se uspostavlja višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2014. –*

- 2020., pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex:32013R1311>
- Službeni list EU (SL L 433 I/11): *Uredba Vijeća (EU, Euratom) 2020/2093 od 17. prosinca 2020. godine kojom se utvrđuje višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2021.-2027.*, pristupljeno 10.6.2021., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R2093&from=HR>,
- Službeni list EU No. C 191/1 (92/C 191/01): *Ugovor o Europskoj uniji (UEU) / Ugovor iz Maastrichta*, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>,
- Službeni list Europske unije (42000A0922(01) L 239/13; *Sporazum između vlada država Europske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama*, pristupljeno 10.05.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>,
- Službeni list Europske unije (42000A0922(02) L 239/19; *Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma od 14 lipnja 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama*, pristupljeno 10.05.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>,
- Službeni list Europske unije L 312/1; *Uredba (EU) 2018/1860 Europskog Parlamenta i Vijeća od 28. studenoga 2018. godine o upotrebi Schengenskog informacijskog sustava za vraćanje državljana trećih zemalja s nezakonitim boravkom*, pristupljeno 15.5.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>,
- Službeni list Europske unije L 77/1; *Uredba (EU) 2016/399 Europskog Parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o Zakoniku Unije o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (Zakonik o schengenskim granicama)*, pristupljeno 15.5.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>
- Službeni list Europske unije L 77/1; *Uredba (EU) 2019/817. o uspostavi okvira za interoperabilnost informacijskih sustava EU-a u području granica i viza i izmjeni uredaba (EZ) br. 767/2008, (EU) 2016/399, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240, (EU) 2018/1726 i (EU) 2018/1861 Europskog parlamenta i Vijeća te Odluka Vijeća 2004/512/EZ i 2008/633/PUP*, pristupljeno 15.5.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX:32019R0817>,
- Službeni list Europske unije No. L 169/1: *Jedinstveni europski akt*, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>,

Statistički ured Europskih zajednica (EUROSTAT), baza podataka „*Državljeni nacionalnosti trećih zemalja ilegalno prisutni unutar Europske Unije*“, pristupljeno 15.7.2021., dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_eipre/default/table?lang=en,

Statistički ured Europskih zajednica (EUROSTAT), baza podataka „*Podnositelji i prvi put podnositelji zahtjeva za azil prema državljanstvu, dobi i spolu – godišnji zbirni agregirani podaci*“, pristupljeno 15.7.2021., dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asyappctza/default/table?lang=en

Strateški plan Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske od 2020. do 2022. godine u području zaštite državne granice i migracija, pristupljeno 10.7.2021., dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/2020/Ostalo/1.izmjene%20i%20do%20pune%20Strateskog%20plana%20MUP-a%202020-2022.pdf>,

Štokholmski program za područje slobode, sigurnosti i pravde, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://ec.europa.eu/anti-trafficking>,

Ugovor iz Lisabona o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice (2007/C 306/01), pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/EUugovori/12007L>,

Ugovor o Europskoj uniji (UEU) / Ugovor iz Masstrichta, pristupljeno 18.6.2020., dostupno na: <https://europa.eu/european-union/sites/>,

Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice (EEZ), pristupljeno 5.1.2021., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992E/TXT&from=EN>,

Ujedinjeni narodi, Odjel za ekonomska i društvena pitanja (*engl. United Nations, Department of Economic and Social Affairs*), pristupljeno 10.04.2020., dostupno na: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/others/docs/toolkit_DESA_June%202012.pdf ,

Uredba (EU) br. 516/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. godine o uspostavi Fonda za azil, migracije i integraciju o izmjeni Odluke Vijeća 2008/381 /EZ i o stavljanju izvan snage odluka br. 573/2007/EZ i br. 575/2007/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te Odluke Vijeća 2007/435/EZ, pristupljeno 5.5.2021., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>,

Uredba (EU) br. 514/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. godine o utvrđivanju općih odredaba o Fondu za azil, migracije te integraciju i o Instrumentu za financijsku potporu u području policijske suradnje, sprječavanja i suzbijanja kriminala

- te upravljanja krizama*, pristupljeno 5.5.2021., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>,
- Uredba (EU) br. 604/2013 *Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva*, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/>,
- Uredba o *graničnim prijelazima Republike Hrvatske (NN 79/13, NN 38/20)*, pristupljeno 10.10.2022., dostupno na: <http://propisi.hr/print.php?id=12428>,
- Uredba Vijeća (EZ) br. 343/2003 *od 18. veljače 2003. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za azil koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje*, pristupljeno 25.4.2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>
- Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (*engl. United Nations High Commissioner for Refugees*), statistički podaci o dnevnim dolascima migranata UNHCR – a, pristupljeno 15.5.2021., dostupno na: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/46454>,
- Vlada Republike Hrvatske, *Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017.-2019.*, pristupljeno 18.9.2021., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2021>,
- Zakon o nadzoru državne granice (NN 83/13, 27/16), pristupljeno 10.5.2020., dostupno na: : <https://www.zakon.hr/z/450/Zakon-o-nadzoru-dr%C5%BEavne-granice>,
- Zakon o obrani (NN 73/13, 75/15, 27/16 110/17, 30/18, 70/19), pristupljeno 15.5.2020., dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/334/Zakon-o-obrani>,
- Zakon o provedbi carinskog zakonodavstva Europske Unije (NN 40/16), pristupljeno 10.10.2022., dostupno na: <https://zakon.hr/z/844/Zakon-o-provedbi-carinskog-zakonodavstva-Europske-unije>

8. SAŽETAK

Migracije kao stohastičko permanentan fenomen zaokupljaju interdisciplinarni fokus unutar društvenih znanosti. Ovaj rukopis donosi analizu posebne vrste migracija s kojima je RH u recentnom periodu značajno suočena – ilegalnim međunarodnim migracijama na i preko njezina teritorija. Meritum istraživačkih težnji predstavlja domaća punoljetna populacija, čija se percepcija i jačina stavova o ilegalnim priljevima migranata i istražuje. Pored navedenog, ovo kvantitativno istraživanje koje koristi korelacijske metode i metodološki mjerni instrument u vidu anketnog upitnika, uz istraživanje kategorije percepcije i stavova, određuje i stupanj prisutnosti protuimigrantskih stavova. Navedeno posljedično dovodi do poboljšanja procjene u načinima identifikacije ključnih parametara ponašanja javnosti pri klasificiranju tipa percipirane prijetnje ilegalnih migranata na populaciju. Rezultati mjerenja u konačnici ukazuju na odnos između određenih socio-demografskih karakteristika populacije i prisutnost protuimigrantskih stavova.

KLJUČNE RIJEČI: *percepcija, stavovi, domaća populacija, mjerni instrument, anketa*

Migration as a stochastic permanent phenomenon is in the interdisciplinary focus of social sciences. This research analyzes one of the most specific types of migration that the Republic of Croatia has recently faced - illegal international migration into and through its territory. In the context of this manuscript, the local adult (mature) population embodies the merit of the research, whose perceptions and attitudes towards illegal migration form the framework of the measurement objectives. In addition to examining the categories of perceptions and attitudes, this quantitative research employs correlational methods and a measurement tool in the form of a questionnaire to determine the presence of anti-immigrant attitudes. This leads to improved assessments in identifying key parameters of public behavior and in classifying the nature of the threat that illegal immigrants (potentially) pose to the native population. The measurement results show the relationship between some social characteristics of the native population and the presence of anti-immigrant attitudes.

KEY WORDS: *perception, attitudes, domestic population, measuring instrument, poll*

9. PRILOZI

9.1. Faktorska analiza za promatrana pitanja u upitniku

Na sljedećim stranicama rukopisa bit će prikazani rezultati faktorske analize provedene za promatrana pitanja u upitniku. Pomoću faktorske analize ustanovit će se na koji način se promatrana pitanja grupiraju i koji su to faktori koje se može izlučiti iz promatranog upitnika.

Tablica I. - *KMO i Bartlettov test sferičnosti mjerne ljestvice negativnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija*

Kaiser-Meyer-Olkinova mjera adekvatnosti uzorka		,893
Bartlettov test sferičnosti χ^2	Približni Hi-kvadrat	1209,019
	Stupnjevi slobode df	21
	Signifikantnost	,000

Iz Tablice I. može se uočiti kako vrijednost Kaiser-Meyer-Olkin mjere adekvatnosti uzorkovanja iznosi 0,893, što ukazuje na vrlo visoku vrijednost testa, a također može se uočiti kako je Bartlettov test statistički značajan ($p < 0,05$).

Tablica II. – *Faktorska analiza ljestvice stavova negativnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija*

	Početna	Izlučeno
Naša zemlja uopće nije u stanju kontrolirati useljavanja stranaca	1,000	,286
Strani doseljenici uzrokuju porast kriminaliteta	1,000	,666
Ne osjećam se ugodno u kontaktu sa strancima koji su se doselili u Republiku Hrvatsku	1,000	,562
Strahujem da će u slučaju rata ili napetosti strani doseljenici biti lojalni zemljama iz kojih potječu, a ne Republici Hrvatskoj	1,000	,620
S porastom useljavanja stranaca, bojim se da će se naši životi promijeniti na gore	1,000	,733
Sumnjam da će stranim doseljenicima interes naše zemlje biti na prvom mjestu	1,000	,358
Bojim se da će naša kultura nestati s porastom useljavanja stranaca	1,000	,629

Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti

Tablica III. - *Vrijednosti i postotci objašnjene varijance mjerne ljestvice negativnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija*

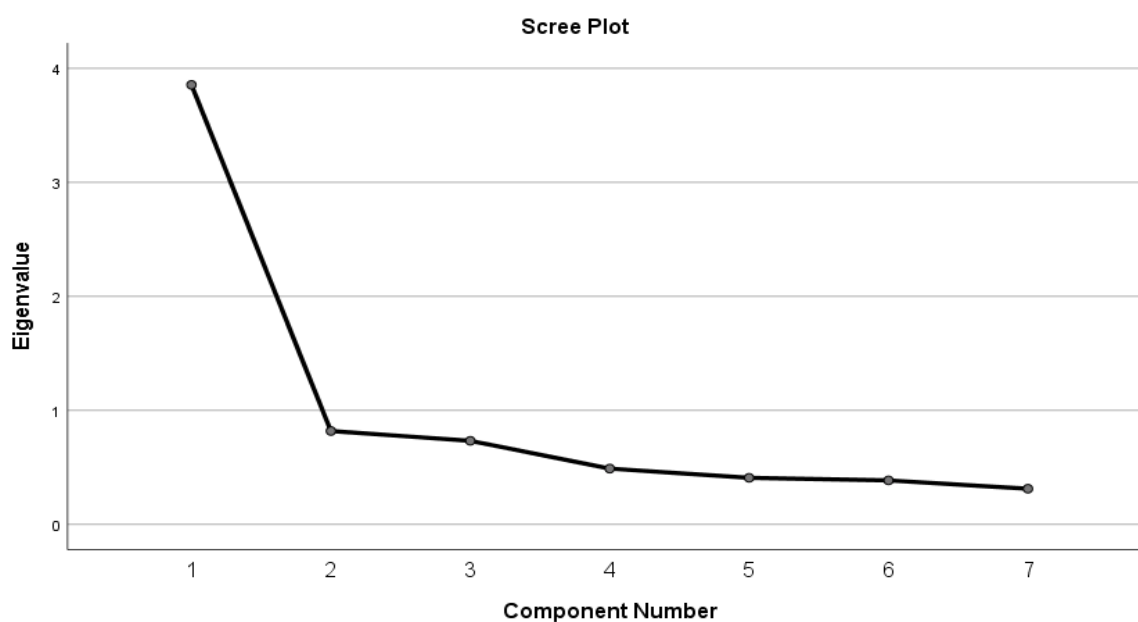
Komponenta	Početne vrijednosti			Izlučivanje zbroja kvadratnih opterećenja		
	S	V.	K.n.	S	V.	K.n.
1	3,855	55,074	55,074	3,855	55,074	55,074
2	,818	11,692	66,766			
3	,732	10,464	77,230			
4	,489	6,985	84,215			
5	,408	5,824	90,039			
6	,385	5,502	95,541			
7	,312	4,459	100,000			

Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti.

K – Komponenta; S – Suma; v. – % variance; K.n. – Kumulativni niz %

Po Kaiser-Gutmannovom kriteriju u obzir se uzimaju samo oni faktori koji najbolje objašnjavaju promjenjivost, odnosno čija je vrijednost veća od jedan. Iz Tablice III. može se iščitati da taj kriterij u ovom slučaju zadovoljava samo jedan faktor koji objašnjava 55,074% ukupne varijance. Udjeli navedenih faktora prikazani su na grafikonu (Slika I.) stoga se može utvrditi kako je faktorska struktura upitnika potvrđena s jednim faktorom.

Slika I. – *Grafički prikaz scree testa za mjernu ljestvicu negativnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija © SPSS*

Tablica IV. – *Komponenta^a mjerne ljestvice negativnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija*

	Komponenta
	1
Naša zemlja uopće nije u stanju kontrolirati negativni aspekti useljavanja stranaca	,535
Strani doseljenici uzrokuju porast kriminaliteta	,816
Ne osjećam se ugodno u kontaktu sa strancima koji su se doselili u Republiku Hrvatsku	,750
Bojim se da će u slučaju rata ili napetosti strani doseljenici biti lojalni zemljama iz kojih potječu, a ne Republici Hrvatskoj	,788
S porastom useljavanja stranaca, strahujem da će se naši životi promijeniti na gore	,856
Sumnjam da će stranim doseljenicima interes naše zemlje biti na prvom mjestu	,598
Bojim se da će naša kultura nestati s porastom useljavanja stranaca	,793

*Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti,
a. 1. izlučena komponenta*

Tablica V. - *KMO i Bartlettov test sferičnosti mjerne ljestvice položaja i prava stranih migranata*

Kaiser-Meyer-Olkinova mjera adekvatnosti uzorka	,905	
Bartlettov test sferičnosti χ^2	Približni Hi-kvadrat	2397,240
	Stupnjevi slobode df	36
	Signifikantnost	,000

Iz Tablice V. može se uočiti kako vrijednost Kaiser-Meyer-Olkin mjere adekvatnosti uzorkovanja iznosi 0,905, što ukazuje na vrlo visoku vrijednost testa, a također može se uočiti kako je Bartlettov test statistički značajan ($p < 0,05$).

Tablica VI. - *Faktorska analiza ljestvice stavova položaja i prava stranih migranata*

	Početna	Izlučeno
Jednak položaj pred hrvatskim pravosuđem poput onog što imaju i državljani Republike Hrvatske	1,000	,607
Jednaka prava na obrazovanje, identična pravima koja imaju državljani Republike Hrvatske	1,000	,712
Jednaku socijalnu i zdravstvenu zaštitu poput one koju imaju državljani Republike Hrvatske	1,000	,729
Jednaka prava na zapošljavanje poput onog što imaju i državljani Republike Hrvatske	1,000	,698
Pravo na korištenje vlastitog jezika	1,000	,375
Pravo na očuvanje svoje kulture	1,000	,590
Pravo na slobodu govora i javnih istupa	1,000	,633
Pravo na zaštitu od diskriminacije	1,000	,496
Pravo na spajanje obitelji u smislu da se omogućí dolazak i useljavanje članova uže obitelji	1,000	,602

Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti

Tablica VII. - *Vrijednosti i postotci objašnjene varijance mjerne ljestvice položaja i prava stranih migranata*

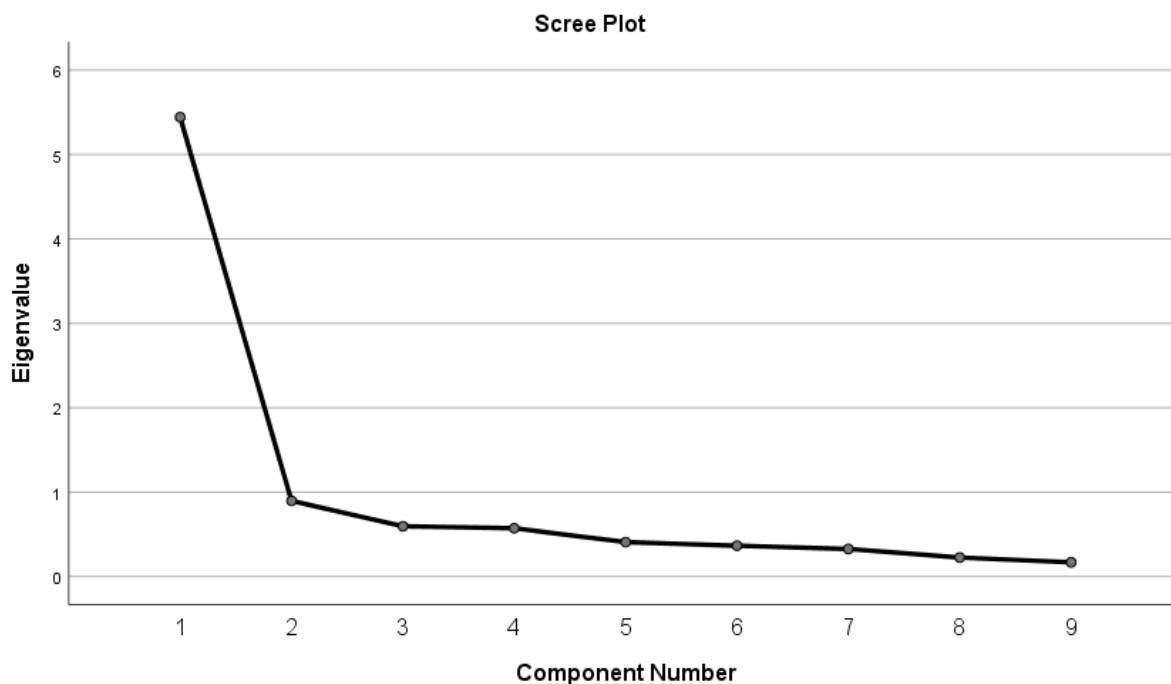
Komponenta	Početne vrijednosti			Izlučivanje zbroja kvadratnih opterećenja		
	S	V.	K.n.	S	V.	K.n.
1	5,442	60,471	60,471	5,442	60,471	60,471
2	,897	9,962	70,434			
3	,596	6,619	77,052			
4	,572	6,361	83,413			
5	,408	4,534	87,948			
6	,365	4,053	92,001			
7	,327	3,629	95,629			
8	,225	2,501	98,131			
9	,168	1,869	100,000			

Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti,

K – Komponenta; S – Suma; v. – % variance; K.n. – Kumulativni niz %

Po Kaiser-Gutmannovom kriteriju u obzir se uzimaju samo oni faktori koji najbolje objašnjavaju promjenjivost, odnosno čija je vrijednost veća od jedan. Iz Tablice VII. može se iščitati da taj kriterij u ovom slučaju zadovoljava samo jedan faktor koji objašnjava 60,471% ukupne varijance. Udjeli navedenih faktora prikazani su na grafikonu (Slika II.) stoga se može utvrditi kako je faktorska struktura upitnika potvrđena s jednim faktorom.

Slika II. – Grafički prikaz scree testa za mjernu ljestvicu položaja i prava stranih migranata © SPSS

Tablica VIII. – Komponenta^a mjerne ljestvice položaja i prava stranih migranata

	Komponenta
	1
Jednak položaj pred hrvatskim pravosuđem poput onog što imaju i državljani Republike Hrvatske	,779
Jednaka prava na obrazovanje, identična pravima koja imaju državljani Republike Hrvatske	,844
Jednaku socijalnu i zdravstvenu zaštitu poput one koju imaju državljani Republike Hrvatske	,854
Jednaka prava na zapošljavanje poput onog što imaju i državljani Republike Hrvatske	,835
Pravo na korištenje vlastitog jezika	,613
Pravo na očuvanje svoje kulture	,768
Pravo na slobodu govora i javnih istupa	,796

Pravo na zaštitu od diskriminacije	,704
Pravo na spajanje obitelji u smislu da se omogući dolazak i useljavanje članova uže obitelji	,776

*Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti,
a. 1. izlučena komponenta*

Tablica IX. - *KMO i Bartlettov test sferičnosti mjerne ljestvice pozitivnih aspekata useljavanja stranaca*

Kaiser-Meyer-Olkinova mjera adekvatnosti uzorka	,795	
Bartlettov test sferičnosti χ^2	Približni Hi-kvadrat	960,046
	Stupnjevi slobode df	10
	Signifikantnost	,000

Iz Tablice IX. može se uočiti kako vrijednost Kaiser-Meyer-Olkin mjere adekvatnosti uzorkovanja iznosi 0,795, što ukazuje na visoku vrijednost testa, a također može se uočiti kako je Bartlettov test statistički značajan ($p < 0,05$).

Tablica X. - *Faktorska analiza ljestvice stavova pozitivnih aspekata useljavanja stranaca*

	Inicijalna	Izlučeno
Ugodno je imati priliku živjeti u sredini u kojoj žive ljudi različitih vjera, nacija i porijekla	1,000	,647
U redu je da stranci koji su doselili u našu zemlju ostanu vezani uz svoju kulturu i korijene	1,000	,508
Podržavam doseljavanje stranaca u hrvatsku	1,000	,727
Vjerujem da su strani doseljenici spremni podržati našu zemlju u slučaju krize	1,000	,618
Stranci koji doseljavaju u hrvatsku obogaćuju našu kulturu	1,000	,669

Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti

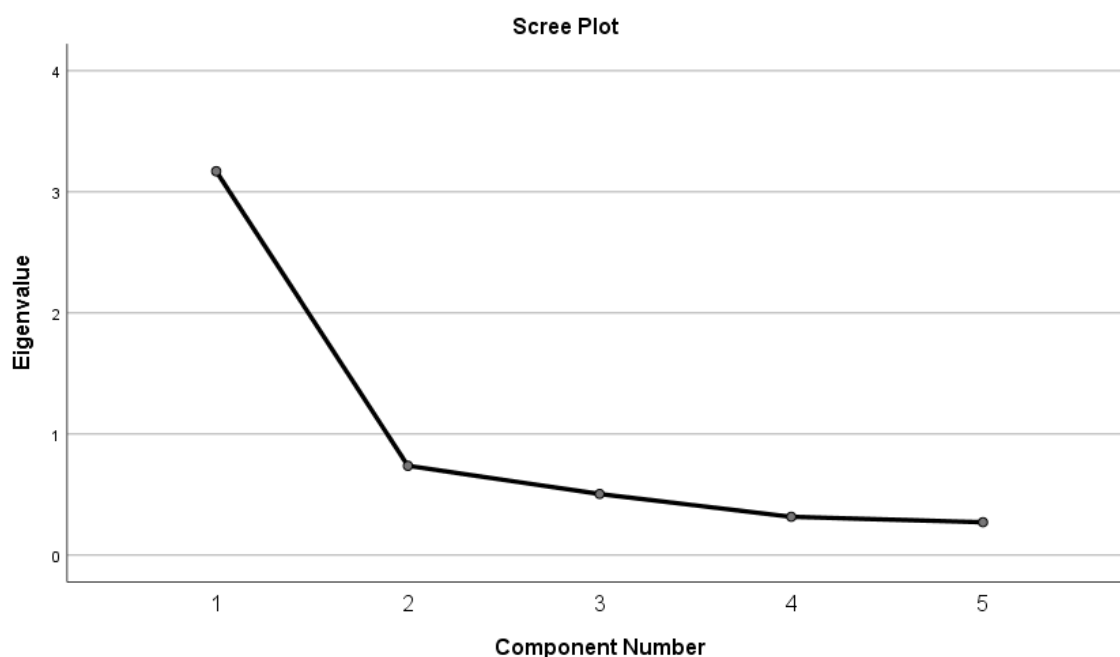
Tablica XI. - *Vrijednosti i postotci objašnjene varijance mjerne ljestvice pozitivnih aspekata useljavanja stranaca*

Komponenta	Početne vrijednosti			Izlučivanje zbroja kvadratnih opterećenja		
	S	V.	K.n.	S	V.	K.n.
1	3,170	63,393	63,393	3,170	63,393	63,393
2	,737	14,750	78,143			
3	,505	10,096	88,240			
4	,316	6,329	94,568			
5	,272	5,432	100,000			

*Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti,
K – Komponenta; S – Suma; v. – % variance; K.n. – Kumulativni niz %*

Prema Kaiser-Gutmannovom kriteriju u obzir se uzimaju samo oni faktori koji najbolje objašnjavaju promjenjivost, odnosno čija je vrijednost veća od jedan. Iz Tablice XI. može se iščitati da taj kriterij u ovom slučaju zadovoljava samo jedan faktor koji kumulativno objašnjava 63,393% ukupne varijance. Udjeli navedenih faktora prikazani su na grafikonu (Slika III.) stoga se može utvrditi kako je faktorska struktura upitnika potvrđena s jednim faktorom.

Slika III. - *Grafički prikaz scree testa za mjernu ljestvicu pozitivnih aspekata useljavanja stranaca © SPSS*

Tablica XII. - *Komponenta^a mjerne ljestvice pozitivnih aspekata useljavanja stranaca*

	Komponenta
	1
Ugodno je imati priliku živjeti u sredini u kojoj žive ljudi različitih vjera, nacija i porijekla	,804
U redu je da stranci koji su doselili u našu zemlju ostanu vezani uz svoju kulturu i korijene	,713
Podržavam doseljavanje stranaca u hrvatsku	,853
Vjerujem da su strani doseljenici spremni podržati našu zemlju u slučaju krize	,786
Stranci koji doseljavaju u hrvatsku obogaćuju našu kulturu	,818

*Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti,
a. 1. izlučena komponenta*

Tablica XIII. - *KMO i Bartlettov test sferičnosti mjerne ljestvice sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija*

Kaiser-Meyer-Olkinova mjera adekvatnosti uzorka		,870
Bartlettov test sferičnosti χ^2	Približni Hi-kvadrat	1109,476
	Stupnjevi slobode df	15
	Signifikantnost	,000

Iz Tablice XIII. može se uočiti kako vrijednost Kaiser-Meyer-Olkin mjere adekvatnosti uzorkovanja iznosi 0,870, što ukazuje na vrlo visoku vrijednost testa, a također može se uočiti kako je Bartlettov test statistički značajan ($p < 0,05$).

Tablica XIV. - *Faktorska analiza ljestvice stavova sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija*

	Inicijalna	Izlučeno
Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij Republike Hrvatske predstavljaju terorističku prijetnju	1,000	,692
Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij Republike Hrvatske predstavljaju zdravstvenu prijetnju (npr. prenositelji su raznih zaraznih bolesti)	1,000	,634
Prihvaćanjem ilegalnih migranata u Republici Hrvatskoj će porasti stopa kriminala	1,000	,654

U sprječavanju ilegalnih migracija na svoj teritorij, RH bi po uzoru na neke druge europske države na svoje granice trebala postaviti žilet žicu	1,000	,558
Ilegalne migrante zatečene na teritoriju RH treba deportirati u države iz kojih dolaze	1,000	,584
U zaustavljanju ilegalnih migracija podržavam zatvaranje granica RH prema državama ne članicama europske unije	1,000	,479

Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti

Tablica XV. - *Vrijednosti i postotci objašnjene varijance mjerne ljestvice sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija*

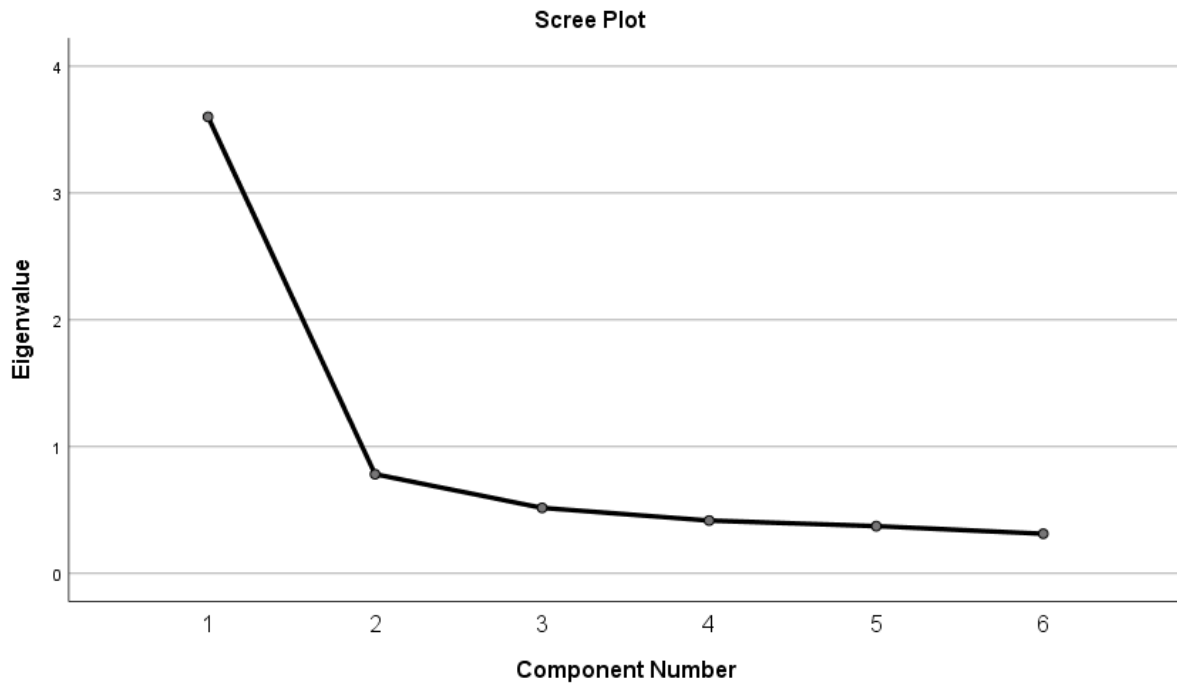
Komponenta	Početne vrijednosti			Izlučivanje zbroja kvadratnih opterećenja		
	S	V.	K.n.	S	V.	K.n.
1	3,601	60,009	60,009	3,601	60,009	60,009
2	,782	13,031	73,040			
3	,516	8,608	81,648			
4	,416	6,940	88,587			
5	,372	6,204	94,791			
6	,313	5,209	100,000			

Metoda ekstrakcije: Analiza glavnih komponenti,

K – Komponenta; S – Suma; v. – % variance; K.n. – Kumulativni niz %

Prema Kaiser-Gutmannovom kriteriju u obzir se uzimaju samo oni faktori koji najbolje objašnjavaju promjenjivost, odnosno čija je vrijednost veća od jedan. Iz Tablice XV. može se iščitati da taj kriterij u ovom slučaju zadovoljava samo jedan faktor koji objašnjava 60,009% ukupne varijance. Udjeli navedenih faktora prikazani su na grafikonu (Slika IV.) stoga se može utvrditi kako je faktorska struktura upitnika potvrđena s jednim faktorom.

Slika IV. – Grafički prikaz scree testa za mjernu ljestvicu sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija © SPSS

Tablica XVI. – Komponenta^a mjerne ljestvice sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija

	Komponenta
	1
Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij Republike Hrvatske predstavljaju terorističku prijetnju	,832
Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij Republike Hrvatske predstavljaju zdravstvenu prijetnju (npr. prenositelji su raznih zaraznih bolesti)	,796
Prihvatanjem ilegalnih migranata u Republici Hrvatskoj će porasti stopa kriminala	,809
U sprječavanju ilegalnih migracija na svoj teritorij, RH bi po uzoru na neke druge europske države na svoje granice trebala postaviti žilet žicu	,747
Ilegalne migrante zatečene na teritoriju RH treba deportirati u države iz kojih dolaze	,765
U zaustavljanju ilegalnih migracija podržavam zatvaranje granica RH prema državama ne članicama europske unije	,692

Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti,

a. 1 izlučena komponenta,

Tablica XVII. - *KMO i Bartlettov test sferičnosti mjerne ljestvice ekonomskih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija*

Kaiser-Meyer-Olkinova mjera adekvatnosti uzorka		,777
Bartlettov test sferičnosti χ^2	Približni Hi-kvadrat	617,758
	Stupnjevi slobode df	10
	Signifikantnost	,000

Iz Tablice XVII. može se uočiti kako vrijednost Kaiser-Meyer-Olkin mjere adekvatnosti uzorkovanja iznosi 0,777, što ukazuje na visoku vrijednost testa, a također može se uočiti kako je Bartlettov test statistički značajan ($p < 0,05$).

Tablica XVIII. - *Faktorska analiza ljestvice stavova ekonomskih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija*

	Inicijalna	Izlučeno
Migranti (azilanti) na tržištu rada u RH „ruše“ cijenu rada pristajući na rad za znatno niže plaće	1,000	,560
Migranti (azilanti) na tržištu rada oduzimaju posao domaćem nezaposlenom radno sposobnom stanovništvu	1,000	,711
Radne migrante iz drugih država ne članica EU obzirom na visoku domaću stopu nezaposlenosti nije potrebno uvoziti na tržište rada u RH	1,000	,671
Migranti su niže obrazovani i svojim stručnim kompetencijama ne zadovoljavaju potrebe hrvatskog tržišta rada	1,000	,454
Ilegalni migranti koji neregularnim/nezakonitim putem žele ući u RH su u najvećoj mjeri ekonomski migranti	1,000	,295

Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti

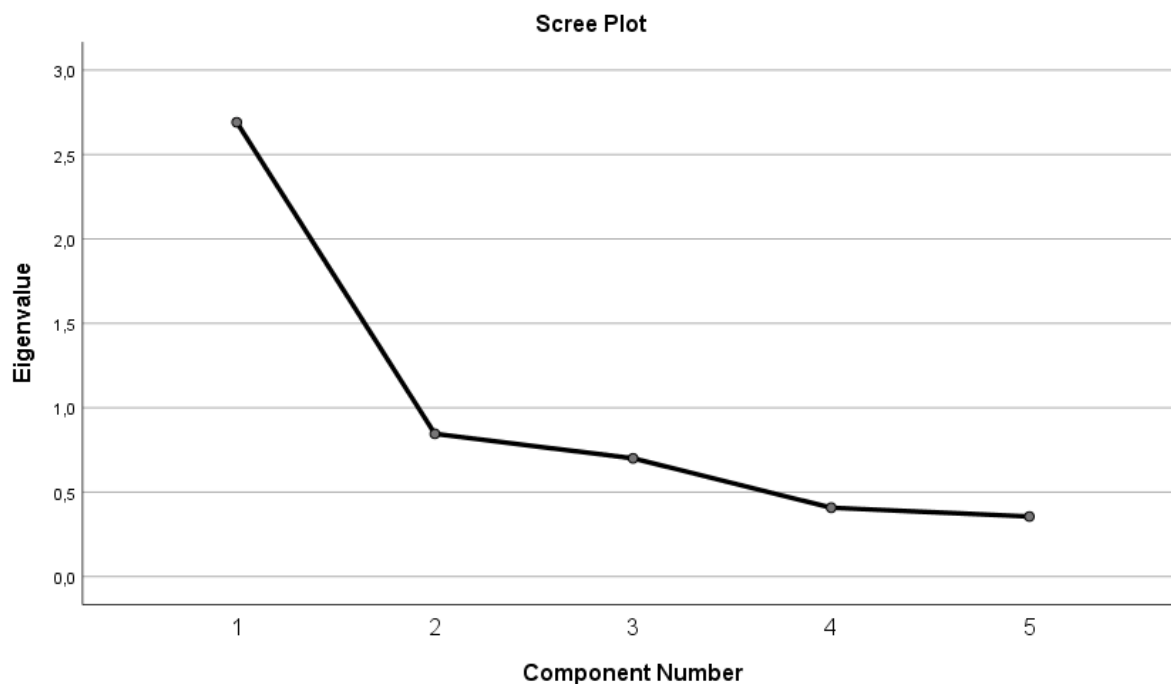
Tablica XIX. - Vrijednosti i postotci objašnjene varijance mjerne ljestvice ekonomskih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija

Komponenta	Početne vrijednosti			Izlučivanje zbroja kvadratnih opterećenja		
	S	V.	K.n.	S	V.	K.n.
1	2,691	53,821	53,821	2,691	53,821	53,821
2	,845	16,908	70,729			
3	,700	14,007	84,735			
4	,408	8,156	92,891			
5	,355	7,109	100,000			

Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti,
 K – Komponenta; S – Suma; v. – % variance; K.n. – Kumulativni niz %,

Prema Kaiser-Gutmannovom kriteriju u obzir se uzimaju samo oni faktori koji najbolje objašnjavaju promjenjivost, odnosno čija je vrijednost veća od jedan. Iz Tablice XIX. može se iščitati da taj kriterij u ovom slučaju zadovoljava samo jedan (1) faktor koji objašnjava 53,821% ukupne varijance. Udjeli navedenih faktora prikazani su na grafikonu (Slika V.) stoga se može utvrditi kako je faktorska struktura upitnika potvrđena s jednim faktorom.

Slika V. - Grafički prikaz scree testa za mjernu ljestvicu ekonomskih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija © SPSS

Tablica XX. – *Komponenta^a mjerne ljestvice ekonomskih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija*

	Komponenta
	1
Migranti (azilanti) na tržištu rada u RH „ruše“ cijenu rada pristajući na rad za znatno niže plaće	,748
Migranti (azilanti) na tržištu rada oduzimaju posao domaćem nezaposlenom radno sposobnom stanovništvu	,843
Radne migrante iz drugih država nečlanica EU, obzirom na visoku domaću stopu nezaposlenosti, nije potrebno uvoziti na tržište rada u RH	,819
Migranti su niže obrazovani i svojim stručnim kompetencijama ne zadovoljavaju potrebe hrvatskog tržišta rada	,674
Ilegalni migranti koji neregularnim/nezakonitim putem žele ući u RH su u najvećoj mjeri ekonomski migranti	,543

Metoda izlučivanja: Metoda glavnih komponenti, a. 1 izlučena komponenta,

9.2. Testiranje normalnosti distribucije

U sljedećim tablicama prikazati će se testiranje normalnosti pomoću Kolmogorov - Smirnov i Shapiro-Wilk testa, kako bismo ustanovili na koji su način distribuirane promatrane varijable u istraživanju. Na osnovu toga bit će odlučeno hoće li biti primijenjena parametrijska ili neparametrijska testiranja. Testiranje normalnosti bit će provedeno za sve kategorije (faktore) u istraživanju.

Tablica XXI. - Testiranje normalnosti distribucije

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	p	Statistic	df	p
Negativni aspekti useljavanja stranaca	,088	400	,000	,988	400	,003
Položaj i prava stranih migranata	,074	400	,000	,975	400	,000
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	,100	400	,000	,981	400	,000
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	,121	400	,000	,972	400	,000
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	,152	400	,000	,973	400	,000

a. Lilliefors korelacija značajnosti

Iz priloženih rezultata signifikantnosti u Tablici XXI., može se uočiti na koji su način distribuirane signifikantnosti Kolmogorov-Smirnov i Shapiro-Wilk testa. Ukoliko je signifikantnost za pojedinu kategoriju (faktor) veća od 0,05 ($p > 0,05$) radi se o normalnoj raspodjeli, a ukoliko je signifikantnost manja od 0,05 raspodjela je drugačija od normalne. Budući da za sve promatrane kategorije razina signifikantnosti nije veća od 0,05, može se utvrditi kako normalnost distribucije nije ustanovljena u svim slučajevima te će analiza biti provedena putem neparametrijskih testova.

9.3. Spearmanov koeficijent korelacije

Kako bismo bolje ispitali odnose između promatranih varijabli, izračunat je Spearmanov koeficijent korelacije. Spearmanovom korelacijom izražavamo međusobnu povezanost dvije varijable. Vrijednost ovog testa kreće se u intervalu $-1 \leq r \leq +1$ pri čemu (-) predznak korelacije označava negativnu (obrnutu) korelaciju, dok (+) predznak označava pozitivnu korelaciju. Što je vrijednost Spearmanovog koeficijenta korelacije veća, kažemo da je povezanost između varijabli *jača (značajnija)*. Također se obično uzima u obzir i ovo:

- $r > 0,80$ radi se o **jakoj** pozitivnoj korelaciji,
- $0,5 < r \leq 0,80$, radi se o **srednje jakoj** pozitivnoj korelaciji,
- $0 < r \leq 0,5$, radi se o **slaboj** pozitivnoj korelaciji.

Tablica XXII. - Spearmanov koeficijent korelacije

		Negativni aspekti useljavanja stranaca	Položaj i prava stranih migranata	Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija
Negativni aspekti useljavanja stranaca	r	1,000	-,438**	-,601**	,663**	,590**
	p	.	,000	,000	,000	,000
	N	422	413	418	415	419
Položaj i prava stranih migranata	r	-,438**	1,000	,606**	-,419**	-,319**
	p	,000	.	,000	,000	,000
	N	413	419	415	412	416
Pozitivni aspekti useljavanja stranaca	r	-,601**	,606**	1,000	-,567**	-,481**
	p	,000	,000	.	,000	,000
	N	418	415	423	416	420
Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	r	,663**	-,419**	-,567**	1,000	,649**
	p	,000	,000	,000	.	,000
	N	415	412	416	422	418
Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija	r	,590**	-,319**	-,481**	,649**	1,000
	p	,000	,000	,000	,000	.
	N	419	416	420	418	425

** Povezanost je značajna na 0,01 razini.

Iz navedene Tablice može se uočiti kako su zabilježene pozitivne i negativne korelacije između promatranih varijabli. Najveće pozitivne korelacije zabilježene između varijabli:

- *Negativni aspekti useljavanja stranaca i Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija* ($r=0,663$; $p<0,01$),
- *Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija i Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija* ($r=0,649$; $p<0,01$),
- *Položaj i prava stranih migranata i Pozitivni aspekti useljavanja stranaca* ($r=0,606$; $p<0,01$),

dok su najviše negativne korelacije zabilježene za varijable:

- *Negativni aspekti useljavanja stranaca i Pozitivni aspekti useljavanja stranaca* ($r = -0,601$; $p<0,01$),
- *Pozitivni aspekti useljavanja stranaca i Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija* ($r=-0,567$; $p<0,01$).

9.4. Cronbach Alpha (pouzdanost mjernog instrumenta)

U Tablici XXIII. prikazani su objedinjeni rezultati za pouzdanost upitnika (Cronbach Alpha) za promatrana pitanja.

Tablica XXIII. - Pouzdanost upitnika - Negativni aspekti useljavanja stranaca

Cronbach Alpha	Broj čestica
,858	7

Tablica XXIV. - Statistika ukoliko je čestica izbrisana

	Aritmetička sredina ako je pitanje izbrisano	Varijanca ako je pitanje izbrisano	Korigirane čestice - korelacija	Cronbach Alpha ako je pitanje obrisano
Naša zemlja uopće nije u stanju kontrolirati negativni aspekti useljavanja stranaca	18,38	29,196	,421	,866
Strani doseljenici uzrokuju porast kriminaliteta	18,32	26,554	,720	,825
Ne osjećam se ugodno u kontaktu sa strancima koji su se doselili u Republiku Hrvatsku	18,75	26,449	,628	,837
Strahujem da će u slučaju rata ili napetosti strani doseljenici biti lojalni zemljama iz kojih potječu, a ne Republici Hrvatskoj	18,08	26,749	,679	,830
S porastom useljavanja stranaca, strahujem da će se naši životi promijeniti na gore	18,38	25,395	,770	,817
Sumnjam da će stranim doseljenicima interes naše zemlje biti na prvom mjestu	18,04	28,747	,477	,858
Strahujem da će naša kultura nestati s porastom useljavanja stranaca	18,51	25,414	,692	,828

Tablica XXV. - Pouzdanost upitnika - Položaj i prava stranih migranata

Cronbach Alpha	Broj čestica
,916	9

U Tablici XXV. prikazani su rezultati za pouzdanost upitnika (Cronbach Alpha) za promatrana pitanja. Iz prikazane tablice može se uočiti kako vrijednost Cronbach Alpha iznosi 0,916, što predstavlja vrlo visoku vrijednost pouzdanosti za navedeni faktor.

Pogledaju li se podaci za Cronbach Alpha, može se uočiti kako se u svim slučajevima pouzdanost ne povećava značajno ukoliko se bilo koje pitanje izostavi iz analize (nego se smanjuje) što ukazuje na visoku konzistentnost čestica unutar promatranog faktora i mogućnost da se formira ukupan skor za navedene varijable.

Tablica XXVI. - Statistika ukoliko je čestica izbrisana

	Aritmetička sredina ako je pitanje izbrisano	Varijanca ako je pitanje izbrisano	Korigirane čestice - korelacija	Cronbach Alpha ako je pitanje obrisano
Jednak položaj pred hrvatskim pravosuđem poput onog što imaju i državljani Republike Hrvatske	27,35	52,887	,707	,907
Jednaka prava na obrazovanje, identična pravima koja imaju državljani Republike Hrvatske	27,27	52,279	,785	,901
Jednaku socijalnu i zdravstvenu zaštitu poput one koju imaju državljani Republike Hrvatske	27,32	52,523	,799	,901
Jednaka prava na zapošljavanje poput onog što imaju i državljani Republike Hrvatske	27,62	51,662	,777	,902
Pravo na korištenje vlastitog jezika	27,57	56,489	,533	,919
Pravo na očuvanje svoje kulture	27,29	55,122	,707	,907
Pravo na slobodu govora i javnih istupa	27,41	53,902	,729	,905
Pravo na zaštitu od diskriminacije	26,88	57,275	,628	,912
Pravo na spajanje obitelji u smislu da se omogući dolazak i useljavanje članova uže obitelji	27,56	53,702	,707	,907

Tablica XXVII. - Pouzdanost upitnika - Pozitivni aspekti useljavanja stranaca

Cronbach Alpha	Broj čestica
,855	5

U Tablici XXVII. prikazani su rezultati za pouzdanost upitnika (Cronbach Alpha) za promatrana pitanja. Iz prikazane tablice može se uočiti kako vrijednost Cronbach Alpha iznosi 0,855, što predstavlja vrlo visoku vrijednost pouzdanosti za navedeni faktor.

Pogledaju li se podaci za Cronbach Alpha, može se uočiti kako se u svim slučajevima pouzdanost ne povećava značajno ukoliko se bilo koje pitanje izostavi iz analize (nego se smanjuje) što ukazuje na visoku konzistentnost čestica unutar promatranog faktora i mogućnost da se formira ukupan skor za navedene varijable.

Tablica XXVIII. - Statistika ukoliko je čestica izbrisana

	Aritmetička sredina ako je pitanje izbrisano	Varijanca ako je pitanje izbrisano	Korigirane čestice - korelacija	Cronbach Alpha ako je pitanje obrisano
Ugodno je imati priliku živjeti u sredini u kojoj žive ljudi različitih vjera, nacija i porijekla	12,26	12,262	,681	,822
U redu je da stranci koji su doselili u našu zemlju ostanu vezani uz svoju kulturu i korijene	11,79	13,230	,569	,850
Podržavam doseljavanje stranaca u hrvatsku	12,41	11,428	,746	,804
Vjerujem da su strani doseljenici spremni podržati našu zemlju u slučaju krize	12,73	12,275	,656	,829
Stranci koji doseljavaju u hrvatsku obogaćuju našu kulturu	12,59	11,717	,696	,818

Tablica XXIX. - Pouzdanost upitnika - sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija

Cronbach Alpha	Broj čestica
,862	6

U Tablici XXIX. prikazani su rezultati za pouzdanost upitnika (Cronbach Alpha) za promatrana pitanja. Iz prikazane tablice može se uočiti kako vrijednost Cronbach Alpha iznosi 0,862, što predstavlja vrlo visoku vrijednost pouzdanosti za navedeni faktor.

Pogledaju li se podaci za Cronbach Alpha, može se uočiti kako se u svim slučajevima pouzdanost ne povećava značajno ukoliko se bilo koje pitanje izostavi iz analize (nego se smanjuje) što ukazuje na visoku konzistentnost čestica unutar promatranog faktora i mogućnost da se formira ukupan skor za navedene varijable.

Tablica XXX. - Statistika ukoliko je čestica izbrisana

	Aritmetička sredina ako je pitanje izbrisano	Varijanca ako je pitanje izbrisano	Korigirane čestice - korelacija	Cronbach Alpha ako je pitanje obrisano
Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij Republike Hrvatske predstavljaju terorističku prijetnju	15,21	18,801	,723	,829
Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij Republike Hrvatske predstavljaju zdravstvenu prijetnju (npr. prenositelji su raznih zaraznih bolesti)	15,17	19,095	,675	,836
Prihvatanjem ilegalnih migranata u Republici Hrvatskoj će porasti stopa kriminala	15,02	18,757	,691	,833
U sprječavanju ilegalnih migracija na svoj teritorij, RH bi po uzoru na neke druge europske države na svoje granice trebala postaviti žilet žicu	15,37	17,902	,634	,845
Ilegalne migrante zatečene na teritoriju RH treba deportirati u države iz kojih dolaze	15,01	18,579	,657	,839
U zaustavljanju ilegalnih migracija podržavam zatvaranje granica RH prema državama ne članicama europske unije	15,17	18,962	,578	,854

Tablica XXXI. - Pouzdanost upitnika - ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija

Cronbach Alpha	Broj čestica
,778	5

U Tablici XXXI. prikazani su rezultati za pouzdanost upitnika (Cronbach Alpha) za promatrana pitanja. Iz prikazane tablice može se uočiti kako vrijednost Cronbach Alpha iznosi 0,778, što predstavlja vrlo visoku vrijednost pouzdanosti za navedeni faktor.

Pogledaju li se podaci za Cronbach Alpha, može se uočiti kako se u svim slučajevima pouzdanost ne povećava značajno ukoliko se bilo koje pitanje izostavi iz analize (nego se smanjuje) što ukazuje na visoku konzistentnost čestica unutar promatranog faktora i mogućnost da se formira ukupan skor za navedene varijable.

Tablica XXXII. - Statistika ukoliko je čestica izbrisana

	Aritmetička sredina ako je pitanje izbrisano	Varijanca ako je pitanje izbrisano	Korigirane čestice - korelacija	Cronbach Alpha ako je pitanje obrisano
Migranti (azilanti) na tržištu rada u RH „ruše“ cijenu rada pristajući na rad za znatno niže plaće	12,32	10,517	,560	,735
Migranti (azilanti) na tržištu rada oduzimaju posao domaćem nezaposlenom radno sposobnom stanovništvu	12,63	9,168	,683	,689
Radne migrante iz drugih država ne članica EU obzirom na visoku domaću stopu nezaposlenosti nije potrebno uvoziti na tržište rada u RH	12,50	9,807	,653	,703
Migranti su niže obrazovani i svojim stručnim kompetencijama ne zadovoljavaju potrebe hrvatskog tržišta rada	12,89	10,471	,500	,754
Ilegalni migranti koji neregularnim/nezakonitim putem žele ući u RH su u najvećoj mjeri ekonomski migranti	12,53	11,273	,380	,792

9.5. PROVJERA FUNKCIONALNOSTI I PSIHOMETRIJSKIH KARAKTERISTIKA MJERNOG INSTRUMENTA

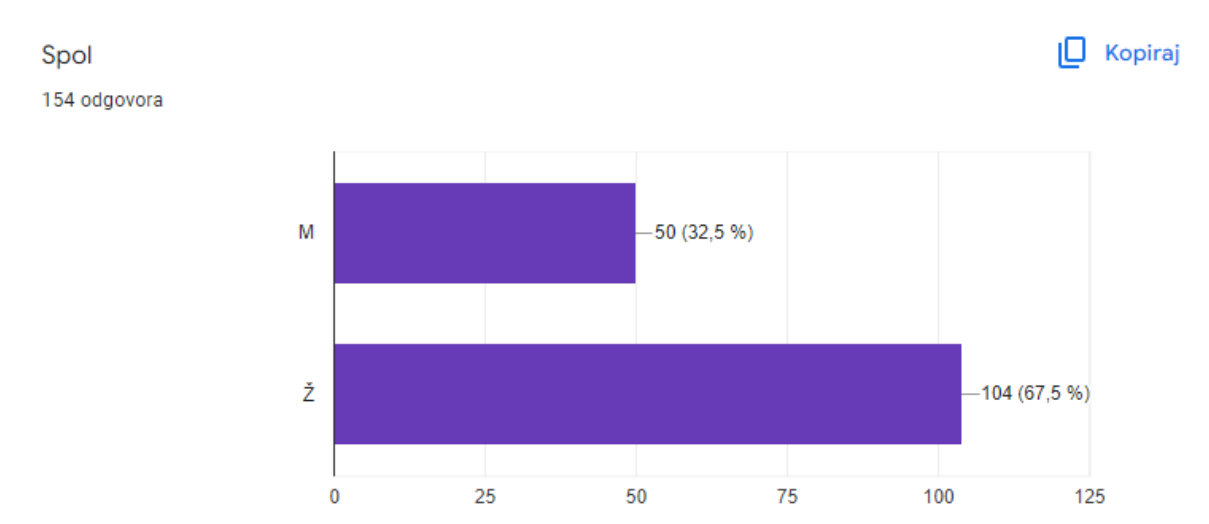
U svrhu provjere funkcionalnosti i psihometrijskih karakteristika mjernog instrumenta, provedeno je anonimno predistraživanje u periodu od **8. svibnja 2020. do 12. svibnja 2020.** godine putem *Google*-ove aplikacije na prigodnom uzorku od **154 punoljetna ispitanika**, državljana Republike Hrvatske. Predistraživanje se otvorilo porukom ispitanicima o svrsi ispitivanja, pri čemu im je dodatno naglašen aspekt anonimnosti, ispitivanja percepcije i stavova (ne znanja), potrebe odgovora na sva postavljena pitanja (bez mogućnosti preskoka) te ostale tehničke pojedinosti potrebne za uspješnu provedbu istraživanja.

Isječak 1. – broj zabilježenih ispitanika u predistraživanju

Omjer segmentacije prema Spolu iznosio je: **Muškarci:** 50 (32,5%) – **Žene:** 104 (67,5%)

Isječak 2. – segmentacija ispitanika prema spolu u predistraživanju

Detaljni podaci provedenog predistraživanja prikazani su u Prilogu ovog rukopisa na pratećem kompaktnom disku (CD) (pogledati Prilog 9.15.).

9.6. METODOLOŠKI MJERNI INSTRUMENT (anketni upitnik) – prikaz

KATEGORIJA 1. OPĆI DIO SEGMENTACIJE POPULACIJE

Anketa je u potpunosti anonimna, stoga Vas molim da slobodno i iskreno izrazite svoje mišljenje.

K.1.1. Jeste li državljanin/ka Republike Hrvatske?

1. Da
2. Ne

K.1.2. Spol ispitanika

1. Muški
2. Ženski

K.1.3. Možete li mi reći koliko godina imate?

--	--

K.1.4. Koji je Vaš najviši stupanj obrazovanja koji ste postigli?

1. bez obrazovanja
2. osnovna škola
3. srednja škola
4. viša škola
5. visoka škola

K.1.5. Koji je Vaš trenutni radni status?

1. učenik (ca)
2. student (ica)
3. zaposlen (a) puno radno vrijeme (na određeno vrijeme)
4. zaposlen (a) puno radno vrijeme (na neodređeno vrijeme)
5. samozaposlen (a) – vlasnik (ca) obrta, trgovine, poslovanja
6. umirovljenik (ca)
7. nezaposlena osoba (u potrazi za poslom)

K.1.6. Koji je Vaš trenutni bračni status?

1. samac – nikad se nisam ženio (udavala)
2. oženjen – udata
3. izvanbračna zajednica
4. razveden – razvedena
5. rastavljen – rastavljena
6. udovac – udovica
7. istospolna zajednica

K.1.7. Možete li procijeniti koje ste nacionalnosti?

1. Hrvatske
2. Srpske
3. Bošnjačke
4. Albanske
5. Romske
6. nacionalno neopredijeljen (a)
7. nešto drugo: _____

K.1.8. Sredina u kojoj živite?

1. manje mjesto (ruralna sredina)
2. grad (urbana sredina)

K.1.9. Kako biste procijenili svoj socioekonomski status?

1. lošiji od većine drugih
2. jednak kao i kod većine drugih
3. bolji od većine drugih

K.1.10. Kako biste opisali svoju vjeroispovijest?

1. Rimokatolička – katolička
2. Pravoslavna
3. Islamska
4. nisam vjernik (ca) – agnostik – ateist
5. nešto drugo: _____

K.1.11. Odaberite Vašu županiju prema Vašem mjestu prebivališta?

1. Zagrebačka županija
2. Krapinsko – zagorska županija
3. Sisačko – moslavačka županija
4. Karlovačka županija
5. Varaždinska županija
6. Koprivničko – križevačka županija
7. Bjelovarsko – bilogorska županija
8. Primorsko – goranska županija
9. Ličko – senjska županija
10. Virovitičko – podravska županija
11. Požeško – slavonska županija
12. Brodsko – posavska županija
13. Zadarska županija
14. Osječko – baranjska županija
15. Šibensko – kninska županija
16. Vukovarsko – srijemska županija
17. Splitsko – dalmatinska županija
18. Istarska županija
19. Dubrovačko – neretvanska županija
20. Međimurska županija
21. Grad Zagreb

KATEGORIJA 2. SOCIO-PSIHOLOŠKI ASPEKT MEĐUNARODNIH ILEGALNIH MIGRACIJA

K.2.1. Prema Vašem mišljenju, od dolje navedenih, što je ključni problem hrvatskog društva?

1. ekonomsko/gospodarska situacija
2. korupcija u društvu
3. demografija (iseljavanje mladih)
4. međunarodne ilegalne migracije na teritorij Republike Hrvatske
5. ne znam/ništa od navedenog

K.2.3. Smatrate li da mediji u Republici Hrvatskoj objektivno izvještavaju javnost o migrantskim pitanjima?

1. mediji javnost izvještavaju objektivno
2. mediji javnost ne izvještavaju objektivno
3. ne znam/ne mogu procijeniti

K.2.2. Tijekom svakodnevnog života i/ili profesionalnog rada, dolazite li u kontakt s ilegalnim migrantima?

1. uopće ne dolazim u kontakt s ilegalnim migrantima
2. dolazim u povremeni kontakt s ilegalnim migrantima
3. dolazim u stalni kontakt s ilegalnim migrantima
4. ne znam/ne mogu procijeniti

K.2.4. O migrantskim pitanjima informiram se putem

1. znanstveno – stručne literature
2. putem medija (dnevne tiskovine/internetski portali/TV/radio)
3. putem društvenih mreža
4. ostalo

K.2.5. Prema nacionalnom sastavu (državljanstvu) ilegalni migranti u najvišoj mjeri su

1. Sirijci
2. Iračani
3. Afganistanci
4. Alžirci
5. ljudi bez državljanstva/države
6. neki drugi

K.2.7. Od ulaska Republike Hrvatske u EU, broj ilegalnim migranata koji je zatražio azil u RH iznosi

1. do 500
2. od 500 do 2500
3. od 2500 do 4500
4. od 4500 do 6500
5. 6500 i više

K.2.9. Migranti koji neregularnim putem žele ući na teritorij EU ističu kako „dolaze iz ratom pogođenim područja i kako su na to primorani zbog teških životnih uvjeta“. Vjerujete li njihovim tvrdnjama?

1. vjerujem
2. ne vjerujem
3. ne znam/ne mogu procijeniti

K.2.11. Smatrate li da Republika Hrvatska nije članica EU, da bi i dalje bila izložena ilegalnim migracijama na svoj teritorij?

1. bila bi i dalje izložena
2. ne bi bila izložena
3. ne znam/ne mogu procijeniti

K.2.12. Molimo vas da na skali od 1 do 5 ocijenite koliko se slažete s izrečenim tvrdnjama. Mogući odgovori su:

1. uopće se ne slažem
2. uglavnom se ne slažem
3. niti se slažem, niti se ne slažem
4. uglavnom se slažem
5. u potpunosti se slažem

Migranti koji zatraže azil u Republici Hrvatskoj, spremni su se integrirati u društvo i prihvatiti hrvatsku kulturu

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Migranti koji zatraže azil u Republici Hrvatskoj, spremni su se integrirati u društvo i prihvatiti hrvatski jezik i njime se služiti u govoru i pismu

K.2.6. Preferirana država (odredišna destinacija) ilegalnih migranata u EU je

1. Italija
2. Njemačka
3. Švedska
4. Francuska
5. neka druga

K.2.8. Prema Vašem mišljenju, koju od dolje navedenih prijetnji ilegalni migranti predstavljaju društvu?

1. društvenu (prijetnja su nacionalnom identitetu i kulturi)
2. sigurnosnu (prijetnja su nacionalnoj sigurnosti)
3. ekonomsku (prijetnja su ekonomskom sustavu države)
4. niti jednu/ne znam/ne mogu procijeniti

K.2.10. Smatrate li da hrvatska policija postupa humano s ilegalnim migrantima, bez povrede njihovih temeljnih ljudskih prava?

1. smatram da policija postupa humano
2. smatram da policija ne postupa humano
3. ne znam/ne mogu procijeniti

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Migranti koji zatraže azil u Republici Hrvatskoj, spremni su se integrirati u društvo i prihvatiti katoličku vjeroispovijest				
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Hrvatsko društvo inkluzivno je okruženje koje migrantima omogućuje integraciju i asimilaciju u društvo				
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Migranti su namjerno poslani na teritorij Europe kako bi se izvršilo plansko preseljenje, odnosno kulturna i etnička zamjena domaćeg stanovništva				
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Zbog neregularnog i nezakonitog načina na koji migranti ulaze u državu, osjećam prijezir prema svim ostalim migrantima				
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Prihvatanjem ilegalnih migranata domicilni stanovnici postaju građani drugog reda u odnosu na migrante				
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Hrvati kao nacija su superiorniji nad nacijama pripadnika migrantske populacije				
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

K.2.13. Molimo vas da na skali od 1 do 5 ocijenite koliko se slažete s izrečenim tvrdnjama.

Mogući odgovori su:

1. uopće se ne slažem
2. uglavnom se ne slažem
3. niti se slažem, niti se ne slažem
4. uglavnom se slažem
5. u potpunosti se slažem

Naša zemlja uopće nije u stanju kontrolirati useljavanje stranaca

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Strani doseljenici uzrokuju porast kriminaliteta

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Ne osjećam se ugodno u kontaktu sa strancima koji su se doselili u Republiku Hrvatsku

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Brine me mogućnost širenja nepoznatih bolesti koje donose strani doseljenici

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Strahujem da će u slučaju rata ili napetosti strani doseljenici biti lojalni zemljama iz kojih potječu, a ne Republici Hrvatskoj

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

S porastom useljavanja stranaca, strahujem da će se naši životi promijeniti na gore

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Sumnjam da će stranim doseljenicima interes naše zemlje biti na prvom mjestu

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Strahujem da će naša kultura nestati s porastom useljavanja stranaca				
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

K.2.14. Molimo vas da na skali od 1 do 5 ocijenite koliko se slažete s izrečenim tvrdnjama. Mogući odgovori su:

1. uopće se ne slažem
2. uglavnom se ne slažem
3. niti se slažem, niti se ne slažem
4. uglavnom se slažem
5. u potpunosti se slažem

„Svim ilegalnim migrantima u Republici Hrvatskoj trebalo bi osigurati ...”

jednak položaj pred hrvatskim pravosuđem poput onog što imaju i državljani RH

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

jednaka prava na obrazovanje, identična pravima koja imaju državljani RH

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

jednaku socijalnu i zdravstvenu zaštitu poput one koje imaju državljani RH

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

jednaka prava na zapošljavanje poput onog što imaju i državljani RH

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

pravo na korištenje vlastitog jezika

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

pravo na očuvanje svoje kulture

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

pravo na slobodu govora i javnih istupa

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

pravo na zaštitu od diskriminacije

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

pravo na spajanje obitelji u smislu da se omogući dolazak i useljavanje članova uže obitelji

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

K.2.15. Molimo vas da na skali od 1 do 5 ocijenite koliko se slažete s izrečenim tvrdnjama. Mogući odgovori su:

1. uopće se ne slažem
2. uglavnom se ne slažem
3. niti se slažem, niti se ne slažem
4. uglavnom se slažem
5. u potpunosti se slažem

Ugodno je imati priliku živjeti u sredini u kojoj žive ljudi različitih vjera, nacija i porijekla

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

U redu je da stranci koji su doselili u našu zemlju ostanu vezani uz svoju kulturu i korijene

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Podržavam doseljavanje stranaca u Hrvatsku

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Vjerujem da su strani doseljenici spremni podržati našu zemlju u slučaju krize

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Stranci koji doseljavaju u Republiku Hrvatsku obogaćuju našu kulturu

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

K.2.16. Molim Vas da označite najviši stupanj bliskosti na koji ste spremni pristati s pripadnicima promatranih skupina. Ocjene se kreću u rasponu od 1 do 7. Označite što Vam prvo padne na pamet kad pomislite na spomenutu etničku skupinu, čak iako se nikad niste susreli s pripadnikom navedene skupine.

	ILEGALNI MIGRANT	LEGALNI MIGRANT
usko srodstvo/bračni partner (ica)	1	1
osobni prijatelj (ica)	2	2
susjed (a) u ulici gdje živim	3	3
kolega (ica) na poslu	4	4
državljanin (ka) zemlje u kojoj živim	5	5
posjetitelj (ica) zemlje u kojoj živim	6	6
istjerao (la) bi ga/ju iz zemlje	7	7

KATEGORIJA 3. SIGURNOSNI ASPEKT MEĐUNARODNIH ILEGALNIH MIGRACIJA

K.3.1. Molimo vas da na skali od 1 do 5 ocijenite koliko se slažete s izrečenim tvrdnjama. Mogući odgovori su:

- 1. uopće se ne slažem**
- 2. uglavnom se ne slažem**
- 3. niti se slažem, niti se ne slažem**
- 4. uglavnom se slažem**
- 5. u potpunosti se slažem**

Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij RH predstavljaju terorističku prijetnju

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Ilegalni migranti koji ulaze na teritorij RH predstavljaju zdravstvenu prijetnju (npr. prenositelji su raznih zaraznih bolesti)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Prihvatanjem ilegalnih migranata u RH će porasti stopa kriminala

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

U zaustavljanju ilegalnih migracija podržavam zatvaranje granica RH prema državama ne članicama EU

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

U sprječavanju ilegalnih migracija na svoj teritorij, RH bi po uzoru na neke druge europske države na svoje granice trebala postaviti žilet žicu

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Ilegalne migrante zatečene na teritoriju RH treba deportirati u države iz kojih dolaze

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

KATEGORIJA 4. EKONOMSKI ASPEKT MEĐUNARODNIH ILEGALNIH MIGRACIJA

K.4.1. Molimo vas da na skali od 1 do 5 ocijenite koliko se slažete s izrečenim tvrdnjama. Mogući odgovori su:

1. uopće se ne slažem
2. uglavnom se ne slažem
3. niti se slažem, niti se ne slažem
4. uglavnom se slažem
5. u potpunosti se slažem

Migranti (azilanti) na tržištu rada u RH „ruše“ cijenu rada pristajući na rad za znatno niže plaće

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Migranti (azilanti) na tržištu rada oduzimaju posao domaćem nezaposlenom radno sposobnom stanovništvu

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Radne migrante iz drugih država ne članica EU obzirom na visoku domaću stopu nezaposlenosti nije potrebno uvoziti na tržište rada u RH

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Migranti su niže obrazovani i svojim stručnim kompetencijama ne zadovoljavaju potrebe hrvatskog tržišta rada

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Ilegalni migranti koji neregularnim/nezakonitim putem žele ući u RH su u najvišoj mjeri ekonomski migranti

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

** Izrazi koji se u ovom anketnom upitniku potencijalno koriste za osobe u muškom rodu, rodno su neutralni i odnose se na muške i ženske osobe te se ni u kojem smislu ne mogu tumačiti kao osnova za rodnu diskriminaciju ili privilegiranje.*

*** Istraživanje je anonimno, a prikupljeni podaci u izvještajnom dijelu doktorske disertacije biti će prikazani kao postotci i frekvencije. Osim izraza mišljenja, istraživanje ne prikuplja osobne podatke ispitanika zadovoljavajući pri tome aspekte Opće uredbe o zaštiti podataka (engl. GDPR) i pratećeg provedbenog nacionalnog Zakona o provedbi opće Uredbe o zaštiti podataka (NN 42/18).*

**** Sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno, pri čemu u svakom trenutku možete prekinuti sudjelovanje u istraživanju.*

***** Metodološki mjerni instrument i provedba istraživanja odobreni su na III. redovnoj sjednici Etičkog povjerenstva Sveučilišta u Zadru održanoj 30. ožujka 2022. godine i dopisom podnositelju Zahtjeva za provođenje istraživanja (KLASA: 114-06/22-01/15, URBROJ: 15-22-02) od 4. travnja 2022. godine.*

9.7. ISHOĐENJE ODOBRENJA ZA PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA – traži se

 Marin Zekaj
 Vladimira Nazora 41,
 20 340 Ploče,
marin.zekaj@gmail.com

Zagreb, 21. ožujka 2022.

Etičko povjerenstvo Sveučilišta u Zadru
Ulica Mihovila Pavlinovića 1, 23 000 Zadar

PREDMET: Ishođenje mišljenja na anketni upitnik za provođenje istraživanja u okviru doktorske disertacije
- izdavanje mišljenja Etičkog povjerenstva, *traži se*

Poštovani/e,

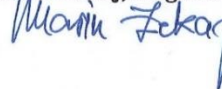
ovim putem obraćam Vam se kao doktorski kandidat (matični broj studenta: 1183-2018) Zajedničkog poslijediplomskog studija „Međunarodni odnosi“ Sveučilišta u Zadru i Libertas međunarodnog sveučilišta u svrhu izdavanja mišljenja o etičnosti provođenja znanstvenog istraživanja i metodološkog aparata anketnog upitnika (Prilog Zahtjevu) za korištenje u istraživanju u okviru doktorske disertacije *Socio-psihološki aspekti međunarodnih ilegalnih migracija u Republici Hrvatskoj: ispitivanje percepcije javnosti*, pod mentorstvom prof.dr.sc. Zvezdana Penezića. Prijava teme (sinopsisa) dokorskog rada uspješno je obranjena pred Stručnim povjerenstvom za ocjenu i obranu teme 3. svibnja 2021. godine, potvrđeno i Odlukom Senata Sveučilišta u Zadru (KLASA: 643-02/21-01/35, URBROJ: 2198-1-79-15/21-09), od 20. srpnja 2021. godine (Prilog Zahtjevu).

Dostavljeni predmetni anketni upitnik konceptualno je sastavljen za ispitivanje javnosti u četiri dijela: (i) općeg dijela segmentacije populacije, (ii) socio-psihološkog aspekta međunarodnih ilegalnih migracija, (iii) sigurnosnog aspekta ilegalnih migracija te (iv.) ekonomskog aspekta ilegalnih migracija i sačinjava integralni dio istraživanja i kao takav neophodan za njegovu realizaciju. Ukupno je kroz upitnik postavljeno 29 pitanja zatvorene vrste, uz mogućnost korištenja neutralne opcije, čime se ispituju stavovi i percepcija populacije o predmetnoj problematici. Način provedbe je *online*, anketa je anonimna, a prikupljeni podaci prikazati će se kao postoci i frekvencije. Predviđeno trajanje istraživanja je maksimalno do 15 minuta.

Shodno navedenom, a sukladno čl. 3. (b) i čl. 7. Poslovnika o radu Etičkog povjerenstva (KLASA: 012-01/12-03/24, URBROJ: 2198-1-79-09-17-02), od 7. veljače 2017. godine, molim izdavanje mišljenja o etičnosti provođenja znanstvenog istraživanja te korištenja metodološkog instrumenta anketnog upitnika.

S poštovanjem,

DOKTORSKI KANDIDAT
Marin Zekaj, mag.rel.int.

Način dostave:

- elektroničkim putem: apijaca@unizd.hr

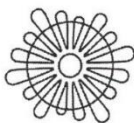
Dostaviti:

1. Etičko Povjerenstvo UNIZD, Ulica Mihovila Pavlinovića 1, 23 000 Zadar
2. Libertas međunarodno sveučilište, Trg J. F. Kennedyja 6b, 10 000 Zagreb (na znanje)

Prilozi:

1. Odluka Izvješća Stručnog povjerenstva
2. Anketni upitnik predloženog istraživanja

9.8. SUGLASNOST POVJERENSTVA ZA PROVEDBU ISTRAŽIVANJA – *daje se*

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

ETIČKO POVJERENSTVO

KLASA: 114-06/22-01/15
URBROJ: 15-22-02
Zadar, 4. travanj 2022.

Marin Zekaj, doktorand

**Predmet: Suglasnost za provedbu znanstvenog istraživanja – Marin Zekaj, doktorand
- daje se**

Na temelju zamolbe KLASA: 114-06/22-01/15, URBROJ: 15-22-01 od 22. ožujka 2022. godine Etičko povjerenstvo Sveučilišta u Zadru održalo je III. redovitu sjednicu. Etičko povjerenstvo jednoglasno je odobrilo zamolbu Marina Zekaja doktoranda poslijediplomskoga studija „Međunarodni odnosi“, Sveučilišta u Zadru za provedbu istraživanja za potrebe izrade doktorske disertacije. Sinopsis doktorske disertacije obranjen je pod naslovom „Socio-psihološki aspekti međunarodnih ilegalnih migracija u Republici Hrvatskoj: ispitivanje percepcije javnosti“.

Etičko povjerenstvo napominje da je pri provedbi istraživanja potrebno pridržavati se Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zadru, smjernice struke unutar koje je obavlja istraživanje, te postupati u skladu s odredbama Opće uredbe o zaštiti osobnih podataka (GDPR) i Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka.

Predsjednica Etičkog Povjerenstva

doc. dr. sc. Danijela Birt Katić

Etičko povjerenstvo, Ulica Mihovila Pavlinovića 1, 23000 Zadar, Hrvatska
t: 023 200 665., f: 023 316 882
OIB: 10839679016, e-mail: info@unizd.hr, www.unizd.hr

9.9. POPIS KRATICA (abecednim redoslijedom)

AMIF	Asylum, Migration and Integration Fund
ANOVA	Analysis of Variance
BDP	Bruto domaći proizvod
BIH	Bosna i Hercegovina
CARDS	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization
CAP	Common Agricultural Policy
CAPI	Computer-Assisted Personal Interviews
CATI	Computer-Assisted Telephone Interviewing
CMR	Centralno-mediteranska ruta
CMS	Centar za mirovne studije
COPRI	Conflict and Peace Research Institute
COPERNICUS	Earth Observation component of the European union's space programme
CR	Crnomorska ruta
CRC	Convention on the Rights of the Child
COVID-19	Coronavirus disease 2019.
DZS	Državni zavod za statistiku
ECHR	European Convention on Human Rights
ECRE	European Council of Refugees and Exiles
EEZ	Europska ekonomska zajednica
EGNOS	European Geostationary Navigation Overlay Service
EK	Europska komisija
EMN	European Migration Network
EMU	Europska monetarna unija
EP	Europski parlament
ESI	Europski strukturni investicijski (fondovi)
EU	Europska unija
EGNOS	European Geostationary Navigation Overlay Service
EUROATOM	Europska zajednica za atomsku energiju
EUROSTAT	European Statistical Office
EURODAC	European Asylum Dactyloscopy Database
EUROPOL	European Union Agency for Law Enforcement Cooperation

ERASMUS	European Region Action Scheme for the Mobility of University Students
EZUČ	Europska zajednica za ugljen i čelik
EZ	Europska zajednica
FRONTEX	Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu
G7	Sedam vodećih industrijskih zemalja svijeta (još i svjetski ekonomski vrh)
GAMM	The Global Approach to Migration and Mobility
GDPR	General Data Protection Regulation
H	Hipoteza
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
IER	Istočno-europska ruta
IKT	Informacijsko komunikacijske tehnologije
IL	Illinois
IMR	Istočno-mediteranska ruta
IOM	International Organization for Migration
IP	Istraživačko pitanje
ISIL	Islamic State of Iraq and the Levant
ISF	Internal Security Fund
IT	Informacijska tehnologija
ITER	International Thermonuclear Experimental Reactor
JL(R)S	Jedinice lokalne (regionalne) samouprave
KAG	Kružna ruta Albanija – Grčka
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin
KZ	Kazneni zakon
LAG	Lokalna akcijska grupa
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MSP	Mala, srednja poduzeća
NN	Narodne novine
NP	Nacionalni park
NIMBY	Not in my backyard
PCA	Principal component analysis
RH	Republika Hrvatska
SAD	Sjedinjene Američke Države
SIS	Šengenski informacijski sustav

SM	Sjeverna Makedonija
SPSS	Statistical Package for the Social Science
SRB	Srbija
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SSSR	Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika
UEU	Ugovor o Europskoj uniji
UFEU	Ugovor o funkcioniranju Europske unije
UKIP	United Kingdom Independent Party
UN	Ujedinjeni narodi
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
VB	Velika Britanija
VFO	Višegodišnji finansijski okvir
WRTC	Winter Reception and Transit Centre
ZAR	Zapadno-afrička ruta
ZBR	Zapadno-balkanska ruta
ZB(M)R	Zapadno-balkanska (migrantska) ruta
ZMR	Zapadno-mediteranska ruta
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika

9.10. POPIS TABLICA U ISTRAŽIVANJU

Tablica 1.	Terminološka klasifikacija Međunarodne organizacije za migracije (IOM).....	24
Tablica 2.	Financijski plan MUP – a za 2021. i projekcije za 2021./2022.....	80
Tablica 3.	Ilegalni prelasci granica migranata (M/Ž).....	84
Tablica 4.	Državljeni trećih zemalja (M/Ž) ilegalno zatečeni na teritoriju RH.....	87
Tablica 5.	Tražitelji azila u EU, prikaz TOP 10 država u kojima je zatražen azil.....	89
Tablica 6.	Ilegalno prisutni migranti i broj zahtjeva za azilom 2015.-2020.....	90
Tablica 7.	Prisutnost migranata u prihvatnim centrima (srpanj 2021.).....	93
Tablica 8.	Pokazatelji osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u RH.....	94
Tablica 9.	Tražitelji međunarodne zaštite prema državljanstvu i spolu u 2020.g.....	95
Tablica 10.	Tražitelji međunarodne zaštite maloljetnika bez pratnje.....	95
Tablica 11.	Broj registriranih migranata u državama (1.1.2015. – 30.6.2021.).....	96
Tablica 12.	Broj kaznenih djela iz članka 326. KZ – a za 2018., 2019. i 2020. godinu.....	105
Tablica 13.	Vremenski presjek razvoja politike azila i migracijske politike Europske unije	114
Tablica 14.	Višegodišnji financijski okvir EU – Sigurnost i građanstvo u milijardama EUR	123
Tablica 15.	Alokacija financijskih sredstava za RH Fondovi AMIF & ISF.....	125
Tablica 16.	Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027.....	128
Tablica 17.	Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027., gornje granice rashoda (mlrd. €)...	129
Tablica 18.	Matrica kvotnog uzorka u okviru istraživanja (n) = 429.....	150
Tablica 19.	Izračun poduzorka prema spolu.....	151
Tablica 20.	Izračun poduzorka prema obrazovnim obilježjima.....	152
Tablica 21.	Konačna Matrica uzorka i podgrupama istraživanja.....	152
Tablica 22.	Matrica anketnog upitnika po područjima istraživanja.....	154
Tablica 23.	Prikaz segmentacije ispitanika istraživanja.....	159
Tablica 24.	Pregled socioekonomskog statusa i vjeroispovijesti ispitanika.....	161
Tablica 25.	Regionalna (županijska) zastupljenost ispitanika.....	162
Tablica 26.	Prikaz percipiranih prioritetnih društvenih problema, ostvarivanja kontakta s ilegalnim migrantima te izvorima informiranja i medijskoj objektivnosti izvještavanja javnosti (n) 429.....	164
Tablica 27.	Prikaz odgovora ispitanika o nacionalnom sastavu ilegalnih migranata, preferiranoj (odredišnoj) destinaciji ilegalnih migranata, broju podnesenih zahtjeva za azil u RH te tipu percipirane prijetnje ilegalnih migracija društvu (n 429).....	166
Tablica 28.	Prikaz stupnja slaganja s iznesenim tvrdnjama o uzročnim faktorima migriranja, humanosti državnih institucija u postupanju s ilegalnim migrantima te realnoj izloženosti RH migracijama (n 429).....	167
Tablica 29.	Izračun deskriptivnih pokazatelja (aritmetičke sredine i standardne devijacije) za ispitivane kategorije kulturnih obilježja i procesa asimilacije (n 429).....	168
Tablica 30.	Faktori negativnih aspekata useljavanja stranaca (n 429).....	170
Tablica 31.	Faktori položaja i prava migranata (n 429).....	172
Tablica 32.	Faktori pozitivnih aspekata useljavanja stranaca (n 429).....	174
Tablica 33.	Faktori sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija (n 429).....	175
Tablica 34.	Faktori ekonomskog aspekta međunarodnih ilegalnih migracija (n 429).....	176

Tablica 35.	Prikaz rezultata stupnja bliskosti ispitanika; ilegalni/legalni migranti (n 429)....	178
Tablica 36.	Prosječni pokazatelji za promatrane skale.....	179
Tablica 37.	Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine i sume rangova faktora istraživanja prema spolu ispitanika (n 429).....	180
Tablica 38.	Rezultati usporedbe rangova prema spolu ispitanika.....	181
Tablica 39.	Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema dobnoj strukturi ispitanika (n 429).....	182
Tablica 40.	Rezultati usporedbe rangova prema dobnoj strukturi ispitanika.....	183
Tablica 41.	Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema obrazovnim karakteristikama ispitanika (n 429).....	183
Tablica 42.	Rezultati usporedbe rangova prema obrazovnim karakteristikama.....	184
Tablica 43.	Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema radnom statusu ispitanika (n 429).....	185
Tablica 44.	Rezultati usporedbe rangova prema radnom statusu ispitanika.....	187
Tablica 45.	Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema bračnom statusu ispitanika (n 429).....	188
Tablica 46.	Rezultati usporedbe rangova prema bračnom statusu ispitanika.....	190
Tablica 47.	Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema nacionalnosti ispitanika (n 429).....	191
Tablica 48.	Rezultati usporedbe rangova prema nacionalnosti ispitanika.....	192
Tablica 49.	Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine i sume rangova faktora istraživanja prema sredini iz koje ispitanici dolaze (n 429).....	192
Tablica 50.	Rezultati usporedbe rangova prema sredini iz koje ispitanici dolaze.....	193
Tablica 51.	Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema socioekonomskom statusu ispitanika (n 429).....	194
Tablica 52.	Rezultati usporedbe rangova prema socioekonomskom statusu ispitanika.....	195
Tablica 53.	Prikaz ostvarenog uzorka s izračunom aritmetičke sredine faktora istraživanja prema vjeroispovijesti ispitanika (n 429).....	196
Tablica 54.	Rezultati usporedbe rangova prema vjeroispovijesti ispitanika.....	197
Tablica 55.	Predložene mjere provedbenih politika integracije migranata.....	208

9.11. POPIS TABLICA U PRILOZIMA

Tablica I.	KMO i Bartlettov test sferičnosti mjerne ljestvice negativnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	257
Tablica II.	Faktorska analiza ljestvice stavova negativnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	257
Tablica III.	Vrijednosti i postotci objašnjenje varijance mjerne ljestvice negativnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	258
Tablica IV.	Komponenta ^(a) mjerne ljestvice negativnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	259
Tablica V.	KMO i Bartlettov test sferičnosti mjerne ljestvice položaja i prava stranih radnika.....	259
Tablica VI.	Faktorska analiza ljestvice položaja i prava stranih migranata.....	260
Tablica VII.	Vrijednosti i postotci objašnjenje varijance mjerne ljestvice položaja i prava stranih migranata.....	260
Tablica VIII.	Komponenta ^(a) mjerne ljestvice položaja i prava stranih migranata.....	261
Tablica IX.	KMO i Bartlettov test sferičnosti mjerne ljestvice pozitivnih aspekata useljavanja stranaca.....	262
Tablica X.	Faktorska analiza ljestvice stavova pozitivnih aspekata useljavanja stranaca....	262
Tablica XI.	Vrijednosti i postotci objašnjene varijance mjerne ljestvice pozitivnih aspekata useljavanja stranaca.....	263
Tablica XII.	Komponenta ^(a) mjerne ljestvice pozitivnih aspekata useljavanja stranaca.....	264
Tablica XIII.	KMO i Bartlettov test sferičnosti mjerne ljestvice sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	264
Tablica XIV.	Faktorska analiza ljestvice stavova sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	264
Tablica XV.	Vrijednosti i postotci objašnjenje varijance mjerne ljestvice sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	265
Tablica XVI.	Komponenta ^(a) mjerne ljestvice sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	266
Tablica XVII.	KMO i Bartlettov test sferičnosti mjerne ljestvice ekonomskih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	267
Tablica XVIII.	Faktorska analiza ljestvice stavova ekonomskih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	267
Tablica XIX.	Vrijednosti i postotci objašnjenje varijance mjerne ljestvice ekonomskih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	268
Tablica XX.	Komponenta ^(a) mjerne ljestvice ekonomskih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija.....	269
Tablica XXI.	Testiranje normalnosti distribucije.....	270
Tablica XXII.	Spearmanov koeficijent korelacije.....	271
Tablica XXIII.	Pouzdanost upitnika – Negativni aspekti useljavanja stranaca.....	273
Tablica XXIV.	Statistika ukoliko je čestica izbrisana.....	273
Tablica XXV.	Pouzdanost upitnika – Položaj i prava stranih radnika.....	273

Tablica XXVI.	Statistika ukoliko je čestica izbrisana.....	274
Tablica XXVII.	Pouzdanost upitnika – Pozitivni aspekti useljavanja stranaca.....	274
Tablica XXVIII.	Statistika ukoliko je čestica izbrisana.....	275
Tablica XXIX.	Pouzdanost upitnika – Sigurnosni aspekt međunarodnih ilegalnih migracija.....	275
Tablica XXX.	Statistika ukoliko je čestica izbrisana.....	276
Tablica XXXI.	Pouzdanost upitnika – Ekonomski aspekt međunarodnih ilegalnih migracija.....	277
Tablica XXXII.	Statistika ukoliko je čestica izbrisana.....	277

9.12. POPIS GRAFIKONA U ISTRAŽIVANJU

Grafikon 1.	Podaci CMS – a za počinjene zločine iz mržnje u RH 2015.-2020.....	64
Grafikon 2.	Pregled aktivnih (migrantskih) ruta 2015. – 2020.....	86
Grafikon 3.	Dijagram rasipanja.....	90
Grafikon 4.	Prikaz pet najzastupljenijih županija iz kojih ispitanici dolaze.....	163

9.13. POPIS SLIKA U ISTRAŽIVANJU

Slika 1.	Migracijske rute (aktivne 2021.) © FRONTEX 2019.....	83
Slika 2.	Prisutnost migranata u prihvatnim centrima (srpanj 2021.) © IOM 2019.....	92
Slika 3.	Zapadno-balkanska migrantska ruta 2015.-2019.....	98
Slika 4.	Pogranični prijemni migrantski centri © IOM.....	101
Slika 5.	Prihvatni centri Blažuj i Ušivak © IOM.....	102
Slika 6.	Prilagođeni prikaz unutar i međugrupnih socijalnih interakcija i odnosa.....	140
Slika 7.	Prilagođeni prikaz trokomponentnog modela stava i njegovih manifestacija.....	142

9.14. POPIS SLIKA U PRILOGU

Slika I.	Grafički prikaz scree testa za mjernu ljestvicu negativnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija © SPSS.....	258
Slika II.	Grafički prikaz scree testa za mjernu ljestvicu položaja i prava stranih migranata © SPSS.....	261
Slika III.	Grafički prikaz scree testa za mjernu ljestvicu pozitivnih aspekata useljavanja stranaca © SPSS.....	263
Slika IV.	Grafički prikaz scree testa za mjernu ljestvicu sigurnosnih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija © SPSS.....	266
Slika V.	Grafički prikaz scree testa za mjernu ljestvicu ekonomskih aspekata međunarodnih ilegalnih migracija © SPSS.....	268

9.15. EKSTRAHIRANI PODACI PREDISTRAŽIVANJA I ISTRAŽIVANJA

U okviru doktorskog rada na pratećem kompaktnom disku (CD) kao dodatak istraživanju, ekstrahirani su podaci iz mrežnih aplikacija:

PREDISTRAŽIVANJE

NAZIV DATOTEKE	FORMAT	VELIČINA (KB)
1. predispitivanje (odgovori)	Excel	23
2. predispitivanje (odgovori)	Open File	30
3. predispitivanje (odgovori)	PDF	144

ISTRAŽIVANJE

NAZIV DATOTEKE	FORMAT	VELIČINA (KB)
1. zbirni podaci istraživanja	PDF	1.049
2. zbirni podaci (skupni odgovori)	Excel	189
3. zbirni podaci (po pojedinom pitanju)	Excel	132

10. ŽIVOTOPIS AUTORA

Rođen 31. svibnja 1989. godine u Splitu. Preddiplomski studij *Politologije* upisuje 2008. godine, a potom i 2011. godine diplomski studij *Međunarodni odnosi i diplomacija* u Zagrebu. Poslijediplomski doktorski studij *Međunarodni odnosi* u Zagrebu upisuje akademske godine 2018./2019.

U periodu od 2015. – 2017. godine, zaposlen u Lokalnoj akcijskoj grupi (LAG) Neretva u području EU fondova iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020. Od 2017. godine, državni službenik u Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, odnosno od 2020. godine u Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja unutar Uprave za programe i projekte EU, europske i međunarodne poslove.

U okviru rada u Ministarstvu primarni profesionalni zadaci odnose se na pripremu i provedbu Poziva za dodjelu bespovratnih sredstava za prioritete ulaganja koji se odnose na promicanje energetske učinkovitosti, obnovljivih izvora energije i klimatskih promjena u okviru Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“ 2014.-2020. (OPKK), Mehanizma za oporavak; Nacionalnog plana oporavka i otpornosti (NPOO) 2021.-2026. te Programa „Konkurentnost i kohezija“ 2021. - 2027. (PKK). Redovno sudjeluje na domaćim i inozemnim edukacijama, konferencijama i međuministarskim sastancima. U području profesionalnog djelovanja stručno se usavršava u zemlji i inozemstvu.

Aktivno govori engleski jezik, a služi se i španjolskim jezikom. Član je nevladinih organizacija koje se bave međunarodnim odnosima u RH; Hrvatsko društvo za Ujedinjene narode (HDUN) te Atlantsko vijeće Hrvatske (*engl. The Atlantic Council of Croatia*) u okviru kojih sudjeluje na raznim konferencijama i stručnim usavršavanjima.